

PRIJATELJ

SLIJEPIH I GLUHONIJEMIH.

LIST ZA HUMANITARNU PEDAGOGIJU.

VINKO BEK,

PUČ. UČITELJ, DOP. ČLAN HRV. PEDAGOG. KNJIŽEVNOG ZBORA.

Dr. G. b. 50
predaj.

55

GODINA II.

A 64 50

ZAGREB.

TIPOGRAFSKI ZAVOD „NARODNIH NOVINA“.

1.894.

Sadržaj.

Članci.

	Strana
Povjest osnutka zemaljskog zavoda za gluhotnjeme. V. B.	1.
Gradski kombinovani razred za zapuštenu djecu u Zagrebu. V. B.	5.
Francuski zavodi za slijepce. V. B.	7.
Rad humanitarnih društava. V. B.	8.
Što će to reći duševno zaostali. Preveo A. S.	17. 33. 50.
Istina i poezija o slijepcima. Preveo A. Grusling.	21. 38.
Zavodi austro-ugarske monarkije za slijepce. Preveo Š. H.	24.
Matiné u korist osnutka sljepačkog zavoda. V. B.	30.
Sljepački zavodi i utočišta za odrasle slijepje djevojke carskoga čovjekoljubivoga društva u Ruskoj. Iz ruskog rukopisa preveo M. pl. Mareković.	42.
O izvorima nekih mana u slijepaca. Po talijanskom od A. B.	45.
Sljepačka pjesma od M. Bahata, priopćio Fr. Štefan. Ljubi Boga	47.
Kako se liječe oči po Kneippovu načinu. Priopćio Š. H.	52. 71.
Pravila društva „sv. Vida“ za uzgoj slijepaca	56.
Pregled djelovanja Marijinskoga društva za dobrobit slijepaca u Rusiji od godine 1.881.—1.891. Preveo A. B.	60. 74.
Najvećoj sirotinji u prilog. V. B.	65.
Tjelesna njega u govoru zaostale djece. Preveo A. S.	67.
Slijepci prema popisu 1.890. V. B.	[82. 97.
Nova zamisao. V. B.	86.
Naputak o postupku proti očnom žaru (trahomu)	88.
Kako se liječe uši po Kneippovu načinu. Priopćio Š. H.	89.
Zavodi za slijepce u njemačkom carstvu. V. B.	91.
Humanitarni zavodi i željeznički cjenik. V. B.	93.
Društvo „sv. Vida“ za uzgoj slijepaca	95.
Obuka gluhotnjeme i slijepje djevojčice. Preveo A. S.	99.
Školska izvješća. V. B.	103.
Norveški zakon o prisilnom polasku zavoda za slijepu, gluhotnjemu i slaboumu djecu. Preveo A. S.	107.
Organizacija zavoda za gluhotnjeme u Norveškoj. Preveo A. S.	109.
IV. kongres učitelja gluhotnjemih u Augsburgu. Priopćio A. S.	112. 131.
Natječaj za primanje pitomaca u zemaljski zavod za gluhotnjeme	116.
Sljepačka pjesma. Priopćio Mijat Zrinjski	118.
Zanimanje i vid. V. B.	121.
Po čemu se razlikuje znakovni govor od glasovnog i u koliko je prvi dopustiv kod obuke gluhotnjemih. Preveo A. S.	125. 150. 171.
O ispitu učitelja i ravnatelja na zavodima za slijepce u Njemačkoj. V. B.	128.
Nekoja pravila o zdravlju za školsku mladež. V. B.	130.
Slijepi sestre sv. Pavla u Francuskoj. Priopćio I. Š.	133.
Osvrt na naobrazbu gluhotnjemih u nekojim državama po najnovijim podacima. Preveo A. S.	135.
Kongres učitelja slijepih u Čikagu. V. B.	137. 181.
Iz života slijepih prosjaka. V. B.	138.
Blennorrhoea neonatorum. (Zažeg očiju kod novorođenčeta). V. B.	145.
Nova knjiga slijepog pisca. Preveo I. Š.	154.
Shodna uporaba raznih metoda kod uzgoja gluhotnjeme djece. Preveo A. S.	157.
Helena Keller. Priopćio I. Š.	162.

Broj gluhonijemih u našoj domovini po popisu 1.890. Po statist. podacima priopćio V. B.	163.
Od naših slijepaca. Preštampano iz „Hrvatske“	166.
Ambulatorno liječenje trahomatoznih bolesnika. Dr. Josip Heninger	69.
Pedesetgodišnjica utočišta slijepaca u Lausanni. Po Valentinu Haüyu, preveo I. Š.	176.
Udruga slijepaca V. B.	179.
Risanje u slijepaca. V. B.	179.

Dopisi.

Mitrovica. Zavod za gluhonijeme. Fran Grginčević	141.
Zagreb. Koncert u korist osnutka zavoda za slijepce. Stjepan Matejna	142.
Vođinci. Andelko Tomerlin.	182.

Književnost

Vijesnik.

Dobrotvorna zaklada povodom banovoga jubileja. — Školska zaklada u Našicama. — Lijepi zapisi. — Mjesto vijenca. — Darovi l. hrv. štadionice. — Dar sirom. škol. mlađeži u Ferdinandovcu. — Ini darovi. — Beočinska tvornica cementa. — Zemaljski proračnn. — Odgojilište za pokvarenu djecu. — Nov okulista u Zagrebu — Zakon o uređenju zdravstvene službe u kralj. Hrvatskoj i Slavoniji. Rad slijepaca na tvornički način	14. 15.
Društvo sv. Vida. — Prilog k povjesti osnutka zem. zavoda za gluhonijeme. — Gradski kombinovani razred za zapuštenu djecu. — Odjel za duševnu zaostalu djecu.	
Iz Ugarske. — Veliki dobrotvor. — Lijepa zaklada	31. 32.
Slika. — Mjesto vijenca. — Darovi. — Trahom. — Zakon o zdravstvu	48.
Slika. — Pravila društva sv. Vida. — Slavko Petrinja — Širi se. — VIII. kongres učitelja slijepaca. — Slijep doktor. — Veliki manjak	63. 64.
Na uvaženje. — Trahom. — Društvo sv. Vida. — Izložba umjetnina. — Kongres gluhonijemih	80.
Slika. — Trahom. — Darovi društvu sv. Vida. — Članovi društva sv. Vida. — Zemaljski zavod za gluhonijeme	95. 96.
Dr. Juraj Posilović. — Iz saborskog proračunskog odbora — Otvorene zavoda za slijepce. — Društvo „sv. Vida“ za uzgoj slijepaca. — Ispit u zem. zavodu za gluhonijeme. — Trahom.	
† Marko Makovski. — Ženidba gluhonijemih. — Lijepa uredba. — Trahom u Egiptu. — Osiguranje proti sljepoći	119. 120.
Društvo sv. Vida za uzgoj slijepaca. — Zemaljski zavod za uzgoj gluhonijeme djece u Zagrebu. — Zavod za slijepce. — Bivša bolnica č. milosrdnih sestara u Zagrebu. — Lijep primjer. — Dilektanti hrv. pjev. društva „Nada“ u Mitrovici .	143. 144.
Naša slika. — Zemaljski uzgojni zavod za slijepce. — Društvo sv. Vida za uzgoj slijepaca. — Zavod za slijepce i gluhonijeme. — Žalosni glasi Heinicku na čast. — Zavod za gluhonijeme u Bukovini. — Postao vitez, — „Kralj Dečanski“	167. 168.
Društvu „sv. Vida“ za uzgoj slijepaca. — Zgrada za zemaljski zavod slijepih i gluhonijemih. — Zemaljski proračun za g. 1.895. — Darovi. — Trahom .	183. 184.

Slike.

Franjo Klaić	35.
Julijo Drohebeczky	45.
Edmund Kolmar	82.
Ivan Eugen Padovec	147.

Uređuje i izdaje: **Vinko Bek.**

Izlazi mjesечно. — Godišnja mu je cijena 2 for. — Za inozemstvo 30 kn. više. — Đaci plaćaju polovinu. — Neplaćeni se listovi ne primaju. Rukopisi i preplata šalju se uredništvu u Zagreb, Vlaška ulica 62. — Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 1.

Zagreb, siječnja 1.894.

God. II.

Sadržaj: Povjest osnutka zem. zavoda za "gluhonijeme." — Gradski kombinovani razred za zapuštenu djecu u Zagrebu. Francuski zavod za slijepce. — Rad humanitarnih društava. — Vjesnik: Književnost. — Domaće vijesti. — Razne vijesti.

Povjest osnutka zemaljskog zavoda za gluhonijeme.

Prvi početak sistematske obuke gluhanijemih bio je 1.885., kad je g. **Adalbert Lampe** začeo obučavati I vana Smola. No još prije toga nalazi se tragova, da je po koj učitelj obučavao gluhanijemog učenika u pučkoj školi. Kako doznam, to je u nekadanjem brodskom okružju bio neki učitelj, koji je i pohvalu dobivao radi toga, što je obučavao gluhanijemo dijete. Potanje o tom vrijednom učitelju nijesam mogao doznati. Moglo bi biti i više takovih primjera u našoj domovini, a napose u bivšoj vojnoj krajini. Uzmemo li u obzir, da su sami naši vladari nastojali oko osnutka posebnih zavoda, a po tom oko obuke gluhanijemih u opće i to osobito Josip II. i Franjo I., a pomislimo li na ondašnje uređenje vojne krajine, to je posve vjerojatno, da su iz Beča doprle i vijesti i preporuke za uzgoj gluhanijemih. Pa i sama ministarska pohvala, negdje iz g. 1.834., prije spomenutog nepoznatog učitelja dokazom je, da se je sama krajiska vlada brinula oko uzgoja gluhanijemih. Ne mislim time, da se je radilo oko osnutka posebnog zavoda u našoj zemlji, jer su i za vojnu krajinu bila otvorena vrata bečkog zavoda (1.779.).

Prva misao ob osnutku zemaljskog zavoda pojavila se je 11. kolovoza 1.858. u Zagrebu i to u gradskom zastupstvu. Očekivao se je radostan dogodaj u kraljevskoj prejasnoj obitelji, pa na uspomenu toga dana zaključilo je zastupstvo grada Zagreba, da se taj dan proslavi time, da se osnuje zemaljski zavod za gluhanijeme. Tko je taj predlog stavio, nije u zapisniku ubilježeno. Da riječ postane i činom, to je zastupstvo odmah odredilo u tu svrhu 5.000 forinti u

srebru, pa se izjavilo, da i druge općine štogod tomu doprinesu, da se tako uredi zemaljski zavod za gluhonijeme. Do tog vremena imala se je glavnica koristonosno uložiti.

Eno 10 dana iza toga dobismo pokojnog kraljevića Rudolfa.

Zaključak gradskoga zastupstva nije našao odziva u domovini. Razlog će po svoj prilici biti taj, što su onda bile druge političke prilike, a kad su te prestale, nastalo je doba, da se u prvom redu brine za uređenje općih potreba. Da se je pako tek u novije vrijeme sjetilo gluhonijemih, naravna je posljedica naših kulturnih prilika. Najprije trebalo je podići naobrazbu one većine naroda, komu je ona pristupnija bila, a onda tek posvetiti svoj rad i onomu dijelu, kojemu se ima pružiti naobrazba na poseban način. No i ondašnje gradsko zastupstvo kao da i samo nije mislilo, da bi se takav zavod odmah osnovao, jer bo je naročito zaključilo, da se do tog vremena, dok se zavod osnuje, onih 5.000 for. uloži na kamate. Taj zaključak izvršilo je tek sadanje gradsko zastupstvo.

Od godine 1.858. pa do 1.885. malo se je što mislilo o obuci gluhonijemih, izuzmemli ono par stranica iz pedagogije, koje su učili učiteljski pripravnici, a ticalo se je u opće nesretnika. Doznao sam pako, da je pokojni Franjo Klaić 1.861. u preparandiji zagrebačkoj i praktično pokazivao sa jednim gluhonijemim djetetom, kako se ovakav ima obučavati. Da li se je kašnje koj učenik poveo za njim, nijesam mogao doznati.

Pokojni Klaić stekao si je i ovdje lijepo zasluge. Tamo po prilici sedamdesetih godina podigao je u javnosti glas, da bi se nešto učinilo za gluhonijemu i slijepu djecu. Našlo se je i više plemenitih čovjekoljuba, koji su darovali oveće svole, koje je primila visoka vlada i nalazi se kao posebna „zaklada za uzgoj gluhonijeme i slijepu djece“, a iznašala je u prvo vrijeme preko 7.000 for.

Iz toga vidimo, da se je kod nas mislilo, pa i radio oko obuke gluhonijemih mnogo prije, nego li bi čovjek u prvi mah i naslutiti mogao. Osim samoga broja gluhonijemog našeg žiteljstva, po popisu g. 1.869. i 1.880., vidimo u potonjoj i lijepu raspravu p. n. g. Zoričića, koj nam živim bojama predočuje stanje naših gluhonijemaka.

Sav taj rad i sve nastojanje onog doba skoro se je zaboravilo, dok nije stupio u javu čovjek, koj je svojim radom podao drugi pravac daljemu nastojanju. Taj muž je Adalbert Lampe, rodom iz Petrinje, koj je i sam gluhonijem. Nauke je svršio u Beču, a onda došao u Zagreb za pisara. U prvi mah nije ni on sam mislio, da počme obučavati svoje supatnike. Puki slučaj bio je tu povod. Evo što priповijeda sam g. Lampe :

„Nekoga dana mjeseca siječnja 1.885. pošao sam u pohode zagrebačkoj obitelji Smole na naročitu molbu. Tu sam našao gluhonijemog dječaka, 9 god. stara, koj je bio čorav na lijevo oko. Promatrao sam neko vrijeme tog dječaka, koj je sjedio uz stol raskriljenim rukama, a bio je to sin domaćine. Jedva jedvice priući mi se dječak. Suznim očima molila me je majka, da joj savjetujem, što bi uradila sa sinom. Ona je već molila, da joj se primi sin u bečki zavod, ali joj molbu nijesu uslišali, a sad ne zna što bi s njime. To me je tako dirnulo, da sam obećao, da ću sam pokušati obučavati. 9. veljače iste godine uzeo sam dječaka u potpunu opskrbu, a roditelji mi davali mjesečno 16 for.“

Prvo vrijeme pustio sam ga da se igra, zabavlja povoljice, samo sam nastojao, da ga odučim od raznih zlih navika. Da to postignem, odgovarao sam ga lijepim, a upotrijebio sam i grožnju izražajem lica i kretnjom tijela. Iza toga dobavio sam si ploču, a pokazivao sam mu mnogo slika iz zorne obuke. Nakon

7 mjeseci znao je moj učenik množinu riječi napisati i izraziti abecedom na prste i brojiti do sto. Sa uspjehom sam bio jako zadovoljan.

Za to vrijeme doznao sam, da po popisu 1.880. imademo 2.335 gluhonjemih, a da nemamo zavoda i nitko ne radi o tom, da se tolikom broju nesretnika pomogne valjanom obukom. Obodren lijepim uspjehom, odlučio sam, da sa svojim pitomecem stupim u javnost, ne bi li tako tim načinom upozorio mjerodavne krugove na zapuštenu sirotinju. Nadao sam se sigurnu uspjehu, pa sam se na to i odlučio, da nastavim svoj rad.“

Dne 11. rujna 1.885. imao je Lampe prvi ispit i to u bivšoj učiteljskoj školi (Opatička ulica 22). Na ispitu je bilo više uglednih ličnosti, pa i pokojni Franjo Klaić, koj je bio za ono doba referent ove struke kod visoke vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu. Tim prvim korakom u javnosti postigao je Lampe, da mu je visoka vlada dozvolila osnovati privatnu školu za gluhonijeme i to otpisom od 14. studenoga 1.885. broj 11.774. Sada je on svake školske godine do 1.888. uzeo po jedno gluhonijemo dijete. Drugi je ispit imao 8. rujna 1.886. sa dva učenika, a 30. srpnja 1.887. treći ispit sa 3 učenika. Ispit je bio u ondašnjoj višoj djevojačkoj školi, a među ostalima prisustvovao je i tadanji predstojnik bogoštovlja i nastave, presvjetli g. dr. Stjepan Spevec. Njegovim nastojanje dobio je Lampe 1.886. 200 for., a 1.887. 300 for. potpore od visoke vlade, da može svoj rad nastaviti.

I kraj te potpore nije mogao L. svojim pitomcima davati onakovu opskrbu, kakvu bi želio dati. Manjkalo mu je svega, osim suha kruha. Mala pisarska plaća nije dosegla, da nabavi za zimu drva.

U toj bijedi priskočio mu je u pomoć p. n. g. dr. Čech, koj mu je išao na ruku, sabirajući razne milodare po Zagrebu. Osim ostalih najviše je pripomogao p. n. g. Edmund Kolmar, koj je obilno darivao, a kašnje nastojao, da se uredi posebno društvo, komu je bio desna ruka. Godine 1.887. bilo mu je laglje, jer se osnovao posebni kuratorij, koj se je svojski zauzeo za Lampeov rad. Ove je godine uzeo još četvero djece i prešao stanovati u vilu „God,“ na Mirogojskoj cesti. Osim onih 300 for. godišnje potpore od visoke vlade, primao je sada od kuratorija u novcu 400 for. i raznog živeža, drva itd., što se je sve sabralo kao milodari. Sad je u tom krenulo na bolje, a po gotovo, kad se je 1.888. osnovalo posebno „zemaljsko društvo za odgoj gluhonijeme djece“, na poziv preuzvišenog gospodina ministra Imbre pl. Josipovića, koj je posebnom okružnicom od 10. travnja pozvao nekoje uglednije osobe u malu saborsku dvoranu na dogovor. Dne 1. listopada 1.888. preuzelo je društvo upravu Lampeovog zavoda, a on se onda posve posvetio svojem miljenčetu, jer je do tada ubučavao u slobodnom vremenu, a inače je bio pisar kod vis. kr. zem. vlade. Koncem školske godine 1.890/1. raspustilo je društvo Lampeov zavod, jer se je u prosincu 1.891. osnovao zemaljski zavod na Vinogradskoj cesti, u vili „Socias.“

Dosadanje obučavanje Lampeovo bilo je udešeno po francuskoj metodi. No na zemaljskom zavodu uvela se njemačka metoda i Lampe se nije mogao namjestiti, jer je i sam gluhonijem, pa se namjestile nove osobe, za koje se društvo već prije pobrinulo, potporom visoke vlade.

Ostavljeni Lampe nije odmah prestao svojim radom, nego je dalje privatno obučavao nekog dječaka, Antuna Černeja, iz Ljubljane. Ostali pet dječaka i jedna djevojčica krenuše kućama.

Zemaljski je dakle zavod počeo sa novim pitomcima i po njemačkoj metodi, a po tom nije nikakve sveze između prijašnjeg i sadašnjeg zavoda.

A sad da prođemo na rad g. Lampea, da se i tu upoznamo s njime. Pribuci su mi četiri godišnja izvještaja, a prvi je od g. 1.888. u njemačkom jeziku. Valja znati, da kao bivši đak bećkog zavoda nije ni znao no njemački, pak je u tom jeziku počeo i obučavati.

Obuka se je razdijelila u 3 razreda. Kako je bio prvo vrijeme i pisar kod visoke vlade, to je sam obučavao svako poslije podne od $2\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ sata. Nedjeljom i blagdanom nije bilo predavanja. Što se je djeci tumačilo u ta dva sata poslije poldana, to se je drugi dan prije podne u dva sata opetovalo. Ovo opetovanje rukovodila je njegova supruga, koja je obučavala i u ženskom ručnom radu, a kašnje u hrv. jeziku i u glasovnom govoru. I tako je Lampeov zavod imao u prvom početku dvije učiteljske osobe.

U I razredu obučavalo se je 24 sata na nedjelju, ako naime ubrojimo i ona dva sata, kad je njegova supruga ponavljala, što su učili dan prije. Učilo se je u ovom razredu čitati računati i slovnici. O pisanju se ovdje ništa ne napominje. Iz čitanja uzimalo se sricanje i vježbe u čitanju. Iz računa se učila zbrojidba i odbidba. Slovnica je bila u savezu sa čitanjem, a uzeo se samo pojam o imenicama i pridjevima. Satovi nijesu bili točno označeni za pojedine predmete, nego se je ovaj ili onaj predmet uzimao prema potrebi i uviđavnosti učiteljevoj.

U II. razredu nastavilo se je prijašnje, pa se uzelo: pojam o spolnicima, zamjenicama, brojevima, a iz računa još i cijeli jedanput jedan. U tom razredu dolazi krasopis i geometrijsko risanje.

U III. razredu uzeli su se ostali dijelovi govora, pa se i pismeno obrađivali. Za tim se učilo hrv. jezik, glasovni govor, a iz računstva još i djelidba, sa pismenim zadacima. O vjeronauku nije dakle govor, no znadem, da su ipak znali na glas moliti: „Oče naš“, a isto tako bila je sigurno i zorna obuka, no ona se prvih godinah ne navađa.

Kad je g. 1.888. posebno društvo preuzeo daljnju brigu za Lampeov zavod, nalazimo da se je ustrojio 4., a kašnje i 5. razred. Te godine prestao je L. dnevničariti, te je sve svoje sile posvetio zavodu. Obučavalo se je kao i prije po 4 sata na dan. Sad već vidimo malo točnije izrađenu osnovu. Ona je bila sad ovakova: I razred: „Sricanje, vježbe u čitanju, pojmovi o imenima, njihovoj boji i svojstvima; brojanje; zbrajanje i odbijanje do 10.“

II. razred: Daljni pojmovi o imenima i pridavnicima, te o zaimenima; zbrajanje i odbijanje do 20.

III. razred: Spolnici, glagoli; zbrajanje i odbijanje preko broja 100; jedanput jedan.

IV. razred: Glagoli, zaimena, veznici, spojeno sa pismenim sastavcima; nešto iz zemljopisa i četiri temeljne vrsti računa.

V. razred: Opetovanje gradiva, preduzetog u prva četiri razreda.“ U III., IV. i V. razredu bila je obuka djelomično u hrv. jeziku. Osim toga obučavalo se 4 sata na nedjelju u rezbarstvu, a ženska mladež u žen. ruč. radu.

God. 1888/9. vidimo i učiteljskog pripravnika Radina Vlasoffa, iz Trnave u Bugarskoj, gdje je po tri puta na nedjelju dolazio u zavod, da se usposobi za učitelja gluhonijemih, pa je tom zgodom i podučavao u hrv. jeziku.

O radu i uspjesima g. Lampea i njegove supruge veli se u društvenom izvještaju: „Ove su godine, prema okolnostima i neprilikama, koje su se imale svladati, postignuti u obuci vrlo lijepi rezultati, te s toga iskrena hvala učitelju g. Lampeu i njegovoj supruzi na požrtvovnom im radu i uloženu trudu.“

U početku spomenuo sam, da je prvi pitomac Lampeov bio Ivan Smole. U svemu je pako bilo 10 i to 7 dječaka i 3 djevojčice. Od ovih je 1 (Smole) polazio jednu godinu opetovniču u zavodu. Osim njega svršila je još jedna djevojčica i dječak V. razred. Godimice je trošilo društvo poprečno po 2.000 for. na cijeli zavod. Najveći trošak bio je 1.889/90., i to 2.238 for. 94 novč.

Dne 26. srpnja 1.891. zaduji put je stupio g. Lampe sa svojim pitomcima u javu i to kod ispita. Šesti dan iza ispita javilo mu je društvo, da njegov zavod raspušta. Ovo je društvo radilo na tom, „da se ustrojenje i uzdržavanje zavoda preuzme na trošak zemlje“, pa je u to ime uprav. odbor podnio 15. svibnja 1.891. predstavku na visoku vladu.

Od 1. kolovoza pa do 1. prosinca 1.891. živio je Lampe sa obitelju bez ičesa, dakle četiri mjeseca, a tek na odredbu preuzvišenog gospodina bana dobio je natrag dnevničarsko mjesto.

No da se je mogao zemaljski zavod u brzo osnovati, uzrok je, što je visoka vlada još škol. god. 1.888/9. poslala učitelje gg. Ivana Rolfa i Đuru Maletića u Beč, da se usposobe za obuku gluhonijemih i to na predstavku društva. Osim ove gospode poslala je visoka vlada 1.891. g. doktora Mašeka, da si stekne potrebnu praksu kao budući zavodski liječnik. God. 1.892. vidimo na trošak zemlje veleč. g. Matiju Bestića u Beču, gdje se pripravlja za mjesto zavodskog vjeroučitelja.

U zemaljskom zavodu začelo se obučavati 1. prosinca 1.891. sa 9 pitomaca. Obuku je rukovodio jedan učitelj, a nadzor i jedan prefekt. Upravu zavoda rukovodilo je posebno ravnateljstvo, koje je sačinjavao prijašnji predsjednik (biskup Franjo Gašparić), blagajnik (Edmund Kolmar) i tajnik društva (Zvonimir Žepić) za odgoj gluhonijeme djece, koje se je razisko 22. lipnja 1.893.

No i kraj dovoljna broja sposobnih učitelja, ne bi se zem. zavod tako brzo osnovao, da nije bilo vješte ruke, koja je sabrala lijepu svotu novaca i to 39.655 for. 91 novč., koje je preuzela vlada od prije spomenutog društva. Zasluga je u prvom redu p. n. g. Edmundu Kolmara, koj je išao na ruku i samom Lampeu. Njegov neumorni rad na tom polju priznalo je i Njegovo Veličanstvo, jer mu je 19. svibnja 1.893. podijelilo viteški krst reda Franje Josipa.

V. B.

Gradski konbinovani razred za zapuštenu djecu u Zagrebu.

Pod tim naslovom otvorena je u Zagrebu nova vrst škole i to 9. listopada 1.893.

Davna se je govorilo i mislilo o tom, kako bi se tomu došlo na kraj, da po zagrebačkim ulicama nestane ono tumaranje takove mladeži, koja se je otela obiteljskoj brizi i školi, pa sprovodi dane svakojako, a najviše na račun drugih, podajuć se uz to i krađi. Svako je u takovoj mladeži vidio buduće nitkove, ali ipak nije došlo do bud kakova čina, dok nije cijeli školski rad došao u ruke današnjih faktora, koji su se davne želje ozbiljno poprimili, pa i s najčednjijim sredstvima podali temelj takovoj školi. Ta se škola smjestila u staroj preparandiji, gdje je sada i gornjo-grad. dječačka škola. U prizemlju je prva soba, gdje se obučava u košaraštvu, a do nje je škol. soba. Hodnik je odijeljen posebnim vratima. U drugom katu prama sjeveru — u kuli i to nad negdašnjom zbornicom uređena je spavaonica, a u njoj najdostavniji kreveti za takove učenike,

koji nemaju gdje noćiti. Za sad ih je 6, koji tu spavaju. Jutrom dobivaju prežganu juhu, a na večer žgance. No radi se o tom, da im se pruži što bolja hrana. Na podne jedu u pučkoj kuhinji na trošak grada, a i društvo za prehranu sirom. škol. mlađeži daje marke. Pod spavaonicom je soba poslovođe, koj obučava u košaraštvu. Tu internisti rade s njime, kada nemaju posebne obuke, pa do spavanja.

Potrebno odijelo za 15 dalo je nešto društvo „Dobrotvor“, pa i gradsko poglavarstvo. Otpisom visoke vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, od 3. kolovoza 1.893. broj 8.213, primaju se u ovu školu takova djeca od 7.—12. odnosno i do 14. godine, koja su moguće iz školâ isključena radi velikih prekršaja i takova, koja su zapuštena. Za sada je upisano 26 učenika. Od ovih je samo 4 koji se ugiblju školi, a ostali marljivo polaze i pokazuju lijep napredak. Obuka je svaki dan, osim nedjeljom i blagdanom. Prije podne uzimaju se školski predmeti i to od 8—11 $\frac{1}{2}$ sa propisanim odmorom, no taj je tako udešen, da ovi učenici ne dolaze u doticaj sa ostalim učenicima. Po poldan je košaraštvo od 2—5. Na skoro će se uvesti i stolarstvo.

Učenici konbinovanog razreda razdijeljeni su u glavnom u dva odjela i to u niži i viši odjel, a imadu za sada jednog učitelja. U niži odjel uvrštuju se oni učenici, koji nijesu svršili 3. raz. puč. škole dobrim uspjehom ili su svršili manje od 3 razreda. U viši odjel dolaze oni, koji su svršili 3. raz. dobrim uspjehom. U višem je odjelu 6, u nižem 20. Napredak je u opće dobar. Stalne naukovne osnove još nije, no za sada predaje se prema naukovnoj osnovi za n. puč. škole sa 1 učiteljem i za opetovne škole. Već se sada na to gleda, da se učenici priprave ili usposobe za koj obrt, da si na pošteni način zasluže kruh.

I u košaraštvu lijepo napreduju, te imadu više raznih vrsti prostijih košara, a prelaze i na finije radnje. Najviše imade košara za razrašiljanje robe, pa upozorujemo naše vrijedne čitatelje na njihove proizvode, koji su i jeftiniji nego drugdje. Osim 4 eksternista polaze svi marljivo školu. Gradski redari imadu osobitu pasku nad ovakim učenicima, te naiđu li na kojeg nemarnjaka, dovedu ga u školu. Čim prilike dopuste, to će se urediti internat za sve učenike. Sad se radi kako se može, a da se gradski proračun ne preoptereti.

Od izrađenih košara dobivat će neki postotak. No već sad zaslužuju nekoji novac, koj im se daje, kad im je kupiti odijelo ili obuću. Učitelj njihov, g. J. Göszl, isposlova je, da Franckova tvornica cikorije daje škatulje sabijati ovim učenicima. Od stotine plaća se 14 novč. Imade ih koji vrlo marljivo rade i to poslije večere, koja se daje u 6 $\frac{1}{2}$ sati, pa do 9 kad se ide spavati.

Na konbinovanoj školi obučavaju: p. n. gg. Göszl učevne predmete, Barle vjerouauk, a Pavlović košaraštvo.

Nadamo se najboljemu uspjehu, a tim većma, što ovoj školi osobitu pažnju posvećuje uz velem. g. načelnika i sam presv. g. odjelni predstojnik, koj ju je u kratkom vremenu već dva puta pohodio.

Kad sam nedavno pohodio taj konbinovani razred i stupio u priprostu spavaonicu, opazio sam nad krevetima svete slike, koje su učenici sami donesli. To mi je pokazalo, da ta mlađež nije još pokvarena, ako moguće imade koj trunak zloće. Propitkivao sam se za dosadanji život, pa sam se uvjerio, da su to samo zapuštena djeca. Većina ih je, koji su od najsironašnjih roditelja, gdje otac i majka polaze na zasluzbu. Ovima manjka vrijeme, pa gdjegdje i način kako bi si uzgojili djecu. Kao veliki siromaci jedva dočekaju, da im dijete i samo štagod doneše u kuću. U službu ne može, jer je preslabo, a još manje u obrt, jer ne može obrtnika plaćati.

Zaslužiti bi i samo hotjelo, ali kako. Ne preostaje mu drugo, nego da se poteplje po trgu, pa da može komu šta kući ponijeti ili se opet s istog uzroka zadržaje oko kolodvora. Tu ipak nešto zasluži, a to mu je milije, nego li sjediti u školi. Malo po malo upozna se mlađi sa starijima i eto gdje se tuđi od kuće i zaslужeno si zadržaje. Nije li zaslужbe, pa će gledati da isprosi, a u skrajnoj nuždi po mogućnosti i ukrasti. Ovakav slobodan život svidi mu se i on mu se posve podaje. Sad ga vidimo gdje noći po štalama, štagljima i drugdje. Što zasluži pridržaje si, a kući se ne usuđuje prazna žepa. Ima roditelja kojima je na neki način draga, da se ovakom zgodom ne moraju brinuti za dijete, a po gotovo ako ih je Bog obdario većim brojem potomčadi, što je kod sirotinje obično. Kao svako dijete, ljubi i ovakav igru. Nemaju običnih igračaka, pa se uče koječemu, a najviše im gradiva pružaju „cirkusi“. Vidio sam baš kod ove djece, kad je bio odmor, kako su pravili kojekakove kovrtljaje, skokove itd., riječju bio to gotov cirkus.

No nijesu baš svi djeca najvećih siromaka. Najveći siromak ne mora biti i najlosiji, najnemarniji roditelj. I ovdje sam se o tom uvjerio. Među učenicima nalazi se i sin nekog nižeg činovnika. Koj je tomu uzrok, nijesam doznao, al' će svakako biti krivnja roditelja. Da su svakako roditelji krivi, što su im djeca pošla takovim putem, navesti će istinit primjer. Kad su se pobirali učenici za ovu školu, našao se je i takav, koj je imao oca. Hotjeli ga povratiti roditeljima, a on ni čuti, nego je molio da ga primu kao internista, pa ma kako živio, jer da će mu ipak bolje biti nego kod kuće uz surova oca. Molbu mu uslišali, a sad je sav sretan.

Svi učenici nijesu pripadnici grada Zagreba, a jedan je dapače među njima, koj nema naše državljanstvo. Pa ipak za sve te troši grad, što mu budi na čast.

Kako se od malena zrnca razvija ogromno stablo, tako sam uvjeren, da će se i ovaj mali, skromni početak sa vrlo čednim sredstvima razviti s vremenom tako, da će nositi obilat plod na ponos i grada i onih, koji su to pokrenuli i rukovodili

V. B.

Francuski zavodi za slijepce.

Škole.	Radionice.	Utočišta (Opskrbilišta).
Alençon, djev. ¹⁾	—	—
Amiens (hospice St. Victor), djec. ²⁾ i djev.	—	Amiens (hospice St. Victor), muš. ³⁾ i žen. ⁴⁾
Augers, dječ. i djev.	—	—
Arras, dječ. i djev.	—	Arras, muš. i žen.
Bordeaux, dječ.	—	—
Clermont-Ferrand, dječ., djev.	—	—
Dijon, dječ. i djev.	—	—
Laon, zavod „Notre-Dame“, djec.	Illiers, djev.	Chartres, (hospice St. Brice) muš. i žen.

¹⁾ djev. znači za djevojke, ²⁾ dječ. = dječake, ³⁾ muš. = starije muškarce, ⁴⁾ žen. = starije ženske.

Škole.	Radionice.	Utočišta (Opskrbilišta).
Larnay, djev.	—	—
Lille, djev.	—	—
Lille, dječ.	—	—
Limoges, dječ. i djev.	—	—
Lyon, djev.	—	Lyon, žen.
Lyon, dječ. i djev.	—	—
Marseille, dječ. i djev.	Marseille, muš. i žen.	Marseille, žen.
Montpellier, dječ. i djev.	—	—
Nancy, dječ. i djev.	—	Nancy, kuća sv. Pavla, muš.
Nantes, dječ.	Nantes, muš.	—
Paris, tečaj za obuku u glasoviru (rue de Poissy) muš.	—	Paris (Bicêtre), muš.
Paris, tečaj za obuku u glasoviru (rue des Petits Hôtels) muš.	—	—
Paris, Brailleova škola, dječ. i djev.	Paris, Brailleova škola dječ. i djev.	Paris, Brailleova škola, muš. i žen.
Paris, braća sv. Ivana od Boga, dječ.	—	—
Paris, narodni zavod, dječ. i djev.	Paris, obrtna škola, muš.	Paris, Quinze-Vingts ¹⁾ , muš. i žen.
Paris, slijepce sestre sv. Pavla, djev.	Paris, slijepce sestre sv. Pavla, žen.	Paris, žen. (La Salpêtrière)
Toulouse, dječ i djev.	Saintes, žen.	Paris, slijepce sestre sv. Pavla, žen.
	Tracy, žen.	Saintes, žen.

U svem je dakle 25 uzgojilišta, 8 radionica i 12 utočišta, odnosno opskrbilišta ili 45 zavoda za slijepce. Od ovih je samo za muškarce 10 zavoda, a za ženske 15. Ostalih 20 zavoda za oba su roda. Sam Pariz ima 14 zavoda. Sva utočišta nijesu samo za slijepce, nego ima i takovih, gdje se primaju i drugi siromaci, nevoljnici. Tako je n. pr. pariški zavod „Bicêtre“ ubožnica, bolnica i ludnica, gdje se primaju takovi siromaci, koji su ili navršili 70. godinu, a nespособni su za posao ili pate na neizlječivoj bolesti. Od 3.000 kreveta (postelja) određeno je 1.000 za slaboumne i mahnitave. Što je za muške „Bicêtre“, to je za ženske „Salpêtrière“. Tu imade mjesta oko 5.000 žena, odnosno ženskinja, a ima preko 40 zgrada. To da je najveći zavod ove vrsti u Evropi. V. B.

Rad humanitarnih društava.

Pod ovim naslovom želimo objavljivati rad svih onih humanitarnih društava, koja se brinu za učeće mladež u našoj domovini, da predočimo potpunu sliku o radu tih društava. Da to opet uzmognemo, molimo prijatelje našeg lista, da nam se javi, koji bi voljni bili slati nam takove vijesti uz primjerenu otstetu. Vijesti da su što kraće, ali da ipak pokazuju cijeli rad dotičnog društva. Ako je

¹⁾ Zavod za opskrbu 300 slijepaca.

još koje društvo šta razdjeljivalo, to molimo da nam se javi naknadno, jer nam je želja, da s vremenom uredimo malu statistiku. Isto tako molimo vijesti o osnutku i dosadanjem radu tih društava, koje ćemo donašati kao posebne članke.

Brod na Savi. Dne 24. prosinca pr. godine nadarilo je gospojinsko društvo 140 škol. djece potrebnim zimskim odijelom, za koje se izdalo oko 340 for.

Gospic. Rad gospojinskog društva. — Internat. Početkom prosinca pr. god. priredilo je gospojinsko društvo za potporu sirom, škol, mlađeži zabavu. Čist prihod bio je 158 for., pa se razdijelilo nižoj dječačkoj školi 75 for., n. djevoj. 25 for., viš. djevoj. 18 for. i internatu 40 for. — Čitaonica je besplatno dala za tu zabavu prostorije, a opć. poglav. glazbu. Hrv. pjev. društvo „Velebit“ sudjelovalo je dobrovoljno.

Putovanje presv. g. dr. Izidora Kršnjavia prošle godine po kršnoj Lici urođilo je lijepim plodom. To je internat u Gospicu za onu siromašnu djecu, koja se izvrsno uče. Uređen je sa vrlo čednim sredstvima prema želji samog utemeljitelja, pa je ostalo prostrano polje za rad tamošnjem gospojinskom društvu. Ono se je i svojski zauzelo, te čini sve moguće, samo da bude položaj djeci što ugodniji. Predsjednica gospojinskog društva, gospođa Josipa Vomačka, pa presvjetla gospođa pl. Budisavljevića, gospođa Veseli, Kramberger, Pinter, Orešković, Alković i druge, ima ih do 16, redom dolaze i internistom dijele svagdanju hranu i mnogoj djeci iz pučke učione, koja bi djeca, inače bila bez tople i dobre hrane. Presvjetla gospođa pobrinula se, da interniste već po koji put dobiše i izvan reda finijeg jela za promjenu. Pače dolaze, kad je tko od odbora zaprijećen, i nečlanovi odbora da dijele hranu. Tako n. pr. gđice Raizner, Durum, gđa, Križ, koje se i po vrlu zlu vremenu žrtvuju.

Interniste dobili su nastojanjem gospojinskog društva novu obuću, nova odijela, a dobili su nastojanjem gospode Vomačke odmah isprva sve potrebne stvari za čišćenje tijela; pere im se redovito rublje, čistoća vlada u zavodu, imadu opskrbu, kako je doma ne bi imali; uče, pod nadzorom su, stoje i pod nadzorom liječničkim, te imadu i liječenje badava.

Karlovac. Gospojinsko društvo sv. Vjekoslava priredilo je 17. pr. mj. u dvorani „Zorin doma“ božićno drvce uz posebnu svečanost. Sudjelovalo je mali orkestar gradske glazbene škole, a školska mlađež predstavljala je dva komada i to „Kolumbovo jaje“ od Lj. Varjačića i „Dobrotvorke“ od Stj. Širole. Iza toga se je deklamovalo i pjevalo, a onda dijelili darovi. Nadareno je preko 100 škol. djece sa raznim odijelom i obućom, što je stojalo preko 400 for. Većina te svote milodari su karlovačkog građanstva.

Novo društvo. Kako „Golič“ javlja, osnovalo se je u Karlovcu novo društvo sa imenom „Sv. Sava“ za podupiranje tamošnje siromašne srpsko-pravoslavne škol. mlađeži.

Nova Gradiška. Rad gospojinskog društva. 17. prosinca pr. god. nadarilo je ovo društvo 80 škol. djece raznim odijelom. Ovi darovi razdijelili su se uz običajnu svečanost. Društvo opстоje 10 godina, a temeljna je glavnica 1.700 for. Sva ženska odijela skrojila je i sašila učiteljica Gabrićeva.

Petrinja. Nova društva. — Nadarivanje. Gradski škol. odbor u Petrinji uredio se je kao „privremeni odbor za podupiranje siromašne škol. mlađeži“. Predsjednik je škol. odbora p. n. g. V. Kršnjavi, ravnatelj učitelj. škole, a tajnik p. n. g. F. Deželić, učitelj vježbaonice. Pred Božićem razdijelio je taj „privremeni odbor“ 21 kaput, 7 hlaće, 24 para opanaka, 21 žensko odijelo i 8 rubaca, što je stojalo 119 for. 95 novč. Nadareno je 40 dječaka i 31 djevojčica.

G. V. Kršnjavi pokrenuo je misao, da se osnuje posebno društvo za podupiranje siromašnih učiteljskih pripravnika. Pravila su podnešena vis. vladu.

Društvo za potporu siromašnih realaca nadarilo je odijelom i obućom pred Božić 15 učenika i učenicu iz I. razreda, 19 iz II. r., 8 iz III. r., te 5 iz IV. r. Vrijednost robe nije nam poznata.

Požega. Dobrotvorno gospojinsko društvo nadarilo je o Božiću 54 učenika. Razdijelilo je 30 kaputa, 28 hlača, 32 p. cipela i 12 šubara.

Sisak. Nadarivanje. Kako „Banovac“ javlja, to je tamošnje društvo za podupiranje siromašne školske mladeži odredilo 500 for. za nabavu odijela, a 50 for. za nabavu risačeg i pisačeg materijala. Za društvo se osobito zauzima p. n. g. dr. V. Egesdorfer. On je i predsjednik društva. Za čestitke ubralo se k novoj godini 104 for.

Vinkovci. „Dobrotvorno gospojinsko društvo“ priredilo je 8. prosinca koncert, a 16. pros. pr. god. kazališnu predstavu, da si uveća prihod. Kod koncerta sudjelovalo je tamošnje tanburaško društvo, a kod predstave sudjelovale su učenicetamošnje više djevojačke škole.

Zagreb. 11. odborska sjednica „Dobrotvora“ bila je 15. pros. pr. god. Predsjedao je grad. vijećnik p. n. g. Đuro Deželić. Procitan je i odobren zapisnik 10. odborske sjednice. Predsjednik je javio, da su društvu darovali: slavna I. hrv. štedionica 150 for.; p. n. gg. N. Primorčić iz Otočca 5 for. i S. Berger, trgovac u Zagrebu, 5 for. Primljeno sa zahvalom. Blagajnik Đ. Dupelj izvješće, da temeljna glavnica iznosi 8.900 fr., a raspoloživa svota 31 fr. 16 nč. Zaključeno je još ove zime 50 djece opskrbiti bud odijelom bud obućom, kojih su molbe stigle društvu. U napredak se ne će više dijeliti nikomu robe, jer je već sva dotacija iscrpljena. Ove bo se je godine izdalо do 1.400 fr. P. n. gospodica Milka Rašićeva pristupila je kao potpomažući član za god. 1.893. Tajnik Fr. Bartuš izvješće, da je društvu stiglo odrezaka od cigara, maraka, slamčica i sl. od ove gospode: Jovan Dr., Radićević Lovro, Frayt Franjo, Mrzljak Dorotea, Kukuljević Dragica Sakcinska (100.000 maraka, olova, slamka i bočica), Drapczynski, Mesić. Ovima se izriče najtoplja zahvala za te darove. Nadalje izvještuje tajnik, da su u košaricama za sabiranje milodara sabrali p. n. gg.: Janda 1 fr. 10 n., župni ured sv. Marka u Zagrebu 17 nč., Lihl 17 nč., Ivka Vrabčević 1 fr. 32 nč., Dragica Šrepel 4 fr. 67 nč., Lovrenčić 36 nč., Pramberger 31 nč., B. Mašek 49 nč., M. Jurašek 1 fr. 33 nč., H. Siebenschein 1 for. 50 nč., Kregar 1 fr. 72 nč., Draga Hagenauer 1 fr. 37 nč., Ivka Arko 73 nč., Katkić 6 nč., Mošinsky 25 nč., M. Herzog 25 nč., A. Gnezda 91 nč., E. Kornitzer 1 fr. 76 nč., Franjica Broz 1 fr., A. Kocijan 1 fr., Julija Gašparinčić 3 for. 10 nč., Vilka Rossipal 2 for. 70 nč., Fr. Pećak 69 nč., Herman 62 nč., Louisa Devidé 1 fr., Artur Betlheim 6 fr. 12 nč., Melania Betlheim 3 fr. 28 nč., Terezija Spitaler 2 for., Ljubosava Krešić 70 nč., Irena Maksimović 40 nč., E. Rašić 1 fr. 18 nč., Jos Huzek 60 nč., Aleksa pl. Dolački 1 fr.

Glavna skupština društva za prehranu sirom. škol mladeži puč. škola u Zagrebu bila je 8. proš. mj. u dolnjogradskoj dječačkoj školi. Prisustvovao je lijep broj član. obojeg spola i raznog staleža. Skupštinu je otvorio predsjednik p. n. g. Edmund Kolmar sa nekoliko riječi, sjećajući se uz to preminulog predsjednika biskupa Franje Gašparića, komu su prisutni kliknuli „Slava!“ Izvještaj tajnikov bio je tiskan, pa se je dijelio. Iz njeg vidimo, da je u zimskim mjesecima g. 1.892—1.893. izdano 7.030 maraka za puč. kuhinju. To

čini u noveu 703 for. Djeca dobivaju naime o podne u pućkoj kuhinji kruh, varivo i komadić mesa. Za ovo plaća društvo po 10 nđ. za jedan obrok. Kao veći darovatelji navađaju se: preč. g. Nikola Horvat (100 for.), p. n. gđa. Josipa udova Daubach (100 for.), slav. hrv. klub biciklista „Sokol“, koj je priredio zabavu u korist društva (66 for.), rodbina blagopokojnog opata i župnika dr. Stj. Pogledića (500 for.), gradsko zastupstvo doznačilo je pako 400 for. Imetak je društveni 5.300 for. Društvo je imalo škol. god. 1.892/3.: zakladatelja 9 (plaćaju 100 for.), utemeljitelja 17 (plać. 50 for.), prinosnika 295 (plaćaju godimice 1 fr. 20 n. ili 25 for. za uvijek). Revizori, p. n. gg. Krešić i Frank, našli su račune u redu. Dosadanji blagajnik, p. n. g. Dane Hermann, zahvalio se je na časti, a na predlog potpredsjednika, velem. gosp. dr. Fr. Spevca, izabran je p. n. gosp. Šk. Kranjc. Da se popuni odbor, izabrana su p. n. gg. Fr. Andres, J. Göszl i Šk. Kranjc.

Upravni odbor radio je na tom, da uredi posebnu kuhinju. Nije mu pošlo za rukom. Gđca. Kovačićeva javila je međutim, da je gđa. Tereza Špitaler voljna dati prostorije za takovu kuhinju u svojoj kući u Mesničkoj ulici, što se je sa zahvalom primilo do znanja. Dobrotom p. n. gđe. T. Špitaler moći će se na zimu buduće škol. godine urediti posebna kuhinja u posebnim prostorijama. Za besplatno pokućvo i posuđe pobrinuo se je sam predsjednik. Kad društvo uredi svoju kuhinju, moći će odgovarati i crkvenim zakonima glede posta, o čem se je povela riječ, što do danas nije mogao odbor nikako polučiti, prem je o tom nastojao. Na pitanje jednog člana, da kako to, da po iskazu nekoje škole nijesu dobivale maraka, odvraćeno je, da te nijesu ni tražile. — Kako vidišno u kratko se je vrijeme ovo društvo lijepo podiglo, a još ljepša mu je budućnost zajamčena, jer će bez dvojbe nači godimice sve više članova. — Reći nam je, da društvo imade po gradu i posebne limene štedionice iz kojih je dobilo 150 fr.

Glavna skupština društva za podupiranje siromašnih učiteljskih pripravnika bila je 17. prošl. mj. u učiteljskoj školi. Prisutno je bilo 18 članova, a samo trojica (Andres, Senc i Bek) izvan kruga tamošnjeg učiteljskog zbora. Predsjednik, dr. Arnold, otvorio je skupštinu sa kraškim govorom, iz kojega smo razabrali, da se je društvo, koje se je osnovalo 1.879., raspalo, a 1.892. da je pokrenuto na novo. Pravila da su tek sada vraćena, da se nekoje stvari popune. Predsjednik je dokazivao potrebu društva i kraj osnovanog internata, jer taj ipak ne može sve ono pružiti, što može dobrotvorno društvo. Po izvještaju blagajnikovu doznaјemo, da je društvo izdalo u prošloj godini 135 for. 23 novč. Ukupna imovina da iznosi 2.738 for. 42 novč. Računi su se našli u redu. Tajnik, prof. Ivkanec, čitao je pravila, koja će se poslati visokoj vlasti na potvrdu. Društvo imade prinosike i utemeljitelje. Prinosnici plaćaju na godinu 2 krune, a utemeljitelji za uvijek 20 kruna, koji se mogu isplatiti u dva polugodišnja obroka. Za odbornike su izabrani p. n. gg. Andres, Bajer, Matica i Senc, a zamjenici su p. n. gg. Basarićek i Steklasa. Dalje se je riješilo nekoliko neznatnijih stvari, a veoma ugodno se je dojmila izjava knjižare Kugli i Deutscha, koja je obećala društvu davati sve potrebne tiskanice besplatno. Preporučamo ovo društvo našoj braći, da ga svojski podupru.

Glavna skupština društva za podupiranje siromašnih realaca u Zagrebu bila je dne 2. prosinca pr. g. u 4 sata poslije podne u zgradi kr. vel. realke sa slijedećim dnevnim redom: 1. Pozdrav i otvorenje skup-

štine po predsjedniku. 2. Izvješće tajnika i blagajnika. 3. Izbor dvaju predavaatelja računa. 4. Predlozi. 5. Izbor novoga upravlј. odbora.

Na mjesto pokojnoga predsjednika ravnatelja P. Krbe ka otvorio je skupština potpredsjednik g. Edmund Kolmar, te u svojem govoru istaknuo pokojnog predsjednika, koji je svom snagom nastojao o interesima društva, na što je skupština kliknula „Slava mu!“ Iza toga umoli tajnika i blagajnika g. prof Starè-a, da izvijesti skupštinu o društvenom razvoju i o imetku.

Iz tog izvješća vadimo slijedeće: Društvo je prošle godine preustrojeno, a vis. je vlada potvrdila prerađena pravila, te se je prva glavna skupština držala 18. prosinca 1.892.

Briga odbora, koji bje u toj glavnoj skupštini izabran, išla je najviše za tim, da društvu namakne što više novčanih sredstava. I premda ima u Zagrebu vrlo mnogo dobrovornih društava, ipak može društvo biti sa svojim uspjehom zadovoljno. Pozivu naime odborovu odazvao se je velik broj prijatelja učeće mladeži tako, da je broj članova utemeljitelja narasao na 20, a podupirajućih na 42. Sudeći po broju članova, koji se prijavise za buduću društvenu godinu, t. j. 1.893/4., opravdana je nuda, da će se broj društvenih članova i dobrotvora u buduće znamenito povećati. Osim članova naročito valja istaknuti osobite dobrovlore, koji se dobrovoljnim darovima sjetiše društva. Tako su poklonili po 100 for. baštinici pokojnog opata Pogledića i odvjetnika Daubacha, te I. hrv. štedionica; po 10 for. darovaše: Činovnička zadruga, gg. Perrin i Drag. Špitzer; dočim su gg. Ed. Kolmar i Mirko Karas sa svotom od 50 for. pristupili među utemeljitelje, kojima se pridružiše sa svotom od 20 for. i gg. P. Krbek i Radković.

S osobitom zahvalnošću spominje izvjestitelj g. E. Kolmara, koji je bolesnog predsjednika i ravnatelja, P. Krbe ka, vanrednom revnošću zastupao, te odbor i vazda u svem išao na ruku. Osim toga, što mu je svakom zgodom pritekao većim ili manjim darom u pomoć, poslužio mu je savjetom svojim u novčanim pitanjima, te je time društvu prišedio dosta troška. Izvjestitelj i skupština izjavili su s toga g. E. Kolmaru najtopliju hvalu.

Osim toga zahvalio se je izvjestitelj tiskari Granitza i „Nar. Nov.“ za besplatno štampanje društvenih pravila i poziva u društvo. Ne manje hvala ide i gg. Eisenhutha i Stiasnia, koji već više godina dobavljaju jeftinu i dobru robu, a na isplatu moradoše po koji put pričekati. Velikodušnost I. hrv. štedionice opće je poznata; ona nije ni prošle godine zaboravila na društvo. Samo tako bijaše moguće, da je odbor što opravom i obućom, što risaćim i pisaćim spravama mogao velik broj učenika opskrbiti, premda je morao radi pomanjkanja sredstava i odbiti po gdjekoje molitelje. Izvjestitelj je s toga preporučio i umolio koli prisutne, toli odsutne članove, da svaki u svojem krugu nastoji što više plemenitih dobročinitelja pribaviti društvu. Odbor je u tu svrhu pred nekoliko dana rasposlao preko 300 pozivnica. Među prvima, koji se tomu pozivu već odazvaše sa većim ili manjim svotama, jesu: presv. g. biskup Jul. Drohobezcky, velem. g. načelnik Mošinsky, preč. g. kanonik Iveković, činovništvo hrv. komercijalne banke, gđa. Vancaš, g. A. Prister i dr. Dao Bog, da se i ostali pozvanici odazovu.

Blagajničko stanje društva u god. 1.893/4. bijaše ovakovo: Prihod od kamata, poklona i prinosa 841 for. 59 nč.; izdatak za nabavu odjeće, učila i državnih papira 775 for. 17 nč., saldo na novi račun 66 for. 42 nč., te je djelomično u zakladama, djelomično u državnim papirima.

Iza toga je skupština ovlastila gg. profesora Hafnera i J. Grahora, da pregleđaju društvene račune i pošto su pomenuta gospoda već tečajem skupštine to učinila i sve u redu pronašla, izrazi skupština, na predlog gosp. E. Kolmara, svoju zahvalnost profesoru Staré-u, koji je mnogo truda uložio oko društvena napretka.

Pošto ne bijaše nikakovih predloga, prešlo se je na izbor odbora. Izabran per acclamationen prošlogodišnji odbor, te su prema tome u odboru gg. potpredsjednik E. Kolmar, tajnik i blagajnik prof. Staré, a odbornici gg. dr. Domac, prof. Rubetić, Karas i Radković. „N. N.“

Izrael. gospojinsko dobrotvorno društvo dijelilo je darove 3. proš mjeseca po podne u izrael. puč. školi. Prisutan je bio lijep broj gospoda i gospođica, te nekoliko gospode. Kad su djeca unišla sa učiteljima, progovorio je p. n. g. dr. Hosea Jakobi lijepo slovo mladeži, sjećajući ju na svečanost tog dana. Dne 3. prosinca slave naime izraelci svečanost posvete hrama, koja se zove „Hanuka“. Razdijeljeno je raznog lijepog i toplog odijela i obuće, a dobilo je 48 djece među njima i nekoliko srednjoškolaca. Stvari su stojale 380 for. Iz zaklade je uzeto 40 for., a gospođe su same sabrale 340 for. Iza toga pošli su u svoju crkvu na obred, da se ujedno pomole za svoje dobročinitelje.

Darovi. — Gospojinsko društvo za uzdržavanje pjestovališta priredilo je 14. prosinca prošle god. božićno drvce u dvorani „Hrvatskog Sokola“. Uz običnu svečanost i veliki broj prisutnika nadijeljeno je 228 djece sa ovdašnjih škola potpunim zimskim odijelom i kolačima. Odijelo je rađeno po mjeri, koja se je uzela već za vremena. Darovi su stojali 1.400 for., koje je sakupio gospojinski odbor.

— Dne 17. prošl. mj. dijelili su se darovi slijepcima u Pruknerovu svratištu. Nadareno je 15 slijepaca odijelom, hranom i pićem, pa i gotovim novcem po 5 i po 10 for. Svi slijepci nijesu u Zagrebu. Reklo se je, da se uređuje božično drvce za slijepu djecu, no mi smo vidili više odraslih slijepaca nego li djece. Jedanaest ih je bilo u dobi od 14—83 godine. Vrijednost darovanih stvari nije nam poznata, a sve se je sabralo darovima. Želili bi da ti prijatelji slijepaca urede svoj rad po nekoj osnovi i budu obzirniji, jer smo među nadijeljenima opazili i jednu žensku, koja ne bi smjela ništa dobiti kod ovog razdjeljivanja.

Milodare dali su p. n. gg.: Arko Mijo, Armuth L., Altschul „bazar“, „Bečki bazar“, Barišec, Blum Josipa, Bartušek Ivan, Blažeković Sofija i Miško, Blažeković Marija, Büchler H., Berger S., Bittner i Muhr, Berger Simon, Baumgärtnera nećaci, Betlheim Arthur, Ćuk Nikola, Čech Elisabeta, Deutsch konfekcijonar, Dimić Josip, Drobac Miloš, Dujmović Marija, prva gradačka pivara, Eisenstädter Gustav, „Hrand Hotel“ (Wirt Oskar), Golub Terezija, Gašparinčić, Godler Josip, Guthard Marija, Hahn i Kempf, Hofbauer Franjo, Hermann Daniel, Hochstätter, Irgolić i Fuchs, gospođa Komadina, Kaiser i Lux, Kajganović Fanny, Kastner i Oehler, Kirschner L. i drug, Lončar Dragica, Leskovac D., Lederer Josip, Löwenstein Mavro, Mödlinger, Majcen (pekar), Morić Ferdo, Mišić Josip, Neumann M., Nossan Antun, Neidhardt, „Narodni bazar“ (Serpner A.), Reisinger Fr., Rabus Katarina, Reichl A. („zagrebački bazar“), Reichl V. („bazar k čudu“), Rekuski St., Rosenwet Hermina, Radenčić P., Severinski J., Spitzer D., Šolc Drag., Supanek J., Stern Milan, Šolc Stj., Steiner Izidor, Vrbanić D., trgovac, Valentić J.,

gđa. M. Vabić, Wellisch Berta, Wellisch Marija, Wasserthal S., Wagner Ivan, Wollmuth L., Weiss Sigmund, Weisser Ignatz, Zeitlberger Leopoldina (svratište „k caru“), Zeiniger B., Zabukošek F., Zimmermann J., zagrebački paromlin.

Zabavišta uređuju božićno drvce, pa tom zgodom dijeli se dječici orasi i kolačići, pa i obuća. Tako se je n. pr. u kaptolskom zabavištu razdijelilo 14 pari obuće. U gor. gradskom zabavištu nadarilo se je 20 djece odjelom i obućom. Darovi su stojali 50 for. U Petrinjskoj ulici razdijelio se je obuće i odjeće za 30 for. U Krajiškoj ulici razdijeljeno je više odijela i obuće.

VIJESNIK.

Književnost.

Stjepan Širola: **Dobrotvorke.** Alegorična božićna sličica u jednom činu. Spjevac — —. Karlovac 1.893. Cijena? Dijelje je posvećeno blagoj uspomeni Ivane Turkovićke, bivše predsjednice gospojinskog društva „sv. Vjekoslava“ u Karlovcu. Preporučamo ovo dijelje.

U 3. svesci biogradskog „Учитеља“ nalazimo članak: „Obučavanje slijepih i gluhotnjemih djece u Rusiji“. Sa ruskoga preveo Đ. S. Kojić. U ovom se članku kratko, ali jezgro-vito tumači, kako se obučavaju ovi nesretnici u školskim predmetima. Drago nam je, da i srpski učitelji svraćaju pažnju i na ovu granu obuke, ne bi li tako pridonesli koji dijelak k boljoj budućnosti slijepih i gluhotnjemih.

Primisli smo: Moritz Weniger: **Nicht geistig — sondern nur sprachlich zurückgebliebene Kinder.** Gera 1.894. Cijena 38 novč. Dijelje je vrlo zanimivo i poučno, pa ćemo nastojati, da upoznamo s njime vrijedne čitatelje.

Aperçu de l' activité de la société Marie pour le bien des avengles en Russie. Pendant la période décennale de 1.881. à 1.891. Sct. Petersbourg 1.893. Taj izvještaj donijeti ćemo prvom zgodom u prijevodu.

Domaće vijesti.

Dobrotvorna zaklada povodom banovoga jubileja. Prigodom proslave desetgodišnjice banovanja Njegove preuzvišenosti bana grofa Khuen-Hédervárya utemeljio je jedan dobrotvor, koji neće da mu se ime sazna, zakladu od 5.000 kruna, koja ima za sva buduća vremena nositi ime: „zaklada bana Dragutina grofa Khuen-Héderváry-a“. Glavnica od 5000 kruna položena je već, te će se po želji utemeljitelja dohodak zaklade upotrijebiti u dobrotvorne ili naukovne svrhe. „N. N.“.

Školska zaklada u Našicama. P. n. g. Anton Blau, tamošnji veletržac, utemeljio je zakladu za siromašnu školsku mladež u Našicama sa 1.000 kruna.

Lijepi zapisi. U Osijeku je umro 5. prosinca prošle god. umirovljeni računarski oficijal Felix Ježević, koji je ostavio 23.000 for. u drž. papirima, da se u Osijeku osnuje nahodište. Slava mu! — 26. prosinca prošle god. umro je u Zagrebu Edward Suhin, začasni kanonik itd. Zapisao je sav svoj imetak, oko 70.000 for. u dobrotvorne svrhe, a među njim: po 500 for. društvu sv. Vinka i Dobrotvoru. Sirotištu na Josipovcu za uzdržavanje jednog pitomca Hrvata zagrepčana 2.000 for. Po 100 for. društvima za potporu učiteljskih pripravnika, siromašnih sveučil. slušatelja siromaš. gimnazijalaca u Zagrebu. Slava mu!

Mjesto vijenca na lijes pokoj. trgovcu O. Reissu u Sisku, poklonio je g. Hirsch 20 for., a g. Fabatz 10 for. za sisačku sirom. škol. mladež. — G. prof. dr. A. Mušić darovao je društvu za potporu siromašnih gimnazijalaca u Zagrebu 10 for. mjesto vijenca prof. dr. I. Brozu.

Darovi I. hrv. štendionice. Dne 9. prosinca prošle god. zaključilo se u sjednici gornje štendionice, kako javljaju „N. N.“, da se među njim dariva: gospojinskomu društvu za uzdržavanje pjestovališta daljnih 150 for., „Dobrotvoru“ daljnih 150 for., društvu sv. Vinka Pavlova daljnih 100 for., zem. zavodu za gluhotnjemije 30 for. za božićno drvo, a tako i zabavištu na Kaptolu, u Ilici, gor. gradu i u Petrinjskoj ulici po 30 for. Kašnje je još razdijeljeno: društvu za prehranu sirom. škol. mladeži u Zagrebu 100 for., za božićno drvo sirom. zagreb slijepoj djeci 30 for. Dakle ukupno 680 for. ne računajući druge darove. Lijep je to božićni dar!

Dar sirom. škol. mladeži u Ferdinandovcu. Općinsko poglavarstvo dalo je 45 for.,

a tamošnji gostoničar 5 for., pa je rav. učitelj, g. M. Blaga, nabavio odijela i obuće za 45 učenika. Eto primjera, kako se može pomoći sirotinji na selu i bez posebnog društva.

Ini darovi. Presv. gosp. Pavao Gugler, vikar nadbiskup. zagrebačke darovao je po 100 for. društvu za potporu sirom. gimnazijalaca, te realaca u Zagrebu.

P. n. g. Edmund Kolmar darovao je 4/ₙ obveznicu od 100 kruna društvu za potporu sirom. gimnazijalaca u Zagrebu.

Dr. Dimitrija Manojlović, liječnik u Đakovu, darovao je 200 kruna za nabavu zimskog odijela sirom. škol. mlađeži u Đakovu.

Ravnateljstvo vlastelinstva kneza Odeschalchia u Ilok u nadarilo je i ovaj put 6 dječaka i 6 djevojčica potpunim zimskim odijelom.

Veleč. gospod. Andrija Szegedi, ravnatelj grčko-katol. sjemeništa u Za-grebu, poklonio je glazbeno djelo: „Jeka“ u četiri sveske za knjižnicu sljep. zavoda.

P. n. g. Leonardo Fichtner, učitelj u Valpovu, poklonio je 3 plastična glinena zemljovida u lijepim kutijama za sljepačku zbirku. — Srdačna hvala.

Bećinska tvornica cementa imade svoju školu za svoje radnike. O Božiću priredili su vlasnici božićno drveće sa malom svečanošću za škol. djecu, pa su sva ova nadarena odijelom i obućom. Da se je moglo to učiniti, dali su sami vlasnici, Rečlich-Ohrenstein i Spitzer, 500 for. — Čast!

Zemaljski proračun za g. 1.894. imade u stave: „Zavodi za gluho-nijeme i slijepi“ slijedeće svote: 1. Subvencija za zem. zavod za gluho-nijeme i slijepi u Zagrebu 9.000 for. — Subvencija za gluho-nijemi zavod u Mitrovici 700 for. — 3. Štipendije za slijepce 700 for. Ukupno 10.400 for.

Odgojilište za pokvarenu djecu. Prošle je godine potakla županija belovarska pitanje o „ustrojenju odgojilišta za pokvarenu djecu“, pa su o tom raspravljale i druge županije. Doznali smo, da se kod pravosudnog odjela naše visoke vlade radi o tom, da se osnuje zemaljsko odgojilište za pokvarenu djecu. Ljetošnji dohodak dobrotvorne državne lutrije namjenjen je osnutku takova zavoda u našoj dnmonovini.

Nov okulista u Zagrebu. Čitamo u „Lieč. Viestniku“: „Kako u Hrvatskoj do sada nije bilo špecialiste za očne bolesti, to nam je vrlo milo, što se je na to polje dao domaći sin, koji se je stalno nastanio u Zagrebu, a to je g. dr. Vinko Lušić-Matković, rodom iz Vrbanja u Dalmaciji. Dr. Lušić promoviran je na sveučilištu u Gradcu g. 1.886.,

bavio se je od to doba isključivo liječenjem i operacijama očnih bolesti. Služio je i vježbao se je od god. 1.891. na klinikama za očne bolesti prof. Birnbachera i prof. Boryskiewicza u Gradeu, onda na oftalmološkoj klinici prof. Schweigera u Berlinu, na sveučil. klinikama prof. Panaša i prof. de Wekera u Parizu. Od svih ovih čuvenih okulista dobio je dr. Lušić najlepše i upravo sjajne svjedodžbe. Čestitamo Zagrebu i Hrvatskoj, što su u dru. Lušiću dobili tako vrsnu silu na tom, do sada u nas posve pustom polju, te ga svim našim štovanim čitateljima najtoplijie preporučamo, jer smo se o njegovoj stručnoj naobrazbi i o njegovoj vještini sami uvjerili“.

Zakon o uređenju zdravstvene službe u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji veli u §. 88. „Kotarski liječnik nadzire . . . dobrotvorne zavode, javne i privatne škole; . . . nadzire kako se opskrbuju nahodnici i tuda dojencad; vodi popis gluho-nijenih, umobolnih, benavih i slijepih; . . .“ U §. 43. veli se: „Prema tomu dužna je općina u vlastitom dje-lokrugu: . . . c) držati u evidenciji sve nahodnike, gluho-nijeme, umobolne, benave i slijepje, te nadzirati kako se svi opskrbljenici njeguju, držati u evidenciji na dojstvu predanu tudu djecu i nadzirati njihovu njegu i opskrbu; . . .“

Razne vijesti.

Rad slijepaca na tvornički način. Kraj Pariza, u Saint Mandé, osnovan je zavod za slijepce, pod imenom „école Braille“. Opstoji 12 godina. Zavod ima 126 pitomaca, a od ovih je 50 slijepih radnika. Prostorije su tako velike, da se potonjih može primiti i 100. Osim prepletavanja, kefarstva i košaraštva uči se i plesti vijence. Prave se iz staklenih zrnaca, 15—20 slijepih djevojaka radi kod jednog stola, a obavljaju najnedostavnije radnje. 6—8 djevojaka zdrava vida usavršuju taj rad. Prave i finije vijence, po 50 franaka. Francuzi je vrlo rado kupuju na „dušni dan“. Svaka radnica zasluži na dan 3 franka. Rad je u tom zavodu razdijeljen kao i kod tvornica. Jedan radnik obavlja samo jedan posao kod svih prije spomenutih obrta. Zasluga da je znatna. Da se je uveo tvornički način izrađivanja razlog je taj, što je zavod ureden i kao radionica za slijepce, koji su nutri opskrbljeni dok žive. Novajliji se daje stariji slijepi radnik, koji ima paziti na svog štićenika. Tim načinom da su se postigli krasni uspjesi. Po tom ne bi vrijedila onda ona naša: „Kad slijepac slijepca vodi . . .“

Poziv na pretplatu.

Ovim brojem stupamo u drugo godište, pa molimo naše p. n. pretplatnike da nas i ove godine podupru što obilnjom pretplatom. Samo na taj način moći ćemo i mi udovoljiti našoj dužnosti. Iz prošlog tečaja uvjerili su se poštovani pretplatnici, da smo sve moguće sile uložili da nam list bude što bolji. Novim tečajem želimo te sile podvostručiti, raširiv program, radeći naime na cijelom polju humanitarne pedagogije, nebi li i tu krenuli boljim putom. Da nam bude list što bolji, to ćemo nastojati da i ove godine nagrađujemo bar po gdjeakoje radnje. Bude li moguće i više, učiniti ćemo rado više. No to je sve do poštovanih pretplatnika. Slavne škole napose upozorujemo na odredbu vis. kr. zem. vlade, odjela za bogoslovje i nastavu od 21. listopada 1.892. broj 11.351, da se svaka škola ima pretplatiti na ovaj časopis iz prinosa za škol. knjižnicu.

Da smo mogli udovoljiti postavljenu programu ne mala je zasluga i naših vrijednih suradnika, kojima se zahvaljujemo na potpori, pa ujedno molimo, da nas i u buduće ne zaborave. Kako je program listu znatniji, veći, to se tvrdo nadamo, da ćemo ove godine prikupiti i veći broj suradnika. Zahvaliti nam se je i slavnim kr. kotarskim oblastima, koje su nam svojim nastojanjem pribavili veći broj pretplatnika, a molimo, da nas se sjete i u buduće.

Prvi broj šaljemo svim dosadanjim pretplatnicima, a ostale brojeve samo onima, koji pošalju novac Vjeresije nema, jer time nastaju samo neugodne razmirice.

Cijena je listu 2 for. na godinu. Članovi humanitarnih društava dobivaju list za 1 for. 20 nov., a dačka društva badava ako zaištu. Svaka škola ili opć. poglavarstvo kao pretplatnik dobivati će sljedećim brojem biljegovani račun. — Prem će nam se ove godine trošak uvezati, to nijesmo ipak povisili cijene u nadi, da ćemo imati dovoljan broj pretplatnika. Sakupljačima pretplatnika dajemo 10% nagrade u gotovom. Novce i rukopise molimo slati uredništvu u Vlaškoj ulici br. 62. Nefrankirane se stvari ne primaju. Od prvog tečaja imademo još više primjeraka u zalihi uz običnu cijenu. Osim toga imademo i neke pojedine brojeve u suvišku, pa ako komu treba koj broj, a mi ga imamo, dati ćemo ga badava.

Sva slavna uredništva hrvatskih i srpskih listova molimo, da bar kojim retkom sjete svoje čitatelje na naš list.

Tko se ne želi pretplatiti; najljudnije molimo da nam vrati ovaj broj, a ostalu p. n. gospodu molimo da se požure pretplatom, da znademo ustanoviti nakladu.

P. n. pretplatnicima, suradnicima i ostalim prijateljima želimo sretnu novu godinu.

Uredništvo.

Uređuje i izdaje: **Vinko Bek.**

Izlazi mjesечно. — Godišnja mu je cijena 2 for. — Za inozemstvo 30 nvč. više. — Đaci plaćaju polovinu. — Neplaćeni se listovi ne primaju. Rukopisi i pretplata šalju se uredništvu u Zagreb, Vlaška ulica 62. — Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 2.

Zagreb, veljače 1.894.

God. II.

Sadržaj: Što će to reći duševno zaostali? — Istina i poezija o slijepcima. — Zavodi austro-ugarske monarkije. — Matiné u korist osnutka sljepačkog zavoda. — Vjesnik: Domaće vijesti. — Razne vijesti.

Što će to reći duševno zaostali?

Komu je dobro poznat školski život, a osobito onaj po gradovima, taj je mogao opaziti, da je malo gdje koji niži razred u pučkoj školi, a da se ne bi našao bar jedan učenik, koj ne samo po dvije, već i tri godine polazi jedan te isti razred. Učitelj se muči s takovim, al sav njegov rad ne daje mu one koristi, koje i sam želi. Negdje je opet naći učenika, koji već svojom vanjštinom pokazuju da su sposobniji za obuku od prvih, ali napredak njihov ne udovoljuje učitelja. U oba slučaja mogu biti razni razlozi, a mogu poticati iz naravi samog učenika, ali i nehotične pogrješke učiteljeve. Na selima je teže naći takove djece, a razlog je taj, što se ovakova u brzo oproste od daljnog polaska škole.

U našoj domovini sve do danas nema kod pučkih škola posebnih odjela za ovakovu sirotinju, a veći bi ih gradovi mogli imati, to nam je želja, da podamo i roditeljima i učiteljima neke najnužnije naputke, nebi li bar tim načinom koristili i jednim i drugima.

Stegne li se razvoj možđana, eto ti duševno zaostala čovjeka, idiota; on je zaostao na nekom stepenu duševnoga razvoja, a njegovi vršnjaci, normalno razvijeni, pretekoše ga u naobrazbi i ostaviše za sobom. U svojem mišljenju, osjećanju i volji imaju mnogo manjkavosti, koje se očituju već vanjskim kretanjem, djelima, pa i govorom.

Razlikovat nam je ovdje tri stepena: tupoglavost, slaboumnost i slabu nadarenost.

Tupoglaveci ili blekavci su na najnižem stepenu razvoja, dapače ih imade i ispod životinje (!); prečesto se u njima ne nađe ni ono, što se poždenom ili na-

gonom naziva. Sasvim mirno kutreći čući blekavač u kojem kutu sobe, tijelom nišu sad desno, sad lijevo, mučaju neke glasove, ali si u nikojem pogledu ne mogu pomoći; ne mogu se obuci niti svuci, ne mogu svojih naravnih potreba na određenom mjestu obavljati; sve puštaju pod sebe; mišljenje im je jednako ništici, prema tomu im je i govor, koji i jest izražaj mišljenja, tek nekoliko nejasnih glasova. Ti sažaljenja vrijedni ljudi ne mogu se niti podučavati, a u opće niti uzgojiti, nego jedino njegovati. Zato se i kaže, da nijesu obrazivi, to jest nijesu sposobni za naobrazbu, oni su tek nahrančeta.

Slaboumni su sposobni za naobrazbu i obuku; nu svakako se mora cijelo učevno gradivo priuditi prema njihovim stegnutim duševnim silama. Slaboumnici su u svojim kretanjima nespretni, teško shvaćaju nove pojmove, prečesto upravo nijesu sposobni da primu nove utiske. Prema tomu im je i pažnja prama vanjskom svijetu i pram obuci manjkava i nepostojna. Pa ipak može shodna obuka bolesne i drijemajuće duševne moći uzbuditi i unaprijediti. Slaboumni već se ne ubrajaju među nahrančad.

Slabo nadarena djeca su u srijedi među slaboumnom i duševno normalnom djecom. S toga se ne može granica ustanoviti niti među jednom, niti među drugom stranom. Gdje kome nam se dijete pričinja, kao da je slabo nadaren, što ne može u ranim već godinama štota pripovijedati i pamtit, a osobito ako su djeca prema dobi više izrasla. Obično se prema tjelesnoj veličini traži i duševna sposobnost, što nije u redu.

Mnogo je dijete slabo nadaren, a drže ga slaboumnim. I obratno. Za mnogo u istinu slaboumno dijete željeli bi roditelji, da ga smatraju slabo nadarenim i kao s takovim da se postupa.

Nevježi je upravo ne moguće da razluči slaboumnoga od slabo nadarenoga, pa i istomu strukovnjaku treba dulje motrenja i pregledavanja, dok bude na čistu.

Nije samo teško pronaći razliku medju slabo nadarenima i duševno normalnima, pa dalje među slaboumnima i slabo nadarenima; nego se dapače i zabludi kod prosuđivanja tupoglavoga, odnosno blekavoga djeteta, jer se primjerenim uzgajanjem upozna, da to dijete nije tupoglavo, već možda samo slaboumno, Pogrješan i manjkav uzgoj, pa zametavanje potisnulo je takovo dijete još na niži stepen.

Ja tvrdim, da mnogi drže djecu pogrješna i teška izgovora u povoljnijem slučaju za slabo nadarenu, a u težim slučajevima upravo za slaboumnu, te je šalju na dalju naobrazbu među idioote.

Manju ili veću jezičnu pogrješku, koja je kroz više godina na duh i čut bolesnika nepovoljno i štetno djelovala, drže mnogi kao posljedicu duševno niska stanja, kažimo očito kao slaboumnost, dočim je ipak to stanje tek uzrokom štetnih posljedica. Kada bi se ta nevolja — jezična pogrješka — otklonila, sav bi se duševni život uzbudio na bolje.

S nepoznavanja obiju bolesti mnogomu se djetetu učini gorka nepravda. Na duhu bodar, tek samo s jezičnom pogrješkom dolazi među nisko pod njim nalazeće se, među idioote, ne da tamozdravi, nego da još dublje pane.

U mnogim slučajevima i jest teško pravo stanje prosuditi, nu baš s toga valja što dulje proučavati dijete, jer je duša djeteta na kocki. Jako lahko može intelligentno, sa pogrješnim izgovorom dijete upravo time, što je u društvu sa notorno slaboumnim drugovima, tako deprimiranim postati, da duševno umre.

Djeca dakle zaostala u govoru i izražaju ne spadaju u tako zvane pripomoćne razdjеле za slabo nadarenu djecu, a još manje u zavode za idiole, pa bio bi i velik grijeh, da se uvijek zadrže u početnom odjelu, u jednom te istom razredu.

Za djecu nerazvita govora valja urediti posebne odjele. Odmah po popisu djece valja takovu odabrat i pogledom na njihovu nesreću primjereno je podučavati. Po sposobnoj učiteljskoj osobi valja ju osobito u jeziku podučavati. U najviše slučajeva svrši se takova obuka u nekoliko tjedana ili mjeseci i to takovim uspjehom, da se mogu opet uvrstiti među ostalu djecu.

Kao daljne pripomoćno sredstvo preporuča se roditeljima, da takovu djecu s nerazvijenim govorom dadu privatno podučavati po takovu uzgojitelju, koji je dobro upućen u toj stvari. Samo takav uzgojitelj moći će uspješno rukovoditi obuku i uzgoj.

Promotrimo sada najčešće pogrješke u govoru prema njihovoj naravi, prema njihovu povodu, uplivu na naobrazbu, a napokon promotrimo i način, kako valja s takovom djecom postupati.

Ovdje ćemo se obazrijeti na pojedine pogrješke u što kraćim crtama.

Bekavost.

Bekavost je među pogrješkama u govoru najrasprostranjenija. Pozna se po tom, što patnik u početku ili sredini riječi stane. Želi govoriti, ali ne može. Ne samo dijelovi usana, nego i mišice u licu, dapače i cijelo tijelo, ruke i noge moraju pripomoći, da savladaju nastavšu zaprjeku. Na časove može tada glatko govoriti. Osobito u početku govora kod pojedinih riječi nastupi bekavost. Bekavac može, ako nije i tepavac, sve glasove izgovoriti, samo mu je teško spojiti po dva glasa. Želi li bekavac n. pr. riječ „petak“ izgovoriti, to se čuje „p“ 4—6 puta, a često i više puta, a spojiti „p“ sa „e“ preteško ide, dok napokon uz veliki napor ne opetuje „p“ i kasnije tek doda bez saveza „etak“.

Ima ih koji bekaju kod izgovaranja samoglasnika, a ima ih koji bekaju kod izgovaranja suglasnika. Prvi bekaju naročito kod takovih riječi, koje počimljiv smoglasnikom, a potonji nailaze na poteškoće u riječima, koje počimaju suglasnikom i to najviše kod stanovitih suglasnika.

Dalje se to zlo i tim očituje, što bekavci ne umiju dihanje kod govora razmjerno porazdijeliti. Oni ili previše udišu zrak, ali ga ne odišu, nego ga stisnu u jabučici ili ne udišu ništa, kada žele govoriti; kušaju dakle govoriti bez zraka, što je nemoguće.

Povod bekanju najveći je razlog slabost živčevlja, a ta može nastati uslijed raznih razdražica, kao straha i muke ili uslijed teških bolesti. Imat će slučajeva, gdje je bekavost baštinjena, a ima slučajeva, da je pojedinac obekavio privikom i naslijedovanjem.

Pripovijeda neki učitelj takove djece: „Neki moj učenik prestrašio se u trećoj godini, od crne krinke (larfe) tako, da je na pol godine sasvim riječ izgubio, a kada mu se kasnije vratila bekao je jako.“

Da se bekavost odstrani, valja: 1. shodnom tjelesnom njegovom jačiti živčevlje, 2. urediti dihanje i 3. priviknuti na točno izgovaranje glasova.

Točno izgovaranje samoglasnika kao i suglasnika svakdanjim vježbanjem mora učeniku proći u krv i meso.

Da učenici priviknu glasnomu i jasnomu izgovaranju, vode ih u šumu, u polje, postave ih u nekoj daljini prama učitelju, a tada moraju glasno i jasno odgovarati i krasnosloviti. Baš vježbanjem na prostu, a ne među tijesnim četirim

zidinama postignu djeca jasan, a i krije pak izgovor. Vježbanjem u slobodnoj božoj naravi napunjaju se djetinje grudi čistim, svježim zrakom, tim se krv pročišćuje, pobuđuje na izmjenu gradiva, što opet djeluje na poremećeno živčevlje. Svježost, veselje, sloboda potiskuju snuždenost, potištenost. (Eto i tu gradiva za školske šetnje. Ur.)

Bekavost je i zato teže podnašati nego ostale nevolje, jer se ismjehuje. Gluhonijema, slijepa nitko ne izvrgava ruglu radi njegove nesreće; ali napor bekavca, izvraćanje lica, kretanje cijelog tijela, da se zaprjeka riječi otkloni, podražuje ostale i proti volji na smijanje. Nije li dakle lahko razumljivo, kada se bekavac svakomu doticaju što moguće više uklanja, izbjegava zgodu da mora išto izgovoriti ili odgovarati. Bijaše neki 12 godišnji dječak, koj je najrađe sjedio u sobi uz svoju mamu, te joj čitao pripovijetke samo da izbjegne drugovima. Niti najljepši dan ga nije kadar bio izmamiti iz sobe. No ipak ga izlječilo. Najprije se nastojalo sprijateljiti plašljivog zapečkara sa šumom, poljanom, u opće sa krasnom naravi, gdje se je mogao razigrati i naskakati, što je u kratkom vremenu i uspjelo.

Do najvišega stepena dopre to zlo obično za školske dobe. Pred tom dobom, naime dohom školskoga polaska, ne osjećaju bekava djeca ništa neugodna radi svoje nevolje, jer ne samo oni, nego i njihovi drugovi u igri ne spoznavaju to teško zlo. — Roditelji takove djece tješe se sa pomišlju, da će se to sve u školi popraviti, dapače nerazborito znadu mudrovati, da će bekanje samo po sebi sa sedmom ili devetom godinom prestati. Nu roditeljima dovikujemo: Protivno, još će se pogoršati! Činite s toga što prije moguće da se to zlo ispravi, dajte dijete još za vremena u shodno liječilište, iskazati ćeće mu veliko dobro, a u životu sačuvati ćeće ga od mnoge krivice.

Pa i troškovi liječenja nijesu tako veliki napram samomu zlu, koje mora dijete snašati toliko godina; jer čim se prije bekavo dijete začne liječiti, tim liječenje traje kraće vrijeme.

Dođe li takovo dijete u školu, naravno da će mu učitelj izgovor ispravljati, tim će se ostala djeca upozoriti na njega, a ono samo osjetit će, da na nj paze i motre. Nastojat će s toga, da isto tako glatko govori kao i ostala djeca; nu čim se više napreže, tim mu se više govor iznevjeri.

U najviše slučajeva učitelj ništa ne zna o duševnoj tjeskobi i muci bekavog djeteta, a iz ljubavi prama njemu, ne poznavajući načina kako da mu pomogne, reći će: „Govori lagano i mirno i nemoj bekati“. Tim nehotice prouzrokuje veće duševne boli kod djeteta. Da dijete izbjegne svemu, upravo se često pričini da zadaće ne zna, samo da ne mora odgovarati.

U nekom odjelu u Geri bijaše djevojčica, koja svojemu učitelju kroz cijelu godinu ma ni riječi odgovarala nije samo s toga, što ju je iz početka, kada je bekati začela, oštiriye upozorio na tu pogrešku. Kada je imala što odgovoriti, pa s početka u odjelu, u kojem se nastojalo riješiti je toga zla, ni jedna joj se mišica u licu pokrenula nije, mirno je tek gledala, da se pričinilo, kao da zadaće ne zna ili da hotimice ne će odgovarati. Ne, ona nije mogla govoriti. Ne moraju li se ovakova djeca smatrati zaostalima? U mnogim se slučajevima takova djeca otpuštaju iz škole, jer su prekoraci dobu polaska. Tanko čustvo, kojim djeca svako zapostavljanje osjećaju, kadro je napokon svu volju i odvažnost za napredovanje upravo uništiti. Da se jače bekajuće dijete često smatra slaboumnim, dokazom je, što je neko takov osamgodišnje dijete u Geri doveo u odjel za slabo

nadarenu djecu. Dječačić bijaše budna duha, usuprot svojoj patnji vesel, okretan, samo je morao početni razred opetovati.

Jako blagotvorno djeluju uređeni zavodi za bekavu djecu po većim gradovima. (U nas nije još ni jednog. Ur.). Nu ipak ne valja, da se roditelji kod toga breveć zanesu. U dobi, u kojoj ta nevolja nije još duševnom postala, u kojoj si dijete svoje nesreće nije još svjesno, dakle u dobi pred školskom obvezanosti, mnogo je lakše to zlo nadvladati, nego kasnije, pa upravo zato ne smije se sa obukom odnosno liječenjem takove djece zavlačiti.

(Sljedi).

Istina i poezija o slijepcima.

Napisala Ana Pötsch*).

Kongresi učitelja slijepih urodili su zadnjih godina lijepim plodom. U prvom redu veoma su znamenite stečevine na polju liječenja očinjih bolesti, kao velika blagodat čovječanstva. Te stečevine mudrim nas savjetima uče predusresti očinje bolesti — sjećamo samo na Credeovu metodu — tako, da se od njih potpuno očuvati možemo u mnogim slučajevima, koji bi sigurno prouzročili slje-poču. Nadalje nas uče sljepoču na dugo vrijeme odgoditi ili opet djelomice, pa i sasvim je izlječiti shodnim uplivima na samu unutarnju sastavinu oka, koji nas upravo udivljuju. No i toj, kao u opće svakoj znanosti postavljene su izvanske granice. Ona može veoma mnogo, no ipak ne sve učiniti. I u njoj nalazimo granicu, mjesto, koje i najvieštijemu liječniku očiju dovikuje: „Dovde, no dalje ne!“

Pogledom pak na tu granicu, čovječjemu znanju i umijenju uspostavljenu, usko se združiše sile čovječega duha s ljubavlju prama bližnjemu u nj usađenom, da po mogućnosti olahkote sudbinu onih, koje krije i obuzimljje vječna lmina. I tako se rodi druga velevažna stečevina na polju dobrobiti slijepaca, naime na obrazba slijepaca. Ona se razvi iz posve neznatnih početaka do današnjeg vrlo znamenitog stupnja; prije nje, čini se, bila je soubina slijepaca veoma tužna. Većina njih bila je osuđena od prolaznika na putevima isprositi si svakdanji kruh; šta više, sljepoča se je smatrala pravednom kaznom slijepca budi za vlastite grijeha, budi za tuđe. To nam posvjedočuje i poznati primjer u evanđelju (Iv. 9.), gdje pitaše apostoli Isusa: „Tko sagriješi? Da li ovaj slijeporođeni, ili njegovi roditelji?“ K velikom teretu i tuzi, što je sljepoča sama po sebi rađa slijepcu, pridruži se još i hir ljudstva, koj ih proganjaše, oteščavajući im tako dvostruko i onako bijedno stanje. Takove predsude i posve krivi pojmovi o slje-poči morali su u pretkršćansko doba oduzimati slijepcima i zadnji tračak utjehe, koja obično prati nedužne bijednike — one ih ožigosaše kao prokletnike, od bojava osobito nakažene ljude.

Bilo je po svoj prilici i u staro doba slučajeva, gdje se je slijepcu opredijelo odličnije mjesto i položaj u ljudskom društvu ili bolje, gdje se je po gdje-koji slijepac do takova užvinuo osobitim duševnim svojstvima, kojih niti bijedno stanje slijepaca nije moglo posve ubiti. To n. pr. viđamo u Sofoklovoj antigeni. U njoj nam se ukazuje slijepi prorok Teiresias kao čovjek, koji spoznaje nadnaravne stvari i koji iz raznih pojava kod žrtava znadijaše navještati volju bogova, premda tih pojava tjelesnim očima ne viđa, već poznaje sluhom i po tuđem opi-

*) Spisateljica ovog članka oslijepila je u 3. godini.

sivanju. O dječaku pako, koj ga je uveo u skupštinu velikaša, mogaše Teiresias reći: „Ovo je moj vodić, kao što sam i ja vodić drugih!“ A iz ovoga jasno proizlazi, da si je starac bio potpuno svjestan svoje zadaće kao duhovnoga provodnika; a da mu je to priznao i sam kralj Kreon, jasno se vidi iz njegova držanja prama slijepomu starcu. Iz velikoga štovanja, što mu je iskazivao puk kao proroku i gataocu vidi se, da je tu njegovu samosvijest ukrijepljivao i sav narod grčki. Taj njegov ugled ne samo da sljepoča ne umanjuje, već ga čak povećava, okružujući ga nimbusom izvanrednih i čudotvornih moći, koje obično začaravaju čovjeka.

Tako je po svoj prilici položaj slijepaca bio u staro doba različit, no ipak uvijek jednoličan. Nazrijevalo se u njegovoј tjelesnoј mani ili prokletstvo ili izvanredni blagoslov bogova; slijepac se u ova slučaja ipak držao kao iznimka izvan ljudskoga društva.

Kakova je međutim u tom pogledu sadašnjost?

Da li joj je uvodno spomenutim stečevinama pošlo za rukom tamnu sudbinu nevidećih bar donekle rasvjetliti, te zanimanje za iste unaprijediti? Na prvi se dio toga pitanja može s radošću odgovoriti sa „da“. Koliko se naše stoljeće i prikorava, to mu se ipak mora priznati, da se je ono za bijednike više zauzelo, no ikoje drugo, te pri tom ni slijepaca zaboravilo nije. Skoro u svim prosvijetljenim državama Evrope i Amerike nalazimo danas već zavoda za uzgoj i naobrazbu slijepaca; svagdje toplim čustvima sažaljenja kucaju srca milosrdnih ljudi prama bijednoj svojoj slijepoj braći. I kod ljudi najnižega stupnja naobrazbe možemo primjerice opaziti, kada mimo njih slijepac prođe, da ih teška njegova sudbina duboko gane na sažaljenje i da im se nad „siromašnim slijepcem“ ganuto srce ne može dugo primiriti. — Na drugi dio toga pitanja, da li naime napreduje i zanimanje za stvar slijepaca primjerenog njegovoј potrebi, mora se žalivože ipak odgovoriti sa „ne“. Znameniti pedagog slijepaca sadašnjosti piše o tom ovo: „Kraj lijepo već razvijene naobrazbe slijepaca sveudilj još hramlje pravo poznavanje radnih sila slijepaca u opće. Slijepac je, čim istupi iz kruga svojih, manje ili više tuđinac u društvu ljudskom, te često ili bićem sažaljenja ili pak mističnih predsuda. Imade mnogo ljudi, koji su još praznovjerni, gledajući u slijepcu od Boga nekim načinom osobito ožigosana čovjeka; većim ga dijelom najrađe izbjegavaju ili im se njegovo biće gadi“. — Da se ova tvrdnja osniva sva na istini, mogu posvjedočiti mnogi dionici moje sudbine samnom iz vlastita iskustva. Veoma često i to u društvu naobraženih jedva manje, nego li u društvu nenaobraženih, znadu nas držati kao bića idiotima najsličnija, te s nama tomu primjereni i postupati. Tako je primjerice neki pukovnik X upitao slijepca, izvrsna glazbenika, da li si može sam kaput zakopčiti. Neki pak liječnik, dakle akademički naobražen čovjek, upravio je na slijepca takova čudna pitanja, da ga je slijepac upitao: „Ta zar me vi držite za luđaka?“ Da ovakovo manjkavo poznavanje bića i sila slijepaca život i težnje njihove znamenito oteščava, jasno je kao na dlanu. No unatoč svemu tomu bilo bi nepravedno, da mi slijepci te bludnje naše videće braće prekoravamo, jer se iste lahko dadu pojmiti i ispričati. Da nas videći to li slabo poznaju, tomu je glavni povod radosna činjenica, da se sljepoča rijetko pojavlja; jer da se gušće pojavlja, puk bi joj i bolje poznavao posljedice. Mnogi pak videći ljudi ili nikada ni ne dolaze u dodir sa slijepcima ili vrlo rijetko. Oni nemaju vremena ni prilike s njima se baviti; a što tako na njima opaze, motreći ih samo letimice, često im još većma zamrsi spoznaje o slijepcima u opće. Prvi utisak, što ga nevideći učini na čovjeka koj ima sva i

zdrava osjetila, rijetko je ugodan. Videći je privikao sretati živa lica potpuna izražaja, te iz njih čitati tečaj potpuna duševna života; na slijepcu pak nalazi obumrle i često nakažene oči bez ikakova tračka vadrine, koje su s toga neprijatna, dà često upravo odvratna izražaja. Pa kada se k tomu još pridruži, što često biva kod slijepaca, nezgrapno držanje i kretanje tijela ili čak skroz neobične navade, nije nikakovo čudo, ako videći od svega toga dobiva posve krivi pojam o svom nevidećem bližnjemu. To pak tim više biva, što videći većinom na izvanjske izražaje mnogo više pazi, nego na unutarnjost, te po njima sudi čovjeka u opće. Prama tomu valja tražiti krvomu prosuđivanju slijepaca u prvom redu uzrok u nepotpunom izražaju njihovom prama vanjštini i prema tomu u nepotpunom utisku, što ga time čine na videće. No krivo prosuđivanje slijepaca potpomaže dakako uz rečeno još i mnoga druga činjenica.

Zanimive su i značajne u tom pogledu i erte, što ih nalazimo u djelima naših pjesnika, novelista i romanopisaca. Sam Shakespeare je u tom pogledu zabludio, što se lahko vidjeti može u dvima dramama. Tako n. pr. nalazimo u starijem Gobbu, u crtici „Trgovac u Mljećima“ slijepca, kojega su sile za spoznavanje bića opisane očito istini protivno. Slijepci naime, što je opće poznato, imadu većinom vrlo fin sluh, kojim razlučuju različite glasove ljudi, te si ih upamte i time lahko raspoznaaju ljude po glasu. Slijepac pak Gabbo u toj crtici nije spoznao svoga sina, premda ovaj nije, govoreći s ocem, niti študio riječi, niti pretvarao svoga glasa, a ipak ga je otac držao za tuđinca. Iz te zablude očeve ne moguće ga sin Lancelot izvesti niti opetovanim pitanjima: „Poznajete li me, oče?“ Konačno klikne otac, moleći bolno sina, koga je držao za tuđinca sveudilj, za oproštenje, da je on star i slijep, pa da ga ne poznaće.

No, reći će tko, primjer starca slijepca Gobbe krije u sebi bez dvojbe veliku slaboću spoznavanja, pa gdje se takova slaboća u slijepca nalazi, biti će sposobnost razlučivanja ljudi u opće tako slaba, kao i kod Gobbe. Taj prigovor obara međutim iskustvo, jer obično slijepci i ljudi slabije razvijena vida mogu druge lahko spoznavati po glasu, osobito ako se s njima češće sastaju. Navlastito pak im je veoma razvijen sluh, osobito za glazbu.

Pa kako već i sama naša kazališna djela znadu krivo prikazivati slijepce, to i glumci često svoju doprimetnu, prikazujući sljepoću još pretjeranije, nego sami pisci. O tom sam se jednom i sama osvjedočila, prisustvujući prikazanju spomenutoga komada: „Trgovac u Mljećima“. Kod riječi: „Bože nebeski, kolika ti brada izrasla!“ što ih je slijepi otac Gabbo rekao svomu sinu Lancelotu, dotakne se glumac, koji je predstavljao Gabba, Lancelotovih vlasti, mjesto da mu je bradu dotaknuo, kao što bi polag komada morao. To je međutim u svojoj struci izvrsni glumac namjerice učinio, da sam položaj starca slijepca što smješnjim učini. A to je on potpuno i postigao, jer mu to posvjedoči grohotan smijeh gledalaca, kojim mu nagradiše nastojanje. Posve malo od prisutnih dosjetiše se, da se oni na štetu istine zabaviše. Ja pako, koja sam si morala dati razjasniti dogodaj radi toga, što očima sama ne mogoh motriti prizora, ne mogoh se nikako oteti bolnomu čustvu, koje u meni rodi opstojnost, što je taj pretjerani prizor mogao ganuti na smjeh i povlađivanje tolike množine i naobraženog općinstva. Naši regiseri (redatelji) imaju upravo pogledom na klasične kazališne komade mnogo talenta, bliže i odaljeno dovađati u svezu, dobre, no opširne komade pokratiti ili sasvim izagnati iz pozornice, ako ne odgovaraju općenitim potrebama. Da tu svoju zadaću izvrše i na gore opisanu mjestu, to bi svaki, koji se još nije odrekao i odvrgao od idealne zadaće kazališta, morao im biti zahvalan.

Susretaj između obiju Gobba, naime slijepa oca i videćeg sina, sadržaje, kako već pokazasmo, mnogo neistine; no osim toga jošte i veoma neugodno djeluje na čustvo s toga, što sin zbijja šalu sa starijim i slijepim svojim ocem. Pa da to biva i u šali, mora ono bezuvjetno vrijeđati moralno i estetično čustvo valjano naobraženih.

(Svršetak slijedi.)

Zavodi austro-ugarske monarkije.

Ugarska.

Budimpešta imade zemaljski sljepački zavod, koj je internat, a utemeljen je 1.825. za slijepu djecu iz zemalja ugarske krune, u kojima je 18.363 slijepca.

Uprava: Zavodom upravlja kr. ministarstvo za bogoštovlje i nastavu. Sada imade u zavodu 93 slijepca i to 70 muških, 23 ženskih. Od ovih je 54 katolika, 19 evang., 18 grč.-ist., 1 unijat, a ima 4 razreda. U zavod se primaju sa 8. 16.—18. godine. Obuka traje 7—8 godina. Dakle skoro svaki razred ima dva tečaja. Trošak poprijeko iznosi na osobu na godinu 250 for.

Učiteljsko je osoblje: ravnatelj 1, redov. učitelja 2 i jedna učiteljica u pripravnom razredu; u pripravljujućem razredu 4 učitelja za glazbu (2 su slijepca), obrtnih učitelja 2, učiteljica za ručni rad 2 i osim toga služinčad.

Plaća: ravnatelj imade 2.100 for. plaće sa petgodišnjim doplatkom, stan i posvjetu; red. učitelj 1.000 for. plaće, 400 fr. stanabine, 200 fr. osobnoga doplatka i 100 fr. petgodišnjeg doplatka. Podučitelj 500 fr. plaće, 200 fr. stanabine, 50 fr. petgodišnjeg doplatka. Učitelji glazbe 800 fr. plaće, 400 fr. stanabine, 80 fr. petgodišnjeg doplatka. Obrtni učitelji 500—800 fr. plaće, 200—300 fr. stanabine, 50—80 fr. petgodišnjeg doplatka. Učiteljica za ručni rad 500 fr. plaće, 200 fr. stanabine i 50 fr. petgodišnjeg doplatka.

Predmeti obuke: glazba, orguljanje, pletenje, kačkanje, pravljenje cvijeća iz papira, pletenje košara i stolaca, pravljenje četaka i pletenje trstikom. Čisti dobitak od prodanih rukotvorina iznosi 242 fr. Trošak: 39.000 fr.; 25.000 iz vlastitog imetka, a 14.000 for. doprinosi država. 300 iz zavoda odpuštenih bavi se ponajviše glazbom, dočim neznatan broj rukotvorstvom.

Austrija.

Beč. a) C. i k. uzgojni zavod (VIII. kotar.). Internat i eksternat, utemeljen 1.804. kao privatni zavod, a 1.817. kao javni zemaljski zavod za sve zemlje austrijske monarkije. Dva su mjesta i za Ugarsku. Narodnost i vjera ne čini razlike.

Uprava. Novcem i zakladama upravlja c. i kr. namjestništvo, a administrativne, pedagog. didak. poslove rukovodi zemalj. škol. vijeće. Učiteljsko osoblje imenuje ministar za bogoštovlje i nastavu.

Ima 63 internista (41 muš., 22 žen.), 12 eksternista (7 muš., 5 žen.); 4 evangelika, 1 grč.-ist. 1 rusk. ort., ostali su svi katolici.

Ima 5 razreda, 1 produžni tečaj, koji je spojen sa radionicom. Prima se sa 7. godinom, Obuka traje 6—8 i više godina.

Osoblje: ravnatelj, 1 red. učitelj, 1 vjeroučitelj, 1 učiteljica, 1 podučitelj (slijep je,) nadalje tri prefekta kao podučitelja, 1 računovođa, 3 učit. glazbe (2

slijepa), 1 učiteljica glazbe (slijepa), 2 obrt. učitelja, 1 učitelj za uglašivanje glasovira (slijep), 2 učiteljice ruč. rada, 13 osoba za gospodarstvo i poslugu.

Plaća: ravnatelj 1.200 fr. plaće, 400 fr. funkcionalnog doplatka, 350 fr. službenog doplatka, 5 kvinkvenala po 200 fr. i stan; učitelj 100 fr. plaće, 300 fr. stanabine i 5 kvinkvenala po 200 fr.; podučitelj 500 fr. plaće, 5 kvinkvenala i potpunu opskrbu u zavodu. Ostalo osoblje ima 240—600 fr. nagrade.

Pitomci se usposobljuju: za glazbenike, učitelje glazbe, obrtnike i za uglašivače glasovira. Pitomci su plaćeni prema zasluzbi, te kada se iz zavoda odpuštaju, dobivaju potrebiti materijal na račun zasluzbe.

Za svakog pitomeca iznaša opskrba 350 fr. Radi se, da se osnuje dom za slijepu djevojkę.

b) Izrael. zavod (XIX. kotar), internat, utemeljen 1.870. za slijepu izrael. djecu austro-ugarske monarkije i inozemstva.

Uprava: Kuratorij, zemaljsko škol. vijeće. Ima 47 pitomaca, 32 muš., 15 žen.; 44 redov. 3 neredovita (1 evangel.), 3 su razreda, 1 produžni tečaj. Prima se sa 8. god. Obuka traje 8—10 god. Trošak za svakog pitomeca iznosi 547 fr. 94 n. na godinu.

Osoblje: ravnatelj, 1 učitelj, 1 zabavilja i ujedno učiteljica žen. ruč. rada, 3 učit. glazbe (2 slijepa), 1 učitelj za modeliranje, 1 za tjelevoježbu, 2 za obrt i 8 družinčadi.

Plaća: ravnatelj 1.800 fr. i cijelu opskrbu; učitelj 900 fr. i cijelu opskrbu; zabavilja 400 for. i opskrbu; učitelj glazbe 300 for., modeliranja 100 for., ruč. rada 300 for., tjelevoježbe 180 for., obrta 500 for.

Pitomci se usposobljuju u kefarstvu, košaraštvu, pletenju zastora, pletenju čarapa na stroju; za glazbenike, učitelje glazbe, orguljaše i za uglašivače glasovira. Vrijednost prodanih rukotvorina iznosi 3.815 for. 60 nvč.; čist iznos 906 fr. 45 nc. Pitomci dobivaju 25—50%. Potreba: 25.752 for. 90 nc.; potrošak na dan za svakog pitomeca iznosi 37 $\frac{1}{4}$ nc. Uračuna li se družina, dođe 52 nvč.

Otpušteno iz zavoda: 74, od tih živi 66; 6 košarača, 36 kefara, 2 pletača zastora, 4 pletilje čarapa na stroju, 5 učitelja glazbe i orguljaša, 3 uglašača glasovira, 4 korespondenta, 2 učitelja jezika, 2 sveučilišna slušatelja; oženjenih je 5.

Potporna zaklada iznosi 38.000 fr. Izdano je u god. 1.892. 864 fr. 60 nov.

c) Sljepački odjel, (XVI. kotar, Neulerchenfeld) externat, utemeljen 1.884. za gore spomenuti i susjedne kotare. Oblast: kot. škol. vijeće. Ima 16 učenika; 8 djev., 8 dječ.; 15 kat., 1 evangel.; 4 su odjela. Prima se sa 6. godinom, a u 12. godini stupa u sljepački zavod.

Osoblje: ravnatelj puč. škole ravnateljem je i tog odjela, 1 upraviteljica, koja je i učiteljica, 1 kateketa, 1 učiteljica glazbe, 1 poslužnik i služavka.

Plaća je ista kao i učitelja, dotično učiteljica pučkih škola sa nagradom od 200 for. na godinu. KATEKETA dobiva nagradu za svaku uru u tjednu godimice 40 fr. Učiteljica glazbe nagradu prema napretku. Djeca uče sve predmete i ručni rad, koji je propisan za puč. školu.

d) Utočište za slijepu djecu ispod školske dobe utemeljeno je 1.885., u koje se primaju slijepa djeca iz austro-ugarske monarkije.

Osoblje: Predstojnik, upravitelj i zabavilja; ima 14 pitomaca; 7 m., 7 ž.; 13 kat., 1 izrael. Prima se sa 2. godinom, a ostaju do navršene 8. Trošak je na god. 288 fr. 48 nov. za svakog pitomca. Plaća: zabavilja 500 fr. Potreba: 4.038 fr. 77 nov.

e) Opskrbni zavod za odrasle slijepce (VIII. kot.) utemeljen 1.825. za Beč i dolj. Austriju, a u vanrednim slučajevima primaju se i slijepci iz zemalja zastupanih u carevinskom vijeću. (Ima i 2 Hrvata. Ur.)

Uprava: Upravni odbor društva i c. kr. namjestništvo. Ima 96 stanara, 46 m., 50 ž.; 93 kat., 2 evang., 1 izr. Primaju se od 16.—30. god. Plaća se 420 fr. (Ima ih koji plaćaju i manje, t. j. sniženu pristojbu Ur.) Trošak za svakog iznosi 146 fr. 91 nov. na godinu.

Zavod imade: upravitelja, 1 kontrolora, 3 učitelja za glazbu, 4 učiteljice za glazbu, 1 poslovođu, 2 stolara, 1 postolara, 1 vratara, 3 vodića, 2 kuć. sluge, 2 kuharice i 2 služavke.

Plaće: Upravitelj 600 fr., stan, ogrijev i rasvjetu; kontrolor 250 fr., stan, drva i rasvjetu¹⁾, zavod liječnik 250 fr.; poslovođa 600 fr. i stan; glazbenik 480 fr.; učitelj pjevanja 144 fr.; učit. guslanja 36 fr.; učiteljica glasoviranja 450 fr.; učitelj za harfe 48 fr., učiteljica za citaru 36 fr., osoba, koja čita slijepcima (Vorleserin) 90 fr.; vratara 384 fr. i stan; stolar 360 fr., podvornik 216 fr. i rasvjetu, 2 vodića 432 fr., nadzirateljica rublja 216 fr., kuharica 264 fr., služavka 144—120 fr.

Zanimanje: Glazba, kefarstvo, pleterstvo, postolarstvo, bačvarstvo, pletenje tepiha, pletenje slamom i žen. ruč. rad. Vrijednost prodanih rukotvorina jest 5.058 fr. 56 nov. Čisti je dobitak 1.869 fr. 82 nov. Stanje: Izdatak je bio 44.585 fr. 59 nov. Prinosi: 2.728 fr. daje pokraj. sabor, grad Beč 1.362 fr., ratno ministarstvo 466 fr. 50 novč.

2. Brno. Uzgojni je zavod i internat, utemeljen 18. listopada 1.845. za Moravsku i Šlesku, koje imaju 2.435 slijepaca.

Oblast: Kuratorij i zemaljska škol. oblast i to: c. kr. namjestničko vijeće. Ima 110 pitomca; 70 muš., 40 žen. Od ovih je 104 kat., 6 evangel.; 4 su razreda, 1 pripravni razred. Primaju se sa 10. god. Nauk traje 8—10 godina; trošak popriječno od osobe iznosi na godinu 320 fr.

Osoblje: ravnatelj 1, redov. učitelja 4, vjeroučitelj 1, učitelja za glazbu 5 (2 slijepca,) za obrt 2 (1 slijep,) učiteljica zar učni rad 1 i učiteljica zabavišta 1.

Gospodarstvom upravlja ravnateljeva supruga, koja ima uza se ovo osoblje: nadzornicu rublja, kuharicu, 5 sluškinja, 4 osobe za nadzor, jednog nabavljivača, 2 sluge. Zavod ima i svog liječnika.

Plaće: ravnatelj 1.400—1.800 fr., stan, posjetu i drva; upraviteljica gospodarstva 400 fr.; učitelj 900—1.200 fr., stan, posvjetu i drva; podučitelj 600—800 fr.; stan, posvjetu i drva; učitelj glazbe 300—700 fr., obrta 650—900 fr., vjeroučitelj i zavodski liječnik 350 fr. nagrade.

Predmeti obuke: pletenje košara, pravljenja kefa, ženski ručni rad, pletenje čilima i stolaca, te prostirača iz slame i trske; uglašivanje glasovira, osposobljuju se slijepce za učitelje glazbe, orguljaše i glazbenike u opće.

Prodaja zavodskog proizvoda iznosi: 4.309 fr. 14 nov. Pitomci dobivaju o Božiću i koncem godine nagrade, koje učaju u štedionice. Trošak: 36.965 fr. 89 nov.; opskrba iznosi na dan 24 nov. za svakoga pitomca. Zemlja doprinaša u to ime 21.000 fr., ostalo se namiruje iz vlastita imetka i milodara.

Iz zavoda je otpušteno 240, umrlo 86; košarača je 26, kefara 15, učitelja glazbe 8, orguljaša 3, uglašivača glasovira 17, obrtnih učitelja 1, posebnika 6,

¹⁾ Prvi je likvidator porez. ureda grada Beča, a posljedni umir. činovnik.

ženskim ručnim radom bavi se 39. Stolne prostirače pravi 1, pletača slamom i trskom je 3, glazbenika 20, oženjenih 21, (od ovih dvojica sa slijepcima,) 3 su košaračka trgovea, a za 12 nije poznato čim se bave.

Podupirajuća zaklada iznosi: 83.000 fr. Prošle je godine izdano 11.980 fr. 60 nov. u ime potpore.

Gradac. a) Uzgojilište društva sv. Otilije za Štajersku. Internat je utemeljen 16. svibnja 1.881. Štajerska ima 1,350.000 stanovnika, a 1.051. slijepca. Nadzire u školskim (nastavnim) poslovima zemaljski škol. nadzornik. Ima 62 pitomca; 37 muš., 25 žen.; svi su katolici; 3 su razreda, 1 pripravni razred. Primaju se pitomci sa 6. godinom, a obuka traje poprječno 10 god. Trošak iznosi 300 fr. na godinu za svakog pitomca.

Osoblje: ravnatelj 1, učitelj 1, učiteljice 3, (milosrdne sestre, ispitane učiteljice za ruč. rad), 2—4 milosrdnice za kućanstvo, 2 obrtna učitelja za muške pitomce (1 slijep), 3 pomoćna učitelja (2 slijepa) i 2 pomoćne učiteljice za glazbu, 1 učit. tjelovježbe, 2 sluškinje, 1 vrtljar, 1 sluga, 1 kućni krojač i vratar.

Plaća: ravnatelj 600 fr. i cijelu opskrbu, pristav i učitelj 300 fr. i opskrbu, glav. učitelj glazbe 600 fr. i 150 fr. stanařine; svaki obrtni učitelj 600 fr., slobodan stan i vrt. Nuzgredni učitelji imaju za svaki sat obuke 75 nov.—1 fr. nagrade.

Predmeti obuke: košaraštvo, kefarstvo, pletenje stolaca, pletenje, žen. ruč. rad, kačkanje, mreštanje. U odjelu za šegrete imade sada 7 košarača, 8 kefara, i 4 ženske pletu košarice, a jedna pravi kefe. Naposeb uče 4 ženske žen. ruč. rad. Za prodane rukotvorine dobije se 2.070 fr.; čisti je dobitak oko 600 fr. Pitomci su za marljivost nagrađeni. Trošak: 18.900 fr. Od 1. siječnja 1.891. doprinaša zemlja 1.250 fr. za štipendije. Svaki pitomac stoji na godinu 275 fr., a s troškovima 300 fr. Opskrba stoji na dan 35 nov. Otpušteno je iz zavoda 12, koji su potpuno svršili nauke, a 3 ne; 4 su košarača, 4 kefara, 1 sljepica plete košare, a 3 prave kefe i ujedno žen. ruč. rad.

b) Opskrbni zavod sa odrasle slijepce utemeljen 1. rujna 1.891. Ima 5 žen., i 3 muš. Ovaj je zavod odijeljen od uzgojilišta, a uzdržaje ga društvo sv. Otilije.

Linac. a) Privatno uzgojilište, internat, utemeljen 1.824. za Gornju Austriju, koja ima 750 slijepaca. U zavod se primaju slijepci iz Solnogradske, Tirolske, Kranjske, dol. Austrije i Češke. Nadzor obavlja: biskupske consistorium i c. i kr. namjestništvo. Ima 49 pitomaca, 28 muš., 21., žen., svi katolici; 3 su razreda, te produžni razred i radnički odjel. Prima se poslije 6. godine. Obuka traje 8 god. često i 9—10 god. Slijepci iz gornje Austrije plaćaju najviše 50 fr., no većina ništa, a ostali 120—150 fr. na godinu.

Osoblje: ravnatelj 1, učitelj 1, učit. glazbe 2, učiteljice glazbe 2 (1 slijepa), učiteljice za ruč. rad 2 (milosrd. sestre), učitelja obrta 2 (slijepi). Ine družine 7¹.

Plaća: ravnatelj 600 fr. i opskrbu, učitelj 600 fr. plaće, 100 fr. stanařine i 200 fr. petgodišnjega doplatka, učitelj obrta 180 fr. i opskrbu, učitelji i učiteljice glazbe imaju nagradu od pojedinih ura.

Uči se: košaraštvo, kefarstvo, pletenje, glazba, orguljaštvo, uglašivanje glasovira. Prodaja rukotvorina: 800 fr.; čisti dobitak: 230 fr. 10% dobivaju pitomci.

¹⁾ Zavod ima znatan posjed, a ravnatelj rukovodi cijelo gospodarstvo.

Trošak: 12.000 fr. Namiruje se iz vlastite imovine, uplatom pitomaca, prinosom zemaljske glavnice od 2.000 fr. Trošak za svakog pitomeca iznosi 84 fr.; u cijelom na godinu 160 fr. (Zavod ima vlastito gospodarstvo). Otpušteno 230, umrlo oko 200, 15 je u djevojačkom domu, 20 je košarača, 30 kefara, 10 pletača, 5 orguljaša, 6 učitelja glazbe, 3 za uglašivanje glasovira, 1 učitelj slijepaca, a 45 bave se žen ruč. radom, 5 slijepaca je oženjenih sa gledećima. Za stare slijepce opстоje „udruge“, u kojima rade po 2—4 slijepca zajednički. Temeljna glavnica za potpore iznosi 14.770 fr., a izdaje se 900 fr. na godinu.

b) **Dom slijepih djevojaka.** Primaju se takove, koje su svršile obuku a nemaju nikog svoga. Utemeljen je 1.883.

c) **Opskrbni zavod za muškarce,** koji se istom ove godine oživotvorio, te će naskoro započeti svoje djelovanje. Oba ova zavoda odijeljena su, a nadzor vodi ravnatelj uzgojilišta¹⁾.

Lvov. Privatan zavod za Galiciju. Internat je utemeljen 1.851. samo za muškarce, a god. 1.868. i za ženske. U Galiciji imade oko 5.000 slijepaca. Zavodom upravlja kuratorij. Ima 37 pitom.; 22 muš., 15 žen.; svi katolici. Obučava se u 3 odjela sa 5 razreda. Primaju se u 10. godini, obuka traje 6—8 godina.

Osoblje: ravnatelj 1, podučitelj 1, učitelj vjere 1, učitelja glazbe 2, učiteljica glazbe (slijepa) 1, po 1 učitelj obrta, nadglednik, služavka i gospodarica.

Plaća: ravnatelj 1.200 fr. stan, drva i rasvjetu; podučitelj 500 fr. stan, i drva; vjeroučitelj ima 80 fr. nagrade, učitelj glazbe 510 fr.; učiteljica glazbe 420 fr., obrtni učitelj 480 fr., učiteljica za ručni rad 120 for. i opskrbu. Inače nema nikakovih povišica ili kakovih odšteta.

Obučava se u košaraštvu, pletenju stolaca, ženskom ruč. radu, u glazbi, orguljanju i pripremaju se pitomci za učitelje glazbe. Prodaja rukotvorina iznosi 370 fr. 96 nov. Čisti je dobitak 247 fr. 31. nov. Pitomec dobivaju $\frac{2}{3}$.

Trošak: 12.800 fr. Uzdržavanje stoji poprijeko 38 nov. na dan za svakog pitomeca. Pitomac stoji na godinu 324 fr. 30 nov. Zavodska je imovina 225.140 fr., zatim dobiva od zemlje 2.000 fr., od grada Lvova 500 fr. i od štedionice 500 fr. godimice. Iz zavoda je pušteno 141, umrlo 53, ostali su stranom obrtnici, a stranom glazbenici, 2 orguljaša. Temeljna glavnica za podupiranje iznosi 6.000 fr. Potpore iznose na godinu 340 fr. u prvom redu za djevojke.

Prag. a) **Privatno uzgojilište** sa liječilištem u Hratčinu, internat, utemeljen 1.807. za siromašnu slijepu djecu i bolujuće na očima. Češka ima oko 5.000 slijepaca.

Zavodom upravlja ravnateljstvo, koje imade 11 članova. Ima 76 pitomaca; 40 muš., 36 žen.; 75 katol., 1 žid.; 2 razreda; prima se u 8. godini, ostaju 6—8 godina. Sa odgojem, opskrbom i podvorbom pitomaca bavi se 7 milosrdnica iz reda sv. Karla Boromejskoga, koje ujedno podučavaju. Osim tih je: nadučitelj, vjeroučitelj, 7 učit. za glazbu, 1 za uglašivanje glasovira (slijep, oženjen).

Plaća: Članovi ravnateljstva obavljaju sve besplatno, nadučitelj 800 fr., stan, drva i rasvjetu, vjeroučitelj 132 fr. nagrade, učitelji glazbe 90—370 fr. na godinu, milosrdnice cijelu opskrbu i 50 fr.

Pitomci se usposobljuju: za glazbenike, učitelji glazbe, orguljaše, za uglašivače glasovira; pitomice pako u žen. ruč. radu, pletenju, kačkanju, vezenju (na-

¹⁾ O liničkim zavodima vidi pobliže „Slijepčev prijatelj“ teč. II. svez. 2.

švavati). Potreba: za opskrbu 6.326 fr., trošak na svakoga $19\frac{1}{2}$ nov. Pokriće: vlastiti imetak, pripomoć zemlje (2.500 fr.) svake godine, dobrovoljni prinesci i milodari.

b) Klarov opskrbni zavod za odrasle slijepce u Češkoj. Utemeljio ga prof. Dr. Alois Klar god. 1.832. Uzdržaje se zakladama, prinosom zemlje (5.200 fr.), češke štedionice (2.000 fr.). Pitomaca ima 120; 51 muš., 69 žen.; svi katolici. Za opskrbu se plaća 120 fr. na godinu.

Zavodom upravlja ravnatelj Klar, c. i kr. kotarski kapetan, 2 računovođe, gospodarica, učiteljica za ruč. rad, učitelj (slijep), 1 učiteljica za literarne predmete, učitelj glazbe, 3 obrt. učitelja, kuharica, pralja, pletilje, 5 žen. i 3 muš. služinčadi.

Uči se: kefarstvo, pletenje, košaraštvo, kućanstvo, orguljanje, uglašivanje glasovira. Prodaja rukotvorina iznosi 2.929 fr. 51 nov. Čisti dobitak: 2.186 fr. 01 nov. ili 34% na pitomea. U godini 1.891. bilo je prvi put otpušteno iz zavoda 10 izučenih pitomaca. Iste je zavod opskrbio svim potrepštinama, a i sada još dobivaju od zavoda pripomoć.

Plaća: Upravitelj (svećenik) 400 fr. i opskrbu, gospodarica 240 fr. i opskrbu, učitelj za ruč. rad 180 fr. i opskrbu, učitelj glazbe 424 fr., učitelj literar. predmeta 240 fr. i opskrbu, učitelj za obrtnu obuku 240 fr. i opskrbu. Radi se sada o tom, da se osnuje zabavište za slijepu dječicu i poseban odjel za slaboumne slijepce.

c) Francisco-Josephium utočište je za stare slijepce iz Češke. Utemeljen 1.888.

Češka štedionica u Pragu utemeljila je i uzdržaje taj zavod, kao na uspomenu 40 god. vladanja Njeg. Veličanstva.

Purkersdorf. Zemaljska škola za slijepce, internat, utemeljen 1.873. za dolj. Austriju sa 2,300.000 stanovnika, a 1.740 slijepacâ. Osnovala vlada, koja i upravlja. Ima 72 pitomca; 42 muš., 30 žen.; svi katolici; 3 su razreda, 1 produžni tečaj. Prima se sa svršenom 6. godinom, obuka traje 10—12 godina.

Osoblje: ravnatelj, 2 učitelja, podučitelj, 4 učitelja glazbe, 1 za uglašivanje glasovira, 1 učiteljica za ruč. rad, 3 obrt. učitelja, 2 poslužnika, 6 još družinčadi.

Plaća: ravnatelj 1.710—2.710 fr., stan i rasvjetu, petgodišnji doplatak od 200 fr.; ravnateljeva supruga dobiva za vođenje kućanstva 300 fr.; učitelj 1.000 do 1.880 fr., 240 fr. stana; vjeroučitelj 350 nagrade; učit. ruč. rada 240 fr., i opskrbu; učitelji obrta imadu plaću kao i podvornici kod zemaljskih oblasti, učitelj glazbe dobiva od ure, a čini na godinu 530—600 fr.

Uči se: kefarstvo, pletenje, košaraštvo, žen. ruč. rad, glazba, orguljanje i uglašivanje glasovira. Izrađene stvari vrijedile su 2.636 fr. 23 nov. Čisti je dobitak 867 fr. 70 nov., a pripada uzgojnoj zakladi.

Potreba: 29.000 fr. Trošak za svakog pitomca iznosi 369 fr. na godinu; hrana 35 nov. na dan za svakoga. 74 su otpuštena, od ovih živi 56, 6 idiota, 3 košarača, 15 kefara, 8 pletača, 5 orguljaša, 4 učitelja glazbe, 6 uglašivača glasovira, 8 ih je kod polj. gospodarstva. Oženjena su trojica sa ženama zdravog vida, a 1 je sljepica udata za muškarca zdrava vida. Zaklada za potpore iznosi 25.000 fr. na godinu. Radi se ob osnutku doma za slijepce djevojke.

Napisao Jos. Libansky, preveo Š. H.

Matiné u korist osnutka sljepačkog zavoda.

Upravljujući odbor društva sv. Vida, a osobito njegov predsjednik, presv. gospodin biskup Drohobeczky, prionuli su svom odvažnošću, ne bi li društvo što prije došlo do žuđena cilja. Koliko je pako odvažan sam presvjetli gosp. predsjednik, najočitiji je dokaz matinéje, koja je bila 1. veljače o. g. u dvorani glazbenog zavoda u Zagrebu.

Istom što je vrla i glasovita naša pjevačica gospodica Milka Trnina prisjela u Zagreb, našao je presvjetli gospodin biskup način, da skloni i nju i ostalu gospodu, koja su sudjelovala na koncertu glazbenog zavoda dne 31. siječnja, da urede koncert u korist osnutka sljepačkog zavoda. No gospodica Milka Trnina nije mogla radi kratkog vremena sudjelovati 1. veljače na večer, pa se moralо urediti matiné. Kratko je vrijeme bilo za priprave i valjanu objavu, no ipak se je postigao lijep uspjeh, jer je ostao čisti dobitak do 150 for.

Uz gospođicu Milku Trninu sudjelovali su na koncertu profesori glazbenog zavoda, nekoja gospoda diletanti i članovi vatrogasne glazbe. I obzirom na kratko vrijeme nade je bilo za veći novčani uspjeh, jer je bilo mnogo ljudi, koji su voljni bili poći na koncert dan prije, a nijesu mogli, jer su se u brzo rasprodale sve karte. Kako rekoh, općinstva je bilo malo, ali vrlo otmjena. Među inim odličnim općinstvom bila je i preuzvišena gospođa Margita grofica Khuen-Hedervary, preuzv. g. zborni zapovjednik barun Bechtolsheim, presvjetli gospodin odjelni predstojnik dr. Izidor Kršnjači, veliki župan presv. g. Nikola Jurković, komeš, presv. g. dr. Ljudevit Josipović.

Odbornici društva sv. Vida i to presv. gg. biskup dr. Julijo Drohobeczky, kr. drž. nadodvjetnik Otto Spitzer i velem. g. načelnik Adolf Mošinski dočekali su i pozdravili umjetnicu, a točno u 12 satih bio je početak

Program je bio slijedeći: 1. Weber C. M.: Ouvertura za operu „Strijelac vilenjak“ za orkestar 2. Wagner R.: Uvodna arija Elizabete iz opere „Tannhäuser“. Pjevala gđica Milka Trnina. 3. Chopin: Nocturna op. 9. br. 2. za violoncello uz pratnju glasovira. — Gudi g. prof. Hinko Geiger. 4. a) Leoncavallo R.: Rapsodia primaverile. b) Zaje Ivan pl.: „Snij dušo, snij!“ c) Gounod Ch.: „Le printemps“. Pjevala gđica Milka Trnina. 5. Čajkovskij P.: „Andante cantabile“ za gudalački orkestar. 6. Wagner R.: Molitva „Oj dijevo sveta“, iz opere „Tannhäuser“. Pjevala gđica Milka Trnina.“

Da su se pojedine točke dobro izvele, dokaz je ono živo odobravanje, koje je slijedilo iza svake točke. U znak zahvalnosti za dobrohotno sudjelovanje gđice Milke Trnine, dao joj je odbor vrlo krasnu kitu cvijeća, a posebice zahvalio se je u ime društva sam predsjednik.

Da se je i kraj malog broja slušatelja postigao toliki novčani uspjeh, uzrok je taj, što je slavna kazališna uprava oprostila društvo od uplate pristojbe, slavno ravnateljstvo glazbenog zavoda dalo je dvoranu besplatno, a slavni učiteljski zbor glasbenog zavoda, gg. diletanti i članovi gradske vatrogasne glazbe sudjelovali su besplatno. Tako je isto i velem. g. narodni zastupnik Aurel pl. Fodroczi ustupio svoju kočiju društvu na uporabu. Tiskara pako C. Albrechta tiskala je nužne stvari u pol cijene. Razumijeva se, da su i odbornici društva svoj posao obavljali besplatno. S toga svima čest i hvala.

Kake je matinéja bila u humanitarnu svrhu, to je unišlo i preplate. Dali su: preuzvišena gospođa banica Margita grofica Khuen-Hedervary 15 for., preuzv.

g. Bechtolsheim 3 for., presvjetla gospoda: dr. Izidor Kršnjavi 3 for., Otto Spitzer 6 for., presvjetla gospođa Klotilda bar. Vraniczany-Buratti 5 for., velemožni gospodin Adolf Mošinski 3 for., prečasna gospoda: Konrad Šnap 4 for., Julijo Vreve 5 for., velečasna gospoda: dr. Stjepan Boroša 7 for., Franjo Batić 3 for., gđa N. C 3 for., N. N. 5 for.

Možemo reći, da ovaj čin neće biti osamljen, jer se već sada radi o tom, da se koje nedjelje, moguće još u korizmi, dade matiné u korist društva sv. Vida, a sudjelovale bi učenice i učenici glazbenoga zavoda sa svojim profesorima. To bi bili samo prvi počeci rada ovog društva, a kad se potvrde pravila, razvit će ono svoju djelatnost u puno većoj mjeri.

B.

VIJESNIK.

Domaće vijesti.

Društvo „sv. Vida“. Upravljujući odbor toga društva imao je 30. siječnja sjednicu, u kojoj su se nadopunile nekoje točke pravila prema opasci zem. vlade. Među inim zaključeno je, da se sazove odmah glavna skupština, čim se povrate potvrđena pravila. Možemo reći, da odbor svojski radi o tom, ne bi li još ove godine osnovao zavod za slijepce. Poznavajući požrtvovnost i odvažnost odborovu, a osobito predsjednikovu, presv. dra. Julija Drobobezkya, nadamo se, da će se ta želja u istinu ostvarili, i po gotovo, ako društvu pristupa što veći broj članova.

Prilog k povjesti osnutka zem. zavoda za gluhotnjeme. Ivan Topolović. Ob učitelju bivšeg brodskog okružja, koji da je — kako spominjete u članku „Povjest osnutka zemalj. zavoda za gluhotnjeme“ — obučavao gluhotnjemo dijete i s toga nagrađivan bio, mogu Vam ovo priopćiti:

Reskriptom svojim od 19. veljače 1.837. odredilo je c. i kr. dvorsko ratno vijeće, da se za krajiške škole u onim mjestima, gdje ima koje gluhotnjemo dijete za obuku sposobno, nabavi djelo: „Denk und Sprachlehre von Herman Csech, katehet et Seelsorger am Wiener Taubstummen-Institute.“ Tu knjigu dobivala je u svescina i ovađašnja škola. Tadani ovdje učitelj, Ivan Topolović, obučavao je po njoj gluhotnjemoga dječaka Vinka Vučićevića iz Županje, pa je svake godine, 1.838.—1.840., za svoj trud i uspjeh u opće, a naročito za uspjeh obuke sa tim gluhotnjemim bio pohvaljen od spomenutog vijeća, a god. 1.839. dobio dapače i nagrade 20 for. kon. vr.

Taj dječak — kako mi njegovi konškolarci pripovijedaju — naučio je lijepo pisati, računati i na „prste govoriti.“ Valjda „Handalfabet?“ Topolović je ovdje službovao do konca listopada 1.840., tada ga premjestilo, ne znam kamo.

Fran Dolovčak, rav. učitelj u Županji.

Franjo Klaic. Mnogostrani rad po-kognog zem. škol. nadzornika, Fr. Klaica, poznat i mlademu učiteljstvu. U prošlom broju spomenuli smo, da je pokojnik u zagrebačkoj prepadandiji i praktično pokazivao, kako valja obučavati gluhotnjemu djecu. Danas imademo o pokojnikovu radu podatke po kojima znademo, da je u Varaždinu obučavao gluhotnjemog dječaka Edera 2—3 godine, dok je tamo još službovao.

Kad je Fr. Klaic boravio u Beču 1.846. i 1.847. godine, upotrijebio je tu priliku, da uz druge nauke prouči i uzgoj slijepo i gluhotnjeme djece, pa je dobio i posebne svjedodžbe, koje glase: „Zeugniss.“ Vorzeiger dessen, Franz Klaich. Gemeindelehrer aus Neu-Capella im Gradiskaner Gränz-Regimente, hat dem Unterrichte der blinden Kinder im Schuljahre 1846/7 sehr fleissig beygewohnt, und sich dadurch befähigt, in vorkommenden Fällen, blinde Kinder auf eine angemessene Welse zu unterrichten. Auch hat er stets ein anständiges Betragen beobachtet. Welches von der gefertigten Direction hiermit bezeugt wird. Wien am 3. July 1.847.“

Svjedodžbu je potpisao sam utemeljitelj zavoda W. Klein, koj je bio i ravnatelj.

Druga glasi: „Zeugniss. Worzeiger dessen Hern Franz Klaich Lehrer im Gradiskaner Gränz-Regimente No. 8 hat im dem Jahre 1.847. den Vorlesungen und den practischen Übungen über die Lehrart des Taubstummen-Unterrichtes sehr fleissig beygewohnt, und bey der öffentlichen Prüfung gezeigt, dass er das Verfahren bey der Religionslehre, bey dem Schreiben, bey der Tonsprache, bey dem Lesen, bey der Sprachlehre und bey dem Rechnen sehr gut erlernet hat. Wien, den 24. Juni 1.847.“

Kako se iz tih svjedočaba razabire, to je pokojnik najprije i najduže proučavao obuku slijepih i to cijelu školsku godinu. U isto je doba „veoma marljivo“ prisustvovao i kod obuke gluhotnjemih, koju je proučio nekoliko mjeseci.

Tako vidimo da je pokojni Franjo Klaić bio prvi, koj se je usposobio za učitelja slijepih, te gluhotnjemih, no nije bio prvi, koji je obučavao gluhotnjeme, jer imademo podataka iz g. 1838. o prije spomenutom Topoloviću.

Da nije Fr. Klaić više toga uradio za slijepce i gluhotnjemine bit će sigurno taj razlog, što je bio i odviše zaokupljen inim školskim poslovima, a osim toga nijesu bile ni naše prilike u ono doba takove, da bi se moglo štagod učiniti.

Gradski kombinovani razred za zapušteno djecu. Za ovu školu naručen je već potreban alat za obuku u stolariji, a radi se i o tom, da se uvede i tokarija. Jedan učenik prešao je u knjigoveški obrt, kog je prije ostavio radi neke sitnice, s koje se je majstor na njega digao, a on poljegao.

Odjel za duševno zaostalu djecu. Učiteljski zbor kaptolske škole u zadnjoj svojoj konferenciji izrazio je želju, da se u Zagrebu osnuje poseban odjel za duševno zaostalu djecu. Dao Bog uredilo se i to, jer se takov može osnovati uz vrlo malo troška.

Razne vijesti.

Iz Ugarske. U Vel. Varadinu našla se je u nekoj listini kralja Matije Korvina od 1.472. ova rečenica: „Praedium magnum coecorum extra civitatem Magno-Varadiensem existens“. (Veliki predijum slijepaca izvan grada Vel. Varadina postojeći.) Po tom vidimo, da se je i u Ugarskoj brinulo već davno za slijepce.

Veliki dobrotvor. Sirotištu u Innsbruku poklonio je nedavno neki Sieberer 100.000 for., koj ga je i utemeljio. Njegovi darovi tomu sirotištu dosegli su danas svotu od 650.000 for.

Lijepa zaklada. Gardnerova zaklada za engleske slijepce imade 300.000 funti šterlinga (3 milijuna forinti), a opstoji istom 13 godina. Od kamata glavnice uzdržavalо se je ukupno 443 slijepca na raznim naučnim zavodima, a među njima i 8 slijepih sveučilišnih slušatelja.

Ovaj broj šaljemo svim lanjskim p. n. pretplatnicima, jer nam se je do danas odazvao vrlo malen broj.

Molimo da se svaki požuri sa pretplatom, da možemo ustanoviti nakladu lista.

Naše p. n. čitatelje upozorujemo da uprava i uredništvo lista nema ništa zajedničkoga sa upravom zemalj. zavoda za gluhotnjeme. S toga molimo pretplatu i članke za ovaj list slati izravno na uredništvo u Vlaškoj ulici 62., a listove i pošiljke, koje su namijenjene zavodu, neka se izravno tamo šalju (Sveučilišni trg 4).

Od ovih je petorica već dovršilo nauke iz teologije i iz povijesti. Osim toga dobilo je 300 slijepih sirotinje potpore.

Dopisnica uredništva i uprave.

P. n. g. F. D. u Ž. Hvala na poslanom. Što je nijesmo imali te podatke prije.

P. n. g. J. P. u P. Srdite se što lista ne dobivate. I mi se srdimo što se listovi gube, pa imamo dvostruki trošak. Na čelu lista ne stoji da izlazi prvi u mjesecu.

P. n. g. M. J. u K. Hvala na poslanom. Upotrijebit ćemo do zgode.

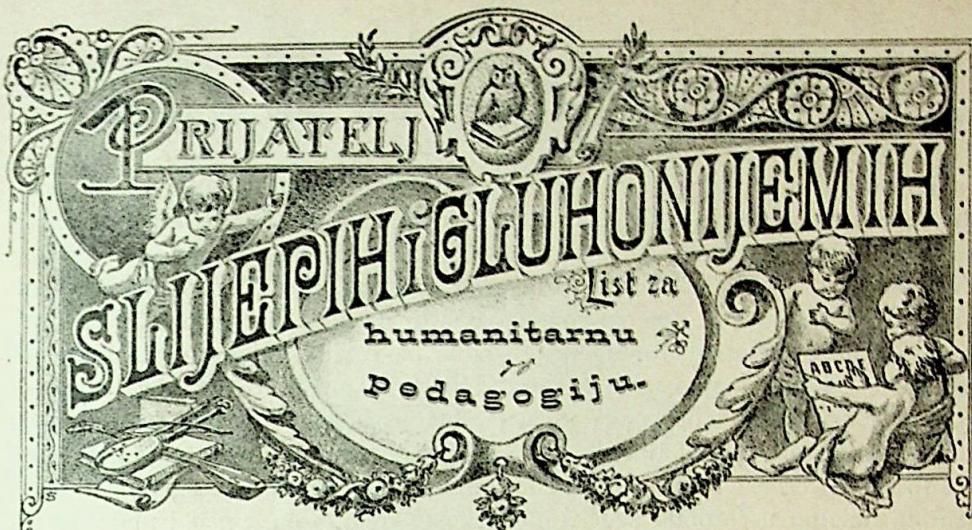
Nekoja su gospoda zatražila 1. broj prošlog tečaja. Nijesmo ga mogli poslati, jer ga nemamo u svušku. Ostalih brojeva još imademo.

Kod nas dobivaju se ova djela:

1. Dr. N. Selak: **Prvi korak da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih.** — Koprivnica 1.89. — Cijena 20 nč.
2. — **Drugi korak da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih.** — Zagreb 1.88. — Cijena 20 nč.
3. — **Cči i zdravlje školske djece u Hrvatskoj i Slavoniji.** — Koprivnica 1.890. — Cijena 15 nč.
4. V. Bek: **Uzgoj slijepaca I.** — Zagreb 1.88. — Cijena 30 nč.
5. — **Bečki zavodi za slijepce i naše potrebe.** — Zagreb 1.889. — Cijena 35 nč.
6. — **Početnica za slijepce.** (Braillevimi slovima). — Bučevje 1.889. — Cijena 40 nč.
7. — **Slijepački odjel na jubilarnoj izložbi u Zagrebu.** — Cijena 2 nč.
8. **Slijepčev prijatelj.** Tečaj I., II. III. Cijena svakomu tečaju 1 for. Pretplatnici ovoga lista dobivaju tečaj po 60 nč.
9. **Prijatelj slijepih i gluhotnjemih.** Teč. I. Cijena 2 for.

Ako se novac pošalje naputnicom, šalje se svaka narudžba franko.

Uredništvo.

Uređuje i izdaje: **Vinko Bek.**

Izlazi mjesечно. — Godišnja mu je cijena 2 for. — Za inozemstvo 30 nvč. više. — Daci plaćaju polovinu. — Neplaćeni se listovi ne primaju. Rukopisi i pretplata šalju se uredništvu u Zagreb, Vlaška ulica 62. — Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 3.

Zagreb, ožujka 1.894.

God. II.

Sadržaj: Što će to reći duševno zaostali? (Nastavak.) — Istina i poezija o slijepcima. (Konac.) — Sljepački zavodi i utočišta za odrasle slijepе djevojke carskoga čovjekoljubivoga društva u Ruskoj. — O izvorima nekih mana u slijepaca. — Sljepačka pjesma. — Vjesnik: Književnost. — Domaće vijesti.

Što će to reći duševno zaostali?

(Nastavak.)

T e p a n j e

Tepanje valja dobro razlikovati od bekavosti. Bekavac može sva slova točno izreći, ali kad stvara slovke, da ih u savezu izrekne, nailazi na poteškoće. Tepavac pak ne može pojedinih slova nikako izgovoriti. On ih ili sasvim izostavi ili jedan ili više glasova sasvim pogrešno kaže. Evo nekojih primjera: Ako se glas „s“ pogrešno izgovara, to takvu vrst tepanja nazivamo „peskanjem ili švistanjem“. Želimo li „s“ pravo izgovoriti, stavimo vršak jezika lagano iza gornjeg reda Zubiju tako, da je među vrškom jezika i Zubima mala praznina, kroz koju zrak sikeći pustimo, da prođe a uz to pustimo, da se glas čuje, t. j. da zatrepeće u jabučici. Peskanje ili švistanje nastaje tada, ako n. p. izgovarajući „s“ vršak jezika potiskujemo među zube.

Drugi tepavci opet ne mogu izgovoriti grlenih suglasnika g, k, nego ih zamjenjuju sa d, t. Tako će reći umjesto kokot, totot.

Bio neki dječak, kod kojega se nije spoznalo tepanje kada je govorio; ali kada ga se gledalo, vidjelo se, da je pogrešno slovo izgovarao. Želi li se „f“ izgovoriti, a izgovara se normalno tako, da se gornji zubi polagano na doljinu usnicu stave i kroz taj uzani prostor zrak prostruji. No dječak je to slovo sasvim protivno izgovorio, naime gornju je usnicu ponešto uvukao i prislonio ju na doljni red zubi.

Kao što kod glasa s, f, i kod grlenih suglasnika, tako se može tepati i kod drugih glasova. Mnogo je djece, koja glas l ili r ne mogu izgovoriti ili ih pogrešno izgovaraju.

Povod tepanju jest ponajviše neshodan uzgoj. U drugoj godini pa do pete, šeste mogu djeca prilično raspolagati već svojim govorom, ali im nije uvijek moguće sva slova pravilno izgovarati, naročito grlene suglasnike, pa one riječi, u kojima dolaze po dva suglasnika, kao fl, šr, gn, vr itd. Takove im riječi zavajaju uvijek puno muke. Mnogi roditelji mjesto da pred djecom pravilno i točno govore, dadu se zavesti djetinjom pogreškom, pa i sami pred djecom natucaju pogrešno. Čuli smo majku, gdje si mezimčetu veli: Mama tebi tupila tolaca — umjesto — mama je tebi kupila kolača. Moć nasljedovanja, koja je kod djece vrlo intenzivna, prisvaja si tim načinom pogrešan primjer. Dijete čuje pogrešno govoriti, pa pogrešno i nasljeđuju. Razumijemo kako dobro, da tepljući izgovor gojenčeta milotno i čarobno zvuči roditeljskomu srcu, ta on je ocu i majci prava glazba; nu time još nije rečeno, da i roditelji tako govoriti moraju. Ne tražimo da roditelji svojega mališa neprestance ispravljuju, nego neka uvijek govore pravilno i neka se tako s djetetom razgovaraju. Djete će ih sasvim dobro razumjeti, i svojim načinom odgovarali, ali od dana do dana približavat će se njihovu načinu izgovaranja bez poduke, bez pedantnoga ispravljanja, jedino uzornim primjerom uz pripomoć nasljedovanja i uz pripomoć dobra sluha. A tako ćete, roditelji, sasvim normalno svoje dijete, pogledom na izgovor, predati školi.

Druge povode tepanju naći ćemo u organičnim pogreškama, n. p. u nakrivom razmještaju zubi, u krežubinama, u kljenutavicom oslijabljenim mišicama, pogreškama u grlu (hrnjici) itd. Samo se po sebi razumijeva, da se organske pogreške moraju liječničkom pomoći (operacijom) odstraniti, ali u svim takovim slučajevima tada se iskazuje potreba, da se jezikoslovnom obukom metodično postupa. Jezik, usne, zubi priučiše se pogrešnomu poslovanju i djelovanju, što se ne izgubi niti tada, ako se i uklone razni defekti.

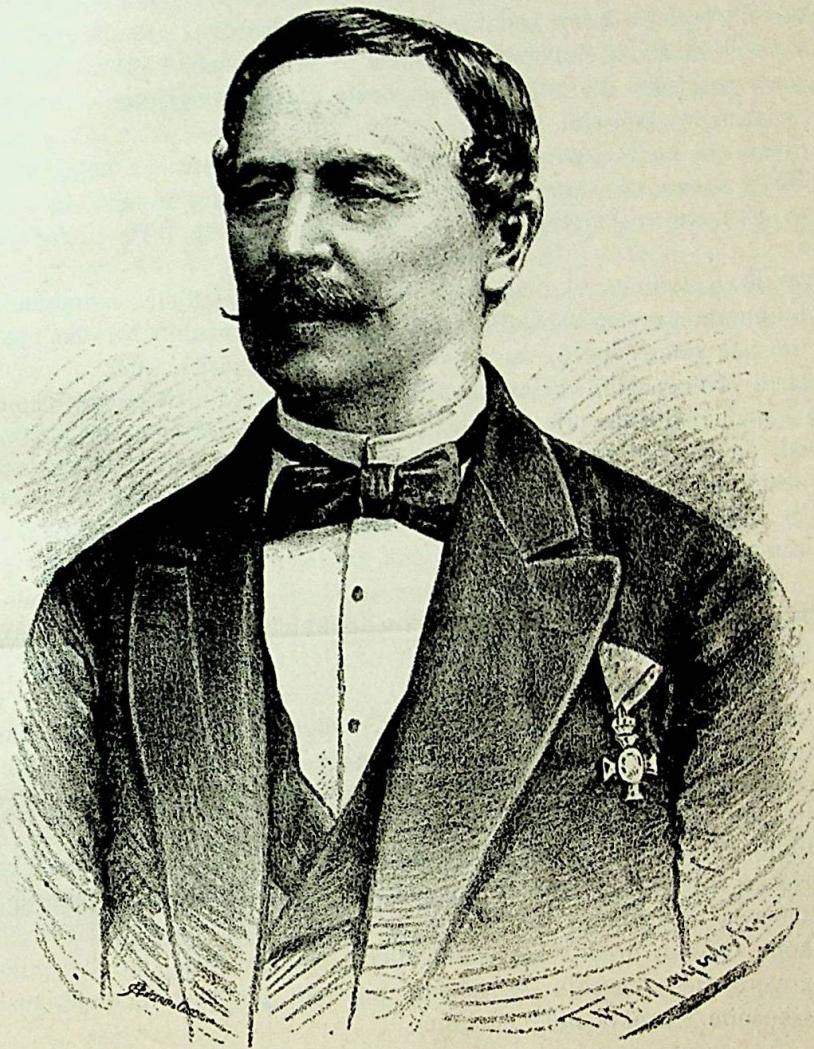
Metodičnu jezikoslovnu obuku može samo podjeljivati pedagog, koji se je dobro upoznao fiziologijom glasove. U pravilnom izgovaranju glasova vježba se pred ogledalom. Učitelj i učenik gledaju u ogledalo, učenik može tada prispoljbiti jednim pogledom svoj stav ustiju sa onim učitelja i tako se ispravljati I ovdje se dade, kao i kod bekavca, pravilo izreći: Čim se ranije obukom začne, tim se laglje i sigurnije dade polučiti uspjeh.

Na daljni, veoma važni uzrok mnogim nevoljama u govoru upozorio je pred nekoliko vremena dr. Bresgen u Frankfurtu na Majni. U svojem spisu, o znamenovanju zaprjeke dihanju kroz nos, kojega svim roditeljem i odgojiteljem preporuča, dokazuje on, da zapor puteva u nosu, kroz koje zrak prolazi, štetno djeluje na govor. Kod djece, koja ne mogu kroz nos dihati, nego samo kroz usta, moraju dan i noć imati usta otvorena, pričinja se, kao da su duševno slaba. Dr. Bresgen traži, prije nego se sud izrekne o duševnom stanju djeteta, da valja pretražiti nos, susjedne dijelove i ostale abnormalnosti.

Moramo se obazrijeti i na onu djecu, koja su zaostala u govoru radi nagnušnosti.

Nagnuša djeca ne mogu jasno govoriti, jer ne čuju sviju tančina kod pojedinih glasova, pa ih točno ne umiju razlikovati, ona doduše čuju i to samo nejasno znakove i glasove pojedinih pismena, ali poradi manjkava sluha nijesu kadra nasljedovati izgovaranje onako točno i jasno.

Nagluha djeca moraju se priućiči dažgovoreno sa tuđih ustiju otčitati mogu; obuka je imala uputiti, da svaki pojedini glas, samoglasnik i suglasnik, svaku pojedinu riječ dobro otčitaju, pa naravno da sve dobro naslijedujuć točno izgovore. S takovom se djecom more tako daleko dotjerati, da točno shvaćaju i razumiju ne samo izrazitiči govor svoga učitelja, nego i razgovor svakog pojedinog čovjeka.

Franjo Klaić.

Tko je u otčitanju uvježban, taj će s vremenom bolje cijele riječi otčitati znati, nego pojedine glasove. Da u tu svrhu prispodobimo otčitavanje tiskanih i pisanih riječi u knjizi. Uvježbani čitalac ne vidi pojedinih glasova, kao početnik u školi, nego cijeli niz riječi. Svaka tiskarska pogrješka u rijećima prijeći oku, da čita dalje. Isto tako je i sa uvježbanima u čitanju sa ustiju. Vidio sam na željezniči nekoga gospodina sa gospodom, promatrao sam ih kako se zabavljaju, ali nijesam čuo, a ma ni jedne riječi, da bi je glasno izgovorili, koju bi svakako morao čuti, jer sam u neposrednoj blizini bio. Razgovarali su se dosta brzo i okretno, ali im nije pripomogao sluh, nego oko; dakle su si sve sa ustiju otčitali.

Kod jezikoslovne obuke nagluha djeteta postigne se dvojaka svrha. Ponajprije se oko učenikovo vježba u otčitavanju rečenoga, a zatim se priučavaju govorila djeteta na točnu tvorbu glasova. Zrcalo je tuj tako izvrstan pomoćnik, da se ničim ne može nadoknaditi.

Kao što nas može zavesti bekavost u svojim težim oblicima, da dijete držimo slaboumnim, tako može i tepanje prouzrokovati pogrješan sud o dušenomu stanju. Ako dijete tepa samo kod izgovaranja žviždajućih i grlenih glasova, nitko ga doista ne će smatrati slaboumnim. Inače je sa djecom, koja na raznim mjestima ujedno pogrješno glaskuju, mnogo dakle glasova pogrješno tvore ili pojedine čak sasvim izostavljaju.

Naravno, da im je izgovor tih skoro nerazumljiv. Stranac ne će jako tepućega nikako razumjeti, samo roditelji i braća, koji s njim dan na dan opće, znaju, što je dijete svojim tepanjem izreći htjelo, ali i oni više pogađaju, nego razumiju.

Kažeš li roditeljima kako tepujuće djece, da im je dijete slaboumno, ograju se potpunim pravom odrješito proti takovu shvaćanju. Nu čim je dijete starije, čim više samo opaža, da ga ta pogrješka prijeći u kući, u općenju sa drugovima, u školi, nastoji da svaku priliku izbjegne, gdje bi govorili moralno. U školi šuti i na najnedostavnija pitanja, plačljivo se susteže općiti ma s kim; to je opet povod, da ga zlo sude, uz svu njegovu moć pojmanja. Kamo ćemo s takovim nesretnim djetetom, da takovoj pogibelji izbjegne? Drugdje se rado šalju takova djeца u zavod za idiole ili među slaboumne; ali na najveću štetu djeteta. Među idiotima u govoru zaostala dječa, ali inače duševno zdrava, ne ćute se sretnima. Ona jako trpe s ljage, što se moraju sa „bedastima“ zajedno podučavati.

Općeći svaki dan sa tupoglavcima i slaboumnima, poprimaju njihovo poнаšanje, držanje, poprimaju i više jezičnih pogrješaka tako, da napokon i sama postanu — idioti.

Pošto jako zaostala dječa u govoru ne mogu u školi napredovati, pa pošto se naravno, jer čuju, u zavod za gluhonijeme ne primaju, gdje bi još najprije po načelima glasovne fiziologije napredovati mogla, jasno je, da se takova dječa posebice obučavati moraju. S toga evo savjeta:

1. Roditeljima: Pobrinite se, da se takova dječa još prije polaska škole od svoje p grješke izlječe, — dajte ih na podučavanje odgojitelju, kojemu je točno poznata glasovna fiziologija.

2. Školi: Odmah uredite za takovu dječu, čim su došla, posebni odjel. Pogrješna izgovora dječa moraju se odmah posebno podučavati u jezikoslovnoj obuci po iskusnim i praktičnim učiteljima.

N i j e m o s t .

Predstavimo si u moždanima neko središte za govor. Od uha provođaju se zvukovni ulisci po stanovitim živcima (sensorni) do toga središta. Želi li se ono, što se je čulo, obratiti u govor, to djeluju opet u tom središtu drugi živi, koji izlazeći iz toga središta sve mišićje ukupnoga glasovnoga područja pokrenu (motorni).

Kod gluhonijemih su k tomu središtu od uha vodeći živci ili provodići poremećeni, a kod onih koji čuju, a ipak ne mogu govoriti, jesu svakako ti živci manjkavi, bolesni, a dijete se ne može izraziti glasovno usuprot tomu, što sve razumije. Nasuprot o gluhonijemima govor se samo o nijemima (aphasie). O nijemost gluhonijemih ovdje ne ćemo govoriti; za nje opstoje posebni zavodi.

Poremećenje provodića kod onih koji čuju, a ne govore, može ovisiti o slabosti moždana, a tada takovom bolesniku nema pomoći; takovo poremećenje moglo je nastati i tim, da su živci, odnosno isti provodići zamrli uslijed grēva ili kapi. U tom slučaju nemamo posla sa duševno zaostalom, nego u govoru zaostalom djecom, a ta se bolest može izlječiti shodnim metodičkim vježbama.

Da se uzmogne razlikovati duševno slaba i u govoru zaostala djeca prema svojoj naravi i liječenju, napomenut ćemo i razložiti razne stupnjeve ovoga zla.

Sjetimo se ponajprije onih nijemih, koji su ostali na najnižem stepenu duševnoga razvijka. Oni nemaju mislih, p'edočaba, a niti pojmove, pa je s toga i sasvim naravno, da im govor, kao glasni izražaj nutarnjeg duševnog života, manjkati mora. Svoje želje i potreboće ne izrazuju niti znakovima. Kod takovih se mora više obazirati na uzgojnu, nego na obučevnu djelatnost. Da se takovo dijete izlječi od nijemosti, t. j. da mu se riječ vrati, o tomu ne može biti ni govora, jer nerazviti možđani, a isto takovi motorni i sensorni putevi u prerijetkim se slučajevima u toliko razviju, da se jedva dade zamjetiti intelektualni život.

Za jedan tek stepen više jesu oni nijemi, koji odavaju ipak nešto smisla za svoju okolinu i vanjski svijet. Često se u njima uzbudi volja da govore, ali reć bi, kao da im kakovo prokletstvo na duši leži, nije im moguće da svojim željama inače oduška dadu, nego živahuim kretanjem udova. Od njih je moći čuti samo interjekcionalne povike, pojedine glasove ili također i riječi, kojima izrazuju u najvećem stepenu razdražice, bol, radost i strah.

Neka djevojčica od 9 godina nijema je. Rado jede voće. Nuđa li joj se jabuka, jasno izreče: „Daj mi.“ U strahu, kada ju jednom kupati htjedoše, glasno poviće. „Ja sam dobra.“

Ove vrsti nijeme djece podavaju više nade, da bi se donekle izlječiti mogla shodnim postupanjem, nego li prijašnja grupa. Znade se da ovakova djeca mogu pojedine glasove izgovarati, ali je ta djelatnost samo reflektorna; na nama je da uznastojimo, kako bi nas djeca hotilično i svjesno naslijedovala.

U najviše slučajeva kod ovakove djece jest pohotni nagon i požuda jako razvijena, a to mora odgojitelj upotrijebiti, u koliko nije samo po sebi štetno, kao poticalo, da ga slijede i da joj tada štošta kao za nagradu dozvoli. Dijete bi jako rado imalo jabuku, koja mu se pokaže. Učitelj mu izgovori koji glas, opetuje ga toliko puta, dok dijete, u namisli da će jabuku dobiti, ili glas naslijeduje ili barem volju pokaže, da ga naslijedovati želi. Dan za danom valja iznovice pokuse praviti. Kada su si svjesna takovih glasova, tada tek valja prijeći na nepoznate joj još glasove.

S takovom djecom valja preduzimati gimnastične vježbe govorila, kao: izplaziti jezik, (drži se slador, kao da se na obliživanje podaje, pa se opet povuče natrag), otvarati i zatvarati usta (dodirnu se usne prstom ili štapićem) puhati (puše u harmoniku, sviralu, otpuhne papir, vunu itd.), hukati (u ruku ili na zrcalo). Često imaju djeca i muzikalni sluh. Svaku pretpjevanu i preigranu melodiju opetuju zujom ili pjevucanjem. I ove sposobnosti valja upotrijebiti. Pretpijevaj joj laganicu melodiju, ali svadaj uvijek na onaj glas, koga želiš, da ga i gojenac pjevajuć izgovori.

(Svršit će se.)

Istina i poezija o slijepcima.

(Konac.)

Mnogi će možda htjeti da oslabe ovaj napadaj na jedan od Shakespearovih komada time, da nije tobože uputno podvrći to li oštroj kritici komad, komu je glavna cilj šaljivost. Tko sličnim hoće obraniti Shakespearea od prigovora, da je tako lahkoumno prikazao slijepca, toga moramo upozoriti na drugo djelo toga pisca, na komad „Kralj Lear“. U tom komadu pokazuje veliki Englez doduše, da u nekojim pogledima umije izvrsno i posve ispravno prosuditi darove slijepaca. Lear primjerice veli u tom komadu opsjenjenomu Glocesteru: „... no gledi, kako svijet ide!“ A ovaj mu na to odgovara: „Vidim to osjećajući“. Lear mu na to savjetuje: „Gledi sluhom!“ Tko obije ove rečenice malo pozornije prosudi, te donekle pozna način, kojim slijepci upoznaju izvanjski svijet, taj mora priznati, da se za to ne dadu nači shodniji izrazi, od: „osjećajući gledati“, te „gledati uhom“. No tim većma iznenađuje i tim protunaravnija je uloga, koju imade odigrati Gloucester (slijepac) u šestoj prikazi četvrtoga dijela. Tuj on hoće da ga sin Edgar, koga on također ne spoznaje, odvede na neku liticu kraj Dowera, da ondje skoči u ponor i tako svomu bijednomu i vječnom tminom zaokruženom životu učini kraj. Edgar, koji je naslutio na mjeru oca, nastoji ga spasiti. A to mu i podje za rukom time, što on samo pod izlikom ispuni želju očevu. No u zbilji on ga, umjesto na rečenu goru, vodi ne prestano ravnim putem; a idući tako, neprestano s ocem govorí o tom, kako se put sve više uzdiže i ostrmljuje, te kako se s toga sve većma kraj njih ponor otvara. Akoprem u početku Gloucester svomu vodiocu prigovara, primjerice rečenicom: „Meni se čini, da je put, kojim idemo, posve ravan“, to ipak sinu vodiocu polazi za rukom govorljivošću uvjeriti i osvjedočiti oca, da je samo korak odaljen od ponora. No već nalična zabluda slijepca u običnom je životu posve nemoguća; jer bi on, opažajući sigurnošću i lahko razliku između ravnoga puta i uzvisitosti, upoznao odmah prevaru. Gloucester pak te prevare još ni onda ne opaža, kada je već skočio, i — umjesto u ponor, kako je nakanio — pao na ravnu zemlju. On čak pita: „Da li sam pao ili ne?“ Pa mu na to sin vodić odgovara: „Ni deset drveta, osovljena jedno na drugo, ne bi doseglo visine, s koje si pao!“ A Gloucester, slijepi otac, i to vjeruje sinu, ne prigovarajući mu ni riječicom.

Valjanim prosuđivanjem ovoga prizora mora priznati svaki misaoni, da Shakespeare u pojedinostima izvrsno riše unutarnji duševni život slijepaca, no ipak fizičke sile slijepaca za spoznavanje izvanjskoga svijeta premalo cijeni, pa zato nije niti uspio istini primjereno cijeniti i prikazati ovaj dogodaj. Lijepe riječi pak, koje Shakespeare o pojedinostim istinito izreče, izgubiti će se iz svijesti većine kazališnih slušaoca, te će ih malo u obzir uzeti. Protunaravno pak držanje Gloucestera utužiti će se svijesti njihovoj, jer su sami bili nekim načinom svjedoci istoga, te će im biti podlogom trajnoj zabludi o sposobnostima slijepaca, na njihovu veliku štetu.

Osim toga imade još i različitih kazališnih komada, u kojima nam se manje ili više istinito prizori iz života slijepaca prikazuju. Jedna od najzanivijih je sva-kako mila Jolantha u komadu: „Kći kralja Renea“ od Danca Henrika Herza. Ova djevojčica izgubi očinji vid u ranoj mladosti, jer se je jako uplašila pri-godom nekoga požara u kraljevskoj palači. Da svoje tužno stanje ne spozna potpuno, skrivalo joj ga pomnjivo. Neznajući što joj manjka i nemajući nika-

kova pojma o vidu, doraste Jolantha do vrlo prijatne djevice, obdarene neobično bogatim i razvijenim duševnim životom, te bujnom snagom za pojmanje svega što je lijepo, osobito pako poezije. Tajnom umjetnošću maurijskoga lječnika Ebenjahia povraćen je na koncu komada kraljevni očinji vid na nepojmljiv način. Prije toga pako pripovijedao joj kraljević Tristan o ljepoti svijeta, njezinomu osjetnomu spoznaju nepristupnomu i o snagi vida. Tristan pak bijaše s njom od mladosti zaručen. Kratka i osobitim poetičkim čarom iskićena drama osobito se odlikuje time, što je u njoj orisana sljepoća od početka, pa sve do kraja posve vjerojatno. Henrik Herz piše: „Unatoč sljepoće Jolanthine, njezino je kretanje posve sigurno i neprisiljeno; samo po gdjekoji slušajući i vrebajući stav s tihim i laganim kretom ruke, kao da pred sobom opipava, izdaje da joj manjka vid.“ Time pak sili pisac zastupnicu svoje Jolanthe, ne će li ona baš hotice raditi proti namišljaju piscu, da svoju ulogu odigra bez pretjeranosti, kojima bi se gledalac mogao stvoriti krivu sliku. No i bogati unutarnji duševni život, kojim su slijepci većinom obdareni, u tom je komadu izvrsno prikazan. Tako primjerice veli *Tristan Jolanthi*: „U Vas tolika je vedrina duše, da Vama nije niti nužna vedrina, koja postaje u njoj od izvanjskoga svjetla.“ A i sama Jolantha uskliknu, kada prvi puta viđe dotle njezinim očima sakriveni izvanjski svijet: „Ovdje blizu srca smješten nam je vid!“ — Divan u istinu usklik, kojega je istinitost utvrđena iskustvom mnogih slijepaca. Značajan je nadalje i onaj priзор, kojim se prikazuje, kakov je utisak učinilo svjetlo na njezine oči, kada je ona izlječena, prvi put dotle joj skriveni izvanjski svijet pogledala. Nije ona tim prvim pogledom ugodno iznenadena, već je popada velika strava od neobične joj okoline, kojoj ona daje oduška bolnim usklicima: „Drži me, evo ovo mi se odviše primiče! Ovo me toliko plaši! Strašne li su biline; evo, kako se na nas spuštaju!“ U tom će držanju Jolanthe možda gdjetko nazrijevali nešto nevjerojatna, te će pomisliti, da će netom progledajuća s ushićenjem morati da pozdravi struju svjetla, koja joj se eto u tren otvori; ili pak da će ju svladanu od velebnosti tih novih utisaka spopasti neka vrst nesvjestice od začuđenja. No iskustvo je već pokazalo, da Henrik Herz ni ovdje nije ništa neispravna pokazao. Imade naime slučajeva, u kojima se shodnim operacijama izlječeni slijepci nisu mogli odmah snaći. Tako mi n. pr. pripovijedahu o nekom djetetu, kojemu je sretnom operacijom povraćen vid, da se u prvim počecima njegova gledanja nije moglo ništa polučiti. Da je primjerice moglo spoznati koje biće, ono ga je opipavalo po starom običaju, a pri tom čvrsto oči zaklapalo. Šta više, kod nekih se izlječenih slijepaca čak opazilo, kako ih vid prevario, jer im se je svijet sasvim drugačijim prikazao, nego li im ga mašla slikala u dnevima sljepoće. Neoboriva je naime činjenica, da od posve rane mladosti oslijepljeli niti ne žude za svijetlom vida, koji im oko duha često ljepšim i sjajnijim prikazuje, nego li se prikazuje tjelesnim očima. Pa premda je sve to u Herzovom djelu napomenuto, to većina ipak Jolantu drži za nevjerojatnu prikazu. Ovo se mora požaliti, no dade se pojmiti iz okolnosti posve svoje vrsti, u kojima je djevica uzrasla, te onda iz tajinstvena načina, kojim Ebenjahija kraljevni povraća vid.

Takova pak komada do danas jošte nitko ne napisao, u kom slijepac od mладости govori sa pozornice k slušaocima, zagovarač prava sadanjih slijepaca, te prikužujući njihov položaj istini posve primjereno.

Što prama tomu možemo očekivati od slijepca današnjega vijeka u opće? Ter kakove neprilike rađa slijepcu njegova mana? Odgovor na to pitanje, koje dakako mora biti općenite naravi, te pregledati pojedinosti, bezuvjetno je nuždan

za podlogu rješenja stvari slijepaca. Naravno je, da se kod toga manje može obzir uzeti na one, koji su si već odabrali zvanje i pravac života, a onda tek oslijepili. Sudbina ovih mora po svoj prilici biti većinom veoma žalosna, jer u njihovom životu nastane veoma neugodna stanka i preokret u djelovanju i svim navikama. No naobrazba ovih veoma je raznolična, pa se s toga i vrlo teško može stvoriti o njoj općenita slika. Sasma drugačije je dakako s onima, koji već u najnježnijoj dobi djelinstva izgube vid, te s toga odrastu, naobražavaju se i razvijaju kao slijepci, te se kao takovi bore s neprilikama života.

Većim dijelom ove njihovi rodaci nerazborito razmaze ili zapuštaju; rijetko pak kada valjano s njima postupaju. S toga oni i žive većinom osamljeno, isključeni od veselih igara njihovih videćih vršnjaka, u nenaravnom položaju sve do onoga momenta, u kom dođu u koji zavod za slijepce. Za mnoge to biva veoma kasno, nekojima pak i nikada; jer malo zemalja i država imade do sada takove zavode ili bar potrebni broj zavoda, da se mogu smjestiti sva slijepa djeca. Pa tako većina, premda je zakonom na polaz škole obvezana, ostaje bez blagodati školske obuke. Naravna je posljedica toga ta, da o kakovom obligatnom podučavanju slijepaca, kakono imademo za videću djecu, ne može biti ni govora u tom slučaju. A to poliče nerazborite i lakoumne roditelje slijepo djece, da ih u opće malo kada i dadu u takov zavod ili da ih opet izvade iz istoga po volji. Sva nastojanja učitelja slijepaca ostaju u tom slučaju posve bezuspješna; pa kada ovakova slijepa djeca uzrastu bez naobrazbe, te tako padnu na teret svojim rođacima, viđaju ovi tek, koliko su nerazborito i lakoumno radili s njima u mladosti. Da se takovim neugodnim posljedicama te lakoumnostti rođaka slijepih predusretne, zaključeno je na zadnjem kongresu učitelja slijepaca (1.891.) obratiti se molbom na zemaljske vlade, da se podigne dostatan broj zavoda za slijipe i polazak istih obligatorno uvede za svu slijepu djecu. Danska i Saska do sada su jedine države, koje ovaj lijepi cilj postigoše, te u kojima je moguće prisiliti svu slijepu djecu, da se okoriste tom velikom blagodati.

Oni dakle slijepci, koji su tako sretni, te mogu doći u takov dobro uređeni zavod, prisvoje si redovito valjanu elementarnu naobrazbu. Kao što je poznato, upotrebljavaju se za obuku slijepaca u čitanju i pisanju razni sustavi pisma, od kojih je najbolji i najvećma uobičajen sustav slijepca Francuza Braille. No uz ovaj sustav upotrebljavaju se i velika latinska slova u istu svrhu. Svojim finim, neprestanim vježbanjem veoma dobro razvijenim opipom, razabire slijepac izbočena pismena, te uči ista i sam načiniti na shodno za to uređenim pločicama. Zemljopis se u zavodima uči tako, da se učenicima gore, gradovi, rijeke, granice itd. zorno predočuju shodnim opipivim crtama. A na koncu se u većini zavoda slijepci pripravljaju i praktično za svoje kašnje zvanje. Najlaglje se nauče slijepci od sviju obrta: košaraštvo, užarstvo i kefarstvo. Isto tako lijep se je uspjeh polučio u danskom zavodu, kako vele, u cipelarstvu. — Prama tomu ostaju pitomci većinom od šeste do dvadesete godine u zavodu, te u njem prožive ovaj najvažniji odsjek života veoma korisno za razvitak tjelesnih i duševnih sila, odlučeni od ostalog svijeta. Sve, što obično ispunjava i kiti djatinjstvo videće djece, naime marljivo učenje i vesele igre, podaje se i slijepim učenicima i učenicama u zavodima, u kojima se u opće nalaze posve zadovoljni i sretni.

Nepobitna je činjenica, da sljepoča od svih tjelesnih mana najmanje zatorno djeluje na razvitak značajnosti. Prigodom posljednog kongresa učitelja slijepaca (1.891. u Kielu) raspisala se je nagrada za najbolje djelo o dušoslovju slijepaca; no nagrada se ne moguće podijeliti nikomu, jer — nitko ne napisa

takova djela. No takovo bi se djelo teško dalo i napisati, jer se sve vrsti značajnosti, kakove vidimo kod videćih, mogu se prema okolnostima više ili manje izražene naći i kod slijepaca. S druge je opet strane sasvim naravno, da se uslijed sljepoće stanovite duševne sile više pokreću, nego li ostale, te da duševni svijet mnogih slijepaca imade mnogo pojedinosti, koje se teško svađaju u sustav.

Slijepca nebrojeni i preražlići utisci izvanjskoga svijeta ne mogu rastresti kao videćega, s toga je on i više odlučen od istoga, te mu je pogled duha više upravljen na svoj unutarnji duševni svijet.

Tako se u njem razvije neobično živo čućenje, snažno oduševljenje za sve, što on može pojmiti, za sve lijepo, te oduševljenje ovo često dosiže do fanatičnoga idealizovanja. Duševni se svijet slijepca stvara većinom sluhom i opipom, mnogo manje ostalim osjetilima. Mašta mu mora nadomjestiti vid, stvarajući mu od osjetnih elemenata drugih osjetila potpune slike, koliko je to moguće. No s toga često i biva, da mi mašta, ta smjela slikarica, prikazuje često bića i njihove opstojnosti posve drugačije, nego li se nalaze u zbiljnosti. Njemu se obično suprotstavljaju najveće zaprjeke kod oživotvorenja njegovog, u zavodu stečenoga znanja u praktičnom svakdanjem života, premda su njegove težnje u tom pogledu poštene i čedne, većinom dakako na polju obrta i glazbe. Svadje nailazi na predsude, malo pak pravoga ponimanja svojih težnja; čak njegovi najbliži rođaci, od kojih se je on tečajem godina otudio, često mu stavljuju takove zaprjeke. No unatoč svim ovim neprilikama napregnu mnogi slijepci sve svoje sile, te žilavom ustrajnošću prisile videće, da im počituju sile i sposobnosti i tako si konačno izvojšte prikladan položaj u ljudskom društvu. Drugi pak, kojima manjka tolika sila volje za poduzimanje takove gorljive borbe proti neprilikama, malodrušno se povuku natrag u sama sebe. Pa što je ovim bilo prije veće pouzdanje u svoje bližnje, tim većma će sada od njih zazirati; često postaju sasvim ogorčeni na sav okolišni im svijet ili pak postaju prama njemu posve ravnodušni. To su žalosni pojavi, kojima bi se moglo predusreti, da se oni, koji okružuju slijepce, dadu na proučavanje duševnoga života njihova i da se tako točnije upoznaju s njihovim povoljnim i nepovoljnim opstojnostima. Mnogi zavodi za slijepce revno i zdušno nastoje oko toga, da svojim pitomcima, koje otpuštaju, olakote tešku njihovu borbu u životu time, što im priskrbe posla i potpore. No oni sami ne će moći nikada u svim prilikama obezbijediti svoje štićenike radi pomanjkanja materijalnih sredstava, navlastito pak ne će moći razvedriti njihovo raspoloženje.

U našim se dnevima toliko govori i piše o socijalnom pitanju i svagdje se opaža plemenita težnja za tim, da se olakša i obezbijedi tužan položaj nesretnika i siromaka. I interes slijepaca jedan je dio tog zarnašnog zadatka socijalnog pitanja. Jer i slijepac kao svaki drugi imade vjekovima posvećeno pravo na naočarbu, rad u ljudskom društvu i da si time osigura u njem svojim silama i sposobnostima primjerjen položaj. Ne treba slijepcu prosjačiti zmišljivanje, već on može zahtjevati potporu od svojih bližnjih temeljem nepobitnoga prava sviju bijednih u opće. Tjelesnu sljepoću mora dakako slijepac sam podnosići; no od sljepoće duševne, koja je mnogo pogibeljnija od tjelesne, može, a i morala bi ga očuvati ljubav bližnjega. No kao što će se socijalno pitanje samo tada valjano riješiti, kada svaki stališ k tomu svoju doprinese, tako je i rješenje pitanja o slijepcima ovisno ne samo o vladama i pojedinim stručnjacima, nego i o svakom pojedincu, koga putevi života dovađaju u doticaj s njima.

Dao Bog — sam predmet zaslužuje to u potpunoj mjeri — da se ponimanje i zanimanje za interes slijepaca što više raširi među sve narodne slojeve i da se sve većma rasvjetjava tužna i vječna noć i tmina, koja okružava život i bitisanje slijepaca!

Preveo Adam Grusling.

Sljepački zavodi i utočišta za odrasle slijepе djevojke carskoga čovjekoljubivoga društva u Ruskoj.

I.

Zavod za slijepе dječake.

Za cara Petra Velikoga, za izvađanja raznih reforma, bilo je potaknuto i pitanje o siromašnim slijepcima. To pitanje bilo je riješeno 23. listopada 1.723. ustanovom, da se slijepci smještaju po uboškim zavodima, koji su se naročitim ukazom Njeg. Veličanstva od 1.712. i 1.718. imali podignuti u svim gubernijama kao utočišta za sirotinju, koja si vlastitim trudom nije kadra skrbiti svakidanjega zalogaja. Specijalnih zavoda i utočišta za naobrazbu slijepaca sve do 19. stoljeća u Rusiji nije bilo.

Prvi zavod te vrsti utemeljen je god. 1.807. po nalogu cara Aleksandra I. i potvrdom ministra prosvjete u Petrogradu, a nazvan je sljepačkim zavodom. Tim povodom pozvan bijaše iz Francuske profesor V. Haüy (koji je i u Francuskoj 1.784. osnovao prvi zavod) i po njegovoj osnovi otvoren je zavod s početka samo za 15 slijepaca.

Za prvih godina opstanka zavodskoga upravljao je njim sam prof. Val. Haüy uz pripomoć drugoga Francuza, slijepca, učitelja Fouriés-a.

Pod rukovodstvom tih inostranaca učili su se slijepci francuskemu jeziku, nekim zanatima i glazbi.

Po odlasku iz zavoda nastaviše V. Haüy i Fouriés obučavati pitomec po uvedenoj metodi, nu sada već ruski, čitati, vjeronauk, povjest i glazbu.

God. 1.818., kad je ministarstvo narodne prosvjete uvidilo, da je zavod više dobrotvorni, nego li učevni, isprosi previšnje rješenje, da se preda upravi „Carskoga čovjekoljubivoga društva“, u čiju je upravu i dospio god. 1.819.

Osim toga potvrđen je 16. studenoga 1.819. za zavod novi statut i pravila, na osnovu kojih je položen temelj kršćanskoj opskrbi slijepaca, lišenih sredstava za uzdržavanje; a ustanovljeno je, da se u čitanju i muzici obučavaju samo oni, koji se pokažu za to sposobnima.

Više od 40 godina imao je zavod značaj ubožnice, nu i ne pazeć na to, naučno obrazovanje u njem se je po mogućnosti nastavljalo i slijepci se obučavali u muzici.

God. 1.864. bilo je priznano, da se zavod sam, kao ubožnica ne može nego poхvaliti, zbog uspjehâ, koji su postignuti obrazovanjem u njemu uzdržavanih slijepacâ; svi oni lijepo čitaju po izbočenim pismenima, gdjekoji su dobro upućeni u crkveni ustav i obavljaju poslove crkvenjakâ; od slijepaca sastavljen je zbor pjevača; slijepci sami slažu, tiskaju i uvezuju svoje knjige i kajde; pletu košare, rogožare i sagove, a napokon tako su uvježbani u glazbi, da sačinjavaju orkestar, a mnogi sviraju vrlo lijepo.

Ti uspjesi i u opće položaj slijepaca, koji su se nalazili u zavodu i stupali u nj većim dijelom za malih dana i ostajali u njemu do smrti, uvjeravaju, da zavod ne može i nije dužan ostati u tom stanju, nego da treba korenite preobrazbe, osobito: 1. zavod mora odavati značaj učilišta; 2. prebivanje pitomaca u njemu ima se ograničiti izvjesnom periodom vremena; 3. po dostignutoj dobi, koja će biti opredijeljena za prebivanje pitomaca u zavodu, ima im se dati potpuna sloboda, da raspolažu sa sobom; 4. u zavodu ima se ustrojiti posebni stanbeni odjel za one slijepce, koji su tu dobu navršili i koji se pokažu za zavod potrebnima i izjave, da privoljuju na rad u zavodu uz izvjesnu plaću, a isto tako i za one slijepce, koji, akoprem ne bi radili u zavodu, nu imadu zaradnje izvan njega i plate za svoju opskrbu i izjave želju, da ostanu u stanbenom odjelu zavodskom i 5. oni slijepci, koji se pokažu posve nesposobnima, da vlastitim radom služe kruh, imadu se premjestiti u ubožnicu Čovjekoljubivoga društva.

Na te predloge obratila se je uprava Carskoga čovjekoljubivoga društva i oni zadobiše god. 1.865. previšnju potvrdu, nu k oživotvorenju njihovu, zbog potmanjkanja sredstava, pristupilo se je djelomice istom god. 1.868.

Na taj način postade od god. 1.872. slijepački zavod, akoprem nije bio još potpunoma uređen, ipak je već zavod odgojno-učevni, gdje se pitomcima, uz mogućnost razvića njihovih sposobnosti, podaje potrebno obrazovanje.

Muzikom zanimaju se slijepci tako dobro, da je od njih sastavljen orkestar, u kom su učestvovala 22 pitomca s lijepim uspjehom na politehničkoj izložbi u Moskvi god. 1.872. i zadobili previšnju pohvalu.

Pjevački zbor uvježban je za službu Božju i za sudjelovanje na koncertima, koje priređuju sami pitomci.

Izbor glasova zbog maloga broja pitomaca nije baš znatan, nu znanje muzike, dobrota sluha i sklonost k ljepoti čini, te im je pjevanje skladno.

Zborom ravna slijepac, koji je odgojen u zavodu.

Marom pitomaca sve većma se jača djelatnost u zavodu; oni sudjeluju na koncertima, obučavaju nedorasle u pjevanju, opetuju na raznim glazbalima, obučavaju u slaganju, štampanju i uvezivanju knjiga i kajdâ, u raznim zanatima, naukama i čitanju kajdâ.

Stvarna sredstva, s kojima se slijepci obučavaju i špecijalno upoznavaju s muzikom, koja im je na zabavu, a ujedno i sredstvo za uzdržavanje sama sebe radom, te koja mnogo čini, da se i oni osjećaju samostalnim ljudima, a za to i nesuvišnima u građanskom društvu, jesu slijedeća: knjižnica za one koji vide, te koja broji do 950 svezaka; osim toga dobavljaju se knjige iz knjižare. Knjižnica sa izbočenim slovima, koja je nastala tekom mnogih godina trudom samih pitomaca, broji do 2.400 svezaka različitoga sadržaja i po nekoliko eksemplara. Muzikalnih komada za neslijepce, raznoga roda i autorâ, ima do 200, a i uviјek se još dobavljaju novi komadi iz knjižare. Prepisano je izbočenim slovima i uvezano u knjige 480 komada, a nekoji u znatnom broju eksemplara.

Od glazbenih nastroja imade: 1 harmonij, 6 glasovira, 19 gusala razne veličine, 6 klarineta, 5 korneta à piston, 3 fagota, 5 frulâ, 2 picola, 3 oboe, 4 violoncela, 1 kontrabas, 5 rogova (Waldhorn), 2 trublje, 2 trombona, 2 litavra.

Od učilâ imade: geografski ispučani globus, polukruglje i zemljovide, zbirku zvjeradi i ptica, poprsja ljudskih tipova svih pet strana svijeta, izbočene slike geometrijskih figura, a i modele iz drva i željeza. Za rješavanje aritmetičkih zadataća upotrebljuju se drvene daske, na koje se slažu olovne brojke, obični brojevi i metalni znakovi, koji zamjenjuju brojke, po sistemu Tailorovu. Za pisanje imadu

osobite sprave, kojima pišu slova olovkom po sistemu Heboldovu ili se slova zamjenjuju izbodenim točkama po sistemu Brailleovu.

Izbočene knjige štampaju se u preši na osobito debelu papiru, a za štampanje imade olovnih slova, kajdovnih znakova i brojeva do blizu 13 pudova. Tipografija opстоји u zavodu preko 60 godina.

Osim u naukama, muzici i pjevanju, obučava se u zavodu i u zanatima i to: kefarstvo, užarstvo, pletenje raznih predmeta iz vrbova šiblja i šapova, pletenje užicâ iz kokosovih vlakanaca za udice i t. d.

Za obučavanje u gimnastici imadu neophodno nužne sprave.

U bolničkim sobama sa 2 kreveta imade moderna ljekarna sa neophodno nužnim medikamentima za prvi slučaj.

Za zabavu u prosto vrijeme imade različitih igara: tombolu, domino, guske(?), krugljantu, lopte, karte, mlin, šah i t. d.

U zimi žive pitomci u zavodu, a za ljetu iznajmljuje im se vila, jer su skoro svi slijepci već od naravi slaboga organizma.

Sa svim tim, što se Carsko čovjekoljubivo društvo brine i za daljni razvoj zavoda i za što bolju sudbinu slijepaca, ipak se oni pitomci, koji izadu iz zavoda, uzdržavaju sami svojim radom, većinom igrom na glasoviru u odličnim kućama i sa obitelju, jer ih je veći dio oženjen, te jošte nije bilo slučaja, da bi koji od njih živio u siromaštvu. Muzikalno obrazovanje daje im se tako uspešno, da gdjekoji od pitomaca nastavlja učenje na konservatoriju ili kod poznatijih muzikalnih virtuoza, a to već pokazuje, da im se je laglje natjecati baš u tome sa neslijepcima, nego li u ičem drugom.

Zavod posjeduje ova odlikovanja:

1. Veliku zlatnu kolajnu moskovske politehničke izložbe u Moskvi g. 1.872. „za učila, osobito geografska“.

2. Priznanicu geografskoga društva, međunarodnoga kongresa god. 1.875. „za geografsku kartu za slijepce“.

3. Kolajnu od carskoga ruskoga tehničkoga društva u Petrogradu god. 1.885. za „izvrsno štampane sljepačke knjige“.

4. Mjedenu kolajnu od petrogradske obrtne izložbe god. 1.885. „za lijepu učeničku rado“.

5. Odziv međunarodnoga kongresa u potporu slijepaca u Amsterdamu god. 1.885. „za izložene učeničke rado“.

II.

Marijanski zavod za slijepu djevojkę.

Taj zavod, koji nosi ime velike knjeginje Marije Aleksandrovne, vojvotkinje Edinburške, pod previšnjim je pokroviteljstvom Njezinoga carskoga Veličanstva. Otvoren je god. 1.871. Njegova je svrha, da se brine za maloljetne slijepu djevojku, da ih religiozno i čudoredno uzgoji, da ih poduči u naukama i njima pristupnim umjetnostima, ručnim radnjama i zanatima, da si uzmognu pribaviti sredstva za život vlastitim trudom.

Obučavanje djevojčica isto je, kakvo i ono dječakâ, samo što se izbiru zanati, koji odgovaraju njihovu spolu.

Ručnim poslom bave se tako uspešno, da su dobili srebrenu kolajnu od petrogradske obrtne izložbe god. 1.885.

Udaranje u glasovir i pjevanje omogućuje im učestvovanje kod koncerata, što ih priređuju pitome sljepačkoga zavoda, te je i od njih sastavljen zbor za crkveno i svjetovno pjevanje.

III.

Marijansko sirotište za odrasle slijepce djevojke

To sirotište, utemeljeno god. 1.882., a svrha mu je davati utočište onim slijepim djevojkama, koje su u Marijanskem zavodu za maloljetne navršile 20. godinu, a nemaju ni rodbine ni bližih ljudi, s kojima bi mogle živiti. Nu isto tako daje utočište i drugim slijepim djevojkama. U sirotištu zanimaju se muzikom i ručnim poslom.

Primjedba. Sve praktične uredbe za obrazovanje slijepaca u inostranim zavodima za slijepce prilagođuju se i u rečenim zavodima, nu najizdašnjim zanimanjem treba smatrati tipografiju, u kojoj slijepci rade samostalno, kako se vidi iz priloženih knjiga. (Knjige smo te primili sa zahvalom i stavili u muzealnu zbirku. Ur.)

Iz ruskoga rukopisa preveo: Milan pl. Mareković.

O izvorima nekih mana u slijepaca.

Kad su ljudi razmišljali o izvorima i uzrocima, koji mogu pobuditi u slijepaca ljubav, dođoše do zaključka, da slijepac više ljubi i većim žarom srca, nego drugi ljudi. Ali imadu i tri mane, koje se — kažu — rađaju u srcima slijepaca: oholost, nevjera i nezahvalnost. Evo čemo sad promotriti, kako nastaju ove mane više puta u slijepaca — ali i u ljudima zdravih očiju — i potražit čemo uzroke, što mogu u nas pobuditi takvu zlu manu.

Tko je proučio fiziološko stanje slijepaca, uvjerio se je, da manjak vida ne umanjuje u njemu fizičnih i intelektualnih sposobnosti. Samo se opaža, kod male djece osobito, da imade neki posljedak na neradinost tijelom, a na mnogo razmišljanje duhom. Radi toga se opazilo, da se treba pobrinuti za odgoj slijepaca.

Kretinizam zauzima u slijepaca silne razmjere. U nekoj statistici nalazi se kod muškaraca 31, a kod žena 34 naprama sto. Pa tko je našao tomu prvi lijek? Bio je to slijepac Cambell, ravnatelj kr. normal-kolegija slijepaca u Londonu. Ovaj je čovjek našao način, kako da se postigne fizični odgoj u slijepaca, pa je uspio, da kretinizam dovede do broja 3 ili 4 od sto. Pravo je dakle imao Tomaseo, kad je rekao, da je slijepac najbolji učitelj slijepaca (? Ur.), jer on pozna prave potrebe onih i znade naći potrebna i shodna sredstva. Pak ako se može predusresti ovim manama, što se rado pojavljaju u slijepce djece, treba da dođemo do zaključka, da manjak vida ne umanjuje fizičnih sposobnosti čovječjih, a da i bezvida očnjeg mogu imati slijepci posve razvijena osjetila, da mogu i vrlo maleno stvari razabrati. Imade u nas još i danas ljudi, koji se čudom čude, ako čuju ili čitaju da se ovaj ili onaj slijepac domogao i doktorskog naslova. Shodna obuka dovađa slijepca i do bolje i veće spoznaje u svim granama ne samo znanosti, nego i umjetnosti osim onih, za koje treba baš samo oko. Tako se priopovijeda, da je neki slijepac 1.861. u Fiorenci, prigodom neke izložbe opipao više kipova, pa unaprijed označio, koji je zavrijedio prvu nagradu. Tako se i dogodilo.

Što u slijepca umanjuje i blažim čini njegovo stanje, jest razmišljanje. Ono većma pobuđuje u nas strasti, koje se u nas i održe. Promotrimo kako je kod slijepaca i kojim načinom oni dođu do onih mana!

Značajno je kod slijepaca to, da su mirni, ali veseli i da podnose teškoće u životu neobičnom ustrpljivošću. Više puta vidimo slijepa čovjeka, gdje po pet do šest sati sjedi pred vratima crkve, a drugi znadu po cio dan sjediti na cesti i čekati, dok tko kupi od njih škatuljicu žigica, a uvijek su vesele čudi i zbrijaju šalu, kao da su najveći sretnici. A onih, što su vrlo nezadovoljni, jer obično misle na svoje tešku bijedu, ima vrlo malo i to obično u staračkoj dobi. Dok slijepac strpljivo podnaša svoju nesreću, ne će biti nikada ohol niti nezahvalan spram ikoga, koji mu je dobro učinio; ali se oholost može poroditi u srcu, ako se pretjeruje i oviše hvali početak kojeg njegovog djela. Ako ovakova prejerivanja i pohvale dođu i do ovacija, onda on, misleći već da je nastupio put u široki svijet, traži duševno zanimanje ili traži kaki posao. Ako mu odbiješ jedno ili drugo, počinje nevjerovati, ne pouzdavati se. Jer se onaj pokazuje spram njega nevjeran, koji ga je prije do neba uzvisivao i on više nevjeruje, da su one prve pohvale istinite i iskrene i da je iskren onaj, koji tako s njime postupa.

Slijepac, kojemu se slični slučajevi namjere, lahko se pusti u propast — ako nema dosta temeljitoga znanja, ozbiljnosti u životu — i on se ne pouzdaje ni u koga čovjeka i zapusti posao. U njem se rađa nevjernost, koja ga navraća na nezahvalnost i napram onoga, koji nastoji njegovo stanje poboljšati, jer u neznanju, u kojem je živio, nije znao za dostojanstvo onoga muža, koji tako mora raditi.⁷ A sada, ono što zna i hoće da radi, nikoga ne nalazi, koji bi mu pomogao u plemenitoj namjeri. Tko pozna ljudsko društvo, i ako uvidi da nešto i vrijedi u njemu, može lahko postati oholim, misleći, da mu drugi zavide sposobnostima.

Kad bi morali navađati sve izvore manama, što se rado u slijepaca porode, opazili bismo, da oni nijesu tomu krivi, već drugi. Koga da veseli, da ima toliko sažaljenje spram slijepaca, da uređuje škole za njih, da žrtvuje novac, da dovede mnoge, neka se čude i odobravaju slijepčevu radu, ako se — kad je postao zanatljjom — nitko ne okoristi njegovim djelom? Slijepac ne treba da ga samo sažaljuju, samo hvale, nego da i postupaju s njim pravedno. Zašto se običaje — kad se slijepcu daje štогод raditi — davati manju nagradu nego onomu, koji je zdravih očiju? Zašto govore neki, davajući posla slijepcu: „Treba da čovjek pomogne ovakome nesretniku“, mjesto da kaže: „On zna raditi i poradi njegove sposobnosti treba ga prije uzeti nego zdrava?“ Zašto oni, koji se brinu za posao, govore: „Pomoći ćemo ovima, jer bez naše bi pomoći umrli od gladi?“ Zašto napokon oni, koji slijepcu daju posla, daju mu i osjetititi, da ga ne bi mogao nigdje drugdje naći?

Pitajte samo slijepce, koji su uvijek zabavljeni poslom i one s kojima se postupa pravedno, n. pr. sa raznim slijepim učiteljima u zavodima, pa ne ćete u njima naći takovih pogrešaka. Pital ćete zatim one, koji imadu malene zasluzbe, težak posao i koji jošte — kraj sve sposobnosti i dobre volje — ne mogu da nađu posla; napose ćete naći kod ovih, što ne rade, oholost, sumnju i nezahvalnost, što ih prouzrokuju oni, koji ne znaju cijeniti ili pravo upotrijebiti tu njihovu sposobnost.

Ako dakle u slijepa djeteta bude ova fizična naobrazba, koja je potrebna da se razviju u njemu sve sposobnosti i ako ne bude okruženo suvišnim brigama,

ni posebnih težnja: bit će čvrsta karaktera, stalna u idejama, koje će mu se stvoriti po odgoju dobivenom i po osobama, s kojima će općiti. Napokon, oholost nevjera i nezahvalnost nalaze se u ljudima slijepih i zdravih očiju.

Kod majušnih slijepaca naći je još i drugih mana, koje potiču samo iz rđava uzgoja. Te mane mogu biti i takove, da su videćemu čovjeku i odvratne. Ovakove se mane teško iskorenjuju u poznjoj dobi. S toga neka se i slijepo dijete uči već za rana pristojnosti, a svoje potrebe redovito obavljati. Ako je i slijepo, zato može ipak hodati i štošta raditi. I na ovo se zaboravlja, pa viđamo slijepu djecu koja prohode i prekasno, a ruke imaju i odviše slabe, te nespretnе za posao, što u veliko oteščava obuku u ruč. radu. Radi slaba gibanja slabo je razvijeno i cijelo tijelo, a po gotovo pluēa.

Po talijanskom: A.—B.

Sljepačka pjesma.

Kazivao Mato Bahat, rođen u Svibovcu 1.864., a oslijepio prije 6 godina u nekoj nezgodi.

Ljubi Boga.

Vjeruj, svoga Boga ljubi,
Svoje duše ti ne zgubi.
Kada misliš Božji biti,
Svojoj duši raj dobiti,
Čini dobro za života,
Svojoj duši za nav'jeke.
Ar koj v grehu dugo spava,
Za dušu se ništ ne stara,
Koj krivično drugom tvori
Vu peklu mu duša gori.
Pred bogom ćeš stajati,
Na sve strane gledati,
Gdje će Kristuš suditi
Svim krivičnem pravičnem.
Osamdeset sedam let
Ona stara je bila,
V crkvi nigdar ni bila,
Nigdar bogca nad'jelila,
Nit putnika nastanila,
Nit gologa preobukla,
Nit bosoga preobula.
Kad je došla nedjeljica,
Drugi ljudi v cirkvicu,
Ona pošla v krčmicu.
Kad je v cirkvi moša¹⁾ tekla,
Ona v cirkvu se oblekla²⁾,

V cirkvu se je olpravljala,
Prvi put je v cirkvu došla.
Kad je došla ona k maši
Svoje lasi³⁾ načešljala,
U zrcalo pogledala.
Već ne gleda na oltare
Već si 'zbira ljepše pare.
Drugi ljudi Bogu kažu:
„Ar ti vidiš Bože sveti,
Ovog sv'jetu gizdavoga“.
Koj gizdavo k mesi ide,
Andeli ga ništ ne vide.
Sveti Toma zvonom zvoni
I Marija Boga moli
Dva andela domištruju⁴⁾
Magdalena sveće ziže,
Svetla Marta raj pomeće,
Sveta Klara odgovara,
Sveta djeva premišljava:
„Gdje si grješna duša bila?
Svu si mešu zamudila⁵⁾.
V muku ćemo tebe dati,
Da te hoće v peklu žgati“. —
Da rečemo: Budi hvaljen
Dragi Jezuš nav'jek. Amen.

Zabilježio Fr. Štefan.

¹⁾ Misa. ²⁾ Obukla. ³⁾ Vlasi. ⁴⁾ Miništruju dvore. ⁵⁾ Zakasnila.

VIJESNIK.

Književnost.

Bericht über das Privat-Blinden-Institut zu Linz in Oberösterreich. Linz 1.893. — Opširni taj izvještaj donaša na prvom mjestu sliku novog zavoda i to opskrbnog zavoda za odrasle slijepce muškarce, koji se je prošle godine podigao. Novi taj zavod, koj se drži doma slijepih djevojaka¹⁾, novi je dokaz u koliko se brine ravnatelj A. Helletsgruber za slijepce. On je našao puteve i načine, po kojima je došao do obilja milodara, da je mogao osnovati i taj zavod. Ova knjiga nije samo puški izvještaj, nego je u njoj nači i lijepih poučenih zrnaca. Iz statističkih podataka razabiremo, da gornja Austrija imade 484 slijepca, a po tom otpada na 1.633 stanovnika po 1 slijepac. Kud i kamo je kod nas veći broj. Obuka traje 8 godina, a prema potrebi može se i produljiti. Od prodanih predmeta dobivaju pitomci 10%, koji se novci ulažu u štedionicu. Glavnica je zavoda bila 158.208 for. 24 novčić. Od ove se je potrošilo 20.000 for. za gradnju nove zgrade (opskrbnog zavoda), a oko 2.000 for. izdalo se za potrebni namještaj. Glavnica za potporu slijepaca iznosi 14.770 for. 17 novčić. Kamati se troše na otpuštene pitomce, u koliko im treba potpore, da mogu raditi na svoju ruku. Osim ovih još je zaklada od 24.379 for. 35 n. koja pripada opskrbnom zavodu za slijipe ženskinje.

Domaće vijesti.

Slika. Franjo Klaić. U prošlom broju javili smo da je pokojni Klaić već 1.847. dobio svjedodžbe, da može obučavati slijepu te gluhanjemu djecu. Da se bar donekle odužimo za taj rad i daljne nastojanje čestitog pokojnika, donašamo njegovu sliku za trajni spomen.

Franjo Klaić rođio se je u Garčinu, kraj Broda na Savi. Začeо je učiteljevati 1.833. u rodnom mjestu. Godine 1.852., nakon dovršenih nauka u Beču, bio je u Varaždinu, da osnuje prvu našu realku. Tu je ostao do 1.860., kada je došao u Zagreb na učiteljsku školu i bio ravnatelj. God. 1.875. pošao je u mir. No nije bio bez posla, jer ga pridijelilo visokoj vlasti i tu je radio do smrti. Umro je 16. svibnja 1.888. kao zemaljski škol. nadzornik. Za vrlo obilan i zaslužan rad dobio je 1.869. god. od Njezinog Veličanstva naprsnicu iglu, a 1.876. god. podijeljen mu je zlatni krst za

zasluge. Kao zem. škol nadzornik pokrenuo je i misao da se osnuje zavod za gluhanjemu i slijepu djecu, te je kašnje osobitim marom pratio rad Lampeov. U jednom smo spisu našli o pokojniku ovu bilješku: „U izvanrednim satovima podučavao je u Varaždinu jedno, a u Zagrebu dvoje djece gluhanjeme besplatno, te je u Zagrebu i učiteljske pripravnike upućivao besplatno u metodi obuke gluhanjeme djece“. — Slava mu!

Mjesto vijenca. Gđa. Terezija Špitaler položila je kod uprave „Ozbora“ 100 for. zavodu za gluhanjeme i 100 for. zavodu za slijepce u Zagrebu, mjesto vijenca na odar blagopokojnoj si majci Amaliji pl. Kovačić. Srdačna hvala gđi. Tereziji Špitaler na tom lijepom daru, a Bog joj stostruko naplatio.

P. n. obitelj Zeiningera u Zagrebu, dala je društvu „sv. Vida“ (za uzgoj slijepaca) 10 for. mjesto vijenca na dar pokojnom Aug. Đ. Kalichu. Srdačna hvala.

Slavna čitaonica u Koprivnici poslala je preko uprave „nar. Novina“ 10 for. zavodu za gluhanjeme mjesto vijenca na odar pok. dra. Fr. Račkoga. Čast.

Darovi. U prošlom broju spomenuli smo kod članka o matinéji tko je sve preplatio. Naknadno nam je javiti, da je posao preuzv. g. podmaršal Pittreich 5 for., velemož. g. Aleksa pl. Krajčević, narodni zastupnik, 5 for., a N. N. je dao 1 f. 15. nov. (Krivo je bilo ubilježeno 5 for.)

Trahom, ta opasna očna bolest pojavila se je i u županiji zagrebačkoj. Po službenom iskazu u zadnjoj četvrti prošle godine bilo je 55 slučajeva te bolesti.

Zakon o uređenju zdravstvene službe u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, o kom smo spomenuli u 1. broju, sanкционiralo je Njegovo Veličanstvo.

Kod nas dobivaju se ova djela:

1. Dr. N. Selak: *Prvi korak da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih.* — Koprivnica 1.889. — Cijena 20 nč.
2. — *Drugi korak da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih.* — Zagreb 1. 88. — Cijena 20 nč.
3. *Prijatelj slijepih i gluhanjemih.* Teč. I. Cijena 2 for.

Ako se novac pošalje naputnicom, šalje se svaka narudžba franko.

¹⁾ Vidi „Slijepčev prijatelj“ tečaj II.

Uređuje i izdaje: Vinko Bek.

Izlazi mjesečno. — Godišnja mu je cijena 2 for. — Za inozemstvo 30 nvč. više. — Đaci plaćaju polovinu. — Neplaćeni se listovi ne primaju. Rukopisi i pretplata šalju se uredništvu u Zagreb, Vlaška ulica 62. — Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 4.

Zagreb, travnja 1.894.

God. II.

Julije Drohobeczky,
biskup križevački.

Što će to reći duševno zaostali?

(Konac.)

Takove i slične vježbe preduzimaju se uvijek te uvijek cijele tjedne, da i mjesecce. Uspjeh će se pokazati prije ili kasnije, pa će to biti za učitelja najobilnija nagrada za njegovu ustrpljivost, ustrajnost i trajnu ljubav i privrženost napram djetetu.

Mnoga su slaboumna djeca nijema samo na vrijeme. Mjesecce i godine ne mogu govoriti, ali im se na jednom vrati riječ.

Neki dječak, 8 godina star, trpi na grčevima u glavi, koji se žešće pokažu, čim se hladnije, zimsko vrijeme približava. Ti grčevi bijahu za stalno povodom, da je dječačić onijemio. U proljeću mu je obično laglje, pa i može opet govoriti. Tako je nakon dugotrajne bolesti počeo kasno govoriti. Iz početka bijaše mu govor samo papigasto naslijedovanje. Onda je dalje opet mogao na stavljenia pitanja prema smislu odgovoriti i različite predmete imenovati. Izgovor mu bijaše jasan i zvučan. Mogao je izgovoriti sve glasove zasebice i u savezu. Nu na jednoč izgubi opet riječ, koja mu se sve do danas nije povratila.

Na potpuno izlječenje takove nijemosti može se samo kod onih računati, koji se metodično obučavaju, koji imaju moć shvaćanja, te si mogu stvarati i učvrstiti pojmove u duševnom životu. To su dakle inteligentna djeca, koju često za slaboumnu drže. Razumije se samo po sebi, da ovakova djeca ne spadaju u zavode za idiole, nego je valja posebno odgajati i obučavati dati po strukovnjaku.

Djeca razumiju što od nje učitelj želi, mogu ga naslijedovati, pa nastoje da učitelja zadovolje. Nu niti kod ove djece nije to lahak posao. I tu treba ustrpljivosti tim više, što se mora inteligencija djeteta, naravno u koliko postoji, sveudiljee budnom uzdržati, a to doista iziskuje mnogo rada. pregnuća i ustrpljivosti. — Učitelj neka je uvijek prijazan, ljubezan; zla riječ, strogi pogled podrmaju odmah dušom djeteta.

U svojoj ladici neka učitelj uvijek ima u pripremi slatkiša, kolačića, voća da dijete nagradi i na dalje osokoli. Kod nekog djeteta pobudila je izjava učitelja veliko veselje, kada mu je rekao: „Vidiš, sada si opet nešto naučio, a ja će to i zapisati.“

Uz vježbe, spomenute kod prijašnjih grupa, valja ovdje pridodavati i vježbe u dihanju, koje se moraju preduzimati neprestance i redovito za cijele jezikoslovne obuke. Odisavanje i udisavanje uz otvorena usta, udisavanje uz otvorena, a odisavanje uz zatvorena usta, udisavanje kroz nos, udisavanje i odisavanje na dugi i na kratki dah, kao i na duboki.

Pita se sada, kojim glasom da se počne u obuci?

Apsolutni lahki glas ne postoji. Uvijek je tvorenje prvoga glasa relativno, ravna se naime prema dotičnomu djetetu. Mnoga su djeca sposobna izgovarati razne suglasnike, a da se koj samoglasnik i čuje, nu neka nitko ne misli, da je izgovor i tih suglasnika bezvučan.

Kod početka obuke valja nadovezati na one glasove, koje dijete već može izgovoriti. Novi se glasovi razgovjetno predricaju, a dijete mora motriti na otvor ustiju, kao i na stav istih, što mu se i u ogledalu pokaže, da može prispopodobiti kretanje svojih ustiju sa učiteljem.

Pogledom na red, kojim će učitelj pojedina slova preduzeti, mora se učitelj sasvim po djetetu ravnati. Zbude se, da dijete sasma drugi glas izgovori nego li učitelj. Ako mu je taj glas nov, valja odmah isti glas što više puta opetovati, a dijete neka ga uvijek nasljeđuje. Iza toga valja naučene glasove slagati u slogove. Tvoreći slogove valja nastojati, da isti podavaju što moguće više konkretnе pojmove, a odnosne predmete valja i pokazati, ako je samo moguće.

Pripominje se, da se dva sloga jednakih glasova laglje izgovaraju, nego li dva različitih glasova. Dijete laglje izgovara baba, mama, nego n. p. ba, ma. Evo reda glasova i spoj istih, kako ih je jedan učitelj preuzimao sa nijemom, osamgodišnjom djevojčicom. Ova je mogla izgovoriti glasove: j, a, n, o i slog oj. Slogovi su se tvorili na sljedeći način :

1. Suglasnik — samoglasnik, n. p. ma.
2. Samoglasnik — suglasnik, n. p. am.
3. Suglasnik — samoglasnik — isti suglasnik, n. p. mam, dud.
4. Dva sloga: samoglasnik — suglasnik — isti samoglasnik, n. p. ana.
5. Dva sloga: samoglasnik — suglasnik — drugi samoglasnik, n. p. ida.
6. Suglasnik — samoglasnik — drugi suglasnik, n. p. bat.
7. Složeni suglasnici, n. p. bl.

Za 12 mjeseci naučila je djevojčica ujedno sa jur poznatim glasovima j, a, n, o, e, i, u, l, d, h, f, v, s, š, b, g, m, bl, a. — Ovdje je obuka pretrgnuta.

Jezične nepravilnosti,

kojima je povod slaboumuost (izuzevši opisanu nijemos) jesu :

1. polagano, zatezajuće izgovaranje,
2. brbljavost,
3. zaprjeke u tvorenju rečenica,
4. izgovor poput jeke.

1. Polagano, zatezajuće izgovaranje. Izgovor je kod djece jako tih. Riječi dolaze iz ustiju kao izdahnjene. Neodlučno i nesigurno odgovaraju takova djeca na stavljenja pitanja. Riječi izostavljaju, ali zato mukle grlene glasove umeću, pa često riječi ponavljaju.

Neka 17 godišnja djevojka imala je kazati: „20 manje 7 je 13, ali izreče : „20 — — je 13.“ Imala kazati: „U okrugu su sve točke od središta jednakо udaljene,“ ali je izgovarala na ovaj način: „U okrugу — sve točke jesu središte jednakо udaljeno. — Sve su točke — jednakо udaljene. Sve točke u okrugу jesu sve daleko u — u — udaljene.“

2. Brbljavost. Djeca s ovom nevoljom neprestance govore i samo se na časove dadu primiriti. Smetaju kod obuke, a šute samo tada, kada bi odgovarati morala. Jer su uvijek svojim mislima zabavljena, ne paze na obuku. — Neka 17-godišnja djevojka takova je „vječna brbljavka.“ Na jednom joj se svidi, pa najljubeznijim, laskavim riječima govori o svojim saučenicama i učitelju, a odmah ih zatim nadari raznim psovkama. Večerom moli ona za sve osobe u kući sve naučene molitve, ne izostavi niti one, koje moli jutrom ili kod jela i to sve sasvim monotono, a na koncu izbrblja absoluciju: „Jakošću svojega uredovanja i t. d.

Ovdje pripominjemo i umetavanje nepotrebith riječi u govoru. Neki 12 godina stari dječačić govori n. p. „Imao sam ono dobrog druga, da ga ono boljega nije.“

3. Zaprjeke u tvorenju rečenica. Ove su jako različite. Obično djeca tvore rečenice na najjednostavniji način. Često kažu samo imenicu, a glagol izostave. Neka djevojčica reče n. p. „Ja list“, t. j. ja pišem list. 12 godišnja djevojčica reče učitelju svomu: „Zub, Zub.“ Na dalje pitanje razumjelo se: „Zub boli. Ivo rubac“. Ona htjede reći, da njezin brat Ivo nije mogao u školu doći, jer ga Zub boli.

Rabe li glagole, izgovaraju ih samo u neodređenomu načinu bez fleksija. Neki dječak, 7 godina star, pripovijeda: „Kada brat u šumu ići, uzeti pušku, vjevericu ubiti.“ Pridjev ne stavlja pred imenicu, nego natrag: „Ja pušku nositi, puška velika. U našem gradu također gostiona, ona velika.“ Neki dječak, 8 god. star, uvijek bi u rečenici zlo poredio riječi, n. p.: „Mi vozili na kuciji se jučer.“

4. Izgovor poput jeke. Kako sama oznaka veli, govor je odnosne djece tek kao odziv — jeka i to: 1) neposredno izgovorenih riječi po drugim osobama, 2) prije čuvenih riječi, rečenica, pjesmice itd., koje dijete pomiješano izbrblja. Ovakova su djeca živi fonografi.

Predmniyeve i pojmove nijesu u nikakovu savezu sa riječima. Djeca su obično jasna i pogledom na artikulaciju bespogrješna izgovora, ali ne znaju što govore; samostalno nijesu kadra rečenice stvarati, dapače ne mogu riječima izraziti niti svojih želja. Jedan jedini put je čuo M. Weniger, učitelj takove djece u Geri, da je takovo dijete, mučeno velikom žđtom, izreklo: „Molim kave.“

Kako rečeno, na neposredno kazane riječi slijedi jeka. Na pitanje: „Kako si spavao, Ivane?“ odgovori 6-godišnji dječak: „Kako si spavao Ivane.“ Poziv: „Reci dobro jutro, Ivane!“ Odgovor: „Reci dobro jutro, Ivane.“

Za obučavanja opazio je rečeni M. Weniger nakon oduljega vremena nekog 8-godišnjega dječaka, kako šaptajuće njegove riječi i govor opetuje. Dječak je u prvoj godini dobe svoje obolio na upali moždانا, jako eretičan, druge je godine polazio školu. Mogao je pripovjećice pripovijedati, predmete, o kojima se je kod zorne obuke govorilo, lijepo i u oduljem govoru opisati, a na izust je najbolje učio. Nu ipak se je duljim motrenjem opazilo, da je sve njegovo znanje samo jeka, kao što su to daljni razgovori s njime i dokazali. Došao je ipak s vremenom do tog stepena, da je mogao izmjeniti red riječi.

Čemu ima guska kljun? Guska ima kljun —. Što čini guska kljunom? Guska čini kljunom —. Bez smisla i razuma, bez svakoga mišljenja nasljeđuju se na taj način riječi učitelja onako upravo slijepo, da od njih nikada na stavljenou pitanje ne dobiješ potrebita odgovora.

Iz svega toga vidimo, da nam se u prvi mah ne treba prenaglići sudom, da li je ovo ili ono dijete duševno zaostalo. Mnoge tjelesne pogreške mogu biti uzrokom, da nam se dijete ne predoči onako, kako u istinu jest. Kako je i u nas dosta djece, koja su samo u govoru zaostala, to ćemo se u posebnom članku osvrnuti, kako nam je pripomoći takovoj djeci.

Priopćio A. S.

Kako se liječe oči po Kneippovu načinu.

Priopćio Š. H.

Sebastian Kneipp, župnik u Wörishofenu u Bavarskoj, stekao je svojim jednostavnim domaćim lijekovima i vodom sveopći svjetski glas, te se njegove knjige, u kojima se praktično opisuje uporaba tih domaćih lijekova, prevađaju

na sve svjetske jezike, a izvorna naklada tiskana je više nego pedesetputa. To je dokaz, da je pisac te knjige, a po tom i sama knjiga stekla najveću popularnost, reč bi na čitavom svijetu. Da je njegov način liječenja spasonosan jest dokaz taj, što mnogi prevađaju njegove knjige, a mnogi otvaraju liječilišta po naputku i preporuci njegovo. I najveći odličnici traže pomoć u njega, uzdajući se, da će im on popraviti poremećeno zdravlje. S toga ćemo svakako ugoditi našim čitateljima, osobito onima, koji pobliže ne poznaju praktični način liječenja župnika Kneippa, ako ih upoznamo sa načinom i domaćim lijekovima, kojima on liječi očne bolesti. No time ipak ne mislimo, da se mimoide liječnički savjet i uputa. Evo što piše Kneipp o čuvanju i liječenju očiju:

„Neki glasoviti vojnički liječnik kazao mi je prije 30 godina, da je nahlada (Katarrh) bolest iz koje se mogu razviti sve moguće bolesti, kao razne groznice, typhus, razni proljevi, sušica, omama, očne bolesti itd. Zato treba čovjeku nastojati, da si čim većma narav otvrdi, jer tada se ne će moći tako brzo nahladiti, a u raznim nepogodnim prilikama laglje se očuvati od nahlade. Tko pako uhvati katar, neka ne miruje tako dugo, dok ga posvema ne izlijeći“.

Potpuna sljepoća jest potpuna nevolja i tuga, pa s toga svaka očna bol jest prethodnica najveće nesreće svakog pojedincea. Oči su u čovječjoj glavi najljepši, ali ujedno najdragocjeniji biser. Nu čovjek ima samo dva takova bisera! Neka jednog samo izgubi, ne nadoknadi ga već nikada, a kamo da izgubi oba! Očne bolesti pojavljaju se već kod malene djece, dapače već i kod takove, koja su istom prije koj tjedan ugledala svjetlost božju, a kod školske djece pojavljaju se očne bolesti u velikoj mjeri, te su obično priljepčive naravi. Većim dijelom potiču očne bolesti iz samoga tijela. Kod zdravog čovjeka izlazi svakovrsna i suvišna tekućina iz tijela isparivanjem i disanjem. Kod bolesna čovjeka pako tijelo tako oslabi, da ne može te funkcije obavljati, s toga se sva suvišna tekućina sakuplja u tijelu, u glavi itd. Sve što se sakupi u glavi, obično traži svoj izlaz na oči. Sve su te tekućine oštре i griske, dočim oči i ostali dijelovi oko njih veoma su nježni. Po tom je jasno, da bolesne oči peku i bole. Zaustavi li se tekućina u očima, tada nastaje upala, oči poervene kao krv i ne mogu podnijeti svjetlosti. Kod te bolesti jedini je lijek taj, da čim brže odstranimo iz očiju i očišta one griske i oštре tekućine, jer same oči i ostali dijelovi u očištu posvema su još zdravi. U tu svrhu mora se bolesnik banjati 20—42 minute vrućom parom od obične zdenčane vode, u koju usipljemo suhog komorača (Fenchel, Foeniculum officinale All.) ili očanice (Augentrost, Euprasia officinalis L.). Postupak je pako veoma jednostavan. Zakipiti treba vode u loncu, koja se ulije u obični škaf. Bolesnik mora svući gornje odijelo, zatim sjede na stolac, nagne glavu nad vruću paru, a gunjem prikrije čitavo tijelo tako, da para ne može ni kroz najmanju rupicu naći izlaska. Usta neka otvoriti koliko najviše može neka se uvlače pare. Nakon nekoliko dana bolest će se ublažiti i upale nestajati. Navesti ćemo ovdje nekoliko primjera, kako i kojim načinom liječi Kneipp bolesne oči.

Neka djevojčica, 5 godina stara, bolešljiva na čitavom tijelu, a osim toga bijahu joj oči upaljene tako, da ne moguće svjetla podnašati. Povrh toga nije imala teka, a u noći nije mogla spavati, već bi čitave noći plakala. Evo kako se je toj sirotici pomoglo. Svaki dan ju je majka uvila u ručnik (izpod ramena), kojega je namočila u mlakoj vodi, u kojoj je iskuhala prije zobene slame, dobro ga iždimala i preko njega još suhim ručnikom (peškirom) dobro omotala čitavo tijelo. Ako se taj postupak obavi u ono doba, kada dijete običaje spavati, to će

ono odmah zatim zaspati. Ako zaspi, neka spava tako dugo, dok se samo ne probudi. Ne može li pako zaspati ili se naskoro probudi, tad je dosta ako oblog imade samo jedan sat na tijelu. Taj postupak traje čitavu sedmicu. U drugom tjednu priredi se djetetu topla kupelj sa uvarkom zobene slame (Toplina : 24—26° R), u kojoj neka ostane 15—20 minuta. U zadnjoj minuti polje se dijete mrzlo vodom i odmah obuče. Topla voda rastvori i odstranjuje škodljive sokove, dočim mrzla voda ojača i ovrvi kožu. S početka će dijete plakati, nu poslije se na to priući. Kupati se pako mora svaki drugi ili treći dan. Dijete će naskoro ojačati, a oči postajati sve bistrije.

Kao izravno sredstvo proti očnoj boli može se još upotrijebiti i alaun (kocelj). U tu svrhu uzme se alauna grudica kao što su četiri poprilici zrna ječmenova i rastope se u $\frac{1}{8}$ lit. vode. Tom rastopinom peru se bolesniku 3—4 puta na dan oči. Ako se dijete ovim postupkom i izlijeći, treba ga još barem koj tjedan istim postupkom po jedan put na tjedan kupati. Ovaj način liječenja može se upotrijebiti i za posve malu djecu, koja su dobom daleko mlađa od 5 godina, dapače ako su i samo pet tjedana stara, može se taj način liječenja preporučiti.

Mali Antun ima istom 4 godine, škrfulozan je, ima osip (Ausschlag) na glavi, oko ustiju je nečist, a oči su mu upaljene. Mislio se je, da će dijete umrijeti, ali je ozdravilo ovim postupkom: Svaku večer obukla mu je majka mokru košuljicu, koju je umočila u vodu, u kojoj je rastopila nešto malo soli. Zatim dijete polegla u krevet i dobro ga pokrila toplim pokrivalom. To je činila prvoga tjedna svaki dan, u drugom svaki drugi, u trećem svaki treći, a u četvrtom svaki četvrti dan i povrh toga mu je podavala svaki dan u hrani ili pilu na nožnom šiljku ubrašnene krede — i dijete je ozdravilo.

Berta polazi već školu, ali je bolešljiva i slaba, a često jebole oči, da ne može ni čitati. Oči su joj crvene i peku je žestoko. Liječilo se ovako: Majka joj je u 10 dana obukla po 6 puta mokru košulju i po potrebi priredila joj kupelji sa 24° topoline, u kojima je upotrijebila uvarak od borovoga granja. Osim toga je upotrijebila i vodu priređenu od aloja¹⁾ (*Aloë vulgaris L.*) kojom je ispirala bolesnici oči 3 puta na dan. Taj lijek ublažuje upalu i jači oči.

Neki dječak od 9 godina imao je očnu bol. Nije već mogao čitati, dapače nije mogao razlikovati pojedine osobe; bio je na pola slijep. Roditelji su njegovi potrošili preko 200 fr. na razne ljekarije, ali sve badava; ni liječnici, ni ljekarne nijesu mu mogle pomoći. Ne samo oči, nego i čitavo tijelo bijaše mu u veoma nevoljnem stanju. Ruke i noge često posvema hladne, želudac pokvaren, tijelo mršavo i slabo, — gotova smrt. Ipak za četiri mjeseca ozdravile su mu oči i čitavo tijelo. Taj dječak, da ozdravi, morao se je u tjednu po dva puta kupati, četiri puta u tjednu morao je obući mokru košulju, umočenu u hladnoj vodi u kojoj je bilo nešto rastopljene soli. Ta košuljica ostala mu je na tijelu (razumjeva se da je bio u krevetu) 1—1½ ure. Za tim je morao hodati bos po rosnoj travi ili za kišovitog vremena. Poslije 4 tjedna kupao se je 3—4 puta u tjednu u vodi od 15° R., ali nikada dulje od jedne minute. To je potrajalo nekoliko tjedana. Osim toga morao je dnevice po dva puta prati oči sa vodom, u kojoj bijaše rastopljena alauna. (Za nožni šiljak alauna usiplje se u $\frac{1}{8}$ lit. vode.) Tijelo i oči jednako se oporavljavalo, dok je na posljeku dječak potpunoma ozdravio.

¹⁾ Kako se priređuje vidi nešto dalje kod očne mrene.

Neka opet djevojka, 24 godine stara, krasna poput ruže, ali je često patila na očnoj боли. Imala odviše krvi u glavi, a premalo u nogama, pa zato je imala obično hladne noge. Izlijecila se je ovako: Kupala je noge svaki drugi dan u mlakoj vodi, u kojoj bijaše rastopljena pepela i soli. Ove kupelji povukle su krv iz glave u noge. Za tim je morala tri puta u tjednu u hladnu vodu do ramena, ali samo na $\frac{1}{2}$ minute. Za tim kod posla, ako je bilo ikako moguće, imala je biti bosonoga. S vremenom prešla je suvišna krv iz glave, a oči ozdravile.

Očna mrena.

O toj bolesti piše Kneipp u svojoj knjizi slijedeće: Neki činovnik dovede mi 9 godina starog dječaka, koji je imao na ova oka mrenu, kroz koju je jedva toliko vidio, da je teškom mukom mogao sám ići. Otac tog dječaka pripovijedao mi je, da mu je sin bio dulje vremena na zavodu, gdje se špecijalno liječe očne bolesti, nu nije mu se moglo pomoći, pa s toga su ga iz zavoda neizliječenog otpustili. Na jedno oko nije video ništa, dočim je na drugo jedva razabirao svjetlost. Nu osim toga bio je dječak bolestan na čitavu tijelu, što je odavalо na prvi pogled njegova vanjština. Cijeli organizam bio mu je tako slab i mršav, da bi svatko posumnjao, da je dječak sušicav. Dakle trebalo je najprije tijelo ozdraviti, a time i oči izlječiti.

Dječak je morao svaki dan, koliko je najviše mogao, hodati bosonog po mokroj travi ili po mokrom kamenju i svaki dan 1—2 puta prali su mu čvrsto leđa, prsa i trbuh. Poslije nekog vremena uzimao je polukupelji, a na posljeku cijele kupelji, nu nikada dulje od 1 minute. Osim toga je morao oblačiti mokru košulju, koja se je umočila u slanu vodu i na tijelu držati do $1\frac{1}{2}$ ure.

Naročito za jačanje i čišćenje očiju upotrijebio je Kneipp kod tog dječaka razno priređene vode. Ponajprije vodu od aloja (Uzme se na nožnom šiljku praška od aloja i kuha nekoliko minuta u $\frac{1}{4}$ l vode.), kojom je imao prati oči 3—5 puta na dan, a osobito iz jutra. Poslije toga upotrijebio je vodu priređenu od alauna (Dva put na šiljku noža uzme se alauna i pomiješa u $\frac{1}{4}$ l vode.), kojom je imao prati oči dnevnice 3—4 puta. Na posljeku imao je prati oči dnevnice 3—5 puta vodom priređenom od meda ($\frac{1}{2}$ žlice meda kuha se 5 minuta u $\frac{1}{4}$ l vode). Ti i prije spomenuti lijekovi pomogli su dječaku da je progledao i oči mu posvema ozdravile.

Neka opet žena imala je tri godine jaku glavobolju tako, da nije po čitave noći mogla spavati. Noge imala je hladne, a kad bi bol u glavi popustila, tad se pojavila u križima tako jako, da je sva ukočena stajala. Tražila je pomoći na daleko i široko oko liječnika, ali joj ni jedan nije pomoći mogao. Osim toga od pol godine ovamo oslabile su joj oči tako, da je jedva raspoznavala kuće na ulici i da je tako dalje potrajal, oslijepila bi bila posvema. Da ozdravi, imala je činiti ovo :

1. Svakog tjedna imala je obući košulju umočenu u slanoj vodi, a omotanu dobro pokrivalom držati je na tijelu $1\frac{1}{2}$, sata.
2. U tjednu po dva puta omotati se povojem, umočenim u vodi, u kojoj su kuhane truhine (trine, sjenina) i držati ga na tijelu $1\frac{1}{2}$, sata.
3. Svaki dan jednu minutu morala je polijevati koljena hladnom vodom, a zatim se što više kretati. To je imala činiti dva tjedna. U trećem i četvrtom tjednu morala je dnevice svakog jutra tijelo i koljena polijevati vodom, a poslije podne uzimati polukupelji (polukupelji su one kupelji, u kojima bolesnik

smoči tijelo do želuca, nu također zovu se polukupelji, ako se u vodi stoji do koljena ili kleći tako, da voda dođe do trbuha) i dnevnice po 3 minute u vodi bosa hodati. Nakon četiri tjedna popustila je navala krvi u glavu, glavobolja nestala, oči ozdravile, a noge postale tople. Bolesnica je posvema ozdravila, nu poslije još neko vrijeme morala je uzimati polukupelji tri puta u tjednu, da joj tijelo što većma ojača.

Kupati oči možemo u mrzloj ili mlačnoj vodi. U oba slučaja postupa se ovako : Uroni se glava u vodu, otvore se oči i $\frac{1}{2}$ minute u vodi gleda. Zatim se glava izvadi iz vode i nakon $\frac{1}{2}$ —1 minute opetuje se isto po 4—5 puta. Kada kupamo oči u toploj vodi ($24-26^{\circ}$ R), tad valja na posljeku oči mrzloj vodom isplahnuti.

(Slijedi.)

Pravila društva „sv. Vida“ za uzgoj slijepaca.

Svrha društva.

§. 1.

Svrha je društvu u prvom redu osnovati uzgojilište za slijepu djecu iz Hrvatske i Slavonije, u kojem će ona stići za daljni život potrebito znanje i vještina.

§. 2.

Društvo će također svoje djelovanje, prema raspoloživim sredstvima, protegnuti i na osnutak radionice ili utočišta za odrasle slijepce i zabavišta za malu slijepu djecu, te podupirati one zavodske pitomce, koji su dovršili nauke, a potrebni su potpore.

§. 3.

Ova se svrha ima postići ustrojenjem vlastitoga zavoda u Zagrebu i imenovanjem društvenih povjerenika u zemlji. Zavod ima svoje sjelo u Zagrebu, te nosi naslov : „Privatno uzgojilište za slijepce“. Nutarnje ustrojstvo zavoda određuje poseban pravilnik.

Članovi.

§. 4.

Društveni članovi jesu :

- a) začasni,
- b) zakladatelji,
- c) utemeljitelji,
- d) prinosnici.

Članovi su društva obojeg spola, koji su navršili 18. godinu, te su neporočni. K društvu mogu pristupiti i pojedine korporacije.

§. 5.

Osobe, koje si steku osobite zasluge za društvo, mogu biti u glavnoj skupštini, na predlog upravljujućeg odbora, imenovane začasnim članovima.

§. 6.

Zakladatelji su oni članovi, koji kod pristupa u društvo uplate na jednom najmanje svotu od 100 for. u društvene svrhe.

U temeljitelji su oni članovi, koji kod pristupa u društvo uplate najmanje svotu od 50 for. u društvene svrhe.

Prinosnici su one osobe, koje svake godine uplate najmanje 2 for. ili ako jednom za uvijek polože svotu od 25 for. u društvene svrhe.

§. 7.

Svaki član ima pravo prisustvovati svim glavnim skupštinama, imade tamo pravo glasa i pravo aktivnog i pasivnog izbora. Korporacije zastupa njihov zakoniti ili u to ime izabrani zastupnik.

Ako član prinosnik želi istupiti iz društva, mora to javiti bar tri mjeseca prije svršetka godine, inače je obvezan biti članom i buduće godine.

§. 8.

Svaki je član dužan držati se društvenih pravila i nastojati o napretku društva. Društvu pristoji pravo zaostale prinose i sudbenim putem od članova utjerati.

Društveni članovi podvrgavaju se bezuvjetno osobnoj sudbenosti društva. Obveze članova ne prelaze na nasljednike.

§. 9.

Parbe, proističuće iz razmijera društvenoga, uređuje bez svakog daljeg priziva obranički sud od tri lica, koja bira glavna skupština na tri godine. Ova tri člana izabiru sebi predsjednika.

§. 10.

Poslove društva uređuje :

- a) glavna skupština, b) odbor.

Glavne skupštine jesu :

§. 11.

1. Redovite, 2. vanredne.

Svaku glavnu skupštinu sazivlje predsjednik društva u javnim glasilima osam dana unaprijed, uz naznaku dnevnog reda. Predlozi članova mogu se samo onda u pretres uzeti, ako budu poduprti sa petoricom članova, te ako ih predlagatelj bar tri dana prije skupštine prijavi predsjedniku.

Za valjanost zaključka nužno je da skupštini prisustvuju barem dvadeset članova. Ne dođe li na glavnu skupštinu toliki broj članova, ima predsjednik, nakon izmaka od tri dana, ureći opet glavnu skupštinu sa istim dnevnim redom, koja odlučuje bez obzira na broj prisutnih članova.

Glavnoj skupštini predsjeda predsjednik društva ili njegov zamjenik.

Izbori se obavljaju glasovnicama, a u sporazumku aklamacijom. U svim navedenim slučajevima odlučuje bezuvjetno jednostavna većina prisutnih članova.

§. 12.

Redovita glavna skupština drži se svake godine u prvoj četvrti. U djelokrug ove glavne skupštine spada : 1. odobriti izvješće odbora, 2. odobriti računarska izvješća, 3. imenovati začasne članove bez debate o ličnosti, 4. rješavati predloge odbora i članova, 5. nadopunjivati i promjenjivati ova pravila, 6. izabrati odbor (§ 15.), 7. izabrati tri revizora računa za tekuću godinu, 8. izabrati obranički sud od tri lica (§. 9.).

Izvanredna glavna skupština.

§. 13.

Kad potreba nastane, može predsjednik sasvati izvanrednu glavnu skupštinu. Zahtjeva li pako najmanje dvadeset članova pismeno i naznačiv razloge, da se izvanredna glavna skupština sazove, tad je predsjednik dužan u roku od četrnaest dana, od urudžbe pismenog zahtjeva, takovu sazvati.

Odbor.

§. 14.

Predsjednik zastupa društvo napram oblastima i trećim osobama. U slučaju da je predsjednik odsutan ili inače zapriječen, zamjenjuje ga u svim pravima i dužnostima potpredsjednik.

§. 15.

Glavna skupština bira odbor na tri godine. Odbor se sastoji od jedanaest članova, te bira između svoje sredine predsjednika društvu, koj je ujedno predsjednik odbora, za tim potpredsjednika, tajnika, blagajnika i ekonoma.

Jedan odbornik može eventualno i više funkcija obavljati.

Ravnatelj zavoda, koga bira odbor, ima savjetujući glas. Djelokrug, odnosno beriva ravnateljeva itd., uredit će odbor posebnim štatutom (§. 18. c).

§. 16.

Svaki odbornik valja da je punoljetan.

§. 17.

Odbor obavlja svoje poslove besplatno; drži sjednice na poziv predsjednika ili zamjenika mu kao predsjedatelja. Za valjan zaključak potrebita je prisutnost od najmanje četiri odbornika, izim predsjedatelja.

Zaključci se stvaraju većinom glasova prisutnih odbornika. Ako su glasovi raspolovljeni, odlučuje glas predsjedateljev.

§. 18.

Odbor imade:

a) sklapati ugovore u ime društva, te upravljati društvenom imovinom, b) odlučivati o primanju članova, c) urediti pravila za upravu zavoda, te štatut o djelokrugu, berivima itd. zavodskog ravnatelja i inog potrebnog osoblja, d) imenovati povjerenike, e) kupiti novčane prinose, f) izvješčivati glavnu skupštinu o svom poslovanju i o stanju društva i zavoda, g) predlagati glavnoj skupštini izbor začasnih članova, h) konačno odlučivati o primanju pitomaca u zavod (§. 23.).

§. 19.

Imovina društva sastoji se:

a) od pokretnina i nekretnina, b) od prinesaka zakladatelja, utemeljitelja i prinosnika, c) od darova, zapisa i dobrovoljnih prinesaka.

§. 20.

Sve redovite troškove doznačuje odbor, a izvanredne do najvišeg iznosa od 1.000 for. Za izvanredni trošak preko 1.000 for. ima se ishoditi od slučaja do slučaja privola glavne skupštine.

Uzgojilište (zavod).

§. 21.

U uzgojilištu podučavat će se pitomci u nastavnim predmetima propisanih za pućku školu zakonom školskim.

§. 22.

U uzgojilište primat će se i opskrbljivati slijepa djeca, u koliko će to sredstva društva dopustiti, besplatno ili uz prinos, ustanovljen po društvenom odboru. Za djecu imućnijih roditelja valja ipak platiti čitav trošak, kojeg ustanavljuje odbor.

§. 23.

U uzgojilište će se primati samo ona slijepa djeca, koja budu po društvenom liječniku pronađena zdrava i prostom mana, koje bi priječile duševni razvoj djeteta i koja se po zavodskom ravnatelju pronađu, da su duševno sposobna za daljnju obuku. Pokaže li se kasnije, da je dijete bolesno ili da je za naobrazbu nesposobno, ima se iz zavoda ukloniti.

U uzgojilište primati će se redovito samo ona djeca, koja su navršila sedmu, a nijesu prekoračila dvanaestu godinu. U izvanrednim zgodama smije odbor i stariju djecu primiti u zavod. Trošak za otpremu pitomaca u zavod i za povratak kući, nosi bezuvjetno ona stranka, koja pitomca napram zavodu zastupa.

§. 24.

Nastanu li povoljne okolnosti po društvo, da će ono moći udovoljiti §. 2. ovih pravila, to će se ova pravila prema potrebi u svoje vrijeme nadupuniti.

Zaglavna ustanova.

§. 25.

Ako glavna skupština zaključi raspust društva, to nakon likvidacije pripada čista društvena imovina zemaljskoj zakladi za uzgoj slijepa djece.

Za valjan zaključak glavne skupštine, sazvane u svrhu raspusta društva, nužna je prisutnost dvije trećine svih članova. Zaključak se stvara apsolutnom većinom prisutnih.

U Zagrebu 30. siječnja 1.894.

Za privr. uprav. odbor:

J. Drohobeczky,
predsjednik.

V. Bék,
tajnik.

Dr. V. Struppi,
potpredsjednik.

Broj 7.136.

Ova se pravila odobravaju.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za unut. poslove.

U Zagrebu dne 9. ožujka 1.894.

Graf Khuen-Hederváry v. r.

Pregled djelovanja Marijinskoga društva za dobrobit slijepaca u Rusiji od god. 1.881.—1.891.

Jeseni godine 1.881. utemelji neka dobrovorna osoba u pristojnomet stanu neke malene drvene kućice, u Tauridovoj ulici u Petrogradu, školu za slijepu djecu. S pocetka je imala četiri malena dječaka, ali naskoro poraste broj sakupljenih do deset. Odgojiteljica, koju je izabrao utemeljitelj, a poslao je prije u draždanski zavod za slijepce, da se pripravi za službu, što ju je imala nastupiti, postala je glavarica ovoga zavoda. Tako je udaren temelj u Rusiji — bez svjetske buke i tako rekavši bez znanja ostalog svijeta — zavodu za odgajanje slijepih mlađića po nekome sistemu, izrađenome u zapadnoj Evropi.

Ovo je sjeme palo u dobru zemlju. Početkom god. 1.892. pokazuje se zavod za pomaganje i odgajanje slijepih u sasvijem drugom svjetlu. Njime se upravlja po posebnoj odredbi, po kojoj mu dopada u dio sreća, da je pod uzvišenom zaštitom Njezina Veličanstva carice ruske, Marije Feodorovne; ono ima u svim provincijama carstva ljude, koji sakupljaju slijepce i u opće se bave slijepima; ovo je postavilo u mnogim mjestima družbe i u okružjima zavode za dobrobit slijepaca i razdijelilo je glavnici od kakovih 2,000.000 rubalja, ne uzimajući u obzire nekretnine, što ih posjeduje.

Prije prve deset-godišnje periode svoga postanja utemeljilo je Marijinsko društvo dvanaest zavoda za slijepu djecu u raznim krajevima Rusije, koji su uzdržavali po prilici 450 djece, za tim dva obrtna zavoda za odrasle slijepce, dva hospicija za starce i dvije klinike za uzdržavanje onih, što boluju na očima, Što više: ono imadaše u posebnim različitim odjelima za slijepce i u hospicijama također ljudi, kojima daje mirovinu, ono daje pripomoći u novcu onim slijepcima, kojima je to osobito potrebno; društvo imade i knjižnicu, knjiga tiskanih u reljefu i imadu redovitu statistiku slijepaca u carstvu; napokon se ono bavi sredstvima protiv sljepoće.

Malena se učiona u Petrogradu prometnula za ove periode u veliki zavod, koji broji više od sto učenika i učenicu; raspolaže sredstvima dovoljnim, da mu zajamči opstanak, a ima i kuću, što je stajala 250.000 rubalja.

Brzi se razvitak ove novosti, pune ljubavi kršćanske, raznese po svuda u Rusiji po naklonosti i nastojanju, što ga je sav narod pokazao bio, da se udovolji potrebi, što se već odavna osjećala, kako bi se pomoglo slijepima; ali to se postiglo sve samo uz pripomoći odlučnu, kao i iz odanosti prama članovima društva Marijinskoga, koji su sebi nametnuli tu dužnost. Djelovanje toga društva zauzimaše malo po malo sve veći opseg, već prema tome, kako su u životu nastale nove dužnosti, koje su se imale izvršiti i nove potrebe, da im se zadovolji.

Po tome evo u kratko razložena povjesnica razvijka, osobito glede odgoja slijepih u Rusiji i povjesnica prvih deset godina postanka Marijinskoga društva i postanka nekih njezinih zavoda.

Prvi zavod samo za slijepu djecu utemelji u Petrogradu god. 1.807. slavni Valentin Haūy, kojega je car Aleksander I. pozvao u Rusiju baš toga radi. Ovaj zavod postoji sve do sada, ali nije nikada učinio velikog napretka i ima samo kakovih 30 mlađih slijepaca. Osim toga postoji u vrijeme osnutka društva Marijinskoga za dobro slijepaca također: zavod za slijepu djevojku pod zaštitom „carskog čovjekoljubivog društva“; za tijem jedna družba za 40 mlađih slijepaca obojega spola napravila zavodu gluhotnjemih u Varšavi, uzdržavana na državne troškove; privatni zavod za slijepu djecu i mušku i žensku, utemeljen u okolini

Rige; dva malena hospicija za odrasle slijepce u Moskvi i zanatlijski zavod za odrasle slijepce, utemeljen (god. 1.880.) na spomen Blessiga, liječnika očiju.

God. 1.877., na drugi dan kako je započeo istočni rat, utemeljilo se društvo za pripomoć obitelji onih vojnika, što su poginuli za vrijeme rata, pod vrhovnom zaštitom Njezina Velič. carice Marije Aleksandrovne (supruge cara Aleksandra II.). Ovo je imalo predsjednika i 9 članova, što ih je upravo carica odredila.*)

Na početku djelovanja toga društva odredilo se, da ono mora nadgledati one mlade vojnike, što su za rata izgubili vid i koji su potrebovali osobitu pasku. Carica naloži družbi, da se pobrinu za zgodna sredstva, kako bi se ublažila nesreća ovih ljudi. Da se radi toga oslobose dugova, odlučiše, da bi bilo potrebno, da se prije svega pomogne onima, koji još nijesu posve oslijepili i poslaše neke ljude onamo, gdje se je nalazio vrlo veliki broj vojnika kod liječnika za očne bolesti, da se pobrinu za nje. A što se tiče onih, koji su bili posve slijepi, odredilo im društvo novčanu pomoć, te po svome vojničkome ogledu odluči poduzeti mјere, da im se dade pripomoć i mirovina, što bi im i po pravu pripadala. U isto su vrijeme utemeljena dva zanatlijska zavoda (radionice), jedan u Petrogradu, drugi u Kijevu, da slijepi vojnici ispod 35. god. mogu ondje učiti koji zanat po svojoj sposobnosti.

Ove mјere, poduzete na dobro slijepih vojnika, doprinoše mnogo do toga, da se poboljšalo njihovo stanje, a u carice prouzročiše veliko veselje. Kad se pokazala prva košarica, što ju je izradio neki mladi vojnik, učenik petrogradskoga zavoda, Njez. Veličanstvu, očito ganuta takovim napretkom u prisutnosti tajnika Grot, koji je došao, da je obavijesti o napretku, odredi, da se sve košarice za dvorskiju kuhinju praviti dadu u tom zavodu.

Ali se to sve ticalo samo slijepih vojnika, dočim je broj nesretnika lišenih očiju, što su pripadali drugim klasama pucišta, bio ogroman. Za to odlučiše, da i ovima pomognu.

U ovim se okolnostima osjeti potreba, koja se očitovala dan na dan sve jasnije, da se naime odredi pomoć za dobro slijepaca u carstvu u opće. S toga bude onaj glavni zavod, koji je najnužniji dio svojih dužnosti izvršio, promijenjen u posebno društvo za blagostanje slijepaca, a dobilo kasnije ime „Marijinsko društvo“. Već godine 1.879. očekivalo se na dobrotnu privolu ovoga plana od Marije Aleksandrovne, ali nesreća htjede, te ona ne doživi osnutak ovoga rada, koji je njezinu sreću bio tako mio. Uza sve to izdale se glavne odredbe, a društvo je imalo samo da ih poprimi i dalje da radi.

Zakone Marijinskoga društva za dobro slijepaca potvrđi sâm car Aleksander II. 13. veljače 1.881., a 2. travnja iste godine zapade ga čast, da ga je carica Marija Feodorovna primila pod svoje okrilje.

Djelokrug novoga društva raširio se na daleko, ono prihvati svaki način, da se pomogne slijepima, poprimi zgodna sredstva, da se zaprijeći sljepoča. Sasvijem tijem pobrinu se na prvom mjestu za odgoj slijepo djece, da ih se pouči u obrtu, kojim bi se mogli uzdržavati bez pripomoći drugih.

Marijinsko društvo započeo svoj rad sa glavnicom od 216.981 rublja, što je predao prijašnji zavod za slijepce, jer ga je ovo društvo naslijedilo. Osim toga imade ono po svojim zakonima i razne izvore dohodata, kao: 1. prinoske društvenih članova, 2. dobrovoljne prinose, darove, 3. školarinu od slijepih učenika u zavodu, 4. iznos prodanih predmeta što ih izrađuju slijepi učenici, 5. prigodne prinoske

*) Pozvani su bili: državni tajnik Grot, predsjednik; članovi: barunice Rhaden, princeza Volkonsky, princ Vašilčikov gđa. E. Narilkina, gg. Kačalov, Moritz, Semenov, Schulz i Olsen.

koje daje država za općinske ili državne zavode i 6. dodatke od zabava i koncerta itd. piređenih u korist slijepaca.

Djelokrug Marijinskoga društva obuhvaća sve krajeve carstva, a imalo je pravo, da utemelji družbe svuda, gdje se mislilo, da je potrebno i moguće. Prvo mu djelo bijaše već na početku, da nađe izvore novčanoj pripomoći, koje je trebalo da se osigura za dalju budućnost. Jošte nije imalo društvo vremena da izvrši definitivne svoje odluke, kad mu dođe u pomoć sretna misao, koja je imala da vrlo djeluje na njegov kasniji razvitak; ova je misao oslobođi svih neprilika. Predsjednik vijeća, Grot, primi list od gđe. Sofije Eltis, koje sve do onda nije poznavao, u kojem ona predlaže da bi se svake godine i to pete nedjelje prije uskrsa po starom koledaru (kad se u evanđelju govori o slijepcu) sakupljali milodari po svim crkvama u korist slijepaca. Ova se misao pričini tako sretnom i zgodnom, da je predsjednik odmah odlučio, da upotrijebi shodne mjere, te je za kratko vrijeme zadobio dozvolu.

To su plemeniti sakupljatelji prinosa pronijeli po svoj Rusiji, koji su si zbog plemenitosti nametnuli dužnost, da mole milostinju i do godine 1.881. svake su godine radili istom brigom i neumornošću, bez kakove nadoknade od društva. Kasnije su isti činovnici finansijskoga ministarstva postali dobrovoljni pomoćnici društva u svim poslovima, što se tiču slijepaca, a zasluge su isključivo samo ove gospode, da nadolazi veliki dio razvjeta, što ga je društvo učinilo, baš za prvih deset godina njegova postanka.

Po temeljnim štatutima društvenim pripada ravnanje posala vijeću ili glavnoj skupštini. Vijeće ima 14 članova, koji su izabrani u glavnoj skupštini na dvije godine; ovo izabira iz svoje sredine predsjednika, dva potpredsjednika, tajnika i blagajnika. Društvo imade pravo — kako je već spomenuto — da postavlja u svim krajevima carstva družbe i da utemeljuje zavode na korist slijepaca obojega spola.

Nema ni u jednome mjestu zavoda za dobrobit slijepaca, koji bi imao tako određene zakone, kao Marijinsko društvo u Rusiji.

U svim je ostalim krajevima odgoj i podučavanje slijepo djece na brzi državi ili pokrajini, pak gradskim i općinskim zavodima, a ovi su zavodi samo tako reći kao pripomoćni organi, koji daju vladama pripomoći u svrhe posve čovjekoljubive, što se tiču slijepaca. Tako se događa, da ova društva nastoje, da slijepce, koji su izučili zanat, opskrbe, da mu pribave posao ili da nađu trgovca za njihova izrađena djela; ova se brinu da urede radionice, da izdaju jestine knjige i rukopise u reljefu, da upotrijebi sredstva protiv sljepoće, da pripomognu slijepima i za druge potreboće, a ne mogu toga da učine sami (t. j. bez države) itd. Jednom riječi, društva traže uvijek posebna sredstva, kako da poboljšaju stanje slijepaca. Njihov se djelokrug ne širi nikada u cijeloj zemlji, nego je uvijek ograničen na stanovito mjesto i često na jedan jedini zavod za odgoj ili opskrbu slijepaca. Društvo Valentina Haüya, koje je utemeljeno u Parizu, čini iznimku. Ono se kao i Marijinsko društvo širi po cijeloj Francuskoj i prima u svoj program sve načine, kako da se pomogne slijepcima. U istinu je pak velika razlika između oba društva. U Francuskoj je i odgoj i podučavanje slijepaca na brzi vlasti, a društvo Valentina Haüya brine se samo pomoći ono, što je država na početku dala, ali ovo pomaganje može u opće da opskrbi samo one slijepo, koji su naučili koj zanat ili obrt. Društvo se dakle ne približuje sretnome svršetku svoga rada — to će reći — k uzdržavanju onih, koji nijesu za posao, slabih i bolesnih, kako ih imadu glavni zavodi za dobročinstvo.

Za vrijeme prvih godina postanka Marijinskoga društva, dok nijesu jošte službe i njezina vlast isto tako i potrebne prostorije vrlo velike bile, radilo je ono, a da nije bilo nikakovih poteškoća; ali sada, kad je pučanstvo više uzastojalo oko napretka, kad su se misli protiv odgajanju i poučavanju slijepu djece počele gubiti, kad se broj prostorija i društva počeo dizati i kad se njegov djelokrug sve više širio, opaža se još više, da jedan zavod neće biti dovoljan, da upravlja teškim i velikim poslom i to u tako velikoj zemlji, kao što je Rusija. Trebat će dakle za kratko vrijeme da se poduzmu mjere, e bi se teškoća upravljanja olakšala nad tolikim ljudima.

Da se to učini, pričini se najzgodnijim, da poprime francusku uredbu, t. j. da vladu zamole, neka preuzme u svoje ruke uređenje i podučavanje u društvu Marijinskom utemeljene zavode, a njemu da prepusti samo ostatak rada, koji je također vrlo opsežan.

Oživotvorenje toga zakona nije trebalo da se baci na razna nemogućna sredstva, jer je zavod Aleksandro Marijin u Petrogradu, koji je do duše bio vrlo koristan, ali je vrlo mnogo stajao, bio dostačno jamstvo za godišnje dohotke od posebne glavnice, što će biti prenesene na državu, kao i sve kuće, pokretnine i neprekidne.

Što se tiče zavoda u provincijama, oni su postojali uvijek uz vrlo malene potreboće, da nijesu trebali mnogo svota državnih, a većina tih zavoda imade kuće i glavnice, koje će također biti predane državi, a država će se brinuti za sve. Prije svega pako — svi će zavodi za pomaganje slijepaca sačinjavati veliki dio zemljista, da će ih društvo sve moći obići pravilno, da bude i drugim družbama i općinskim zavodima na pomoć, a to pod upravom glavnoga vijeća i družtvene skupštine.

Dosadanje djelovanje Marijinskoga društva jeste:

1. Utemeljenje zavoda i škola za mlade slijepce.
2. Uređenje radionica za odraslike slijepce.
3. Izdanje knjiga sa Brailleovim slovima.
4. Izdanje knjiga, listova, brošura, ručnih knjižica i poučnih, što se tiču slijepaca.
5. Sredstva, da se doskoči sljepoći (profilaksija).
6. Čuvanje očiju u opće, a osobito onih, koji obavljaju koji zanat.
7. Statistika slijepaca.

(Slijedi).

VIJESNIK.

Domaće vijesti.

Slika. Julijo Drobobeczky, biskup križevački, rodio se 5. novembra 1.853. u Kračunovu, u marmaroškoj županiji. Otac mu je bio grč.-kat. župnik u istom mjestu. Početne je škole svršio u Marmaroš-Sigetu, a gimnaziju u Ungvaru. Kad je svršio gimnaziju, primilo ga u ungvarske sjemenište i tu svrši bogoslovne nauke s izvrsnim uspjehom. Poslije toga imenovan je arhivarom 1.876. god. Od god 1.877.—1.880. bio je prefektom u ungvarske sjeme-

ništu i tu je predavao latinski jezik. God. 1.881. zareden je za svećenika. Kad se god. 1.885. ispraznilo mjesto ravnateljsko na ungarskoj preparandiji, imenovan je ravnateljem prepartadije, na kojoj je već od god. 1.881. predavao povjest. U isto vrijeme bio je zborovoda pjev. društva, te je mnogo puta stekao nagradu sa svojim društvom. Zasnovao je još i politički tjednik „Kelet“ (Istok) i bio mu urednik sve do onoga vremena, kad je bio imenovan biskupom križevačkim. U tom je listu vazda zaštićivao interes svojega naroda u gornjoj Ugarskoj.

Osim toga je poznat kao izvrstan govornik, propovjednik, te dobrotvor sirotinje.

God. 1.891. i to 6. prosinca imenovan je biskupom krizevačkim. 1.893. poprimio se je rada na predlog urednika ovog lista, da se kod nas osnuje društvo sv. Vida za uzgoj slijepaca. Sam je doprineo u tu svrhu znatnu svotu od 1.000 for. I riječu i činom pokazao je već u početku, da je veliki zagovornik i podupiratelj sirotinje, a osobito slijepaca. Dao Bog, te na tom putu ustrajao još mnoga godina čil i zdrav, a zahvalna će ga slijepa sirotinja blagosloviti na uvijek.

Pravila društva sv. Vida. Rješenjem visoke vlade, unutarnjeg odjela, od 9. ožujka o. g. broj 7.136 potvrđena su pravila spomenutog društva. Ista donašamo u ovom broju u nadi, da će nam se javiti obilan broj vanjskih članova, te svojski poduprijeti ovako humanitarno, a i to li potrebno društvo u nas. Članarina od 2 for. nije velika. Iza glavne skupštine, koja će biti u skoro, tražit će se povjerenici po cijeloj zemlji, ne bi li društvo svoju zadaću izvelo još ove godine. Bude li dovoljne potpore, to se želi još ove godine osnovati uzgajilište za slijepce. Dao Bog!

Slavko Petrinja. Pitanje glede obuke slijepaca sve se na bolje okreće. Ako danas i vidamo tek pojedine primjere, ali i ti su nam dokazom, da i njima sviće duševna zora. Početkom ožujka o. g. dobio je u Zagrebu nastanjeni slijepac Slavko Petrinja potporu od visoke vlade i to deset for. mjesečno. Ujedno mu je dozvoljeno, da se podući u kombinovanom razredu u košaraštvu.

Taj 16 godina stari mladić lijepo napreduje. Da se podući i u inim predmetima, to polazi kombinovani razred, te sluša neke predmete, a nedjeljom prije podne obučava se u kapotskoj školi, najviše u čitanju, pisanju i računu. Potrebni aparati nabavit će mu se milodarima, koje sakupljaju uredništva zagrebačkih polit. listova.

U Zagrebu je više odraslih slijepaca, pa kako se obučava nedjeljom i besplatno, to bi i ostali lahko mogli polaziti na ova predavanja. Tako bi se podučili bar čitati i pisati, a po gotovo bi im laglje išlo za rukom, ako su oslijepili u kasnijoj dobi, te se već prije poučila u čitanju i pisanju u pučkoj školi.

Stolarstvo i tokarstvo u kombinovanom razredu u Zagrebu obučavat će se u skoro.

Sadržaj: Što će to reći duševno zaostali? (Konac.) — Kako se liječe oči po Kneippovu načinu. —

Pravila društva sv. Vida za uzgoj slijepaca. — Pregled djelovanja Marijinskoga društva za dobrobit slijepaca u Rusiji od god 1.881.—1.891. — Vjesnik: Domaće vijesti. Razne vijesti.

Ovih dana prispije potreban alat, koje je nabavio grad i to za stolarstvo, a za tokarstvo dala je visoka vlada.

Razne vijesti.

Širi se. Javili smo da se u Leipzigu podučavaju slijepa djeca u ručnom radu po njemačkom sistemu. Sada doznajemo, da će se ove godine uvesti i u nürnbergskom zavodu ručni rad, kojega Nijemci posebice nazivaju „Hobelbankarbeiten“. Ručni rad u opće učio se je i prije, no takav poput sljeda krči si put tek u najnovije vrijeme. Prije nekoliko godina uvelo se modeliranje. Sitniji rad, kakav se viđa u našim zabavištima, poznat je već davna. U samoj Americi radi se o tom, da se uvede baš sljed i u zavode za slijepce.

VII. Kongres učitelja slijepaca ne će biti ove godine u Monakovu, jer je umro nadzornik kr. centralnog zavoda za slijepce, svećenik Franjo Hacker, koji je bio velik prijatelj slijepih sirotinje, pa je i svoj imetak od 40.000 maraka ostavio opskrbilištu slijepih djevojaka. — Kongres će se obdržavati valjda dojeduce godine.

Slijep doktor. Na njemačkom sveučilištu u Marburgu promoviran je za doktora filologije slijepac W. Potthoff iz Bielefelda. Ovaj je oslijepio u 9. godini, pa je nekad polazio zavod za slijepce u Dürnu. Raspravu: „Stilistički arhaizmi kod Lafontaina“ izradio je je pišacim strojem. Predavanja u seminaru biće jezico je Brailleovim slovima.

Veliki manjak. 22. veljače o. g. umro je u Lavovu slikar Zakszewski i ostavio u oporuci tamošnjem zavodu za slijepce 400.000 for. Kad je trebalo tu svotu preuzeti, to se je našlo 112.000. Za manjak od 288.000 for. ne zna se gdje je.

Kod nas dobivaju se ova djela:

1. Dr. N. Selak: **Prvi korak da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih.** — Koprivnica 1.889. — Cijena 20 nč.
2. — **Drugi korak da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih.** — Zagreb 1.888. — Cijena 20 nč.
3. **Prijatelj slijepih i gluhanjemih.** Teč. I. Cijena 2 for.
4. V. Bek: **Uzgoj slijepaca I.** — Zagreb 1.888. — Cijena 30 nč.

Ako se novac pošalje naputnicom, šalje se svaka narudžba franko.

Uređuje i izdaje: Vinko Bek.

Izlazi mjesečno. — Godišnja mu je cijena 2 for. — Za inozemstvo 30 novč. više. — Đaci plaćaju polovinu. — Neplaćeni se listovi ne primaju. Rukopisi i pretpłata šalju se uredništvu u Zagreb, Vlaška ulica 62. — Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 5.

Zagreb, svibnja 1.894.

God. II.

Najvećoj sirotinji u prilog.

Tekom zadnjih godina radilo se je vrlo u nas mnogo na polju opće naobrazbe. No sav se taj rad nije još u toliko razvio, da bi mogli reći, da smo polučili onaj cilj, kojeg su ostali napredniji narodi već davno postigli. Istom u najnovije vrijeme počelo se raditi u nas oko obuke takove nesretne djece, kojoj se ona mora podavati na poseban način radi nekih nedostataka tjelesne naravi. Tako je u nas osnovan zavod za uzgoj i obuku gluhonijeme djece, a evo radi se o tom, da se ta blagodat pruži i slijepoj djeći.

Da se i slijepoj djeci imade pružiti potrebna im naobrazba, u nas nitko ne poriče. Da se sav taj uloženi trud i trošak obilno isplaćuje, dokazom nam je onaj uspjeh, kojega su postigli zavodi za slijepce u inim državama. Proti prosjačenju diže se malo i veliko, a tim se načinom oduzimlje i našoj slijepoj sirotinji vrlo izdašno vrelo za opstanak, pa nam je taj zastarjeli i neshodni način opskrbe zamjeniti boljim, a tu si je zadaču dalo novo društvo, pod imenom **sv. Vida** — za uzgoj slijepaca. Silan, rastući broj slijepaca u našoj domovini — **2.938.** — ponukao je nekoje plemenite čovjekoljube da se odvaze na posao, pa da osnuju društvo, koje bi u prvom redu pomoglo slijepoj dječici (§. 1. odbrenih pravila), a za tim i odraslim slijepcima (§. 2.). Zaista je i skrajnje vrijeme da se takovo društvo ne samo osnuje, nego da svoju djelatnost u nas i začme, jer naša domovina spada na žalost među one zemlje, koje ukazuju najveću kvotu slijepaca u Evropi. Kad bi pako promatrali tu kvotu slijepaca u pojedinim našim krajevima, to bi našli po popisu 1.890. vrlo žalosnu sliku, dà užasnih podataka. Među gradovima ističu se Bag, Koprivnica, Varaždin, Senj, Križevci, Osijek i Bakar i to obzirom na kvotu. Od županija pako stoji na prvom mjestu požeška najvećom kvotom, a od kotara pako Dolj. Miholjac (33·97, najveća kvota na 10.000 stanov., koja prekoračuje najveću kvotu od god. 1.880. za 1·61).

Razumijeva se da ovo malo kolo odvažnih ljudih ne može ništa postići bez potpore cijelog našeg naroda, pa se utiče njegovoj darežljivosti. Potrebe su silne. Svaki se čas traži: daj narode, pa se pokrećati društva sv. Vida ne bi ni dali na to li mučan posao, kad ne bi bili tvrdog uvjerenja, da će ga to li požrtvovni Hrvati, pa i Srbi, obilno poduprijeti svojim darovima.

Istina je, u nas je mnogo raznih društava, sva apeliraju na darežljivost narodnju, ali za ni jedno od tih, pa ma kako plemeniti cilj imalo, ne može se reći, da je obzirom na svoj zadatak vrjednije od društva sv. Vida. Uzeli mi sad to promatrati sa bud kojeg gledišta, pa ma i sa historičkog ili narodno gospodarstvenog, to ćemo vidjeti, da društvo sv. Vida imade čvrsto uporište i u svim tim točkama.

Nijesu li naši slijepci svojim junačkim pjesmama osokoljivali naše djedove na junački boj? Nijesu li naši slijepci bili živa knjiga, riznica narodnog literarnog blaga, kojim se i danas dičimo i pred najnaobraženijim narodima. Nijesu li oni svojim bogoljubnim pjesmama već od davnine uzbudivali živu vjeru u srima svojih slušatelja?

Što je slijepac bez uzgoja i obuke? Zapanjena sirotinja, koja si sama ne zna i ne može pomoći. Tek posebnom obukom postaje slijepac sposoban da stupa među ljudi. Ne opažamo li i danas, da naobražen slijepac na nas osobito djeluje, smatramo ga pravim čudovištem, kao da sa vidom gubi čovjek i sve duševne sposobnosti. Svaki se laglje protura kroz svijet i nađe samostalnu pri-vredu, nego li slijepac bez obuke. Na njega se mogu sa pravom prenijeti riječi Preradovićeve:

„Još je veći mrak u mraku,

Još je tvrda zemlja tvrda.“

Nenaobraženu slijepcu put je u svijet zatvoren, ne može živiti od svojih žuljeva. Za toliko gubi svaka država radnih sila, a po ovima se gubi i narodna pri-vreda. Uzmimo da od 2.938 naših slijepaca gubimo isto tolik broj privrednih sila, koja bi nosila samo po 25 novč. na dan. To samo u jednom danu gubimo 734 for. 50 n. Uzmimo sada tu svotu za cijelu godinu sa 300 radnih dana, to bi gubili godimice lijepu svotu od 220.350 for. — što odgovara glavnici sa 10% kamata uzeto — 2,203.500 for., pa vidimo jasno, koliko država u opće gubi, kad joj se umanjuje zasadna sila. Taj gubitak sile, izražen u novcu, ogroman je, al se taj gubitak još većma opaža, ako se uzme u obzir, da naši slijepci žive od žuljeva drugih, pa da uz to u rad upućen slijepac i više zasluzi od 25 novč.; to onda još veća svota propada.

Kad bi se ovi darovi, namijenjeni slijepim prosjacima, dali društву sv. Vida, to bi se ta svota korisno uložila, jer bi se slijepci usposobili da žive od svoje zarade.

Recimo da svega toga nije, a mi da smo škrti, pa da nijesmo voljni svoj novac s lahke ruke davati bez očite koristi, pa da s toga ne ćemo da stupimo u društvo sv. Vida sa 2 for. na godinu. Na ovo nam budi dozvoljeno samo jedan upit. **Jesmo li sigurni da ne ćemo baš mi ili naša dječica oslijepiti?** Zaista ne! Po tom ne znamo, ne će li nam naš godišnji prinos od 2 for. donijeti stostrukih kamata, ako Božjom voljom izgubimo vid, pa zatražimo utočište ili potporu u zavodu za slijepce.

Mislimo da smo ovim dovoljno istakli potrebu i korist društva sv. Vida, te da ono zaslužuje svaku potporu, pa se nadamo, da će se mnogi i mnogi naći, koji će, ma i teško zasluženi novac, rado žrtvovati 2 for. za ovako plemenito

društvo. Naši dostojanstvenici, imućnici itd. zaista ne će zaostati za drugima. Naša pjevačka društva imat će također zgodе, da u to ime šta doprinesu uređujuće posebne zabave u korist društva sv. Vida. Novčani će zavodi zaista svoj dio rado doprinijeti. Jave li se uz to ugledni ljudi širom domovine za povjerenike društva sv. Vida, svrha će se se brzo poslići, a tim većma, što je to humanitarno društvo, pa u njem mogu raditi svi rodoljubi bez razlike na politička osvijedočenja, pa i naš krasni spol imade ovdje veliko otvoreno polje. Dao Bog! *)

Sva slavna uredništva umoljavaju se da ovaj poziv objave.

Tjelesna njega u govoru zaostale djece.

Razumno njegovanje tijela kod djece zaostale u govoru jest uz obukovnu stranu vrlo važno tim više, što ono ne pospješuje samo zdravlje, nego i u moralnom pogledu ova uzgojna strana pokazuje obilati plod.

Čistoća, red, sramežljivost, pristojnost jesu uz ostale krijeponst postojica neutrudiva i požrtvovna nastojanja.

Glavno pravilo kod tjelesne njegove ovakove u govoru zaostale djece jest: „Pobrini se, da ti gojenčad ne oboli; laglje se je od bolesti čuvati, nego bolest lječiti!

I mi ćemo se držati toga pravila, ako životne funkcije u njihovu djelovanju potpomognemo, naročito ako disanje i probavu po niže navedenim pravilima unaprijedimo.

Disanje.

Disanje se neprestance izmjenjuju novi plinovi sa potrošenim plinovima. Kisik se u krv privaća, a u tijelu se izmjenjivanjem nagomilana ugljična kiselina izlučuje. Pluća i koža privaćaju zrak, u kojem je kisika, u krv. Prema tomu se i razlikuje disanje plućima i kroz kožu.

Želimo li, da se naša krv pročisti, to mora i zrak, kojega udisujemo, sam čist biti, a onoga čarobnoga lijeka, — kisika, mora u njemu biti u dostačnoj količini.

Primjesa od prašine, dima itd. ne smije u zraku biti, ako nam taj zrak služi za disanje. Naročito se strogo mora na to gledati, da je čist zrak u sobama za stanovanje i spavanje. Kada (dima) od peći, te svjetiljke ne smije biti Pokućstvo i pod moraju se svaki dan očistiti, da se pribrana prašina odstrani. Sagovi se ne smiju rabiti.

U ljetu i zimi, kada se sobe ne trebaju, moraju biti providene dobrom ventilacijom, izvedenom ili kroz gornje krilo prozora ili u dimnjak.

U zahodima neka je također uvijek čist zrak, a najbolja raskužna sredstva jesu otvoreni prozor i ispiranje vodom. Kako djeca na zahod idu i kako se tamo ponašaju i kako odnosne naravne potreboće obavljaju, mora uvijek odgojitelj strogo kontrolirati, jer se skrivanjem priučavaju allotriji (besposlici), zavađaju na kojekakve tajne opačine.

Najpravilnije i najdublje diše čovjek kada spava. Dokazano je, da tijelo, kada spava, skoro dvostruko toliko kisika prima, nego kada je budno. Jasno je dakle, da se moramo za čist zrak i u noći pobrinuti i to tim više, što je noćni zrak čistiji od danjega. Spavanje kod otvorenih prozora ne smije se dopustiti. I

*) Pravila društva sv. Vida i pristupnice neka se traže od tajnika u Zagrebu, Vlaška ulica 62.

tuj treba opreznim biti, da se djeca nježnija ustroja ne prehlade. Neka se u susjednoj sobi rađe vrata ostave otvorena, a u toj sobi neka je jedan barem prozor otvoren.

Preko dana neka su svi prozori u spavaonici otvoreni i da je dosta promaje. Pa i sve ostale prostorije neka se što češće i bolje zraće.

Jesmo li se na takav način pobrinuli, da djecu u svako vrijeme i na svakom mjestu okružuje čisti zrak, tada nam je valja uputiti, kako da taj čisti zrak izdašno upotrijebe, da ga mnogo udišu, da se tako unaprijedi posvemašno izmjenjivanje plinova.

Samo dihanje biva nehotično, pri čemu ne djeluje ni najmanje svijest. Ali smo ipak mi kadri, da to disanje hotice unaprijedimo, bolje oživimo, pa i na kratko vrijeme pretrgnemo.

Miruje li tijelo, tada je i dihanje slabije, jer su se mišice grudišta stegnule, a pluća se proširila. Radom i kretanjem pospješuje se i upotpunjuje dihanje. Djeca, koja kod veselih igara skaču, bježe, živahno se kreću, moraju i bez znanja i pripomoći za izdašnjim zrakom sizati; a to djelovanje potpomaže govor, vika i pjevanje. Veselo, žustro dijete, koje se rado sa svojim vršnjacima igra, zadobit će dobro zaobljeno grudište, u kojem je sijelo zdravim, krijeckim plućima. Promatramo li u govoru zaostala djecu, to ćemo opaziti, da najveća strana svako općenje sa svojin veselim i živahnim sudrugovima plašljivo izbjegava. Djeca se premalo kreću.

Da djeca izdašnije dišu, pobrinut ćemo se prvo, ako ih na tjelesni rad i kretanje pridržimo i drugo, da se s njima uzimaju redovite vježbe u dihanju.

Dakle valja ponajprije djecu pritegnuti na rad i krećanje, a tada će i izdašnije disati. Već prema sposobnostima nek jedni drva pile, drugi cijepaju, treći u košare slažu i nose; neka laglje poslově u vrtu obavljaju, travu prizubljavaju, vodu prinašaju itd. Pod kretanjem, koje dihanje unapređuje, mislimo svakovrsne igre u kolu, sa obručima, sa čunjevima, razne igre spojene s pjevanjem, kada se djeca love itd. Marljivo treba s djecom izlaziti na šetnju, osobito u šumu, tamo neka se po volji proskakaču.

Ponajprije neka se vježbaju u penjanju uzbrdice. U brije i u dol neka koracaju umjerenim korakom, držeći uspravno svoje tijelo, a tim su prisiljena, da dublje dišu.

Gombanje i to prosto i na spravama potpomaže znatno dihanje. Evo nekoliko vježaba, koje su kadre djelovati na prsište i na pluća, da se zrak što bolje udiše i odiše.

1. Dizanje ruku postrance. Tijelo neka ravno drže, a ruke neka dižu i spuštaju 20—30 put neprestance.

2. Križanje rukama.
3. Mahanje rukama.
4. Prigibanje i izbočivanje ruku.
5. Vježbanje s krugljama.
6. Vježbanje s palicama.

Nadalje se moraju djeca podučiti, kako će i hotice svoje dihanje usavršiti i regulirati.

Dihanje se sastoji od udisanja, pridržaja daha i odisanja. Ovo troje djelovanje mora se metodično uvježbatи.

Uzgojitelj neka se stavi ili sjedne pred dijete, koje стоји sasvim ravno: glava visoko, prsi izbočene, pleća uvinuta. Odgojitelj dihanje jasno preduzme,

da dijete to dobro opazi. Usta su zatvorena, a zrak se udihava kroz nos, da se upravo čuje, onda se usta otvore, a zrak se kroz ista izdiše, da se opet čuje. Kod nekoje djece trebati će, da si odgojitelj rukom pripomogne. Kada udiše zrak, pritisne mu dlanom trbuh, da se pluća zrakom jako napune, a kada ga izdiše, tada opet pritisne obima rukama doljna rebra, da se sav zrak iz plućiju odstrani. Čim se obilatije izdiše, tim se više udiše.

Kasnije će dostatno biti, ako bude učitelj dihanje ravnao rukom: podići ruku znači udisati, u visu zadržati ruku znači dihanje obustaviti, spustiti ruku znači izdisati. Dizanjem i spuštanjem ruku dihanje se može zavući i uskoriti, a neka se preduzmu ovakove vježbe: 1. lagano udisati i izdisati, 2. brzo udisati i izdisati, 3. lagano udisati, a brzo izdisati, 4. brzo udisati, a lagano izdisati, 5. u dva maha pretrgnuto udisati i izdisati, 6. udisati i u dva maha izdisati, 7. u tri, četiri itd. maha udisati i izdisati. Svaka vježba preuzima se 10—20 puta u za-stopce. Na odgojitelju je, da te vježbe što mnogostručnije upriliči i izmjenjuje.

Kasnije se vježba u zaustavljanju daha. Pazili valja, da udisani zrak doista ostane u plućima, a ne u ustima. Obrazi ne smiju biti naduti. Dijete će se sve po malo priučati da zrak što dulje zadrži. Učitelj će brojiti do 3, do 6, do 16. Sve te vježbe moraju se ipak umjereno preduzimati, jer dobije dijete lahko glavobolju, vrtoglavicu i prsobolju. Vježbe u dihanju ne smiju se na jedan put dugo vremena preduzimati, ali zato što češće. Na svakoj šetnji, bilo u šumi ili u vrtu, stati će na jedan put djeca, pa će nekoliko put živo udisati i izdisati.

Vježbe u dihanju neka se kasnije spoje sa vježbama u gombanju. N. p. primiti batinu, dignuti je nad glavu, a kod toga lagano udisati; spustiti batinu, a kod toga izdisati. — Batinu ravno pred sobom ispružiti i držati; ruke skučiti i udisati, ruke naglo ispružiti i izdisati. — Podići batinu preko glave i udisati, spustiti batinu na zatiljak i dihanje obustaviti; batinu preko glave natrag staviti, spustiti i izdisati. Kod ovih se vježaba prsište najizdašnije proširuje i rasteže, pa se upravo zato jako preporučuju. Umjesto batine mogu se na zatiljak staviti i ruke.

Svako udisanje neka se uvijek obavlja kroz nos, a usta neka su zatvorena.

Uz sav oprez s naše strane nije ipak uvijek zrak za udisanje sasvim sposoban, ili je prehladan ili je prevruć ili je presuh ili sadržaje u sebi više manje raznih škodljivih primjesa. Dišemo li kroz nos, tada se u njem hladni zrak ugrije (dakle i zimi valja vježbe u dihanju vani u prostom preduzimati), suhi i vrući zrak se ovlaži, prašina se kao i razne gljivice, koje bolesti prouzrokuju, u sluznatim prohodima nosa stegnu tako, da u pluća dođe samo zdrav, čist i dosta temperiran zrak. -- Dišemo li pako na usta, tad dolazi neposredno zrak u vrat, zjalo i pluća, pa je povod raznim opasnim bolestima u vratu i plućima, koje nastaju s prehlade ili s toga, što se škodljive gljivice uvuku nutra. — Djeca, koja uvijek kroz usta dišu, nadinju na razne bolesti u vratu; rađa se lako upala žabica, hunjavica, kašalj i plućne bolesti.

Djeca, koja ne mogu dihati kroz nos, kojoj su različite žlijezde, polipi itd. nosna prohodišta začepili, moraju se točno po strukovnom liječniku pregledati, da se to zlo izlijeći. Kod hunjavice uspješno se rabi ispiranje nosa. Mlačna se voda što moguće bolje nosom usrće. Ne mogu li toga djeca sama učiniti, upotrebljuju se tada uštrecavanja. Shodnom i prikladnom štrcaljkom ili irrigatorom štrca se sasvim nježno u nosnice. (Mala loptica sa malim šiljkom obavlja taj posao.)

Cesto se zbiva, da od zle navade ili pomanjkanja volje gdjetko usta uvijek otvorena drži. To se opazilo kod nekoga osamgodišnjega dječaka, koji je, kako je liječničko istraživanje dokazalo, sasvim zdrava nosa, od nekoga vremena, što je

samo mogao usta razvaljivao i upravo štropotno dihao: pa upravo ova buka prouzrokovala mu je veliko zadovoljstvo. Takovim se nečednostima mora svom strogosti predusresti. Primi ga među koljena, pa mu reci, da ne smije ustiju otvoriti, pa ga motri 10—15 časova; a to mora biti svaki dan po više puta, dok se priući naravnому dihanju na nos.

Po finim vlasovnim žilama teče krv do površine tijela, koje je pokriveno poreznom (šupljikastom) kožom. Kroz te šupljinice dolazi u doticaj zrak sa krvlju, koji istu pročišćuje. Ovdje se dakle donekle dade govoriti i o isparivanju, bolje rekuće o dihanju na kožu, pa se mora i na to misliti, kako će se koži u njezinim funkcijama pripomoći i kako je valja njegovati.

Zdrava, normalno djelujuća koža jest lijepe ružičaste boje, pa je dosta topla i poput baršuna mekana.

Uredi li se tjelesnim kretanjem i izdašnim disanjem kolanje krvi, tada će i krv, koja upravo u vlasovnicama umorno i mlohavo romoni, živahno opticati; pa ako se još isparivanje kože pospješi marljivim kupanjem i pranjem, kroz što se šupljinice otvore, od usušenoga se znoja očiste, te se tim nepotrebne tvari odstrane i zraku slobodan pristup pribavi, to će se djetinjemu zdravlju velika usluga iskazati, a bolest odvratiti.

Čim se u jutro dijete ustane, valja mu cijelo tijelo, već prema zdravlju, s vodom od 22 do 18 stupnjeva pomoći, pa sa suhim ručnikom dobro otrti i osušti.

Pranje i otiranje ima se obaviti u dva časa, tada se dijete pod nipošto prehladiti ne će. Poslije toga mora se dijete kretati, da se koža u njezinu djelovanju ne zapriječi, nego da se ugrije i krv, koja se je radi ohladnjene kože malo zastavila, opet površju privuče, a tada će opet bez zaprijeke pristupiti moći svim dijelovima tijela.

Svaki tjedan jedan ili dva put moraju se djeca sasvim okupati, u zimi u kakovoj kačici, a u ljetu, ako je samo moguće, svaki dan u potoku. Djeca idu lagano u kupalište, svuku se i pođu odmah u vodu. U vodi se moraju jako kretati, a starija se djeca podučavaju u plivanju. U vodi se ne smiju dugo zabaviti, a za one, koji, ne plivaju, dosta je pet časova.

Čim izađu iz vode, moraju si djeca golo tijelu rukama trü i vrlo kratko vrijeme na suncu boraviti. Tada se obuku i pođu na udaljeniju šetnju. Dosavši kući, dobiju jesti. — Neka više puta na dan peru ruke i lice, a svaki tjedan jedan ili dva puta da dobiju čisto rublje.

Da se isparivanje kože unaprijedi, valja da je i odijelo, koje imaju na sebi cijeli dan, takovo, da tijelu podade potrebitu toplinu. U ljetu neka imaju lahko, a u zimi gušće odijelo; prelahko ni preteško odijelo ne podavaj djeci. U prelaznoj dobi godine valja biti i kod odijela jako oprezan. Isto neka tijelu pristaje, nu ipak ne smije biti pretjesno; uže je odijelo po ljepši i uspravnije držanje tijela shodnije od širokoga.

Hrana.

Djeci se mora podavati više kruta, nego tekuća hrana, da budu prisiljena zalogaje dobro prožvakati i pomiješane sa slinom progutati. Upravo na to moramo osobito paziti, da budu zalogaji pomiješani slinom. Dijete neka polagano žvače; čim je dulje zalogaj u ustima, čim se drobnije zubima rasitni i slinom ovlaži, tim je laglja probava u želucu i u crijevu. Ta čovjek ne živi ob onom, što je pojeo, nego ob onom, što je probavio, što mu je želudac dobro prokuhao.

Jelo ne smije biti niti pretoplo, niti premrzlo. Imade jela, koja djeca apsolutno jesti ne mogu, ona su joj otklona, pa ju ne treba siliti da ista jedu, ali se mora dobro razlikovati, ne jede li dijete koje jelo radi tvrdoglavosti i hira. U ovom će se slučaju dijete prisiliti da jede tim, ako mu se drugoga ništa ne da, dok ne posluša.

Vrijeme, kada se jede, neka je točno ustanovljeno, a među tim vremenom neka se djeci ništa ne daje. Ovakova djeca imaju pet puta jesti: u jutro, do podne, objed, južina i večera.

Mirodijama jako začinjena jela i žestoka pića ne smiju doći na stol, jer to sve uzbudjuje nenaravnu žedu i spolni nagon. Kod jela se ne smije govoriti niti smijati, da jelo pogrešno ne zaleti u zjalo.

Poslije jela valja usta i zube oprati, da ne bude ostanaka među zubima, koji bi gnjilili i prouzrokovali ružan vonj. Njeguju li se zubi dobro, ne će se pavariti, niti krhati, pa je i to za pravilnu probavu i točno izgovaranje velika važnost.

Kod poslastice izbjegavaj slatke tjestenine, a ako je potrebno da se dijete nagradi, pobudi ili razveseli, rađe mu podaj voća, oraha, čokolade.

Važnija je kontrola nad djecom kako idu radi sebe od one, kako hranu primaju. Kako djeca jedu i piju, nadzira se redovito, dakle i dostatno, te je skoro upravo nemoguće, da djeca od jela i pila obole; ali najteže bolesti mogu nastati, ako redovito svoju naravnu potreboću ne obavljuju. Djeca se i u tom pogledu moraju na red pridržati, a moraju se priučiti, da svoje naravne potreboće obave odmah u jutro, čim se ustanu. Nastupi li zapeka, mora se upotrijebiti masaža na trbuštu ili uštrecavanje; ako bi zapeka dulje trajala ili ako dobiju proljev, valja odmah obavijestiti liječnika.

Tjelesno je kretanje za posvemašnu probavu veoma korisno. Najveći glad i najbolji tek imati će uvijek ona djeca, koja veselo i zadovoljno u prostom skaču.

Da se osigura odgojitelj proti svim mogućim nezgodama — jer se doista može lahko dogoditi, da se dijete opali, nagnjeći, dublje poreže, nogu ili ruku iščaši, kost prelomi — mora odgojitelj i u praktičnoj samaritskoj službi upućen biti, t. j. u toliko barem usposobljen biti, da se može iznaći kod manjih ozljeda, a kod težih da znade pružiti barem prvu pomoć dok liječnik dođe.

Upravo mnogostručno je djelovanje uzgojitelja, ako se ozbiljno prima njegovana povjerene mu djece. Ispunjajući sve svoje dužnosti i obveze mora pitomcima biti uzorom, mora biti upućen u zdravoslovje, a budno oko mora neprestance na gojenče svraćati, da odvrati od njega svako zlo.

Držeći se strogo ustanovljena reda svaki dan, tjedan za tjednom, mjesec za mjesecom, moraju se djeca na uredno živovanje priučiti, pa i usposobiti, da si sami uzmognu pomoći.
Priopćio A. S.

Kako se liječe oči po Kneippovu načinu.

Priopćio Š. H.

(Svršetak.)

Još ćemo navesti neke primjere župnika Kneippa, u kojima spominje kako je izlijecio razne očne bolesti.

Neki gospodin višega roda imao je tako slabe oči, da je dvadeset godina samo kroz najače naočale mogao čitati. Nu od kada se počeo liječiti vodom, ojačalo mu tijelo, a to je i na zdravlje očiju djelovalo. Za kratko vrijeme mogao je već na slabije naočale čitati, a poslije nekoga vremena ojačale su oči tako, da je mogao čitati bez svakih naočala. Liječenje bilo je u tom, da je tijelo polijevao, prao i oči kupao. Tim postupkom ojačalo je tijelo, a po tom ozdravile i oči; pa s toga se punim pravom veli, u zdravom su tijelu i oči zdrave.

Drugi neki gospodin, 36 godina star, poče u posljednje tri godine tjelesno slabiti i gubiti vid. Pošto su mu oči veoma oslabile, morade svoj zvanični posao napustiti i tražiti svojim očima lijeka. Ali na svoju najveću žalost nije ga mogao naći. Svi liječnici, koji su ga liječili, a među njima bijaše i špecialista za očne bolesti, izjavljuju se, da su mu očni živei odviše oslabili i da mu se pomoći ne može. — U toj nevolji počne se liječiti mrzлом vodom i nakon 24 nedjelje posvema ozdravi. Već poslije 12 nedjelja znatno je tjelesno ojačao i opažao, da mu se i vid jača, prem polagano, ali sigurno. Poslije daljnih 12 nedjelja posvema je ozdravio i vid mu se posvema povratio. Kao što je taj gospodin ozdravio, isto tako spominje Kneipp, da je ozdravio i neki starac od 64 godine, koj nije također 20 godina mogao čitati bez naočala.

Napokon spomenut ćemo još i ovaj primjer: Tri sestre dovedene su u Wörishofen, da si izlijee bolesne oči. Najstarijoj bijaše 11 godina, a najmlađoj 7 godina. Ova posljednja bijaše na jedno oko posve slijepa. Oči su joj bile upaljene, a glava posuta čirovima i prištimi. Na deseterim mjestima cijedio se je gnoj iz njezine glave. Druga djevojčica ne mogaše već $\frac{3}{4}$ godine podnašati svjetlosti. Glava joj bijaše otečena, a tjeme posuto čirovima. Najstarija bijaše također na jedno oko slijepa, a za uhom imala je velik prišt kao golubovo jaje. Ove tri sestre imale su prije pol godine škrlet (Scharlach). Prem ih je liječnik liječio, ipak su ostale nemile posljedice. Nakon 6 tjedana, što su se u Wörishofenu liječile mrzлом vodom, ozdravile su sve tri potpunoma. Prije svega dobivale su svaki dan jednostavnu, nu krijeplku hranu. Svako jutro dobivale su juhu, poslije toga do objeda svaku uru jednu ili dvije žlice mlijeka, za objed jednostavnu tjesteninu, a od objeda opet do večera svaku uru po jednu ili dvije žlice mlijeka. Na večer dobole su opet krijeplku juhu. Liječene su pako na ovaj način: Košuljice umočile su se u vodu, u kojoj bijahu iskuhanе truhine sijena i obukle prvoga tjedna svaki dan, a poslije svaki drugi ili treći dan. Osim toga su prane svaki dan dva puta mrzлом vodom i octom. Čim su djeca tim postupkom nešto ojačala, morala su uzimati polukupelji sa polijevanjem gornjeg tijela i koljena. Ovaj postupak upotrebljavao se je tako dugo, dok djeca nijesu posvema ojačala i ozdravila, a to je bilo postignuto u vremenu od 6 tjedana.

Kako je sljepoća strašna nevolja i bijeda, može samo onaj pojmiti, koji je već u muževnoj ili odraslijoj dobi budi kojim god nesretnim slučajem oslijepio. Pa ipak se oči najmanje njeguju i čuvaju. Kolike majke grijese već time, što svojim nepoznanjem ili budi nemarom zanemaruju u najranijoj mladosti njegovanje očiju svoje djece. A kolika opet mladež kvari si oči što iz objesti, a što opet iz neznanja time, što gleda u žarka i svjetla tjelesa.

Kako treba njegovati i čuvati oči o tom piše Kneipp slijedeće: Najpotrebitija jest za oči potpuna svjetlost, t. j. dan. Kao što trava pod drvećem zakržljavi, isto tako trpe i oči, ako im se oduzme svjetlost. Oko je otvoreno za svjetlost; u svjetlosti i kroz svjetlost razvija se i jača oko i njegovi živci. Zato treba da u sobama bude potpuna svjetlost, a ne da joj zastorima branimo ulaz

i stvaramo si tamnicu. Ne valja opet da je svjetlost prejaka, nu da je takova oku ugodna. Na to osobito valja paziti kod mlađeži, koja mora svaki dan čitati i pisati.

U sunce gledati veoma škodi očima, pa s toga je to najveća ludost, kada se djeca natječu, koje će dulje gledati u sunce. Očima osobito škodi kada tko nosi prejake naočale, ali još većma onda, kada ih tko nosi iz giznosti ili objesti. Neka nitko ne nosi naočale do velike nužde, a i onda neka pita za savjet liječnika, koji će oči pregledati i prema potrebi odrediti broj stakla. Osobito neka nitko ne kupuje naočala kod raznih trgovčića i kramara, jer oni ne mogu znati kakovo staklo traže bolesne oči. Takovim ljudima je svejedno, da li su doliene naočale, koje oni prodavaju, preoštare ili pako preslabe, — samo da oni do novaca dođu. Na ovaj su način već mnogi ljudi nastradali, jer mjesto da su si takovim očalima pomogli, izgubili su i ono malo vida što su imali. Kneipp kaže da je poznavao čovjeka, koji je nosio preoštare naočale, pa mu se uslijed toga upališe oči i mnoga godina patio je na glavoboli. Često puta opet griješe i sami liječnici, jer lakkounno dopuštaju mladićima nositi naočale. Kao što je poznato ima raznih bolesti očiju, pa je s toga i narav i uzrok bolesti različita. Mnoge očne bolesti potiču iz unutrašnjosti tijela i glave, osobito onda, ako se bolesnik često puta tuži na glavobol. Dakle u bolesnu tijelu ne mogu biti ni oči zdrave, nasuprot ako je tijelo zdravo i čilo, to su onda i oči zdrave. Zato se liječenje vodom osobito preporuča svim onima, koji pate na očnoj bolesti, jer prije svega treba najprije izliječiti tijelo, a onda će sigurno ozdraviti i oči.

Najednostavnija uporaba vode za očne bolesti jest pranje očiju sa mrzлом i svježom vodom. Voda ne samo da očima godi, nego ih jača i krijeći, da mogu odoljeti vrućini i zimi. Oči treba prati barem jedan put na dan. U vodu, kojom oči peremo, možemo pridodati razno ljekovito bilje. Tako n. pr. ako u vodu, kojom oči peremo, usipamo za nožni šiljak ubrašnenog komorača (*Fenchel, Foeniculum officinale All.*), dobijemo dobar lijek za čišćenje i jačanje očiju. Prašak od komorača priredimo si tako, ako spržimo komorač nad vatrom i sameljemo ga u običnom kafskom mlincu. U slučaju ako komorača ne nalazimo u naravi, možemo ga dobiti za par novčića u svakoj ljekarni. Komoračevim uvarkom ispiru se bolesne oči na dan po tri puta. Bolji se još uspjeh postizava, ako bolesne oči banjimo.¹⁾ Sličan lijek pruža nam i aniš ili slatki januš (*Anis, Pimpinella anisum L.*) i onda kumin ili kimel (*Kümmel, Carum Carvi L.*).

Osobito se preporuča kao izvrstan lijek, ako oči kupljemo u vodi priređenoj od biljke očanice, (*Augentrost, Euphrasia officinalis L.*). Za lijek upotrebljava se suho lišće ili se pako načini od suhog lišća prašak. Od lišća se napravi uvarak, dočim se prašak siplje u vodu. Uvarkom se Peru bolesne oči na dan 2—3 puta ili se umoći čista platnena krpica u taj uvarak, koja se metne i priveže na oči kroz noć. Do jutra oči znatno ojačaju i zjenica ojača. Kneipp preporuča da uza to bolesnik uzme na dan po jedan puta na šiljku nožu očaničkog praška, bilo na juhi ili vodi.

Uvarak očanice također ojačuje želudac i time pospješuje probavu, jer ta biljka svojom naravnom žuhkoćom ublažuje želučane sokove. Svakako se ne će kajati onaj, koji taj lijek upotrijebi u slučaju očne bolesti.

¹⁾ Lice zaroniti u vodu, a oči da su otvorene.

Pregled djelovanja Marijinskoga društva za dobrobit slijepaca u Rusiji od god. 1.881.—1.891.

(Svršetak.)

I. Prostorije za mlade slijepce.

a) Zavod Aleksandro-Marijin u Petrogradu.

Za vrijeme postanka društva Marijinskoga god. 1.881., da poboljša tešku sudbinu slijepaca, nađe već osnovan maleni neki zavod sa desetero slijepih djece, što ga je osnovao jošte prije u Petrogradu neki posebnik. Društvo primi ovaj zavod u svoje okrilje i utemelji skoro poslije toga pod istim uvjetima učionu za male slijepih djevojčice. God. 1.885. smjeste oba zavoda u jednu kuću, iznajmljenu u tu svrhu, da uzmogne uzdržavati 55 djece.

U početku razvijatka društva upozna se potreba, da se postavi ravnatelj na čelo novom zavodu i obrati se s toga radi na nadzornika nekoga zavoda za mlade djevojke, M. Nedlera, koji je nadzirao dva malena zavoda bez naplate i bez počasti.

Dok se pripravljalo na ove posebne uredbe, poslaše Nedlera prije godine 1.885. u kraljevski zavod za slijepce u Draždane, i na svom povratku imenovaše ga ravnateljem zavoda u Petrogradu.

Od onoga se vremena zavod nalazi u pravilnim i normalnim okolnostima, pa se mogao širiti i napredovati u svojoj sistematicnoj organizaciji. Ipak su mali slijepci samo vrlo teško mogli doći u novi zavod i do god. 1.889., kad se zavod imao prenijeti u novu zgradu, jer je broj učenika postigao maksimum od 55.

Pod konac godine 1.883. odluči društvo da sazida zgradu za zavod slijepaca i ono pred građitelju Tomišku, akademičaru, da izradi plan zgrade, koja bi mogla uzdržavati 120 slijepaca (70 dječaka i 50 djevojaka). Kad su ovi planovi bili svršeni, odredi glavna skupština svotu od 250.000 rubalja za građenje zgrade, a poglavarstvo grada Petrograda dade društvu sasvim blizu grada potrebno zemljiste. Napokon se god. 1.887., poslije mnogih pokušaja i promjena pristupilo k poslu, da se sagradi i zavod Aleksandro-Marijin za mlade slijepce i u proljeću je god. 1.889. sva zgrada sa svim nuzgrednim prostorijama bila svršena i zavod se ondje namjestio; ali svečano otvorenje crkve i ostalih prostorija zavodskih bijaše tek 29. svibnja slijedeće godine u prisutnosti Njezinog car. Veličanstva.

Misli se, da je ta zavodska zgrada po svojoj uredbi najbolja u cijeloj Evropi.

Društvo nije dobilo nikakove pripomoći od države za gradnju zavoda, ali je kao nadoknadu dobilo carski upravo dar, koji mu je osigurao opstanak za uvijek.

Njegovo Veličanstvo car Aleksandar II. udostojao se odrediti, poslije smrti vrle mu supruge carice Marije Aleksandrovne, da se dade iz njegove blagajne milijun rubalja za koj plemenit čin, a u njezinu spomenu. Već za njegova života radilo se o tom, u koju svrhu da se to dade, ali bez uspjeha.

Prije nego je nastupio na prijestolje car Aleksandar III., potaknuše ovu misao s nova, ali nijesu ništa stalna odlučili.

Napokon se opet potaknulo pitanje god. 1.888. i predsjednik vijeća Marijinskoga društva i tajnik državni, Grot, odvaži se, da upravi na uzvišenu zaštitnicu društva, caricu Mariju Feodorovnu, poniznu molbu. Razloživši Njezinom

Veličanstvu, kako se je pokojna carica brinila za nesretne slijepce, kako je radila oko poboljšanja tužnoga stanja u kojem se nalaze slijepi, za koje se u Rusiji troši godišnje 200.000 rubalja, reče, da je nemoguće, da bi se mogla naći bolja svrha novcu, što ga je pokojni car ostavio za neki plemeniti i Bogu ugodan čin, i to u spomen carice Marije Aleksandrovne. Zamoh je, da odredi glavniciu, da se njom uzdržaje prvi veliki zavod, utemeljen u Rusiji inicijativom carice Marije Aleksandrovne, za odgoj i poučavanje slijepaca. To je bio živ spomenik njoj u spomen.

Njihova se Veličanstva car i carica udostojao, da pristanu na tu molbu i 14. srpnja 1.888. naredi car, da se svota od 1.000.000 rubalja dade na raspolaganje Marijinskom društву, a kamatima će se uzdržavati zavod slijepaca u Petrogradu, koji je od sada dobio ime „Zavod Aleksandro-Marijin za mlade slijepce“, a društvo će u budućnosti nositi ime „Društvo carice Marije Aleksandrovne za dobrobit slijepaca“. U isto vrijeme dobio je zavod također veliku vilu, Novoznamenku, staro vlasništvo Mijatleva, da bude zabavištem slijepoj djeci. Ovaj veličanstveni zaselak odstupi društvo petrogradskom poglavarstvu za 90.000 rubalja, a tu svotu odredi za uzdržavanje slijepaca, koji su svršili svoj tečaj u Aleksandro-Marijinom zavodu.

Ovaj zavod za mlade slijepce bio je organizovan za 120 djece; za 70 dječaka i 50 djevojčica, po primjeru tuđih zavoda. Prvoga siječnja 1.892. uzdržavao je 100 učenika (58 dječaka, 42 djevojke). On imaju pripravni odjel, razdijeljen u dva razreda, te tri školska razreda, a kad svrše, onda (u 14. ili 15. godini po prilici) polaze u odjel zanatnički, t. j. u radionice, u kojima uče košaraštvo i kefarstvo, a rade vrbovinom, trskom, rogozom, slamom i trstikom. Djevojke se priučavaju raznom žen. ruč. radu. Glazbu uče samo oni, koji imaju sredstava i talenta. Poučavanje u glazbi je poprilično samo u početku teško, dok se note ne nauče. Tjelovježba je potrebna slijepcima, ne samo kao sredstvo fizičnog odgoja, nego također za to, da se njihov značaj razvije i napokon da im dade kretnjama više sigurnosti i stalnosti, da im pomogne, da se vrate sami lakko u svoje prostorije i t. d., a i ovaj dio programa jest predmetom opće pažnje u zavodu Aleksandro-Marijinom.

Učenici ostavljaju zavod u 19. ili 20. godini. Do 1.893. izašlo je 6 dječaka i 7 djevojaka. Ova šestorica naučiće kefarski zanat; četvorica između njih rade vrlo dobro i imaju dosta posla, da se opskrbe za život. Peti ne radi zlo, ali vrlo polagano, ali uz malu pomoć i on će se proturati; šesti je malo nadaren, te je spreman da podne u kakvi samostan. Četiri djevojčice natučile su razne ručne poslove, a tri su dapače i kefarski zanat izučile; četvrta umije praviti stolice i rogožine od slame i trstike. Od onih triju dvije su naučile zanat dobro i kod svojih roditelja u Petrogradu rade i dobivaju lakko sredstva za život. Treća je isto tako kod majke, ali radi sa slabijim uspjehom, a četvrta je otišla u samostan u provinciji.

Prvi je materijal za posao slijepaca dao zavod, a proizvodi su spremjeni u društveno spremište, koje je u Petrogradu bilo za to napose sagrađeno baš u tu svrhu. Prijedmeti su bili procijenjeni, a slijepci su dobili za plaću to, da su bili po zaslužbi smješteni u viši razdio.

Učenici, što su svršili tečaj u zavodu, opskrbe se dobro odijelom, obućom, oruđem i potrebnim materijalom. Oni, koji su namješteni kod posebnika, dobivaju potpuno opremljenu postelju, kovčeg i malenu svoticu, da mogu plaćati stan i uzdržavanje, dok šta zasluže. Ove su pomoći utemeljene posebnom zakladom od

1.889. u tu svrhu, da uzdrže i potaknu na rad najstarije učenike Aleksandro-Marijinog zavoda. Ova zaklada ima po prilici 164.000 rubalja.

Od onih je deset mladića, koji su dobili također na koncu pomoć od zavoda, jedan mladi slijepac, sin nekog svećenika na selu, ostavio radionicu, jer je bio bolestan, ali je već izučio svoj zanat. Kad se njegovo zdravlje povratilo, pošao je kući, ali je ostao ondje samo neko vrijeme; seoski život nije mu dovoljno donašao, što je on trebao. On se preselio u Petrograd i dao se na prepisivanje knjiga u Brailleu, a to mu donašaše kakovih 25 do 30 i više rubalja na mjesec. U zavodu je napredovao vrlo dobro tako, da je načinio ispit i dobio diplomu učitelja. Nasuprot on nije imao ni volje ni sposobnosti za druge ručne poslove, ali je ipak i tu dosta dobro napredovao. Videći, da se prevario u nadi, da će postati učiteljem u javnoj učioni, dade se samo na svoj posao svom ustrajnošću.

Za vrijeme deset godina Aleksandro-Marijinog zavoda bila su samo četiri učenika isključena: jedan poradi zla ponašanja, a druga trojica radi nesposobnosti za ikakav rad i poradi duševne nesposobnosti.

b) Zavodi za mlade slijepce u pokrajinama.

Marijinsko je društvo na početku odlučilo, da samo u onim gradovima osnuje zavode za slijepu djecu, gdje će se naći ljudi, koji će raditi za boljak slijepaca ili gdje će se naći čitav komitet, da organizuje i upravlja zavodom i gdje su okolnosti u ono vrijeme takove, da se može sakupiti dobrovoljnih prinosa i dovoljnih darova, da se uzdržaje sličan zavod.

Do sada ima u 12 provincija zavoda za slijepu djecu, koji se nalaze pod pokroviteljstvom Marijinskoga društva, a to su: Kijev, Revelj, Kostroma, Voronež, Harkov, Kazanj, Odesa, Smolensk, Tula, Samara, Ufa i Perm. Ima još zavod u Moskvi, a tri su zavoda, koji su pod zaštitom: Černigova, Saratova i Tvera.

Svi su ovi zavodi utemeljeni po istom načinu. Iznajmiše pristojnu zgradu sa 3 ili 4 sobe i uređenu, da u prvom početku smjesti 10 djece iste dobe i spola (od kakovih 7 do 11 godina). Glavaricom je takova zavoda mlada učiteljica, dosta verzirana, da može ove mlade slijepce poučavati u početnim naucima, ali broj djece ne smije nikada prijeći preko deset, a ista učiteljica brine se i za gospodarstvo.

Više poglavarstvo je vijeće družbe ili komitéa, koje određuje službe pojednim družbama i njihovim nadzornicima, a također daje i potrebne pouke učiteljicama. Da se priuči na sve pojedinosti odgoja i podučavanja, ide svaka učiteljica, prije nego nastupi službu, na tri ili četiri mjeseca u petrogradski zavod Aleksandro-Marijin.

Od dvanaest provincijalnih zavoda samo su dva isključivo za mlade djevojke; u četiri imade djece obojega spola, a u ostalima su do sada samo dječaci. Do sada su zavodi u Kijevu, Odesi, Revelju, Voronežu, Permu i Ufi stekli također vlastite kuće. Veći dio ovih kuća jesu darovi, ponuđeni društvu Marijinskom od posebnika, da mu se djelokrug raširi. U Permu je neki veletržac dao 28.000 rubalja, da se sazida zgrada za zavod slijepaca. U Odesi poklonio je Mavracordato lijepi zaselak, da se ondje sagradi zavod. Ovdje se može smjestiti 40 djece. Dva zavoda, u Harkovu i Kostromi, namjeravaju sagraditi zgrade, baš za zavode slijepaca odredene, gdje će se moći smjestiti 60 djece obojega spola. Najveći se dio zavoda uzdržava darovima i prinosima, sakupljenim u provincijama, te posjeduju također vlastite glavnice. Ali nijesu svi zavodi sretni; ima

ih, koji se ne mogu uzdržati bez obilne pripomoći Marijinskoga društva i koji ne mogu platiti gradnju zavoda.

Može se računati, da u tim zavodima, što ih je utemeljilo Marijinsko društvo ima sada po prilici 450 djece. To je vrlo mnogo, ako se uzme u obzir, da je društvo počelo raditi tek godine 1.881.; ali je broj malen, ako se ovaj broj usporedi sa ogromnom množinom slijepih djece, koja bi morala biti smještena u zavodima i kojih broj iznosi do 15.000.

II. Zavodi s radionicama za starije slijepce.

Marijinsko je društvo utemeljilo u raznim epokama četiri zavoda s radionicama, da se nauče odrasliji slijepci kojemu zanatu i to: najprije u Petrogradu, zatim u Kijevu, Ufi i Kamenc-Podolsku. Prva tri su se vrlo kasno učvrstila dok su pokazala vještina, prem nauk u zanatu ne pokazuje nikakove poteškoće za slijepce, sve do 35 godine, ali svaki je ipak sretan, da se nauči redu i disciplini. Ovakav zavod imalo je Marijinsko društvo sa radionicom za odraslike slijepce samo u Kamenc-Podolsku. Njegovo uzdržanje stoji više od 3.000 rubalja na godinu. Ovaj posjeduje svotu od 25.865 rubalja i kuću.

Za one odrasle slijepce, koje kao djecu nijesu mogli primiti u uzgojni zavod, a željeli su da nauče kakav zanat, ustrojilo je Marijinsko društvo sada u Petrogradu dvije velike radionice. Primaju takovi, koji nijesu prešli tridesetu godinu, da se ponajprije nauče četkarski i košarački zanat. Ovi će slijepci biti na trošak društva kod stanovnika u okolini i morat će za vrijeme da sačine čitavu koloniju slijepaca, koji će polaziti radionice Marijinskoga društva.

III. Tiskanje knjiga Brailleovim slovima.

Prvo je djelo tiskano u Rusiji u Brailleu 1.885., odlomei pripovijedaka za djecu, i to u Moskvi velikom brigom neke gospodice Adler, koja je došla iz Njemačke u toj namjeri, da pokaže te znakove, a sama je i složila i tiskati dala. Gotovo je u isto vrijeme gosp. Treumann, nadzornik škole slijepacau Petrogradu, pronašao poseban aparat za tiskanje knjiga pomoću igala, a te su se knjige tiskale u ovom razdoblju. Do godine 1.886. bilo je izdavanje knjiga po tom sustavu povjerno najprije državnoj tiskari, kasnije posebničkoj, koja je taj posao imala sve do sada. Za vrijeme prve periode izdalo je društvo 26 djela u 12.450 svezaka, koji su stajali 22.000 rubalja.

Napose izdalo je i uvelo izdavanje knjiga u Brailleu, kako se to činilo u Parizu i u ostalim većim gradovima. U Petrogradu, u nekim gradovima u pokrajinama utemeljiše družbe ženâ, koje su imale da prouče to pismo i da presipisu knjige za slijepce.

Prva je družba u Petrogradu od 60 gospođa priredila knjige za djecu iz boljih djela narodne literature, u svemu 800 svezaka, tako im društvo imade zahvaliti čitavu knjižnicu.

IV. Izdanja, što se tiču slijepaca.

Marijinsko društvo čini sve što može, da pokaže sva sredstva i sve moguće pripomoći, što su korisne za opstanak slijepaca; ono svake godine dijeli, razašilje besplatno i izdaje mnogo djela, što razlažu odgoj i pouku slijepih djece i nastoji oko boljka njihove nesreće. Ono objelodanjuje u državi izvore opstanku

slijepaca u ostalim krajevima, ono prima i izdaje mnijenja internacionalnih skupština za dobro slijepaca i izdaje prijevode boljih djela o odgoju.

Prijevod o domaćem odgoju i uzdržavanju slijepih djece sve do dobe kad će polaziti školu, od Mavre de la Sizeranna, tajnika društva francuskoga za odgoj slijepaca i poboljšanje njihove bijede, bio je tiskan u 40.000 komada na trošak društva i poslan po svim krajevima Rusije¹⁾.

God. 1.886. potakne društvo Aderkasa, tajnika svoga, da izdaje list „Ruski slijepac“. To je bio prvi žurnalistički list, koji se napose bavio pitanjima o poboljšanju nesreće slijepaca, a uzdržao se do danas.

Pitanje o odgoji i pouci slijepaca, kao i sredstva protiv sljepoće, vrlo je slabo u Rusiji istraženo i većina naroda ne poznaje niti postanka posebnog zavoda u korist slijepaca. Ali je vrlo hvale vrijedno, da je Marijinsko društvo nastavilo sa istom marljivošću propagandu, da tomu stane na kraj, pobijajući krive sudove protiv odgoji slijepaca.

Treba priznati na posljeku, da je ova propaganda do sada društvu mnogo koristila i da su se učvrstile mnoge dobre misli. Za vrijeme posljednih godina mnogo se je toga postiglo. Broj zavoda za slijepce od dana do dana raste i oni roditelji, koji žele poslati svoju djecu u zavode, sve više i više oko toga nastoje; s druge strane opet preplatnici lista „Slijepac“²⁾ i zahtjevi iz svih krajeva carstva, što se tiču pouke i uzdržavanja slijepaca sve više, i više rastu, a isto tako i darovi u te svrhe.

V. Sredstva protiv sljepoći.

Profilaksija sljepoće jest od utemeljenja društva, pa do sada najznamenitije djelo. Ali obzirom na maleni broj liječnika očiju u Rusiji, osim u znatnijim gradovima, nijesu sredstva do sada baš osobito tražena.

Osim toga, što se sakupljaju u zapadnoj Evropi darovi kao u nas, određeno, je da se za sve slijepce, kojima se ne da zapriječiti posvemašnja sljepoće, daje ne samo jedna trećina istih, već i ostale dvije trećine; jer da to nije samo posljedica neznanja ili nemara matera i odgojiteljica, već i posljedak lih zdravstvenih odnosa ili pomanjkanje liječnička. Čini se kao da je uzrok vrlo čestoj sljepoći baš upala očiju kod novorođene djece, koja se dade lahko zapriječiti običnim pranjem odmah poslije poroda, samo da se u vodi rastopi 2 centima srebrenoga subrata. Liječnik Katzaurov izdao je u ruskom jeziku god. 1.886. knjigu, gdje razlaže jasan način i kratku upotrebu ovoga lijeka, što ga je on često upotrijebio sretno u provinciji Jaroslavskoj. Ova knjiga tiskana je u velikom broju eksemplara i raspačana gratis na trošak Marijinskoga društva u raznim krajevima i mjestima carstva³⁾.

Društvo se brine i za one, koji boluju na očima, da se spreme u gradove, gdje imade liječnika i ono uzdržaje razne klinike za takove bolesnike.

Marijinsko je društvo uredilo godine 1.891. dvije bolnice za one, koji boluju na očima, u Tiflisu i Taškentu, u kojima dobivaju bolesnici besplatno liječničku opskrbu. One, koji trebaju dulju opskrbu, smještaju u vojničku bolnicu u Taškentu na trošak društva, a za one, koji boluju teško, društvo je uredilo posebnu bolnicu u Tiflisu.

¹⁾ I mi smo ga donijeli u prevodu u svoje vrijeme.

²⁾ „Ruski slijepac“ u zadnje vrijeme uzeo je ime „Slijepac“.

³⁾ Kod nas je pokojni Selak radio na tom polju. Vidi: Prvi korak da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih. — Koprivnica 1.889.

Ovo je sve društvo načinilo u najnovije dobu. Ono je posalo prijašnjih godina 7 mladih liječnika u razne krajeve Rusije, gdje je bilo mnogo bolesnih na očima. Mali taj broj liječnika nije mogao da pomogne svima, koji su se na njih obraćali. Ali pored toga postignulo se vrlo dobrih rezultata i moglo bi se nastaviti svake godine s dobrim uspjehom.

VI. Opstanak slabih slijepaca ionih, koji su prekoračili određenu dobu.

Prva svrha Marijinskoga društva jeste, da pomogne i da pripravi za posao mladiće i da im dade priliku, da nauče kakav zanat, ali ono pomaže i slabim i starim slijepcima uz svu moguću pripomoć. Ovaj se način opstanka do danas na dva načina podupirao: Društvo uzdržaje na svoj trošak slijepce u hospicijima, koji nemaju nikakova izvora za opstanak ili koji su slabi ili ono utemeljuje radionice na svoj trošak.

U najviše slučajeva zadovoljava se društvo da dade pomoć u novcu. U tu svrhu izdalo je ono prvih 10 god. 27.000 rubalja.

VII. Statistika.

Prvu statistiku slijepaca izdao je ministar unutarnjih posala god. 1.886. Ustanovilo se je, da broj slijepaca u cijelome carstvu iznosi 189.999 obojega spola, a od toga otpada 94.097 na muškarce, a ženskih je 95.830. Po statistici u raznim krajevima najviše se nalazi slijepaca u Evropi u 50 ruskih pokrajina — 173.782. Po prilici u provinciji Polonji 5.352, a u Kavkazu 10.774., gdje dolaze na 1.000 stanovnika po dva slijepca. U Rusiji je broj slijepaca najveći u provincijama sjevero istočnim, kod prasjedilaca, gdje se računa na 1.000 stanovnika 5 slijepih. Djeca u dobi kad polaze školu, u omjeru su kao 10 slijepih naprama 100.

Ovo je izdanje bila od velike vrijednosti za daljni rad, što ga je društvo poduzelo. Ali posve potpunih statistika nije se moglo, dobiti, već jedino uz pomoć liječnika očiju i njihova je zasluga, da se je mogao stupanj sljepote barem malo ograničiti; ali je na žalost teško ustanoviti točan broj, jer imade malo liječnika za oči, osim u gradovima, pa je vrlo teško računati na to, da će zajedno moći raditi. Društvo će nastojati, da na svoj trošak uzdržaje slijepce, koji nijesu dobili ni odakle pripomoći, da uredi i za njih radionice, u opće ono će svaku žrtvu dati u svim prigodama, gdje će biti moguće i potrebno.

Ako sada svrememo okom na sve, što je društvo učinilo ovih deset godina — reći ćemo, da ono nije izvršilo svoje dužnosti, ma da ono i pokazuje veliku zahvalnost onima, koji su mu na koji mu draga način pomogli u toj plemenitoj nakani. Do sada je pružilo dokazā, koji mu daju nadu za bolje rezultate i veću pripomoć, a po gotovo kad bi se broj članova i zgrada povećao i kad bi općinstvo i cij narod nastojali, da u prvom redu od onih, koji trebaju tuđu pomoć, pomognu slijepcima. Ali na žalost većina ljudi ne zna za društvo, a i drugi mnogi, koji doduše znaju za nj, ne će da se upišu kao podupiratelji, kao članovi društva, da doprinesu svoj „obol“ u tu plemenitu svrhu. Nema ništa lagljega nego se upisati kao član. Dosta je da se obeća, da će se davati, bilo u Petrogradu u glavnom zavodu ili u pokrajinama u društvenim zavodima, — pet rubalja na godinu — pak je članom Marijinskog društva.

S francuskog preveo A. B.

VIJESNIK.

Domaće vijesti.

Na uvaženje. Naše vrijedne čitatelje osobito upozornjemo na prvi članak u današnjem broju, ne bi li se našao i koji povjerenik za društvo sv. Vida. Tko želi tako biti, neka pismeno saopći upravu, odboru istoga društva, a ovlast i upute dobiti će naknadno.

Trahom je očna bolest, koja može prouzročiti sljepoću. U vedama iz nutra pojave se vrlo mali prištići, koji izljeću nečist. Izljećiti se dade ova bolest, ali ako se zapusti, to nam pomalo razara vid. U novije doba čitamo u našim novinama, da se je tu i tamo našlo u nas trahom. Najnovija vijest namjavlja, da se je našlo i u karlovačkom kotaru, a osobito mnoga bolesnika u Podravini belovarske-križevačke županije. Moguće je da je i više slučajeva te bolesti u nas, ali nije oblasti poznato. Naše cijenjene čitatelje upozorujemo, da svakog onog upute odmah k liječniku, koga bi šta kao srbilo ili peklo u očima. Ako liječnik pronađe trahom, valja se točno držati njegove upute, a osobito treba paziti, da se drugi ne pere u istoj posudi ili ne briše istim ručnikom (peškirom), koje rabi takov bolesnik.

Društvo sv. Vida, za uzgoj slijepaca čestitalo je novom nadbiskupu, pres. g. dr. Jurju Posiloviću, na previšnjem imenovanju. — Glavna skupština biti će po prilici polovinom svibnja, u kojoj će se izabrati uprav. odbor. Pristupnice u društvo dobivaju se kod uredništva ovog lista. Za Zagreb je imade svaka knjižara, te p. n. gg. A. Brusina i F. Hribar u Ilici i A. Zeininger u Dugoj ulici.

Do 20. travnja pristupili su u ovo društvo slijedeća p. n. gospda:

Zakladatelji: presv. g. Julijo Drohoček, biskup križevački i pr. predsjednik ovog društva (1.000 for.), p. n. g. E. Kolmar, novčar itd. u Zagrebu (1.000 kruna), preč. g. Konrad Šnap, kanonik zagrebački (100 for.).

Prinosnici (po 2 for.): p. n. gg: V. Bek, A. Brusina, F. Certin, Dr. J. Florschütz, F. Kiršner, Dr. A. Lobmayer, A. Maruzzi, Dr. M. Matina, Dr. A. Maurovic, gđa. J. Ramer, D. Rašić, S. Reiner (iz Voralberga), M. Rukavina, J. Semelić, A. Starec, A. Stiplošek, M. Stunković,

Sadržaj: Najvećoj sirotinji u prilog. — Tjelesna njega u govoru zaostale djece. — Kako se liječe oči po Kneippovu načinu. (Svršetak.) — Pregled djelovanja Marijinskoga društva za dobrobit slijepaca u Rusiji od god 1.881.—1.891. (Svršetak.) — Vijesnik: Domaće vijesti. Razne vijesti.

V. pl. Tomaj, Učiteljski zbor kaptol. škole u Zagrebu, A. Zeininger, A. Zorinić.

Osim toga primilo je društvo 50 for. od svog predsjednika, koj se je novac sakupio kod gozbe u njegovu dvoru; 20 for. od saborskih stenografa, 150 for unišlo od koncerta. Gđa Terezija Špitaler poklonila je 100 for., a obitelj Zeininger 10 for.

Za povjerenike javilo se je do sada vrlo malo gospode.

Razne vijesti.

Izložba umjetnina. Udruga gluhonijemih umjetnika u Monakovu želi urediti izložbu svih onih umjetnina, koje su izradili gluhonijemi bez razlike narodnosti. Primaju se i umjetne radnje p. kojnih već supatnika. Upiti i prijave šalju se: Monakov (Schelingstrasse br. 113 III. lijevo).

Kongres gluhonijemih Nijemaca biti će na duhove o. g. u Wiesbadenu.

Dopisnica.

Slav. n. puč. škola u O. na D. U redu je. Ono drugo ime zanijelo nas je.

Nekoja gospoda reklamiraju brojeve na dopisnicu, a tim troše novac, kojeg ne bi morali trošiti. Ako se u tu svrhu pošalje otvoreni list, pa se na naslovu napiše: u poslu reklamacije, tad se za nj ništa ne plaća.

Kod uredništva ovog lista dobivaju se ova djela:

1. Dr. N. Selak: **Prvi korak da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih.** — Koprivnica 1.889. — Cijena 20 nč.
2. — **Drugi korak da se u Hrvatskoj i Slavoniji umanji broj slijepih.** — Zagreb 1.888. — Cijena 20 nč.
3. — **Oči i zdravlje školske djece u Hrvatskoj i Slavoniji.** — Koprivnica 1.890. — Cijena 15 nč.
4. V. Bek: **Uzgoj slijepaca I.** — Zagreb 1.888. — Cijena 30 nč.
5. **Prijatelj slijepih i gluhonijemih.** Teč. I. Cijena 2 for.

Ako se novac pošalje naputnicom, šalje se svaka narudžba franko.

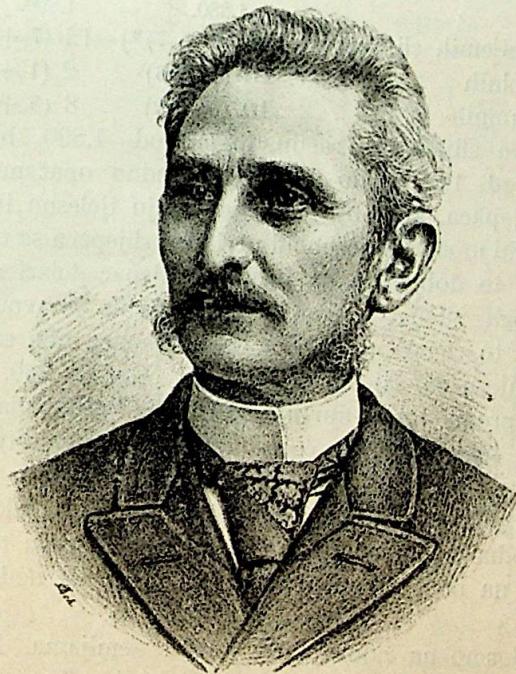
Uređuje i izdaje: **Vinko Bek.**

Izlazi mjesečno. — Godišnja mu je cijena 2 for. — Za inozemstvo 30 nvč. više. — Đaci plaćaju polovinu. — Neplaćeni se listovi ne primaju. Rukopisi i preplata šalju se uredništvu u Zagreb, Vlaška ulica 62. — Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 6.

Zagreb, lipnja 1.894.

God. II.

Edmund Kolmar.

Slijepci prema popisu 1.890.

Dobrotom našeg statističkog ureda dobili smo neke podatke o broju slijepaca u našoj domovini, prema kojima smo izračunali daljne potrebne još podatke, te ih želimo iznijeti na javu, da se vidi, kako stojimo i s tim pitanjem. Kako do danas nemamo podataka o broju slijepaca u ostalim zemljama i državama, to nije moguće omjeriti naše odnošaje prema odnošajima drugih naroda. Tako će nam taj posao ostati za kasnije doba.

Uspoređujući podatke od godine 1.890. sa onima od 1.880., ne možemo također u svim potankostima omjeriti uspjehe jednog popisa prema drugom. Razlog je tomu taj, što se je u tom razdoblju promijelo političko razdjeljenje, a bio bi ogroman posao, da se pružene brojke poredaju prema poreznim općinama, te iz ovih uredi potpuna slika o rastenju ili padanju sljepoće u pojedinim našim krajevima. Dakako da bi ovo vrlo koristilo, jer bi tako znali u kojem nam je kraju prije začetli rad proti toj narodnoj bijedi i nesreći. Nu i bez tih podataka moći je približno pokazati, gdje je sljepoća zahvatila veći dio žiteljstva i gdje se ona množi.

Da se više ne osvrćemo i na podatke od g. 1.869. uzrok je taj, što nam ti podaci nijesu toliko povjerljivi.

	1.869.	1.880.	1.890.
Ukupan broj slijepih iznaša .	1.963	2.688	2.916
Muških je	1.076	1.256	1.372
Ženskih pako	887	1.432	1.544

Iz toga vidimo, da je svake godine sve više slijepaca. Tako ovo 10 godina narasao je broj za **228**.

No osim do sada navedenog broja slijepaca, iskazuje nam popis

	1.880.	1.890.
gluhonijemih slijepaca .	13 (6 + 7)*)	12 (7 + 5)
umobolnih . , .	10 (4 + 6)	2 (1 + 1)
slaboumnih . , .	10 (8 + 2)	8 (5 + 3)

Uzmemo li i ove slijepce u račun, to je god. 1.890. bilo ukupno **2.938** slijepaca, dočim je god. 1.880. bilo **2.721**. Tu ujedno opažamo, da se je umanjio broj takovih slijepaca, koji bi imali još koju tjelesnu ili duševnu manu, što nas samo razveseliti može. Omjerimo li prvi broj slijepaca sa cijelokupnim brojem žiteljstva 1.890. god., to dobijemo, da jedan slijepac dolazi na **749** stanovnika, a na 10.000 ukupnoga žiteljstva iznaša kvota **13·33**. Sravnimo li taj broj sa onim od god. 1.880., to ćemo opaziti, da broj slijepaca nije rastao u ovom razdoblju u istom razmjeru sa cijelim žiteljstvom. God. 1.880. bila je ta kvota **14·20**, pa se je ona prema tomu umanjila za **0·87**. Dakako da je to vrlo malen broj, no podaje nam ipak nade, da će se i u buduće umanjivati bar kvota slijepaca. Ne možemo znati koji su tomu uzroci, da se je kvota umanjila, prem se je u tom razdoblju pojavio u većoj mjeri trahom po cijeloj zemlji, dakle su nastali nepovoljni odnošaji. Mislimo, da će u prvom redu biti veći broj liječnika, pa se obzirom na novi zakon o zdravstvu možemo nadati još povoljnijim rezultatima.

God. 1.880. bili smo na žalost među onim zemljama, koje su iskazivale najveću kvotu slijepaca, pa se bojimo, da će po svoj prilici i sada tako biti. Zanimalo bi nas da znademo napose kolika je kvota sada u Salcburškoj, a po

*) Prvi brojevi ovdje u zaporcima označuju muškarce, a drugi ženske.

gotovo u Finskoj, jer su ove imale od nas veću kvotu.¹⁾ God. 1.880. došao je jedan slijepac na 688 stanovnika.

Pogledamo li kvotu slijepaca prema spolu, to je bilo

	1.880.	1.890.
muškaraca . . .	13.31	12.58
ženskih . . .	15.09	14.07

Dakle i tu nam se ukazuje povoljni broj, a osobito kod ženskih, jer je kod njih pala kvota za 1.02, dočim je kod muškaraca pala samo za 0.73. Svrnemo li se pako na ukupni broj slijepaca po spolu, to viđamo vrlo malu razliku. Muškaraca je više za 116, a ženskih za 112 od posljednjeg popisa.

Ako i jest poprečna kvota slijepaca obzirom na cijelu zemlju nešto manja od predzadnjega popisa, to je ipak kvota u raznim krajevima vrlo različita, da pače nadmašuje najveću kvotu, koja se je ukazala kod popisa 1.880. Tako je n. pr. grad Bag 1.880. imao najveću kvotu sa 42.25, a i sada imade najveću kvotu od svih gradova sa još većom kvotom 45.38. Od svih gradova najbolje stoji Zagreb 1.880. iskazivao je kvotu sa 10.81, a sada je pao na 0.71, a to je u opće najmanja kvota, koja se ukazuje ne samo kod gradova, nego i kod županija, te kotara.

Za bolje ravnjanje evo skrižaljke o broju i kvoti slijepaca, prispolobljeno sa popisom 1.880.

Tekući broj	Ime grada	Po popisu 1.890.		Po popisu 1.880.		1.890. više ili manje u	
		kvota	broj	kvota	broj	kvoti	broju
		slijepaca		slijepaca			
1	Bag	45.38	3	42.25	3	+3.13	-
2	Koprivnica	27.64	18	34.84	21	-7.20	-3
3	Varaždin	18.09	20	25.07	26	-6.98	-6
4	Senj	17.90	5	29.61	9	-11.71	-4
5	Križevci	17.08	7	21.88	8	-4.80	-1
6	Osijek	15.67	31	22.81	25	-7.14	+6
7	Bakar	15.38	3	19.98	4	-4.60	-1
8	Kostajnica	14.33	3	7.82	2	+6.51	+1
9	Brod	12.15	6	2.25	1	+9.90	+5
10	Ivanić	11.79	1	26.56	2	-14.77	-1
11	Mitrovica	11.52	11	12.59	9	-0.93	+2
12	Sisak	11.42	7	14.47	8	-3.05	-1
13	Zemun	10.91	14	14.36	17	-3.45	-3
14	Karlovac	10.79	6	3.43	2	+7.36	+4
15	Karlovc	9.09	5	6.10	3	+2.99	+2
16	Petrinja	8.52	4	6.70	3	+1.82	+1
17	Belovar	7.89	3	9.46	3	-1.57	-
18	Ruma ²⁾	7.30	7	9.36	8	-2.06	-1
19	Petrovaradin	5.29	2	11.11	4	-5.82	-2
20	Požega	4.90	2	27.32	9	-22.42	-7
21	Zagreb	0.71	27 ³⁾	10.81	29	-10.10	-2

U svem je dakle samo prvih osam gradova, koji nadmašuju poprečnu kvotu cijele zemlje, a šest ih je, koji kod zadnjeg popisa ukazuju u opće veću

¹⁾ Prva 14.80, a druga dapače 22.46.

²⁾ Ruma je trgovište, ali smo je hotimice amo uvrstili, jer je tako uradio i g. Zoričić.

³⁾ Osim toga jedan je umobolni slijepac.

kvotu, nego li je ista bila 1.880. (Bag, Kostajnica, Brod, Karlovac, Karlovec i Petrinja.)

Ako Zagreb i ukazuje najmanju kvotu od svih gradova, to Požega ipak pokazuje najpovoljniji razmjer umanjenja, jer se njezina kvota umanjila za 22·42, a u Zagrebu samo za 10·10. Isto tako znatno se je umanjila kvota u Ivaniću (za 14·77) i Senju (11·71), te bi Zagreb bio ovdje tek na četvrtom mjestu. Iz ove skrižaljke razabiremo i to, da se kvota u gradovima nije u onom razmjeru digla kako je u drugima pala, što nam pruža veću nadu u bolju budućnost.

Motrimo li ovu skrižaljku pobliže, to ćemo opaziti i to, da oba naša najveća grada, Zagreb i Osijek, razdaleko su si u kvoti slijepaca. Dok Zagreb pokazuje najmanju kvotu, eno je Osijek među onima, koji iskazuju dapače veću kvotu, nego li je poprečna kvota cijele zemlje. Pogledamo li sada gradove prema geografskom položaju, to ćemo odmah opaziti, da nam primorski gradovi ukazuju znatno velike kvote. Isto opažamo i kod nekajih kotara u Primorju, kako ćemo kasnije pokazati. Koji je tomu razlog, ne možemo znati, a dobro bi bilo, da nam prijatelji lista jave iz tih krajeva uslijed česa je tko izgubio vid. U koliko nam je do sada poznato, to bi bio znatan broj takovih, koji su oslijepili kod lomljenja kamenja.

Bag i Koprivnica nijesu si dali ni ovaj put oduzeti prvenstvo na tom tužnom polju, pa za to vidimo i ovaj put Bag na prvom mjestu, a Koprivnicu na drugom. I tu bi rado znali uzroke sljepoće kod pojedinih osoba, pa bi zahvalni bili onomu, koj bi nam ih javio. Uz malo truda i dobre volje lahko bi se uredilo.

Osvrnemo li se na županije i razvrstamo li ih po ukupnom broju slijepaca, to ćemo dobiti ovaj red:

Srijemska	568 ¹⁾	Virovitička	389 ⁴⁾
Zagrebačka	446 ²⁾	Varaždinska	281 ⁵⁾
Požeška	441	Modruško-riječka	367 ⁶⁾
Belovarsko-križevačka	394 ³⁾	Ličko-krbavška	230 ⁷⁾

Poredamo li ih po kvoti, to dobijemo ovaj red:

Požeška	21·74	Modruško-riječka	12·10
Virovitička	17·97	Ličko-krbavška	12·04
Srijemska	16·36	Varaždinska	10·88
Belovarsko-križevačka	14·80	Zagrebačka	9·16

Iz ovog vidimo, da je kvota slijepaca u slavonskim županijama veća, požeška dapače znatno prekoračuje poprečnu kvotu cijele zemlje.

Kad bi samo prema tim podacima želili označiti geografsku sliku sljepoće, učinili bi donekle krivo. S toga ćemo navesti kvotu slijepaca u pojedinim kotarima, kako su za ono vrijeme bili uređeni.

¹⁾ K tomu 2 gluhotnjema i 2 slaboumna.

²⁾ K tomu 5 gluhih 2 umob. i 3 slaboumna.

³⁾ I 1 gluhih i 1 slaboumni.

⁴⁾ I 2 gluhotnjema.

⁵⁾ I 1 gluhotnjemi.

⁶⁾ I 1 gluhotnjemi.

⁷⁾ I 1 slaboumni.

Kotari:	Kvota	Broj	Kotari:	Kvota	Broj
	slijepaca			slijepaca	
Dolj. Miholjac	33·97	65 ¹⁾	Irig	12·58	27
Brod	29—	113	Udbina	12·17	28
Županja	28·50	96 ²⁾	Samobor	11·50	27
Vinkovci	23·84	71 ³⁾	Virovitica	11·49	39
Novi	21·73	58 ⁴⁾	Vrbovsko	11·39	22
Đurđevac	20·72	86 ⁵⁾	Petrinja	11·30	36 ⁶⁾
Našice	20·66	61	Gračac	11·22	35
Nova Gradiška	20·10	82	Virginmost	11·12	28
Sušak	19·39	51	Zagreb	11·11	37
Požega	19·31	68	Novska	10·96	26
Vukovar	18·44	75	Otočac	10·84	34
Zemun	18·02	51	Varaždin	10·70	34
Osijek	17·42	80 ⁶⁾	Belovar	10·15	55
Slatina	16·37	52	Karlovac	9·98	45 ¹⁰⁾
Koprivnica	16·27	51	Slunj	9·69	43
Ilok	16·11	36	Kostajnica	9·44	36 ¹¹⁾
Đakovo	15·89	61	Dugoselo	9·40	18
Garešnica	15·88	38	Ogulin	9·31	37
Senj	15·31	42	Ivanec	8·90	30
Šid	14·70	41	Novimarof	8·82	24
Krapina	14·62	40	Daruvar	8·70	25
Sisak	14·55	37	Vel. Gorica	8·61	26
Perušić	14·50	29 ⁷⁾	Glina	8·35	33 ¹²⁾
Ruma	14·28	51	Čabar	8·07	6
Ludbreg	14·13	47	Stubica	8·01	24
Križ	14·02	54	Pisarovina	7·80	17 ¹³⁾
Grubišnopolje	13·98	26	Vojnić	7·75	26
Pregrada	13·74	40	Gospic	7·71	25
Mitrovica	13·49	30 ⁸⁾	Zlatar	7·57	28 ¹⁴⁾
Korenica	13·08	29	Sv. Ivan Zelina	7·37	19
St. Pazova	12·91	50	Pakrac	7·18	19
Križevci	12·81	55	Klanjec	7—	18
Delnice	12·76	28	Jaska	4·12	16 ¹⁵⁾

Prema popisu od 1.880. bila je najveća kvota slijepaca u županjskom kotaru sa 32·36. Po ovoj skrižaljci vidimo da kotar dolj. miholjački imade još veću kvotu za 1·61. Ako i nije kotar županjski svojim opsegom i stanovništvom jednak onomu od prijašnjih godina, za vrijeme opstojale vojne krajine, to nam se ipak pričinjava, da je isti sretniji. Po popisu 1.890. ukazuje županjski kotar kvotu od 28·50. Sa većim brojem stanovništa pao je i ukupni broj slijepaca u istom kotaru, ako ne uračunamo i ona 2 slaboumna slijepca.

Iza dolj. miholjačkog kotara odmah nam je brodski kotar, koj i brojevno imade najviše slijepaca od svih kotara. I tako dvije najveće kvote ukazuju se u doljnoj Podravini i doljnoj Posavini.

¹⁾ I 1 gluhonijemi. — ²⁾ I 2 slaboumna. — ³⁾ I 1 gluhonijemi. — ⁴⁾ I 1 gluhonijemi. — ⁵⁾ 2. gluhon. i 1 slaboumni. — ⁶⁾ I 1 gluhonijemi. — ⁷⁾ I 1 slaboumni. — ⁸⁾ I 1 gluhonijemi. — ⁹⁾ I 1 umobolni. — ¹⁰⁾ I 1 gluhonijemi. — ¹¹⁾ I 1 slaboumni. — ¹²⁾ 2 gluhon. i 1 slaboumni. — ¹³⁾ I 1 umobolni. — ¹⁴⁾ I 1 gluhonijemi. — ¹⁵⁾ I 2 gluhonijema.

Od 66 kotara viđamo, da ih je 29, koji prekoračuju poprečnu kvotu cijele zemlje, a većim je dijelom zastupana Slavonija.

Najmanja kvota 1.880. bila je sa 4·71 (Rakovac), a sada ukazuje nam se još manjom, ali samo za 0·59. — Bivša podžupanija jaskanska ukazala je 1.880. kvotu sa 8·21. —

Iz svega toga vidimo, da nam je još dosta raditi i svojski se zauzeti da poprimimo odlučne korake, da nam se kvota slijepaca što većma umanji. Nadajući se velikom uspjehu od novog zakona o zdravstvu, ipak ćemo nastojati i mi, da doprjesemo k tomu koje zrnce.

(Svršit će se.)

Nova zamisao.

Komu je iole poznato uređenje zavoda za slijepce, taj znade, de se do danas uče slijepci stanovite obrte i to većinom takove, koji se obavljaju samo sjedeći. Istina je, da ovi odgovaraju čudi slijepaca, no ima i takovih slučajeva, gdje si slijepac samo takovim obrtom ne može osigurati opstanak. Imade i takovih slijepaca, koji nijesu baš skloni sjedenju u zatvorenim prostorijama. Imade i takovih, koji su sa sela, pa kad se povrate kući, ne mogu se snaći, a dobiveno znanje u zavodu ne mogu sada u onolikoj mjeri upotrijebiti, u koliko se je mislilo ili u koliko bi se želilo.

U Italiji podigao se je glas, da se obrati pažnja i na obuku u gospodarstvu. Prvi početak toj zamisli nalazimo u Americi, gdje se je neki slijepac, nakon dovršenih nauka, podao gospodarstvu, te svoje uspjehe objavio u novinama. — Seoski je život težak, a poslovi su vrlo raznolični, no ti svi dolaze jedno za drugim, a seljaka slijepca lahko će biti i u to uputiti, to tim većma, što je od naravi skloniji za ovakov rad.

Da se slijepac može uputiti i u gospodarstvo, navađa pokretač te misli i više primjera za dokaz.

Neki krčmar imao više djece, a jedna mu djevojčica oslijepila. Da joj pomognu, odlučili prijatelji poslati je u zavod. Otac ja pristao na to, ali majka nije htjela ni čuti. Kad joj rekoše, da će se tamo naučiti pjevati i svirati, pa će time moći zaslužiti novac, odvrati majka sasvim zgodno: „Ona bi se onda od nas otudila, jer kod nas ne bi mogla zasluživati na taj način kruha.“ Djevojčica je ostala kod kuće, a majka ju je upućivala u razne domaće poslove. Bila je vesela i okretna. Iza nekog vremena radila je već sama i na vrtu, te uz užicu sadila povrće. Nitko ne bi rekao da je to slijepa djevojka. Izvježbala se je s vremenom tako, da je sama rukovodila sav posao na vrtu. I same seljanke znale su je pozivati na rad i plaćale je kao i drugu radnicu. Hranila je i gojila perad, koja ju je bolje poznавala, nego li inu osobu. Bila je uz to i vrlo vješta prelja, da najbolja u selu. A što je bilo platna u kući, pa i za miraz sestrići, oprela je većim dijelom sama.

Dakako da nije ona to sama od sebe naučila. Roditelji i braća pokazivali i upućivali, pa se izvještila.

Da se i slijepci mogu uputiti u gospodarske i kućanske poslove, možemo dovoljno pružiti dokaza i iz života naših slijepaca.

U našoj zbirci imademo vrlo krasne pređe, što su je oprele slijepo žene. Imademo dapaće i lijepa platna od neke slijepo tkalje, pa i vrlo krasnu prebiranu jastućnicu slijepa momka, koj je naučio tkati kao slijepac. Poznavali smo nekog slijepca, koji je sam kupovao krave na sajmovima (vašarima), a neku slijepu ženu, koja je pred nama šivala i to tako dobro, da se nikad ne bi reklo, da je to šivala slijepa žena. Znademo i za takovog, koj se bavi timarenjem stoke.

Bit će i više takovih primjera, a to je očiti dokaz, da se slijepci i na tom polju snaći mogu.

Pokretač te zamisli u Italiji, da se naime slijepci obučavaju i u gospodarstvu, veli, da bi takovi slijepci mogli živjeti kao nadničari. Imajuć na umu osobito naše prilike, to se ne možemo posve složiti u tom mnijenju. Nadničara je kod nas u nekojim krajevima u obilju, a gdje ih nije, dobavljuju se i iz drugih krajeva, a njihov rad nosi im toliko, da se jedva prorivaju kroz ovaj život. Pa je i pitanje, tko bi hotio slijepa radnika u današnje još vrijeme plaćati onako, kao drugog kojeg radnika, gdje se gleda na što manji izdatak.

Može biti slučajeva, da slijepo seljačko dijete ima siguran opstanak u očinskom posjedu. Otuđivati ga od toga, zaista ne bi bilo umjesno, a niti dobro. Podajmo mu s toga onu naobrazbu, koju će trebati kao samostalan gospodar. Ne mislimo time, da se dječak ne smije uputiti u košaraštvo ili kefarstvo. Da-pače neka se uči i to, jer će naći i takovih dana u godini, gdje će mu i to dobro doći. Uz to bi mogao biti i dobrim primjerom svojim susjedima. Djevojke bi se mogle uz kućanstvo učiti presti, pa kao prelje mogle bi si i na taj način zasluživati lijep novac.

Kako je kod nas većina žiteljstva seljačkog staleža, to ne bi zlo bilo, kad bi se već sada paska svratila na ovaj predmet. Uz lijep, prostran vrt trebalo bi i malo gospodarstvo, koje bi i samomu zavodu nosilo lijepu dobit, a u to uloženi novac nosio bi tako dvostruki plod.

Dok se je u Italiji digao glas o obuci u gospodarstvu na uzgojilištima slijepaca, donaša ruski list „Slijepac“ članak, u kom se tuži, da ruski slijepci malo zaslužuju svojim obrtom. Da im se pomogne, predlaže, da se slijepci izvježbaju u pisanju na stroju (daktilografu), ne bi li na taj način došli do bolje privrede. U Americi je to već od dulje vremena, a poznat nam je jedan slučaj i iz Beča, gdje se je slijepac naučio na pisaćem stroju raditi, pa si tako namakao stalnu privredu.

Kao što nije svaka čižma za svaku nogu, tako nije ni svaki posao, svaki rad za svakog slijepca, a to isto vrijedi i obzirom na pojedine zemlje.

Uputiti naše slijepce u pisanje strojem, da si tim načinom zasluže kruh, bio bi nepotrebni posao, kad imademo i onako dosta drugih ljudi za taj posao. No dopuštamo, da bi se pojedini slučaj mogao dogoditi, gdje bi i ova obuka nosila slijepcu lijep plod. To bi pako bilo, kad bi u zavod dobili dijete kojeg većeg trgovca ili tvorničara, koje bi kašnje na taj način pomagalo ocu u poslu.

Iz svega toga vidimo, da već u prvom početku valja poznavati roditeljske, rodbinske i okolišne odnošaje, da možemo slijepo dijete navrnuti na takav rad, koj će mu svakako osigurati opstanak. Svom obzirnošću izabrani predmet takove obuke riješit će nas kašnje mnogih briga, jer će se otpušteni pitomac uvijek snaći u svom položaju, a i zaslubba njegova bit će takova, da će se što manje ili posve ništa obraćati na materijalnu potporu, bilo na posebno društvo ili na sam zavod. Jednom učinjena pogreška vrlo se teško ispravlja, pa i u tom se troši više novca, nego li bi trebalo. Za dokaz tomu navesti ćemo samo jedan primjer,

koj se je baš na žalost u nas dogodio. Nekog slijepca primilo u neki bečki zavod. Bio je to štipendista. Učio je više godina, a plaćalo se za nj 300 for. godinice. Ištih je nakon nekojih neprilika izučio glazbu, a sada je na teret sirotici majci udovici. Živi na selu, a što mu ondje može glazba donijeti? Tako se je na nj potrošilo više stotina, koje mu nijesu donijele onu korist, a koju bi donijele uz malo veću pasku zavodskog ravnatelja.

B.

Naputak o postupku proti očnom žaru (trahomu).

U izvještajima županijskih upravnih odbora čitamo, da se je opet pojavio trahom. Kako je to vrlo opasna očna bolest, mislimo da ne će biti zlo, ako donesemo naredbu visoke vlade od g. 1.885., koja još i danas imade vrijednost. Ta glasi:

Očni žar — trahom, egipatska upala očiju — zaredila je u području kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlade.

Ova bolest u svojim počecima ponajviše neznačna, preotimlje lagano manje, te prijeti u velikom broju slučajevima neizlječivom sljepoćom. Bolest širi se samo prenosom od čovjeka na čovjeka.

U slijedećem opisati će se u kratko bitnost trahoma, te označiti način, kako imadri oblasti postupati ondje, gdje se je bolest jur pokazala.

Dospije li nješto gnoja ili sluzi iz oka na očnom žaru oboljeloga u zdravo oko, to će skoro uzduž zdravo oko isto tako oboljeti. Oboljeti će oko i onda, ako je samo veoma malo kuživa u oko dospjelo. Kuživo se najlagije prenosi zajedničkim ručnikom, ako se rabi postelja, u kojoj je trahomatočni ležao prije, nego li je rubenina promijenjena; ali prenosi se i predmetima, kojima se je bolesnik dotaknuo rukom, koja je trahomatočnim očnim gnojem ili sluzom zamazana bila. Nakaziba se s toga događa najčešće u obitelji, u gostionama, vojarzama, učilištima, kaznionama, obrazovnim zavodima itd., a to tim lagije, čim je prostor uži na kom ljudi žive.

Stanuje li mnogo ljudi u uskom prostoru, to je prenos dodirom tim lagiji, a nastalim pokvarenim zrakom postaje i zdravo oko za kuživo osjetljivije.

Velikom se mora smatrati srećom, da trahom nije u svakom stepenu svojegu čuvalika jednako kuživ, a opet da svako oko nije jednako osjetljivo za nakazbu.

Čim se trahomatočno oko više gnoji i čim više suzi, tim je kuživost veća; sasvim suhi trahom, kod kojega oko ne suzi, a u jutro nije krasnicama slijepljeno, nije prouzlijiv. Ali trahom, što no je danas neprouzlijiv, može sutra jur biti u visokom stepenu prouzlijiv, a isto tako može zdravo oko, što no je nakazbi godine odošvilo, neznačnim očnim katarom za nakazbu trahomatočnu veoma osjetljivim postati. S tega je veoma krivo, ako se ikada proguske ogreznje mјere za zdrave oči u slučaju, ako ima u istoj obitelji trahomatočnih bolesnika.

Bolest može žestoko poleti, oko oteče jako, veoma bol, te gubi vid sasvim ili djekumice za nekoliko dana; ili pak počinje sasvim lagano i neznačno, oko puniće nešto suziti, te odlučuje nešto sluzi, a ne pokazuje ničim tešku bolest. Samo lijepnik mogao bi, preokrenuv vede, opaziti, da su se na natjecatelj strani vedi pomolišta zraca ili bradavice, a ove označuju trahom. Na taj žestok od bolesnika nezrazen i neopazen trahom može bez dajućega povoda bolesnika venma ogresnim postati, ako bolest iz naturne površine vede prelazi na jedarkan.

Tada oboli i roženica, t. j. ona tvrda, sasvim prozirna opna, koja s prijedom zatvara jedarku, te iza koje vidimo opnu šarenicu (iris) sa crnom zenicom (pupila). Na roženici nastaje uz znatne boli neproziran sloj (pannus), koji veoma potamnjuje, dapače i sasvim vid prijeći ili se stvore na roženici vrijedovi, koji oko illi sasvim uništaju ili zacijeliv, ostavljaju bjelkasto sive mrlje (brazgotine), koje vid znatno smetaju.

Trahom prijeti oku i drugim pogibeljima, od kojih se ovdje samo navada promjena veđa, gdje se trepavice prema jedarki okrenu, te gibanjem veđa uz velike boli neprestano jedarku taru, te veoma opasne bolesti roženice uvjetuju.

Nijesu pako rijetki slučajevi, gdje trahom dulje vremena neopažen nenađanom žestokom upalom u nekoliko dana oko sasvim uništi.

Oblastima je dužnost nastojati, da se ta, za narod to li pogubna bolest, svim silama iskorjeni.

Da se taj cilj postigne, potrebno je, da se i naukom ob opasnosti te bolesti pučanstvo poduci, a gdje je potrebno, da oblasti i silom uznaštoje, da se svaki trahomatozni bolesnik po liječniku lijeći. Liječenje je doista dugotrajno, jer traje nekoliko mjeseci, ali uspjeh je siguran.

Ako ima u općini, sa po prilici 2.000 stanovnika, 3—4 obitelji sa poznatim bolesnicima od trahoma, to je vjerojatno, da je bolest u toj općini jur znatno razgranjena. Kako je već prije napomenuto, to se ova bolest izvana često ne opazava, ako dakle ima u kojoj općini kod 3—4 obitelji opće poznati okobolni, to je opravdana predmijeva, da u toj općini ima još mnogo više bolesnika od trahoma, koji oblastima poznati nijesu.

U takovoj općini biti će potrebno, da liječnik cijelo pučanstvo pregleda, te bolesnike popiše, općinsko pako poglavarstvo je za to odgovorno, da se pregledba što temeljitije obavi, t. j. da se zaista cijelo pučanstvo pregleda.

Svi, koji se kod pregledbe bolesni pronađu, imadu se liječiti. Oni bolesnici, koji se kod kuće osamiti ne mogu i teški slučaji trahoma, imadu se šiljati u obližu javnu opću bolnicu. Bolesnik je pako onda osamljen, ako ima za svoju porabu posebnu postelju, poseban ručnik, posebnu posudu za umivanje i posebnu čašu.

Svi ostali bolesnici imadu se liječiti po obližem javnom liječniku, te imadu tako dugo k liječniku dolaziti, dokle liječnik to potrebnim smatra.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odjel za unutarnje poslove.

U Zagrebu, 12. travnja 1.885.

Kako se liječe uši po Kneippovu načinu.

Priopćio Š. H.

Imade mnogo ljudi, koji su posvema gluhi, a još više ih je, koji slabo čuju, prem kraj toga ne osjećaju nikakove boli. Imade opet takovih, koji ne samo da slabo čuju, nego uz to imadu i šum u ušima. Taj šum i pištanje često puta jest tako jako, da bolesnik ne može ni najjaču buku i kriku razabrat. To je bol, koja se ne vidi, pa zato oni, koji takovu bol podnašaju, vele: „Ja sam zdrav, ne osjećam boli nikakove, ali ipak ne čujem, jer imadem u svakom uhu po jednu lokomotivu. Jedna neprestano zvižda, a druga ispušta suvišnu paru takovom silom, da taj šum nadjača svaki i najači glas.“ Imade ljudi, koji samo na jedno uho slabo čuju ili ništa, dočim je drugo uho posvema zdravo.

Uzroci, iz kojih nastaju takove različite ušne bolesti, jesu toliki, da bi ih jedva mogli nabrojiti. U opće je poznato, čim je koji tjelesni organ nježniji, tim laglje oboli, a teže se lijeći. Uho spada među najosjetljivije organe našega tijela, pa zato ima toliko različitih ušnih bolesti. Razni vanjski prirodni uplivи mogu često puta čovjeku sluh oduzeti ili posvema ili djelomično. Tako dobe mnogi šum i pištanje u ušima, jer su stajali na propuhu ili su nahladili glavu. Mnogi opet ogluše od nenađane prevelike buke i krike, a obično od raznih bolesti. Isto je tako poznato, da mnoga djeca izgube sluh nakon pretrpele koje bolesti, naročito: škrleti, ospice, koza itd. Uslijed velike nahlade nastaju tako zvane reumatične bolesti, koje prouzrokuju neizmjerne боли. Čovjek, koji nije imao ušne bolesti, ne može si ni predstaviti te боли. Zubna bol je grozna, nu ušna je za nekoliko procenata gora. Kao za svaku bolest, tako ima i za ušne bolesti i različitih lijekova prema njihovoј naravi. Ponajprije spomenut čemo po koј primjer, kako lijeći ušne bolesti župnik Kneipp. On pripovijeda: Jednom dođe k meni neka majka sa svojom kćerkom, koja je nakon pretrpljene škrletne bolesti skoro sašvim oglušila. Sva dosadanja njega i lijekovi nijesu joj mogli pomoći. Ja sam je uzeo u njegu i liječio sam je na ovaj način, te je posvema ozdravila: 1. Imala je oblačiti mokru košuljicu na $1\frac{1}{2}$ ure. 2. Mokrim ručnikom imala je opasati gornji dio tijela na $1\frac{1}{2}$ ure, nu nakon $\frac{3}{4}$ sata imao se je ručnik iz nova namočiti. Za vrijeme te dobe kupala je u toploj vodi noge, t. j. omatala toplim oblozima od koljena do gležnja. 3. Morala je kupati tijelo tako, da je odmah iz tople postelje skočila u hladnu vodu i onako mokra opet morala leći u postelju i dobro se pokriti. Tom prilikom morala je dobro prati zatiljak i uši. 4. Po dvije ure na dan imala je zaviti mokrom krpom, umočenom u toploj vodi, uši i njihov okoliš; nu svake pol ure morala je krpnu na novo umočiti. Razumijeva se, da ovo liječenje, naime sva četiri načina, nije u jedan te isti dan upotrebljavala, nego kroz više vremena izmjenično, sad jedan, sad drugi način. Ovo liječenje trajalo je duduše preko pol godine, nu bolesnica je ipak ozdravila. Glavni uzrok da je liječenje tako dugo trajalo jest taj, što je bolest zastarjela i bila zanemarena. Osobito dobro djeluje kod ove bolesti i topla kupelj, u kojoj je ukuhana zobra slama. U tu svrhu neka ima voda $25-30^{\circ}$ R, u kojoj može bolesnik ostati 25 časaka. Poslije te kupelji valja se mrzlot vodom oprati, da tijelo čim većma otvrdi i ojača.

Šum i sikanje (pištanje) u ušima lijeći se opet na ovaj način: 1. Svaki dan treba po vodi hodati (u tu svrhu služe posebne posude velikoga objama, a plitke) 2—4 minute, zatim treba u sobi, ako je vani prehladno, dulje vremena šetati. 2. Svaku drugu noć treba iz postelje izaći i prati se vodom, u koju se pridoda octa. 3. Dva puta u tjednu treba se omotati mokrim povojem kroz vrijeme od 1 ure. Ovo se ima neprestano činiti 14—21 dan Nije li se bolesnik ovim postupkom posvema oporavio, tada neka još svaki drugi dan hoda u vodi i u tjednu neka se po jedan put mrzlot vodom opere. Kod ovog načina liječenja treba bolesniku osobito paziti, da se neprehladi.

Kao što za očne bolesti, tako se isto veoma uspješno i za ušne bolesti upotrebljava banjanje (Dämpfe).*) Već sama kipuća voda izvrsno djeluje, nu ako joj se pridoda uvarka od obične koprive ili od stolisnika (Schafgarbe, Achillea millefolium), tada još uspješnije djeluje. Osobito se pako preporuča u vodu, kojom hoćemo banjati uši, dodati uvarka ili lišća od trandovilja (Malve oder Stockrose, Althaea rosea L.).

*) Kako se kod toga postupa, vidi broj 4. o. g. na strani 53. u drugoj polovini.

Nadalje vrlo je dobar lijek za izvanske razne ušne bolesti **bademovo ulje** (Mandelöl). Kada tko imade trganje, grčeve, šum i slična šta u ušima, najprije će bol popustiti, ako se tim uljem lijeći. 6—8 kapi toga ulja nakapa se u bolesno uho, začepi vatom i bol će prestati.

Osim ovdje spomenutih lijekova preporuča Kneipp još neke ljekovite biline, kao dobar lijek proti ušnim bolestima. Tako n. pr. koga u ušima trga, šumi ili u općebole uši, neka uzme sok od teterljana (Andorn gemeiner, Marrubium vulgare L.) i pomiješa sa običnim uljem, pa će dobiti izvrstan lijek za pomenute bolesti. Za upale ušne pako služi kao dobar lijek iždiman sok od bosiljka, ako ga u bolesno uho nakapamo i vatom začepimo. Isto je tako dobar lijek iždiman sok od rusomače (das Hirtentäschelkraut, Capsella bursa pastoris Mnch. ili Thlapsi c. past. L.), zatim od hrena, metve kokornjave (Minze, Mentha crispa L.), metve paprene (Mentha piperita L.) i netresa ili čuvarkuće (Sempervivum L.). Ova posljednja bilina kod nas je sveopće poznata kao domaći lijek proti ušnim bolestima, pa je u londima osobito na krovovima mnoge kuće baš u tu svrhu goje. Od netresa imade više odlika, koje se u nas goje jedino za ukras vrtova.

Zavodi za slijepce u njemačkom carstvu.

Škole	Radionice	Opskrbilišta
Augsburg, dječ. i djev. ¹⁾ Barby, dječ. i djev.	Barby — Barby muš.	Barby — Barby žen.
Berlin, gradski zavod, eks- ternat, dječ. i djev.	—	Braunschweig
Breslau, dječ. i djev.	—	—
Bromberg, dječ. i djev.	—	—
Dresden sa Moritsburg i Königswartha, dječ. i djev.	Moritzburg muš. Königswartha žen.	Königswartha muš. i žen.
Düren, dječ. i djev.	Düren ²⁾ Köln ²⁾	Ehrenfeld djev. ²⁾
Frankfurt n M., internat i ekst., dječ. i djev. ³⁾	—	—
Friedberg, dječ. i djev.	Gemünd muš. i ž.	Freiburg muš. i žen.
Hamburg, inter. i ekster., dječ. i djev.	—	—
Hanover, dječ. i djev.	—	—
Heiligenbronn, (kat.) int. i ekster., dječ. i djev. za gluhon. i idioti.	—	Heiligenbronn ²⁾
Illzach (evang.) dječ. i djev.	—	—
Ilvesheim, dječ. i djev.	—	—

¹⁾ Djev. znači za djevojke, dječ. = dječake, muš. = starije mnškarce, žen. = starije ženske.

²⁾ Sve spojeno. — ³⁾ Uređen je i poseban odjel za opskrbilište.

Š k o l e	Radionice	Opskrbilišta
Kiel, dječ. i djev.	Kiel muš. — — —	Kiel djev. Apenrade Kelinghusen } za muš. Eiderstede za oženjene. Königsberg djev.
Königsberg, inter. i ekster., dječ. i djev.	Königsberg muš.	—
Königsthall, inter. ekster., dječ. i djev.	—	—
Leipzig, inter i ekster., dječ. i djev.	—	—
München, inter. i ekster., dječ. i djevoj.	München ¹⁾	—
Neukloster, inter. i ekster., dječ. i djevoj.	—	—
Nürnberg, int. i ekst.	Nürnberg m. i ž.	Nürnberg djev. ¹⁾
Paderborn, (katol). dječ. i djev.	—	—
Soest, (evang).	—	—
Stuttgart, int. i ekst., dječ. i djev.	—	—
Steglitz kod Berlina, int. i ekst., dječ. i djev.	—	Steglitz djev.
Stettin, (Neu-Torney) dječ. i djev.	—	Stettin djev.
Ursberg, ujedno za gluhon. i idioote.	Ursberg (Bavarska) ujedno za gluhonijeme i idioote.	—
Weimar, ujedno za gluho-nijeme, dječ. i djev.	—	—
Wiesbaden, dječ. i djev.	—	—
Würzburg, internat.	—	Würzburg ¹⁾ muš. i žen.

U njem. carstvu imade u glavnom 33 posebna zavoda, koji imaju posebnu upravu. Svaki se skoro zavod smatra i radionicom. Ostali zavodi, ako su i smješteni u posebnoj zgradici, dapače u susjednim mjestima, čine samo ipak jednu cijelost, kao što n. pr. vidimo u Dürnu ili u Dražđanima (Dresden). Kao u Francuskoj ²⁾, tako viđamo i u njemačkom carstvu, da imade i takovih zavoda, koji nijesu uređeni samo za slijepce, nego i za gluhonijeme, te slaboumne (Heiligenbronn, Ursberg, pa donekle i Weimar). Od svih tih zavoda jedan je samo gradski (Berlin) i taj je eksternat. Veći broj slijepaca u Berlinu omogućuje uređenje takovog zavoda, al nam je poznato, da uspjeh nije onakov, kakov bi mogao biti uz tamošnje učitelje i to radi samog polaska.

Od svih tih zavoda dva su vjerskog karaktera. Katolički je zavod u Heiligenbronn i Paderbornu, a evangelički u Illzachu. Veliku većinu zavoda uzdržavaju posebna društva. Za čudo je, da se u jedinom Illzachu (Elsas) nije moglo urediti društvo, koje bi uzdržavalo tamošnji zavod, pa s toga sve namiruje država. Politički i vjerski odnosađi da su tomu krivi. Zavod u Heiligenbronn rukovode milosrdnice.

¹⁾ Sve spojeno. — ²⁾ Vidi 1. broj o. g. str. 7. i 8.

Mnogi imadu imadu pripravne razrede, a skoro svi i posebne odjele za radionice, samo što nije tako točno razlučeno. Obično prve dvije godine polazi slijepo dijete pripravni razred, tada po nekoliko godina — 4, 6 do 8 — pravu školu, a onda ide u obrtni odjel.

Od svih je zavoda najbolje uređen kralj. saski zavod u Dražđanima (Dresden). Tu je poskrbljeno i za slaboumne slijepce, a jedina je Saska, koja može reći, da sve svoje slijepce može obučavati prema današnjemu zahtjevu vremena. U Saskoj su zakonom obvezana sva slijepa djeca, da moraju polaziti školu, odnosno posebne zavode.

U potonje se vrijeme radi o tom, da se i u njem, carstvu podigne i viša glazbena škola za slijepce.

U svim zavodima prevlađuje obrtna obuka glazbenu, prem se i ova dosta njeguje.

U novije doba radi se, da se osnuju posebni domovi, a osobito za slijepе djevojke.

B.

Humanitarni zavodi i željeznički cjenik.

Potonjih godina snižena je cijena za vožnju na mnogim i mnogim željeznicama. Kako je poznato, uveden je u nas pojasni cjenik, koji je znatno obalio prijašnje cijene. Kao prijašnji cjenici, tako i ovaj daje neke pogodnosti u staničitim slučajevima. Naredba visoke kr. zemaljske vlade od 30. lipnja 1.892. broj 57.705 ustanavljuje takove pogodnosti i to za putovanje na državnim željeznicama, a na račun autonomnog budžeta. Te su pogodnosti dvojake. Besplatna se vožnja daje nahodima, koji nijesu navršili 11. godinu, a opremanju se kući iz nahodišta. Uz nje imadu istu pogodnost i njihovi pratioci, pa i onda, kad idu po nje. Ta im se pogodnost daje na temelju iskaznice, koju izdaje ona nadležna oblast, koja obavlja tu otpremu. Nadalje se besplatno voze oni, koji su providjeni obveznom putnicom.

Uz pol cijene u trećem kolnom razredu voze se građanski uznici, kažnjenci i vojno-obvezani bjegunci. Nadalje umobolnici i njihovi pratioci, ako se posvjedoči bolest i siromaštvo. Pratioci uživaju tu pogodnost i onda, kad se sami vraćaju ili kad idu po takovog bolesnika.

Istu pogodnost daje se i poljskim radnicima.

Iz ovog vidamo, da su u prvom redu spomenuti nahodi kad ih šalju iz nahodišta, dakle iz zavoda u kom su dobili potreban uzgoj. O daljim kakovim pogodnostima za pitomce inih humanitarnih zavoda ne vidimo ni traga u spomenutoj naredbi. Koji su tomu razlozi, nije nam poznato, ali ćemo se ipak usloboditi iznijeti svoje mnjenje u tom pogledu, obzirom na naše humanitarne zavode.

Danas imademo dva sirotišta i to jedno u Osijeku, a drugo u Zagrebu. Dalje imademo dva zavoda za gluhotnjeme i to jedan privatni u Mitrovici, a drugi zemaljski u Zagrebu. Zavod za slijepce u osnutku je. Sirotišta imadu znatan broj mlađeži, jer su starija, a potonji zavodi, kao mlađi, manje. No broj pitomaca ne može nas ovdje smetati.

Sama sirotišta označuju za koga su uređena, pa tko će za nje nositi trošak otpreme i dopreme u zavod? Istina je, da su općine dužne brinuti se za svoju sirotinju, ali su one dužne brinuti se i za nahode, pa mnijemo, da je posve pravo, ako se i drugima pruži ona pogodnost, što se daje prvima.

I naši zavodi za gluhonijeme, te budući za slijepce imadu i dosta sirotinje. Opće je poznato, da je gluhonijemost i sljepoća brojna u sirotinje. Istina je, da se u takovim zavodima nađe i koj imućnik, no na njegove roditelje ili skrbnike ne bi se onda protezalo to pravo u onom slučaju, kad ga dovode u zavod. Kod gluhonijeme i slijepce sirotinje potreban je isto tako vodić, kao i kod siročeta i nahoda. Sirotinja teško smaže ono par novčića samo na put kao pratioce, a kamo li još plaćati za se i za svoje dijete. Prema tomu pogodnost besplatne vožnje protegnula bi se i na pratioce takove djece.

Dopuštamo, da u ovim slučajevima može i posebna molba donijeti žuđena ploda, ali gdje će sirotinja uvijek doći do toga, a opet, kako ćemo kašnje navesti, nije gluhonijemima i slijepima putovati samo u zavod i kući, odnosno obratno, nego i drugamo pod godinom u svrhu nauke, pa bi ovakova pogodnost, ustanovljena posebnom već naredbom, olakotila rad dotičnih faktora.

Obazremo li se po ostalim državama, to nalazimo da ovakove ili bar slične pogodnosti uživaju gluhonijema i slijepa djeca ne samo na državnim željeznicama, nego i na privatnim. Negdje nalazimo da se za ovakovu djecu sa pratiocima ne plaća ništa, negdje su djeca oproštena od plaćanja, a za pratioce se plaća polovina obične cijene.

Radi jednostavnosti bili bi mi za prvi primjer, da se naime bar na državnim željeznicama ništa ne plaća ni za dijete, ni za vodića. Kod privatnih željeznica ne dade se to tako lako udesiti, jer to stoji do dotične uprave.

Da tražimo besplatnu vožnju na državnim željeznicama, još je jedan uzrok.

Kao vrlo korisne, uvele su se u nas šetnje u pučke škole. Ovakove šetnje kud i kamo su potrebitije za gluhonijemu, a osobito pako za slijepu djecu. Potonja se ne mogu vezati samo na okoliš onog mesta u kom je zavod, nego im je poći i dalje, da se opipom, pa donekle i sluhom upoznaju s onim, što im se samim riječima ne može dovoljno predstaviti. Kod ovakovih izleta treba i osoblja, koje će ih podučiti. Ovo osoblje nije dužno u ovom slučaju da plaća vozarinu za se iz svog džepa. Da bi opet to sve plaćao sam zavod, bilo bi za njegu previše izdataka, a po gotovo bi to bio još veći teret za mladi zavod, kojega su financije na vrlo slabim nogama.

Istina je, da se kod ovakovih izleta ne bi rabile samo željeznice, nego i ostala prometila, no o tim ne govorimo, jer su takova u privatnim rukama, pa je onda upravi zavoda raditi na tom, da se postignu što veće polakšice ne samo za dotični slučaj, nego za trajno ili bar na dulje vrijeme.

Priznajemo, da će se naći po gdjekoji zavod, osobito za slijepce, u kojem se ne će naći ovakovi izleti u okolicu, koja pruža nove predmete za obuku, no to nas ne može smetati da udarimo boljim putom. Poznavajući velik rad naše visoke vlade oko što boljeg unapređenja obuke, uvjereni smo, da bi se ove naše želje dale vrlo lako oživotvoriti, jer država ne bi time ni najmanje štetovala, ako se koj desetak ovakove sirotinje proveze do kojeg susjednog mesta, a po koj put nešto i dalje.

Iskaznice za ovakovo putovanje, pa i onda, kad se na praznike vraćaju kući, a kašnje u zavod, izdaje uprava zavoda. U inim slučajevima izdaje dotična nadležna oblast, t. j. kad se dijete prvi puta vodi u zavod, jer još onda nema zavod s njime nikakova posla.

Glede dobe pitomaca ne će se moći ovdje ustanoviti stalan broj godina, jer se pitomci primaju u raznoj dobi, a boravak u zavodu ovisi o njihovu napretku i sposobnosti. Slabiji učenik ostati će dulje, jer će laganje napredovati.

Govoreć ovdje o siročadi, gluhonijemima i slijepima, ne mislimo time, da se zaboravi na slaboumnu djecu. Ako za sada i nemamo zavoda za nje, ne će škoditi, ako ih se i prije sjetimo. Ta nama je nepoznato, da bi imali gdje na-hodište, pa ipak se o njem govorи u spomenutoj naredbi visoke vlade.

Nadamo se, da će se ovo nekoliko naših riječi rado uvažiti u interesu naših štićenika, pa se nadamo najboljem uspjehu. V. B.

Društvo „sv. Vida“ za uzgoj slijepaca.

Dne 23. svibnja o. g. imao je privremeni uprav. odbor, gornjeg društva sjednie u grko-katoličkom sjemeništu. Predsjedao je potpredsjednik, velem. g. Dr. Viktor Strupi, a prisustvovali su: presv. g. Oto Spitzer, p. n. gg: E. Kolmar, D. Herman, te V. Bek.

Iza pročitana zapisnika prošle odborske sjednice izvjestio je tajnik, što se je sve do sada učinilo, da se podigne ovo društvo. Radilo se je naime najviše o tom, da se pribere što više članova, pa da se uzmogne sazvati glavna skupština, koja bi onda izabrala definitivan odbor. Na lijepom daru od 100 for., koje je dala milostiva gospoda Terezija Špitaler u Zagrebu, mjesto vjenca, zaključilo se je posbice zahvaliti. Tajnik dalje javlja, da je p. n. g. Mile Maravić, upravitelj dioničke tiskare u Zagrebu, ponudio društvu uslugu tiskare u korist društva, što se je zahvalom primilo. Nadalje je isti izjavio, da svoju zbirku po-klanja društvu uz uvjet, da ju smije i kasnije rabiti, u koliko bi je trebovao. Ta zborka imade razne predmete, a vrijednost iznosi ukupno preko 800 for. O njoj donašamo pobliže u vijesniku.

Za povjerenike primljeni su p. n. gg. K. pl. Mihalović u Orahovici, N. Šoš u Križevcima, E. Sieber u Valpovu, A. Smaić u Vrbovcu i N. Frank u Badljevinu.

Nadalje su primljeni nekoji članovi, koje donašamo u vijesniku.

Dar p. n. g. P. Vučkova umir. poručnika u Vel. Kopanici od 1 for. primio se je sa zahvalnošću. Urednik ovog lista predao je ujedno i darove slav. opć. poglavarstva u Fužini od 20 for., a onog u Odri od 10 for., koj je novac njemu poslan još prije.

Blagajnik je javio, da društvo imade danas 2.000 for. gotovog novca.

Glavna skupština biti će u lipnju o. g., a želili bi da se što više gospode javi u članove, jer je prinos neznatan, a utemeljitelji mogu i obročno isplaćivati svoje prinose. Kao novi utemeljiteljni članovi pristupili su: presv. g. Oto Spitzer, te p. n. g. Dane Hermann. Ugledali se i drugi u nje.

VIJESNIK.

Domaće vijesti.

Slika. Edmund Kolmar, poznata je ličnost u Zagrebu. Gdje se ima što učiniti u humanitarnom poslu, naći ćemo ga svagdje, gdje marljivo radi. U mnogim humanitarnim društvima i industrijalnim poduzećima obnaša razne časti, pa i predsjedničke, a kraj svih svojih mnogobrojnih poslova dospijeva ipak, da uradi i za sirotinju, a osobito za siromašnu

škol. mladež. Najviše njegovim nastojanjem i radom udaren je temelj današnjem zem. zavodu za gluhonjeme. Za uspješan ovaj rad nagradilo ga je i Njegovo Veličanstvo viteškim krstom reda Franje Josipa i to prošle godine.

U potonje vrijeme stupio je u kolo novog društva i to „sv. Vida“ — za uzgoj slijepaca ne samo kao zakladatelj sa 500 for., nego je izabran i u pr. odbor kao blagajnik, pa smo uvjereni,

da će i ovdje razviti svoj rad u korist slijepih sirotinje.

Za izložbe zagrebačke — 1.891. — osvjetlao si je lice svojim rđdom, upravljajući izložbenom lutrijom, koja je unesla vrlo lijep čest prihod od nekoliko tisuća forinti.

Edmund Kolmar radio se je 26. veljače 1.843. u Vel. Kaniži, ali je u ranoj mladosti došao u Daruvar i odabrao trgovačku struku. Danas obnaša čest gradskog zastupnika. Uz to je još vijećnik trg. obrt. komore, odbornik izraelit. općine, predsjednik paromilira, potpredsjednik br. kom. banke, član ravnateljstva hrv.-slav. hipotek. banke, kurator zem. zavoda za gluhenijeme, predsjednik društva za prehranu siromašne školske mlađeži itd.

Trahom. Javili smo već prije, da se je ove godine trahom pokazao u većoj mjeri. Da se toj opasnoj bolesti stane na put, odredila je visoka vlada, da se poduzmu shodni koraci. U zadnjem izvještaju o radu upravnog odbora županije srijemske čitamo: „Propisano ambulantno liječenje trahoma nastavlja se redovito“. I ostale županije tako rade, pa se nadamo da uspjesi neće manjkati tim većma, što je i ovaj put uveden ambulantan način liječenja. Liječnik naime putuje na razna mjesta, te ondje obavlja svoj rad, a to je u prilog našim ratarima. Ne bi li nas tko hotio izvestiti o radu, pa moguće i o uspjelu takova liječenja? Podatke će rado dati takov liječnik.

Darovi društvu sv. Vida. P. n. g. Vukovac darovao 1 for. Urednik ovog lista darovao je zbirku, koja se sastoji u sljedećem:

1. Muzej:

I. Knjige o uzgoju slijepaca,
o sljepoći itd. (I. katalog)	139 fr. 46 nč.
II. Knjige za slijepce u re-
ljevu (II. katalog)	60 , — ,
III. Radnje domaćih slijepaca	5 , 90 ,

IV. Radnje inih slijepaca . . .	11 fr. 37 nč.
V. Učila	12 > 40 ,
VI. Slike	7 , 20 ,
VII. Ibi predmeti	3 , 67 ,
2. K tomu još zavodska knjižnica	528 , 75 ,

Ukupno 768 fr. 75 nč.

Osim toga nalazi se kod urednika iz miliđara nabavljenih stvari:

1. Pokućstvo	33 fr. 50 nč.
2. Slike (uljene)	58 , — ,
3. Učila	6 , 50 ,

Ukupno 866 fr. 75 nč.

Članovi društva „sv. Vida“. (II. iskaz.) Utemeljitelji: presv. g. Oto Spitzer, p. n. gosp. Dane Hermann. — Prinosnici: Jednom za uvijek položila 25 for. milost. gospoda K. Baneković. Prinosnici sa 2 for. p. n. gg.: Rob. Ferd. Auer, J. Göszl, J. Pavićić (Sisak), A. Szegedi.

Do danas se prijavilo ukupno: 3 zakladatelja, 2 utemeljitelja i 26 prinosnika.

Zemaljski zavod za gluhenijeme. Dosadanji prefekt g. L. Žepić premješten je u Moravče, a na njegovo je mjesto došao g. I. Muha.

Dne 17., 18. i 19. svibnja bili su petrinjski učiteljski pripravnici u Zagrebu. Uz ostale naučne zavode posjetili su i zemaljski zavod za gluhenijeme.

Ispravak. U 5. br. na 73. str. krivo se uvrkla ona opaska odozdol, pa molimo da se briše.

Dopisnica uprave.

Slavnoj n. puč. školi u Pod s u s e d u. Slav. opć. poglavarstvo u Stenjevcu predstavilo je prije na naš list sve svoje škole. Što bi učinili sa poslanoim preplatom?

P. n. g. N. F. u B. Poslali smo poštom, pa se nadamo da ste primili. Za sada ne ubrajajte novca, nego potpisne. Iza glavne skupštine slijedit će ostalo.

Poziv na preplatu.

Ovim brojem svršava se prvo polugodište, pa najujudnije molimo one p. n. preplatnike, koji su poslali preplatu na pol godine, da je obnove. Novi preplatnici primaju se još uvijek. Naše poštovane prijatelje najujudnije umoljavamo, da nam nastoje po kojeg preplatnika naći, te nam tako pomognu u tegotnom poslu, da se ne moramo boriti sa financijalnim poteškoćama.

Sadržaj: Slijepci prema popisu 1.890. — Nova zamisao. — Naputak o postupku proti očnom žaru (trahom). — Kako se liječe usi po Kneippovu načinu. — Zavodi za slijepce u nemačkom carstvu. — Humanitarni zavodi i željeznički cjenik. — Društvo „sv. Vida“. — Vjesnik: Domaće vijesti.

Uređuje i izdaje: **Vinko Bek.**

Izlazi mjesečno. — Godišnja mu je cijena 2 for. — Za inozemstvo 30 nc. više. — Dači plaćaju polovinu. — Neplaćeni se listovi ne primaju. Rukopisi i preplata šalju se uredništvu u Zagreb, Vlaška ulica 62. — Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 7. i 8.

Zagreb, kolovoza 1.894.

God. II.

Slijepci prema popisu 1.890.

(Svršetak.)

Po dobi bilo je slijepaca:

	1.890.	1.880.
0—2 god.	25	17
3—5 "	32	32
6—10 "	79	91
11—15 "	96	112
16—20 "	102	120
21—30 "	247	238
31—40 "	261	332
41—50 "	395	357
51—60 "	536	486
preko 60 "	1.137	894
nepoznate dobe	6	—

Iz ovog viđamo, da po zadnjem popisu imademo u prvoj dobi (0—2 god.) više slijepih djece, nego li je bilo 1.880. Ovo nam pokazuje, da je roditeljima što više brinuti se za nejaku dječicu. Iza poroda dobije mnogo dijete upalu očiju, pa ako se u brzo ne dovede lječnik, vid se izgubi za uvijek. Uz malo truda možemo očuvati vid dječici, pa je dužnost roditelja, u prvom redu, a onda izobraženih ljudi, da učine korake, kako bi se tomu zlu doskočilo. S vremenom donijet ćemo i o tom poseban članak.

Ogledamo li broj slijepaca prema dobi, to viđamo, da sa starošću raste i broj slijepaca. Po tom vidimo da je vrlo malo djece, koja su izgubila vid

¹⁾ Bugara (57) i Talijana (1).

uslijed prirođene sljepoće, nego da je tu nastupna sljepoća, koja je veliki mali preotela.

Školskih sposobnjaka (od 6—10 god.) bilo bi 79, no ako se uzme u obzir, da se uzimaju slijepci i do 12. godine, to bi taj broj kud i kamo veći bio.

Sa 20. godinom neobično se diže broj slijepaca, a to nam je i opet dokaz, da uložimo što više mara, da što više poučavamo neuke, da čuvaju oči. Tu ujedno vidimo, da nam ne će biti dovoljan samo uzgojni zavod za slijepce, nego ćemo morati nastojati, da što prije uredimo i radionice za tužnu slijepu sirotinju, da joj tako podademo neku utjehu u korisnom radu. Nastupna se sljepoća mnogo teže podnaša, pa ovakovi također trebaju potpore i utjehe.

Prispodobimo li brojeve od oba popisa, to opažamo, da uz dvije iznimke (0—2 g. i 21—30 g.) stojimo sada bolje, nego li smo prije bili obzirom na mlađu dobu. No na žalost od 40. godine neizmjerno se je digao broj slijepih po zadnjem popisu. U muževnoj dobi, kada svoj rad može vršiti u korist obitelji i države, mora klonuti duhom, te od rada baciti se u nerad, putujući torbicom po svijetu. Da uz to bar ne mora povući čvrsta i zdrava vodu, bila bi nesreća na pol manja, nego li što jest.

Nemajući pri ruci podataka o dobi svega žiteljsvta, ne možemo označiti kvotu slijepaca u pojedinoj dobi.

Obzirom na materinski jezik bilo je:

	1.890.	1.880.
Hrvata ili Srba	2.694	2.515
Slovenaca	23	17
Čeha	14	16
Slovaka	19	15
Rusina	1	3
Nijemaca	94	46
Madžara	55	4
Rumunja	6	3
Cigana	8	—
Inog jezika	1	1
Inostranih	—	58 ¹⁾
Nepoznata mat. jezika	1	—

Od svih ovih jedini su Česi i Rusini, koji ovaj put pokazuju manji broj slijepaca, premiće ih po zadnjem popisu bili više, nego li ih je bilo 1.880. Uz Hrvate i Srbe znatno se je podigao broj slijepaca kod Nijemaca i Madžara, a i Cigani su poskočili brojem. Koji su tomu razlozi, da pojedine narodnosti ukazuju znatno veći broj slijepaca, ne možemo točno opredijeliti, no biti će po svoj prilici uzrok močvarno i nezdravo tlo, kakovog u nas na žalost još dosta imade, gdje su se naselile i ine narodnosti. Zanimivo bi bilo znati, da li smo mi Hrvati i Srbi u istinu više podvrgnuti toj bijedi. To bi mogli prosuditi tek onda, kad doznademo uspjehe popisa i inih zemalja, u kojima obitavaju Hrvati i Srbi. Gledat ćemo, da se s vremenom domognemo i takovih podataka.

Kako je to, da ovaj put o Bugarima ni traga nema, a bilo ih je 58 u predzadnjem popisu? Uzroke tomu ne možemo dokučiti.

Po vjeri bilo je:

	1.890.	1.880.
Rimo-katolika	2.176	2.007
Grko- „	17	7

grčko-istočnih	677	637
evangel. augzb. konfes.	22	14
, helv.	10	12
Izraelita	14	10
Nepoznate vjeroispovijesti	—	1

Tu opažamo jedino kod evangelika helv. vjeroispovijesti, da se je broj umanjio.

Po staležu bilo je :

	1.890.	1.880.
Neoženjenih ili neudatih	937	970
Oženjenih ili udatih	1.010	843
Obudovljenih	933	871
Zakonito raspitanih	1	1
Nepoznata obitelj. staleža	5	3

Ovdje opažamo da se je broj oženjenih ili udatih znatno digao od ostalih staleža.

Obzirom na pismenost imade ih koji

	1.890.	1.880.
znadu čitati i pisati	145	94
samo čitati	5	3
ne znadu ni čitati ni pisati	2.736	2.591

Zaista je čudnovato, da se je ovaj put znatno uvećao broj takovih, koji znadu čitati i pisati, koji bi se uslijed veće naobrazbe imali bolje čuvati od nastupne sljepoće.

Svi oni, koji su označeni da znadu čitati i pisati, naučili su se toj umjeći još prije sljepoće, izuzam 2 ili 3 slijepca, koja su bila u zavodima.

Bit će ih vrlo malo, koji kao slijepi uporabljaju pisanje, prem bi to mogli raditi bez ikakove posebne priprave, a uz vrlo mali trošak, kako to rade u Americi.

Kad se dovrši sva građa, tada ćemo znati zvanje i zanimanje slijepaca, da tako vidimo, gdje je najveća potreba da se pomogne.

Da je u nas svaki rodoljub na riječima i rodoljub na djelu, to smo uvjereni, da bi budući popis pokazao kud i kamo povoljniji uspjeli. Mudrim savjetom i čestim nagovaranjem uklonjili bi se ili bar ublažili uzroci sljepoće, koja danas nemilo liši ogroman broj naše braće. Nije to posao ovog ili onog staleža, nego je tu svakomu otvoreno polje da poučava i radi, kako bi se ova velika bijeda bar umanjila, ako se već ne da posve ukloniti. Sa svoje strane nastojati ćemo, da i ovdje doprinesemo koje zrnce k općemu boljku, pa se nadamo, da će takova zrnca za sigurno donijeti bar neki plod.

V. B.

Obuka gluhonijeme i slijepo djevojčice.

Dok se u nas radi da se osnuje zavod za slijepce, drugi narodi svratiše svoju pozornost na takove slijepce, koji su uz to još i gluhonijemi. Prvi početak u tom učiniše Amerikanci. Za njima se povelo u Švedskoj i Italiji; a sad doznajemo, da je i u Njemačkoj i to u Elsasu učinjen prvi pokus sa djevojkom. Ravnatelj dotičnog zavoda za slijepce, M. Kunz, opisao je postupak. Kako je taj vrlo zanimiv, donašamo cijeli članak u prevodu.

„O čudovištima, koja čitamo iz Amerike, da gluhonijemi slijepci udaraju na glasoviru, mi ne možemo ovdje pričati. Tako daleko ne dospješmo sa gluhim, kao niti sa slijepcima, da se sami voze na velocipedu, u kojoj se vještinu poučava u nekom engleskom zavodu na američku vođenom, a pri tomu je sasvim naravno, da se ne gleda, da li si koje nevinče prelomi po koje rebro. Mi nijesmo uveli vježbanja u jednoličnom odjelu (uniformi) i sa puškama, čim se u Americi u veliko hvale. „Velika je mudrost često u djetinjoj igri!“ reče doduše neki veliki pjesnik, ali je katkada ta mudrost tako velika i duboka, da je nije moguće naći.

U Illzachu se dakle ne može ništa čudnovata niti vidjeti niti čuti. Tko to očekuje, neka ovoga niti ne čita, da ga nada ne prevari.

Magdalenu Wenner iz Westhofena predadoše zavodu u Illzachu 15 rujna 1.891., 8 godina staru, sasvim slijepu i skoro gluhi.

Vidjelo se da je doista sasvim gluha, ali je u nje još neki ostatak vida, koji ju čuva, de se u kakav poveći predmet ne udari. Ali i taj ostatak vida jest bez ikakove vrijednosti kod obuke.

Pošto je ona u ranoj mladosti vidila i čula, bijaše u nje po svoj prilici još nekih predočaba, koje je stekla vidom i sluhom. Prve su ponajviše, a potonje sasvim isčeznule. Ono malo dialektskih izraza, koji su ostali, po obuku su bez vrijednosti, jer se je po gubitku vida i sluga ujedno svaka nit prezala, koja bi kadra bila nadovezati nove predododžbe i njihova imena na one, koje opstoje. — Učitelj se dakle nije ničemu boljemogao nadati, nego li i kod one djece, koja su u najranijoj mladosti oglušila. Ni one metode nije mogao rabiti, koja je običajna u zavodima za gluhonijeme, jer dijete nije vidjelo na usnama kako se riječi izgovaraju, a opet i s toga, jer mu nijesu manjkali samo nazivi za predmete, nego dapače i iste predodžbe, jer joj nijesu bile na domaku da ih opipa.

Gluhonijemi ima predočaba, ali jih ne može nazivati; slijepi znade za mnoga imena, ali si ih ne može predočiti i pojmiti; gluhonijemom i ujedno slijepom djetetu manjka oboje.

Dakle se je u ovom slučaju morao put i način tražiti, kako da se taj dvostruki jaz premosti.

Učitelju, koji je toj djevojčici mogao žalivože samo tri sata na tjedan posvetiti, bijaše trostruka zadaća. 1. Da vid pipanjem nadomjesti, da si pribavi predstave o predmetima, njihovim svojstvima ili djelatnosti. 2. Bez pripomoći sluga tako na govorila mehanično djelovati, da takove glasove proizvede, koji su barem približno slični onima, koje izgovaraju osobe potpuna sluga. 3. Da iste glasove označi slovima, koje pipati može, da se tim pobudi dijete, kako bi si dodirom samo tvorilo ista slova, grupiralo, odnosno kako bi čitalo.

Prvi se uslov postigao, a još će se postići pipanjem što više predmeta; čitanje nije prouzrokovalo baš velikih poteškoća, nu posebnim je putem valjalo poći da se postigne cilj označen pod 2, t. j. da se govorila djeteta pokore volji učiteljevoj. Dijete se je do tada samo igralo, dakle je valjalo igrom pristupiti k ozbiljnomy radu. Puhanjem u šaku, na dlan i na ostriške papira, koji su se pred licem kretali, a nje se doticali, pobudilo se dijete na naslijedovanje. Kako je je učitelj na dlan puhaio, tako je djevojčica i u svoj dlan puhalo. Dalje se je nastojalo, da kod puhanja usta više otvara i pusti da zrak manjim pritiskom prolazi, dakle da huče. Kada je barem prividno razabrala razliku temperature puhanja, kada je na dani znak (pritiskom na prsa) pravilno dahnula, dobio se je prvi znak, temelj muklim suglasnicima: h.

Moć izgovaranja dakle je posjedovala, samo se je ta morala shodno uporabiti.

Muklo izgovoriti „h“ išlo je kako tako, ali bijaše jako teško djelovati, da se glas izgovori glasno. I tu se je moralo pripomoći pipanjem, tako za sluh, kao i za vid.

Desna ruka djeteta stavila se na učiteljevu jabućicu, a lijeva na vlastitu jabućicu, da s jedne strane osjeli trepetanje dušnika kod izvadanja glasućege se daha, a s druge strane uznaštoji uzbuditi vlastiti dušnik strujanjem zraka, na isto takovo trepetajuće gibanje. I zbilja ne bijaše preveć muke, dok se je dijete naučilo i druge neke glasove. Tada se radilo o tom, da se ti glasovi usavrše. A to biva ustima, a stranomice i pomoći nosne šupljine. Tuj djeluje ponajglavnije jezik, čeljusti sa sjekutićima, usne i obrazi.

Pošto nam je ovdje namjera, da tek izvještaj priopćimo, a ne da pišemo fiziologijske studije, ne možemo se upustiti, da potanje upisujemo rad pojedinih dijelova ovog komplikiranog aparata.

Skoro sva su govorila, t. j. oruđe za govor, ruci pristupna budi posredno, budi neposredno. Dakle se pritiskom mogu staviti u takav položaj, da se može proizvesti željeni glas. Tako se je malo po malo razvio cijeli alfabet. Čim se je koji glas dobio i uvježbao, priučilo se dijete na neki znak prstima, koji se je kod razvijanja glasa prama potrebi rabio, a ujedno mu se dalo, da slijepo dijete odnosno slovo pipanjem nauči poput ostale slijepje djece — Sada, čim dijete koji od ovih znakova osjeti ili slovo opipa, izgovara označeni glas; ono dakle „čita“ znakove i slova, pa tako je omogućeno s djetetom općiti i onda, kada bi i onaj mali trag vida izgubilo.

Evo reda, kojim je učitelj German preduzimao pojedine glasove i koji je znak rabio kod pojedinih, da mu djevojka dade željeni glas.

Mukli s uglasnicí:

h Mukli dah.

Znak: Šaka sa udubinom prema ustima.

s Mukli dah.

Znak: Kažiprstom i palcem pritisnu se kutovi usana i kao dokaz, da se usta ponešto rastegnu.

š Mukli dah.

Znak: Obraze suziti prema usnama.

g Mukli dah.

Znak: Palcem se pritisne dušnik kod glasiljke.

k g sa dahom.

Znak: Pritisne se palcem dušnik kod glasiljke, a pjesnicom prsa.

d Propuštanje zraka uz zapor jezikom.

Znak: Dlan djeteta drži se pred ustima, da se osjeti komprimirani (stlačeni) zrak.

t d sa dahom.

Znak: Učenica drži dlan pred svojim ustima. Učitelj pritisne na njezina prsa.

Pritisak na prsa znači uvijek, da zrak ima izlaziti iz plućiju.

z Znak slova s sa pritiskom na prsa.

b Nijemi dah laganim zatvorom usana.

Znak: Lagano kretanje doljne usne sa kažiprstom.

p Nijemi dah sa čvršćim zatvorom usana.

Znak: Jako gibanje doljne usne uz pritisak na prsa.

Zvučeci suglasnici i samoglasnici.

- m Jako lagan glas, zrak izlazi kroz nos i kroz zatvorene usne.
- n Znak: Postavi se kažiprst na sredinu usnice u vertikalnom smjeru.
- n Kao gore, samo se zatvori jezikom. (Pritisne se jezik na gornje sjekutiće.)
- n Znak: Kažiprstom se dotakne sedlo (hrbat) nosa.
- v Slabo zvučeci glas sa usnama i zubima.
- v Znak: Pritisak kažiprstom i palcem na dušnik, a drugom rukom kruži se pred ustima.
- i Slabo zvučeci glas uz zapor jezikom. (Vrh jezika na nepce.)
- r Znak: Kažiprstom učenice opiše se mala crta napram gore u vertikalnom smjeru; to pokazuje kako se ima postaviti jezik.
- r Slabo zvučeci glas, trepetanje vrškom jezika.
- r Znak: Hitro vibriranje kažiprsta po dušniku.
- a Jaki glas, pa se suzi glasiljka. Srednja duljina i širina usne šupljine.
- a Znak: Kažiprstom se pritisne na bradu, a uslijed toga otvore se usta.
- u Isto tako. Usna se šupljina većma prodluži.
- u Znak: Pritisne se kažiprstom i palcem doljna čeljust s obije strane.
- o Isto tako. Usne se prodluje i zaokruže.
- o Znak: Kažiprstom opiše se mali okrug u sredini usana.
- e Isto tako. Suzi se usna šupljina, da se usne rastegnu.
- e Znak: Kažiprst se postavi među oba reda zubiju.
- i Većma se pokrati usna šupljina i usne stegnu.
- i Znak: Kažiprst se postavi na tjeme, gdje se osjeća glas

Ponajprije se je učila djevojčica izgovarati i pisati imena stvari, koje je mogla pipati. Veselila se je, kada je mogla ta imena raznih predmeta svog okoliša saopćiti drugomu. Da se općenje olakša, upoznalo ju sa velikim, latinskim pismenima tako, da su se znaci sa prstima sve više izostavljali. Ako želi doznati za ime kojeg predmeta, a nema pri ruci ploče, tada pruži dlan, na koj se piše oblik slova. Mjesto po dlanu piše se i po drugoj kakovoj plohi.

Mnogo teža je zadaća, da gojenče može razumjeti riječi, koje označuju čuvstva, svojstva i t. d. Izraz „drag“ mogla je tek tada pojmiti, kada je opazio učitelj, k čemu mala najrađe naginje. Bijaše to živa ovčica, koju je učitelj doveo pred nju, da je opipa. On joj napiše ime „ovca“ na papir, a ona bi zadovoljno i veselo opetovala taj izraz svaki put, kada god bi se dotakla ovce.

Kada je ona začela ovcu gladiti, dodade učitelj riječu „draga“, pa je opazio, kako je ona gladeći ovcu vanredno veselo opetovala riječi: „Ovca — drag“. Sada joj potraži lutku i prizove ostale učenice, s kojima je ponajviše općila, napiše im imena i dodade svakomu imenu riječu „draga“. Uputi je da sad svaku djevojčicu opipa, a tada opazi s veseljem, da ih je isto tako ljubezno gladila i s njima radosno općila. Taj se rad sa pojedinim samostavnicima spaja i dugo vježba, a tada se što više puta izgovara. N. p. Ja stojim na zemlji. Ja stojim na klupi. Ja stojim na stolcu. Kod ove posljednje rečenice vidjelo joj se na izražaju lica, da joj se ne sviđa. Etо opet zgode, da si je prisvojila pojam: „da“ i „ne“ tim, što je kretanjem glave ili klimajući odobravala ili ne. Magdalena je kretanjem glave dala dokaz, da je razumiju i shvatę, jer je rečenici pridodala „da“ ili „ne“:

Ja stojim na zemlji — da.

Ja stojim na stolcu — ne.

Učitelj mora uvijek biti pripravan da svaku zgodu upotrijebi za poduku. Magdalena si poreže prst nožem. Tuj bijaše zgode poučiti je: „Nož je oštar.“ Kada je jela, reklo bi joj se uvijek imena raznih jestvina i pića, čim bi joj se koje jelo ili pilo pružilo. Tada se nadovežu dobe dana svojim imenima; „Jutro“, „podne“, „večer“, „noć“, a ujedno i glagoli: „ići“, „stojati“, „moliti se“, „sjediti“, „zahvaliti“, „pitи“, „jesti“, „spavati.“

Za primjer evo ulomka iz njezina dnevnika.

J u t r o .

Ja idem u blagovaonicu.

Ja molim kruha.

Ja stojim.

Ja se zahvaljujem.

Ja se molim (sklapa ruke).

Ja pijem kavu.

Ja sjedim.

Ja jedem kruh.

P o d n e .

Ja idem u blagovaonicu.

Ja sjedim.

Ja stojim.

Ja molim vode.

Ja se molim.

Ja molim mesa, graha, koruna itd.

Da si prisvoji imena dana u tjednu, izrezalo se je 7 raznih velikih likova iz tankoga lima. N. p. za prvi dan u tjednu križ. Na tom je napisano: „nedjelja“ i jedan potez. Za ponедjelјak su se drugom liku dodala dva poteza itd. Tako primi dijete za svaki dan nov lik sa potrebitim brojem poteza. U subotu oduzme učitelj djetetu sve likove, pa se počne s djeletom iznovice od nedjelje vježbati, dok nije Magdalena točno znala po redu slagati likove, a napokon i bez istih znala nabrojiti dane u tjednu.

U ručnom djelu ne zaostaje za svojim sudružicama. Ona plete pod nadzorom učiteljke, pa je uz to vesela. Samo ju je jedanput vidio učitelj tužnu i to tada, kada joj je k uhu prislonio slušalo, naravno bez uspjeha. Pokaže na uho učiteljevo, pak će: Uho — otvoreno, a pokazav na svoje sasvim tugaljivo: Uho — zatvoreno.

Tako se nadamo, da ćemo sve malo po malo probuditi u njoj duševni život i dovesti je do žuđena cilja.“

Školska izvješća.

I.

Izvještaj zemaljskog zavoda za gluhonijeme za školsku godinu 1893.—94. u Zagrebu.

Na prvom je mjestu raspravica: „O dužnosti države pogledom na odgoju i naobrazbu gluhonijeme djece“ od M. Bestića. Pisac tu razlaže o potrebi obuke gluhonijemih i njenoj koristi. Dalje zahtijeva, da država — ako je moguće — svu za naobrazbu sposobnu djecu primi u zavod i to sirotinju badava, a imućnije uz neki prinos. Ako se radi velikoga broja gluhonijeme djece, a radi malobrojnih zavoda ne bi moglo ove smjestiti u posebne zavode, to da polaze puč. školu. Da bude uspjeha u puč. školi, traži pisac da učiteljski pripravnici IV. tečaja dolaze hospitovati u zavod, a od zgode do zgode i prakticirati, da uzmognu postupati i sa gluhonijemom djecom.

Drugi je članak: „Kratki načrt o razvitku zemaljskog zavoda za gluhonijeme u Zagrebu.“ O razvitku tog zavoda poznato je našim čitaljima od prije iz našeg lista, pa s toga prelazimo odmah na školske vijesti i

to na „učiteljski zbor.“ Upravitelj je zavoda svećenik g. M. Bestić, koji je bio razrednik u III. raz., u kom je podučavao sve predmete. Dalje su podučavala gg.: Ivan Brixy sljđd i tjelovježbu u II. i III. razredu; Ladislav Žepić bio je razrednik II. razreda do 3. svibnja, kad je premješten sa zavoda, a na njegovo je mjesto došao 1. lipnja Ivan Muha, ispitani učitelj za gluhonijeme.

Kako je zavod tek u svom razvitu, a imade uz to samo dva razreda i to II. i III., to nije ni čudo da je novih učila malo iskazano, a tako i nabava knjiga. Kod potonjega uvukla se mala pogreška, jer se nutri veli, da je zavod nabavio naš list, dok ga u istinu badava dajemo i ove godine.

Prinosa i darova unišlo je 540 for. Od toga je ukupno 200 for. platilo dvoje roditelja za svoju djecu. Veću su svotu dali prečasni g. Konrad Šnap, kanonik zagrebački i gospođa Terezija Špitaler; svaki po 100 for.

Potrošak je ukupno iznosio 5.645 for. 76 nov. Razdijeliv to na 15 pitomaca, to dođe na jednog 376 for. 37 novč. na deset mjeseci. Odbiju li se prinosi i darovi, to je zemlju poprečno stajao svaki pitomac 342 for. 77 novč.

Iz ljetopisa razabiremo, da se ove škol. godine nijesu primili novi pitomci u zavod radi pretjesnih prostorija. S toga ni nije bilo I., već samo II. i III. razred. Obuka je započela 16. rujna, pa su sada praznici izjednačeni sa ostalim pučkim školama grada Zagreba. O božićnim blagdanima uredilo se božićno drvce. Zdravlje je bilo povoljno kroz cijelu godinu, izuzam rijetke iznimke.

U II. razredu bilo je početkom godine 8 dječaka, a u III. 7. Iz II. je razreda isključen jedan radi loša vladanja i nedovoljna napretka, pa je koncem godine ostalo 14 učenika. Od ovih je bilo 12 rimo-katolika, a 2 grčko-istočnevjere.

Odliku su dobila u II. r. 3, prvi red 3, a 1 drugi red. U III. je razredu 2 sā odlikom, 4 imadu 1 red, a 1 drugi red, jer da je slabouman.

Buduća škol. godina započeti će 1. rujna. Da li će se primati novi pitomeci, to se za sada ne zna. Dođe li zavod u svoju zgradu, to bi se mogao otvoriti prvi razred.*)

II.

Godišnje izvješće nižih dječačkih i djevojačkih škola slob. i kr. glavnoga grada Zagreba koncem školske godine 1.893.—94. Na 141. strani toga izvješća nalazimo „Konbinovani razred za zapuštenu djecu.“ O postanku i razvitu tog razreda govorili smo početkom godine u posebnom članku. Među zapuštenim učenicima nalazi se i slijepac Slavko Petrina, komu je visoka vlada, odjel za bogoštovlje i nastavu, dala potporu od 10 for. na mjesec i to od 1. veljače o. g. do 1. veljače dojdeće godine. Isti je prisustvovao kod obučavanja vjeronauka, usmenog računstva i stvarne obuke u tom razredu, a čitanje, pisanje, te stvarnu obuku, u koliko se imade špecijalno slijepcima tumačiti, učio je u kaptolskoj školi po 3 sata na nedjelju i to od početka svibnja. Učio ga je besplatno urednik ovog lista, koj mu je priskrbio i spravu za pisanje, koju je nabavio od milodara. Osim toga učio je u konbinovanom razredu košaraštvo, da si kašnje ovim obrtom zasluži svagdanji kruh.

Polazak škole bio je marljiv sve do početka svibnja. Sa toplim danima probudila se je kod mnogih želja, da uživaju slatku slobodicu. Skrivali su se tako, da za nje nijesu znali roditelji, pa ako je kojega stražar i doveo u školu, to je prvom prilikom opet podbrusio pete.

*) Teško će se početi 1. rujna. Natječaj je već raspisan, te ga donašamo u ovom broju. Ur.

Iz tog vidimo, da bez valjano uređenog internata nema sigurna napretka, pa se to veli i u izvješču. No pitanje je, tko da osnuje, odnosno uredi zavod. Da sam grad Zagreb to učini, mislimo da bi krivo bilo, jer svi ti nevaljanci nijesu zagrebački pripadnici. Da opet grad troši i na drugu djecu, učinilo bi se krivo. Naše je mnenje, da kad bi grad Zagreb podigao i uredio zavod i u nj se primala sva nevaljava djeca, da bi svaka dotična općina, kojoj pripada koje dijete, morala pridonašati stanovitu svotu.

Da već sada ne padne ta škola na velik teret gradu, to ju je visoka vlada svojski podupirala. Ona je plaćala košaračkog poslovođu, dala je knjiga, košaračko oruđe, sve potrebno oruđe za tokariju i stolariju. Društvo „Dobrotvor“ i ono „za prehranu siromašne škol. mladeži“ učinili su svoje i ovdje.

Zanimiv je daljni izvještaj, kako se je naime našlo ljudi, koji su već prije mislili na uređenje popravionice i osnivali zaklade, te koji su se koraci u tom učinili, da se uredi takav zavod. Osnovano je do sada zaklada:

,1. Zapis vlaškulickeg župnika Ivana Budića, koji je u oporuci od god 1.849. ostavio za podignće „delaonice u Zagrebu“ 10 000 for.

Grad Zagreb, koji je silno sjećao potrebu popravionice, obratio se god. 1.875. predstavkom na vis. kr. zem. vladu, odjel za unutarnje poslove, u kojoj je stavio upit, namjerava li se i kada podići u Zagrebu popravionica i radionica kao zemaljski zavod za Hrvatsku i Slavoniju o zemaljskom trošku, i ako se ne namjerava, bi li se mogao gore navedeni zapis Ivana Budića i pod kojim uvjetima ustupiti općini grada Zagreba. Odgovor je vladin glasio, da se radi po-manjkanja potrebitih sredstava takav zemaljski zavod ne može podići. Navedena Budićeva zaklada da bi se mogla izlučiti od ostalih zemaljskih zaklada, s kojima je spojena i predati općini grada Zagreba, ali istom onda, kad bi se pristupilo k podizanju zavoda i pod uvjetom, da bi se u tu popravionicu imalo primati iz cijele zemlje.

To bijaše povodom, te se obratilo gradsko poglavarstvo u Zagrebu na sva gradska poglavarstva u zemlji upitom, ima li pod svojom upravom kakvu zakladu i bi li je gradu Zagrebu odstupilo; ako nema zaklade, bi li pojedina gradska općina bila voljna doprinijeti što troškovom i napokon, koliko ima pitomaca za takav zavod.

Ovaj je poziv bio od slaba uspjeha; gradovi Bakar i Križevci odgovorile na sva pitanja negativno, a Belovar, Požega, Senj i Sisak da imadu pitomaca za takav zavod, a pošto nemaju nikakve zaklade, da su voljni davati godišnji prinos. Ostali gradovi ne odgovorile. Nu grad Zagreb je unatoč tomu i dalje radio, ter je u skupštini gradskoga zastupstva od 15. lipnja 1.878. zaključeno, da se prisilna radionica i popravionica u Zagrebu podigne kao zavod gradski, da se umoli vis. kr. zem. vlast, da Budićevu zakladu preda gradu i na koliko nije narasla na 30.000 for., da se ostatak doznači iz „zemaljske zaklade komasirane za dobrovorne svrhe“ i da se u buduće u tu svrhu opredijeljene zaklade predaju gradskoj općini. Gradska se općina obvezuje primati u zavod zapuštenu mladež iz cijele zemlje. Grad je Zagreb ozbiljno radio i dalje o podignuću takova zavoda, ter je bilo izaslano i posebno povjerenstvo u Ljubljani, da тамо pregleda prisilnu radionicu i popravionicu. Nu razabrat iz izvješča izaslanoga povjerenstva, s kolikim bi troškom bilo skopčano podignće i uzdržavanje takova zavoda, ter pobjav sa velikih troškova, izviješteno je 1. studenoga 1.881. kr. zemaljskoj vlasti, da općina grada Zagreba iz vlastitih prihoda ne može podići ni prisilne radionice, ni popravionice.

2. Zaklada Antuna Jakića od 100 for. „za osnovanje popravilišta zapuštenе djece u Zagrebu“.

3. Kanonika Jurja Muzlera četvrtina ostavštine, što ostane iza oporučnih zapisu za popravionicu, koja se ima osnovati u Zagrebu.

4. Kanonika Mate Belobrka, koji je u tu svrhu zakladio $\frac{1}{12}$ svoga imetka.

Gdje se i pod čijom upravom nalaze ove tri zadnje zaklade, nije nam poznato.

5. Zaklada pod upravom grada Zagreba pod imenom „gradska radionica ipopravionica“, koja je nastala iz zapisa biskupa Ivana Kvalja od 300 for.; opata župnika Stjepana Pogledića od 100 for. i Vase Dizdara od 200 for.; a priosomi grada Zagreba uslijed skupštinskoga zaključka od 28. veljače 1.884. narasla je do sada na 5.500 for.

6. Zaklada utemeljena za odgajanje djece gradskih ubogih na uspomenu 25-godišnjice Njihovih Veličanstva od 13.157 for. 58 novč.

Kamati ovih dviju zaklada ne troše se, nego se pribijaju glavnici.*

Osim po visokoj vladi darovanih stvari nabavilo je grad. poglavarstvo više toga.

Tečajem godine izrađeno je 319 komada raznih košara u vrijednosti od 128 for. 5 novč. Zgotovljene se košare prodaju u samoj školi i u dučanu činovničke konzumne zadruge u Zagrebu. Mnoge i mnoge su radnje vrlo lijepo. Od utrška vraća se gradskoj blagajni trošak za nabavu drva, a ostatak upotrebljavao se je za nabavu odijela zapuštenoj djeci.

Stolarskih i tokarskih predmeta izradilo se je 120 kom., a 47.430 kom škatuljica za tvornicu cikorije. Novac od tih škatuljica dobivala su djeca, pa su si morala nabavljati korisne i potrebne stvari. Te škatuljice radile su se u prosto vrijeme, obično po objedu, pa do početka školske obuke. Od 100 kom. plaćalo se 14 novč. Tako se je ukupno zasluzilo 66 for. 40 novč.

Na školi su obučavali Jakov Gōszl, rav. učitelj, Janko Barlé, vjeroučitelj i Sljepan Pavlović, košarački poslovođa, koj je ujedno vodio nadzor nad onima, koji su spavali u samoj zgradi, te u puč. kuhinju polazili na objed.

U ovaj razred i to u niži odjel upisalo se je 26 učenika, a viši odjel 6 učenika. Od ovih je 21 pripadnik Zagreba. 1 je grčko-istočne vjere, a ostali rimokatolici. Većina je djece težačkih roditelja, nekolicina je djeца obrtnika, a četvorica nemaju roditelja.

Tekom godine 2 su otišla iz Zagreba, a 1 u zanat, 7 ih je izostalo, a pobjeglo 7. Prema tomu bilo je koncem godine u nižem odjelu 15, a u višem 4 učenika.

Iz prijegleda razabiremo, da je u četiri slučaja po dvoje djece jednih roditelja. Dva brata nemaju roditelja i ta su polazila školu do konca. U ostala tri slučaja svagdje je po jedan brat išao marljivo u školu, a drugi pobjegao, da ga se nije moglo uloviti. Žalosna je to slika domaćeg odgoja, a još žalosnjom ukazuje nam se, kad uočimo, da su potonja dječa obrtnika. I ostali nekoji bje-gunci, sinovi su obrtnika, pa si čovjek može misliti kakovi su to roditelji, a kakva su im i oštała djeca, koja još nijesu dospjela do škole.

Kao izvanredni polaznik upisan je ovdje i slijepac Slavko Petrina.

Iz Mitrovice nijesmo dobili vijesti.

Norveški zakon o prisilnom polasku zavoda za slijepu, gluhonijemu i slaboumnju djecu.

Ako koja velika država šlo uredi ili odredi, to obično velimo, da se sve ne može uporabiti na naše prilike. No kad nešto odredi država, koja s nama imade po prilici isti broj stanovništva, o čem se je mislilo, da je u nas nemoguće izvesti, tad je očiti dokaz, da se mnogo toga dade izvesti, kad je samo volje. Za dokaz tomu donašamo norveški zakon, koj obvezuje slijepu, gluhonijemu i slaboumnu djecu na polazak posebnih zavoda. Imade većih država, velevlasti, koje se još nijesu tako pobrinule za ovu sirotinje, kao što to radi Norveška.

Zakon glasi:

§. 1.

Država će nastojati, da za slijepu, gluhonijemu i slaboumnu djecu podigne potrebit broj zavoda za odgoj i obuku. (Sravni §. 3. i 6.)

Cilj za takovu abnormalnu djecu ima biti :

- da si učenici prisvoje što veći stepen znanja, propisana za pučku školu, na temelju kršćanskog i građanskog uzgoja, te da se za koje prakticno zvanje usposobe;
- ako je potrebno, da se djeca, koja državnoj crkvi pripadaju, priprave za potvrdu. (Državna je crkva protestantska. Ur.)

U jednu te istu školu smiju se u pravilu primiti samo djece jedne kategorije od gore spomenutih. U istoj školi za gluho-nijeme ne smije se podučavati u drugoj metodi, osim u dvim poznatim metodama znakom i govorom. (Dakle uz njemački sistem dozvoljen je i francuski. Ur.)

§. 2.

U §. 1. napomenute škole ili su državne ili privatne ili općinske uz državnu pomoć, u kojima se obučava besplatno. Koliki se broj djece može primiti u jednu takovu školu, ustanovit će državna vlast. Da država u pomoć priteče kojim prinosom, uvjeti su slijedeći :

- da škola primi djecu bez posebne školarine i — ako je dijete u cijeloj opskrbi u školi — da se daje neka naknada za pasku i njegu, kako je u planu označeno, u koliko se tim pridjelenjem ne prekoračuje maksimalni broj učenika;
- da se isposluje kraljevsko odobrenje glede reguliranja plaće za učitelje;
- da je ravnatelj škole obvezan, na zahtjev dotičnoga ministarstva, primiti osobe obojeg spola kao učitelje, koje su prema potrebi, imenito pedagoški, naobražene, ako se žele upoznati sa posebnom uzgojnom i obučevnom metodom. U tom slučaju dobiva primjerenu odštetu iz državne blagajne;
- da se ravnatelj škole, ako su učenici u opskrbi izvan zavoda, pobrine, da su primjereno smješteni, i da rukovodi potrebiti nadzor o dvorbi i njegovovanju;
- da se način, kako će škola uređena biti, zatim red, naukovna osnova po predbjježnom prihvatu nadzornog vijeća potvrdi po kralju ili njegovom pomoćniku.

§. 3.

Na primetak i opskrbu u zavod imaju pravo :

slijepa djeca među 9. i 21. navršenom godinom, gluhonijema djeca među 7. i 17. navršenom godinom, slaboumna djeca od 8. do 21. godine; svako dijete na 8 školskih godina, osim ako djeca

a) trpe na kakovoj tjelesnoj slaboci, te nijesu po liječnickom izvještaju prikladna da školu polaze ili

b) ako su već cilj škole polučili.

Koja su djeca označeni broj godina u školi sprovedla, imaju pravo, ako to roditelji žele i ako nadzorno vijeće shodnim pronađe, na još dvogodišnji boravak u zavodu.

§. 4.

Tko abnormalnu djecu na podučavanje primi ili si za takovu uredi privatnu školu, ima to javiti odnosnomu školskomu povjerenstvu, a toj prijavi ima priležati autorizirana svjedodžba o ponašanju.

§. 5.

Pobliži nadzor nad svakom školom za abnormalnu djecu rukovodi po kralju imenovano nadzorno vijeće, u kojem su školski nadzornik onoga okružja i dva druga člana. Ako među njima nema svećenika, imenuje takova biskup, koji će napose nadzirati obuku u vjeri. Vrhovni nadzor o djelovanju propovjednika nadleži biskupu.

Nadzorno vijeće držati će se u svojem uredovanju propisa, koja se imadu ustanoviti, pa ima pravo, uz prijedu Storthinga i kraljevu potvrdu, na određenu odštetu iz državne blagajne.

U ostalom mogu škole za abnoimalnu djecu i takovi muževi nadzirati, koje svaki put imenuje odnosno ministarstvo. Pogledom na škole, imenovane u §§. 1. i 2., šalje svake godine nadzorno vijeće putem ravnateljstva zavoda odnosnomu ministarstvu iscrpivo izvješće o djelovanju i napretku škole sa potrebitim, uvaženja vrijednim opaskama.

§. 6.

Svakomu je školskomu povjerenstvu zadaća, da po ustanovljenoj šemi svake godine podnese točno izvješće o svakom abnormalnomu djetetu, koje živi u odnosnom okružju, a nalazi se u godinama školske obvezanosti, označene u §. 3. Izvješću se ima priložiti, kada se dijete najavi, a kasnije samo na zahtjev ministarstva za bogoštovlje i nastavu, očitovanje dotičnoga uredovnog liječnika. Izvješće šalje vrhovna nadzorna oblast za pučke škole na ministarsvo za bogoštovlje i nastavu. Ovo potonje odlučuje, koje će se dijete, po §. 3. obvezano na polazak škole, i kojoj će se školi pridijeliti za abnormalnu djecu. Odredba će se saopći okružnomu predstojniku po vrhovnoj nadzornoj oblasti za pučke škole, a ova će prema suglasnoj odluci ministarstva prizvati dijete u odnosnu školu.

Kad je dijete predano u školu za abnormalnu djecu, obvezano je nadzorno vijeće za prvič četvrtgodišta, a kasnije svake godine barem jedan put protražiti, da li je po to dijete daljni opstanak nuždan i da li će biti od kakove koristi. U protivnom slučaju ili ako se razlikuju mnijenja među vijećem i ravnateljem škole, izvjesti se ministarstvo, koje tada odluči, da li će se dijete poslati kući ili u drugu, njegovoj abnormalnosti primjerenu školu.

Roditelji ili zamjenici djeteta, koji bi se pozivu oglušili, te bi dijete kod kuće zadržali, kaznit će se novčanom globom. Globe će se ovršnim putem utjerati, a u protivnom slučaju predat će se cijela stvar policajnom sudu.

§. 7.

Trošak putovanja u školu i natrag takove, u prijašnjim paragrafima ozna-

ćene djece, ujedno sa opskrbom — uračunavši i odjelo — namiruje odnosna zajednička blagajna gradska ili uredovnog kotara, nu ipak tako, da može okružno ravnateljstvo odrediti, da se jedna trećina takova troška namiruje iz sirotinjske blagajne.

§. 8.

Ovaj zakon stupa prema kraljevoj odredbi sve malo po malo u život prema tomu, koliko je nužno škola, obzirom na broj abnormalne djece. — Kod svake su škole namješteni specijalisti za bolesti očiju i ušiju, koje plaća država.

Organizacija zavoda za gluhonijeme u Norveškoj.

Nije tomu još niti 70 godina, od kako se podjeljuje obuka gluhonijemima u Norveškoj u posebnim zavodima. Prvi takav zavod uređen je godine 1.825. u Drontheimu. Obučavalo se tada u tom zavodu po francuskoj metodi. Istim g. 1.848. podiglo je prvu školu za gluhonijeme u Christianiji, u kojoj se je rabila njemačka metoda. Za dvije godine kasnije podigoše se isto takove škole u Christianssandu i Bergenu, a u obima se rabila njemačka metoda. U šezdesetim godinama bilo je četiri zavoda, pa se je skoro došlo do cilja, da se u Norveškoj podučava svako gluhonijemo dijete. Da se nijesu baš sva gluhonijema djeca obučavala, bijaše taj uzrok, što je tada bila obuka dobrovoljna, te nije opstojao prisilan polazak škole.¹⁾

Ali se je sve više i više došlo do uvjerenja, da je državi upravo dužnost brinuti se, da svi gluhonijemi budu dijelnicima obuke, pa da gluhonijemi tako dugo moraju školu polaziti, dok si pribave toliko naobrazbe i znanja, koliko ga imaju ostala djeca.

Proteklo je više vremena, dok je vlada ozbiljno primila stvar u svoje ruke. Tek godine 1.877. uredilo se kraljevsko povjerenstvo, koje se je imalo posavjetovati o pitanju, kako i na kakav način da se zavede prisilan polazak. U to povjerenstvo izabrana su gospoda: Fr. G. Balchen, ravnatelj zavoda za gluhonijeme u Christianiji, I. A. Bonnevje, ravnatelj škole u Drontheimu, te činovnik Rye. Početkom godine 1.878. svršiše ta gospoda nacrt, te predložiše, da se isti uzakoni pogledom na obuku abnormalne djece. Isti je nacrt predložen uz neke promjene po kraljevskoj odredbi godine 1.879. Storthingu (državnom saboru), koji ga je istom za dvije godine, dakle 1.881. uzeo u pretres. I zbilja nakon te rasprave postade zakonom. Kralju se prepustilo da odredi vrijeme, kada će zakon u život stupiti. Za gluhonijeme je oživotvoren 1. srpnja 1.883.

Nu pošto se nije željelo ustanoviti konačni red, jer je valjalo još prije toga riješiti neka važna pitanja, pa pošto se još za tada nije znalo, kolik bi broj mlađeži takve zavode polaziti mogao, pružena je na temelju zakona izdašna pripomoć privatnim zavodima. Stariji zavodi u Drontheimu, Christianiji, Bergentu i Christianssandu nastavili su svoje djelovanje, a na novo uređeni zavodi u Christianiji, Hamaru i Drontheimu dobije javne potpore. Departement je želio, da se organizacija tek tada reformira, kada budu svi gluhonijemi, koji su za obuku sposobni, u zavode primljeni, te se tako ispostavi godišnji prirast djece.

Godine 1.885. izradio je departement predbježni nacrt, po kojem bi se imali zavodi organizirati, a s tim nacrtom je sporazumna većina ravnatelja. Na temelju

¹⁾ Vidi prijašnji članak: »Norveški zakon o prisilnom polasku zavoda za slijepu, gluhonijemu i slaboumnu djecu«. Ur.

toga nacrtu stavio je predstojnik jevnoga zavoda u Drontheimu predloge, koji su bili kao predlog organizatornom pitanju, koje je kasnije i riješeno.

Rasprava, koju je ovo pitanje proizvelo, pokazalo je potrebu, da se iskaže broj i razdjelba gluhonijeme djece i da se ista pobliže pregledaju. Izvještajem departementa dokazalo se, da je broj na školski polazak obvezane djece po cijeloj zemlji prilično podjednako razdijeljen, da se dakle naravno i svih pet zavoda i nadalje zadržati mora. Kada je već nacrt dogotovljen bio, vidjelo se iz šematične tabele, da je razdjelba gluhonijeme djece u pojedinim dijelovima zemlje u raznim dobama godine jako različita. Vidjelo se, da se u južnim krajevima jedno gluhonjemo dijete, obvezano na polazak škole, našlo među 6.364 stanovnika, u sjevernim krajevima Norveške naproti bijaše jedan školski obvezanik na 2.566 stanovnika. Od djece u dobi od 10 do 15 godina pristupilo je na godinu u okružju Christianija između 16 i 6; u hamarskom okružju između 10 i 6; u christiansandskom okružju između 7 i 3; u bergenskom okružju između 12 i 2; u drontheimskom okružju između 22 i 9, te u tromsonskom okružju između 14 i 4. Prema tim činjenicama bijaše departement prisiljen napustiti svoju organizaciju, razdjeljom na 5 okružja. Ova je razlika potaknula pitanje, ne bi li se mladež u okružjima s većom razlikom samo svake druge godine primala u zavode. U 5 okružja da se djeca svake godine primaju, ne bijaše moguće provesti; nu pošto se vidjelo, da je svakogodišnje primanje korisno pogledom na samu obuku, kao i na razumnu ekonomiju, mislilo se, kako da se okružja bolje zaokruže, odnosno da se broj takovih stegne. Čim bo je manje prijamnih okružja, tim je vjerojatnije, da će se nepravilnosti u pojedinim godinama izravnati, tim opstoji veća garancija, da se načelo, po kojem se razdjelba obavlja, točno i do skrajnih konsekvensija može provesti, jer će škola moći dostatan broj djece primiti i shodno porazdijeliti. Ne dade se zanijekati, da dva prijamna okružja (južna i sjeverna Norveška) klimom, naravi, karakterom puka i odnošajima života reprezentiraju dva sasvim različita dijela zemlje. Svako će dakle dijete za svoga školovanja moći živjeti u takovim odnošajima, kakovi mu najbolje konveniraju.

Glavni momenat sretno provedene organizacije sastoji se u tom, da se učenici napram svojim sposobnostima mogu porazdijeliti u razne odjele. Ako je više nego dva prijamna okružja, nije moguće toga provesti, jer pridolazi u cijeloj zemlji do 50 djece svake godine u zavode, pa bi obuka gluhonijemih zemlju nerazmjerno mnogo novca koštala. Prime li se pako po 25 učenika, mogu se isti odmah u tri odjela porazdijeliti po njihovim fizičnim i duševnim svojstvima i to među dobro, srednje i slabo nadarenu djecu. Kod razdjelbe obazire se osobito na duševne sposobnosti i na okolnost, u koliko su djeca za govor sposobna, dočim opet nije potrebno, da se gluhonijemi poradi ostalih svojstava dijele. Pogledom na ove okolnosti, kao i pogledom na to, kojom će se metodom najmanje nadarena djeca obučavati, uzet je zavod u Šlezwigu za uzor. U raspravi o metodi bilo je žestoke borbe. Pogledom na postignute rezultate sa najbolje nadarenom djecom u Šlezwigu i Frankfurtu na Majni, pa i pogledom na to, što se je s takovom djecom u Norveškoj polučilo, konačno je primljeno, da se ima za sve gluhonijeme pri obuci rabiti glasovna metoda, a ne znakovna. To je u kratko rezultat, da su prigovori o predlozima organizacije dozreli, a suglasno sa istima bijahu godine 1.891. zavodi za gluhonijeme u Norveškoj organizirani.

Glavne ustanove te organizacije, koje su u bitnosti suglasne sa predlogom predstojnika Fincha jesu ove:

Zemlja se dijeli na dva prijamna okružja;

- a) u južnu i istočnu Norvešku,
- b) u zapadnu i sjevernu Norvešku.

U svaki od ovih dvaju okružja (u Christianiji i Drontheimu) primaju se pitemci, a nakon prve godine boravka u zavodu podijele se po svojim sposobnostima u tri odjela, i to u odjel: a) dobro nadarenih, b) srednje nadarenih, te c) i d) slabo nadarenih. Od ovih ostanu ili a) ili b) kod prijamne škole, koja tada ima tri razreda za vježbanje u razgovjetnu izgovaranju i sedam daljnih razreda, po prilici sa 100 djece. Drugi odjel (po svoj prilici b) učenici) ujedini se s kojim odjelom ili školom, koja se u istom gradu nalazi, gdje je i prijamna škola. Ovaj odjel ima prema tomu sedam postepeničnih razreda sa brojem oko 70 djece. Nije još na čistu, da li će ovaj odjel sačinjavati sasvim za sebe posebnu školu ili će se pridržati uz prijamnu školu pod upravom iste, kojoj je na čelu nadučitelj. Od obih prijamnih škola poslati će se djeca u c) i d) odjel u Hamar, koja će škola tada obuhvaćati 78 do 80 djece. Pripominje se, ako bi se broj ove djece znatno povećao, tada bi se rastavio u dva odjela. Obuku će voditi u tim odjelima jedan ravnatelj i jedan nadučitelj. Tim postaje škola za gluhonijeme podijeljena u 4 dijela; nu za sada se ovaj red ne može provesti, jer je pristup djece još premalen.

Učenici na prijamnoj školi u istom gradu sa ostalim odjelima ostaju u internatu samo tri godine, a tada se eksterniraju, dočim učenici odjela c) i d) za svega školovanja ostaju u internatu ili će se dati ni njegovanje učiteljima škole. (Tako već biva u Hamaru, da učitelji primaju gluhonijemu dječu u svoju obitelj, pa je kao posebice obučavaju.)

Ukupni broj učenika u svim školama za gluhonijeme u Norveškoj bio je godine 1.892./93. 355, koji su bili porazdijeljeni u 39 razreda.

Državno vijeće (Storthing) zaključilo je 1.893. po predlogu kr. norveškoga ministarstva za bogoštovlje, da se plaće učiteljske na zavodima za gluhonijeme reguliraju na slijedeći način:

1. Ravnatelji počimaju sa 3.000 kruna (njihova 1 kruna = po prilici 1 krunu 32 filira u našem novcu), pa plaća raste u 5 i 10 godina na 3.400 i 3.800 kruna. K tomu dobivaju stan u naravi.

2. Nadučitelji počimaju sa 2.500 kruna, a poslije 5 godina dobivaju 3.000 kruna. K tomu dobivaju stan u naravi

3a. Učitelji nižeg plaćevnog razreda počimaju sa 1.500 kruna, a ta se plaća za 3, 6 i 10 godina poveća na 2.400 kruna.

3b. Učitelji višeg plaćevnog razreda počimaju sa 2.200 kruna, a ta se plaća za 3 i 6 godina poveća na 2.400 i 2.600 kruna.

4a. Učiteljice nižeg plaćevnog razreda počimaju sa 1.000 kruna a ta se plaća u 3, 6 i 10 godina povisi na 1.100, 1.200 i 1.400 kruna.

4b. Učiteljice višeg plaćevnog razreda počimaju sa 1.400 kruna, a ta se za 3 i 6 godina povisi na 1.600 i 1.800 kruna.

Za učitelje i učiteljice, koji nastupaju službu, računaju se prve dvije godine u pokusno vrijeme.

Učitelji i učiteljice obvezani su pristupiti kao članovi javnoj mirovinskoj zakladi.

III. Kongres učitelja gluhotnjemih u Augsburgu.

17.—19. svibnja t. g. bijaše skupština učitelja gluhotnjemih djece u Augsburgu. Iz svih krajeva njemačkoga porijetla sakupio se 161 učesnik, među kojima bijaše odaslanika i iz Livlanda, Austrije i Švicarske. Budući grad Augsburg južno leži, pobjojali su se mnogi, da će i cijela skupština imati južno - njemački karakter. Nu s veseljem se, a na probit uzvišene stvari, mora konstatovati, da su skoro svi zavodi Njemačke zastupani bili. Onu bojazan istaknuo je gospodin ravnatelj Koch iz Augsburga, otvarajući skupštinu ovim riječima: „Kada se ono prije pet godina u Kölnu zaključilo, da će se slijedeća skupština učitelja gluhotnjemih u Augsburgu obdržavati, obuzela mi srce neka tjeskoba Pobojao sam se, da će nam se mnogi sudrugovi iznevjeriti. Augsburg leži prilično daleko na jugu, pa nema te ljepote i ugodnosti niti u proljetnom cvijetu, što no ih pruža glavni grad Berlin ili lijepi Köl na Rajni“.

Pošto je odnosni odbor u svojoj sjednici dnevni red ustanovio, sabraše se oko 8 sati na večer učesnici na predskupštinu u određenim prostorijama, da se posavjetuje ob izboru časništva i kojim će se redom koji predmet i koji dan raspravljati.

Gospodin ravnatelj Koch srdačno pozdravi prisutnu gospodu, te izrazi želju, neka bi rasprave u ovoj predskupštini, kao i u budućim danima skupštine na što veću korist bile, a žuđeni će se cilj tek tada postići, ako si učesnici u srce uvriježe rečenicu augšburških pjevača: „Pogledaj ko li ljupko, pogledaj ko li lijepo se složna braća sastadoše“.

Da ova opomenica nije bila izvišna, pokazalo se u skoro, kada se je naime o tom odlučivalo, da li ima držati predavanje ravnatelj Radomski iz Poznanja ili ne, koji bi raspravio pitanje „O časti ištovanju učitelja gluhotnjemih, koji podučavaju u glasovnom govoru“. Odbor, koji je priprave obavio za skupštinu, jednostavno je to pitanje zabacio, a to je izazvalo žestoku debatu. Skoro sva gospoda iz istočne Pruske istaknuše, koliko im je teških osvada i prijekora snašati, pa bi u velike požalili, kada ovo pitanje ne bi došlo na dnevni red. Pošto se na takove neugodnosti svi ostali učitelji za gluhotnjeme po čitavoj Njemačkoj potužiti ne mogu, pa pošto je podignuta graja sve više jenjala, nije najveći dijel učitelja držao za uputno, da se to pitanje na dnevni red stavi, ma su i uvjereni o plemenitoj namisli tog pitanja. I zbilja to pitanje bude velikom većinom s dnevnoga reda svrgnuto. Usuprot tomu izražena je želja u skupštini, neka bi ravnatelj Radomski, u smislu svojega predavanja, shodan prijedlog stavio. Na koncu zasjedanja već i to treći dan, podijeljena je riječ Radomskomu, koji reče, da mu je jako žao, što tako važno pitanje raspravljeni nije. Obrazloživši svoje stanovište u tom predmetu, sporazumi se skupština s istim, pa sudjelovanjem seminarskog rektora stvorena je rezolucija, kojom se svi napadaji i sve osvade svečano odbijaju.

Nu i po našem mnenju mogla je skupština tim mirnijega srca to pitanje napustiti, pošto je prvi nadsavjetnik vlade dr. Schneider rekao, da je on svoj učinio, da se čast učitelja spasi. On je u skupštini na najveće zadovoljstvo rekao, da je pruska vlada najstrožije ispitala sve prigovore, podignite proti učiteljima glasovne metode, pa da se je uvjerila, da na odnosne učitelje niti sjena ne pada.

Vratimo se k skupštini.

Svi se članovi složiše, da se prvi dan raspravi važno pitanje nadučitelja

Vattera: „Kako da se kod obuke gluhonijemih osigura glasovna metoda?“ Drugo pitanje: „U koliko pitomeći u zavodima za gluhonijeme čuju i osjećaju to čuvenje“, raspravio je ravnatelj Hemmes iz Bensheima. Treća točka na dnevnom redu bijaše Reuschertovo predavanje: „Kako da se osnuje narodno-njemački muzej za naobrazbu gluhonijemih?“

Za drugi raspravni dan utanačila je predskupština ovaj red: od 9—10½ sati pokusno predavanje, a tada se imalo raspraviti pitanje Röntgena iz Ahena: „O razdijeljenju gluhonijemih učenika prema njihovim duševnim sposobnostima“. Pogledom na pokusno predavanje bijaše različitih nazora. Jedni rekoše, da ne spada na tako veliku skupštinu, jer se u prvoj liniji proteže na organizatorno pitanje, pa je po ovako veliku skupštinu od neznatne vrijednote, jerbo se na takav rad ne dade nadovezati nikakva debata. Ali se ipak većina odluči, da se pokusno predavanje drži, jer da isto ima biti bitnim sastavnim dijelom skupštinarskog djelovanja. Ravnatelj Koch očituje se pripravnim predavanje držati, ako mu se odnosni predmet označi makar i neposredno pred samim predavanjem. (! Ur.)

Za treći se je dan stavilo u izgled pitanje: „Obuzgoju na božnost kod gluhonijemih“, koje bi raspravio vrhovni nadzornik Streich iz Bönigheima, a zatim „o glasovnom govoru“, koje bi opet razpravio ravnatelj Erbrich iz Metza. Tek oko pol noći razidu se skupštinari, da se 17. svibnja na 1. glavnoj skupštini opet nađu svi na okupu.

Kada se 17. svibnja sastadoše skupštinari u lijepo urešenoj zlatnoj dvorani u Jezuitskoj ulici, otvori skupštinu shodnom besjedom ravnatelj Koch, kao predsjednik mjesnoga odbora. Srdačnim: „Bog s vama“ pozdravi skupštinu. On je uvjeren, da će kongres u starom njemačkom gradu Augsburgu biti dobro primljen, pošto je o tom za svoga 40-godišnjega boravka u Augsburgu živi svjedok, kako građani umiju ovakove pobornike prijazno susretati. „Uvjeren sam bio“, nastavi dalje govornik, „da ćemo u našim oblastima naći prijazno susretanje, kada se radi o tom, da se unaprijedi boljak gluhonijemih. Prisutnost visokih zastupnika kr. državnog ministarstva i kr. okružne vlade, kao i gradskih oblasti dokazuje nam, da se u tom smjeru prevario nijesam“. Govornik napominje, kako se bojao, da će ga sudrugovi napustiti, a tada nastavi: „Da ste se u tolikom broju sastali, jako me veseli. To je jamstvo, da učitelje gluhonijemih napunjuje budan duh, da se ne plaše nikije žrtve, kako bi se zajednički posavjetovali o općenitim pitanjima, o naobrazbi gluhonijemih, te da se upitaju, ne bi li valjalo poći možda boljim putem, nego je ovaj, na kojem su do sada stupali. Dao Bog da za unapređenje i naobrazbu gluhonijemih također i ova skupština u Augsburgu u svakom pogledu doprinese zdrave hrane i pouke“.

Kod izbora časništva evo rezultata:

1. Predsjednik: Ravnatelj Koch iz Augsburga. 2. Podpredsjednik: Ravnatelj Weissweiler iz Kolina. 3. Perovođe gospoda: Kling iz Frankenthala i Griesinger iz Nagolda.

Pojedine vlade poslaše svoje zastupnike. Pruska pravog tajnog nadsavjetnika dra. Schneidera, Badenska školskoga nadsavjetnika Wallraffa, Würtenberška vladnog savjetnika dra. Wahla i vrhovnog konsistorijalnog savjetnika Krafla, te Bavarska vladnog savjetnika Schmida. Grad Augsburg zastupali su: Pravni savjetnik Gentner i gradski zastupnici Gossenz i vitez pl. Hertel.

Vladin savjetnik Schmid u ime bavarske vlade pozdravlja skupštinu, a to

isto čini i pravni savjetnik Gentner u ime grada Augsburga, koji svemu što se odnosi na uzgoj i naobrazbu, rado pruža svoju pomoćnicu ruku. „*Tko si je kao vi*“ — nastavlja govornik — „tešku zadaću preuzeo, da one sažaljenja vrijedne nesretnike, kojima je narav uskratila sluh, a po tom i govor, te ne mogu duševno opći sa svojim sugrađanima, pouči u općenitom znanju, koje svakomu čovjeku apsolutno treba, pa tko može osjećati i čutiti za takove nesretnike, taj mora uz vas pristajati dušom i tijelom. Upravo s toga vam u vašim raspravama želim najbolji uspjeh“. Pravi tajni nadsavjetnik pruske vlade dr. Schneider progovori uz veliko odobravanje skupštine slijedeće: „*Poštovana gospodo! Čast mi je, a i veselo sam, što vam mogu pozdrav donijeti od mojega šefa, pruskoga ministra za nastavu, pa vam smijem kazati, da se on za vaš rad jako zauzima, te ga tako zanima, da vas mogu uvjeriti, da moje riječi nijesu samo odziv neke uljudnosti, nego da odgovaraju potpunoj ozbiljnosti i istini. Onim je, koji su ovdje iz moje uže domovine — a takovih je priličan broj — poznato, kako je sadanji gospodin ministar u važnim pitanjima, nakon ozbiljnog vlastitog proučavanja izrekao odluku, koju ćemo za stalno svi s veseljem pozdraviti. Pričinja mi se, da me već razumijete. Mi želimo gluhonijemu djecu privesti građanskom društvu, obitelji, državi i crkvi, oni neka se među nama udome i neka se ne smatraju tuđincima u svojem, kao da su bez domovine. Oni neka se ma i težom mukom i trudom pouče u svem znanju, oni neka s nama misle, osjećaju, zbole. To je svrha našeg nastojanja. Vjerujte mi, da naša 42 pruska velika i javna zavoda taj zadatak rješava; budite uvjereni, da smo si mi svjesni svoje odgovornosti, jer u času, kada izbjegavamo prirođene znakove, kojima se gluhonijemi služe, nego ih upućujemo, da se s nama razgovaraju, tada smo preuzeli dužnost, da se pobrinemo, kako ne bi niti jedno dijete izostalo, a da se ne bi poučilo u govoru. Osobito me veseli, što mogu ovu skupštinu pozdraviti u ovomu drevnomu gradu, tomu ponosu našega naroda, u ovoj državi, u kojoj je prije mnogo i mnogo vremena vaš zemljak Graser prvi upozorio, da se obuka gluhonijemih mora svrstati na elementarnu obuku. Bijaše to baš u početku ovoga stoljeća, da je bavarski zaštočnik živom riječi upozorio na golemu pogibelj, koja bi nastali mogla, ako bi se obuka gluhonijemih kao nekom tajnovitom obukom smatrala. On je toplim srcem i bistrim okom doviknuo: *Hic Rhodus, hic salta!* Tuj vježbaj sile svoje, pa podučavaj po elementarnim načelima, a tad ćeš predobiti djecu za sebe. Vjerujte mi, da mi upravo zato bavarskomu narodu zahvaljujemo, pa se u mnogom i mnogom u tom obziru smatramo njihovim učenicima. Ne želim govoriti o znamenitosti artikulacione obuke, pa nije niti moj posao sada ovdje, jer će o tom zboriti uputnija usta, nego želim reći, da mi i u svojem krugu, u svojem zvanju rado pratimo s najvećim saučešćem vaš rad, pa ga usvajamo od srca, jer je i u nas srca, jer je i u nas čustva za takove vrsti nesretnika. Ja vas još jedan put pozdravljam i želim vašemu nastojanju blagoslov, koji neka se po cijeloj Njemačkoj rasprostrani, te hiljadama djece, — koje se, hvala Bogu, broj, premda još velik, sve to više umanjuje — donese blagoslov u potpunom smislu za sadašnjost i za vječnost“.*

Nakon još nekojih pozdrava podijeljena je riječ nadučitelju Vatteru, da izvesti o pitanju: „*Kako da se osigura glasovna metoda?*“ To je glavno pitanje III. kongresa njemačkih učitelja za gluhonijeme.

Govornik se u kratko osvrće na napadaje, kojim su privrženici glasovne metode izvrženi, pa ga veseli, što je u tom pogledu sve napadaje i osvade pruski ministar nastave zabacio svojom rješidbom od 17. rujna 1.892., te djelovanju

učitelja za gluhonijeme izrazio svoje priznanje. (Za to je ministru nastave, dru. Bosse-u, brzjavno zahvala izrečena). Nadalje dokazuje razgovjetno i jasno, kako je samo čista glasovna metoda kadra gluhonijemoga vratiti čovečanskom društvu. Željeni će plod pako učitelji samo tada postići, ako budu rečenu metodu ozbiljno i temeljito proučili, te isto tako ozbiljno i temeljito uporavljivali. Kod razvite debate želio je ravnatelj Weissweiler, da se riječ „čista“ ispusti, nu velikom većinom glasova, dapače skoro jednoglasno, ostalo se kod redakcije izvjestiteljeve.

Pojavivši se napadaji proti čistoj glasovnoj metodi, te nastojanje, da se u glasovnu metodu uporabljuje i znakovna metoda, kadri su u velike zaustaviti nužno upotpunjene metode, kao i njezino proširenje. I ovu resoluciju kao i prvu primi skupština jednoglasno i nepromijenjeno.

Bez rasprave bude i ovo primljeno:

III. kongress učitelja za gluhonijeme, u zaštitu čiste glasovne metode, smatra potrebnim, da se urede neke organizatorne, administrativne i metodične ustanove.

U 4. resoluciji izraženi prijedlozi Vatterovi glase djelomice ispravljeni:

U organizatornom pogledu valja nastojati:

a) Neka se osnivaju manji zavodi, a učenici neka se dijele prema nadarenosti; broj učenika neka ne bude veći od 80.

b) Da bude obvezanost na polazak škole barem 8 godina; dijete počimlje školu polaziti navršenom 7. godinom; u jednom razredu ne smije više biti od 10 djece; koliko je razreda, toliko mora biti i učitelja.

c) Neka se učitelji tako plaćaju, da ne budu vezani svoje sile trošiti na privatno podučavanje.

d) Neka se svi njemački učitelji gluhonijemih slože u jedan savez.

Govornik želi, da bi sada zborujući kongres u Augsburgu priveo posljednju točku u život.

Pošto je već na taj predlog poseban odbor izradio pravila, moglo se je o osnutku takova saveza govoriti tek treći dan skupštine. Nu o tom kasnije.

Od 5. rezolucije bića prvi dijel po skupštini u ovakovoj formi primljen:

U administrativnom pogledu valja nastojati:

a) Ravnatelje i učitelje gluhonijemih sazivati će vlada periodično na konferencije; drugi dijel iste rezolucije, po kojem bi vladini i školski savjetnici, zemaljski ravnatelji itd., pregledavajući pojedine zavode, uza se morali imati vrsna strukovnjaka, bude velikom većinom skupštine otklonjen, pošto su se osobito ravnatelji Walther, Fieth i dr. istomu protivili. Usuprot tomu primljen je dodatak Kollerov iz Monakova, da se

b) neposredna uprava ima povjeriti jedino strukovnjaku.

U metodičkom pogledu neka naročilo upravitelji zavoda nastoje, da se glasovna metoda ukorjeni. Govornik želi nadalje — što skupština uvažila nije — da se znakovna metoda sasvim napusti, ali neka se zato više zorno obučava, a takova obuka neka se potpomaže mimikom, te neka se od početka obuke sveudilje za svega školovanja priučavaju učenici na glasovni govor, i neka se to smatra najvažnijom točkom metode.

Ravnatelj Walther predlaže, da se točka e 6. rezolucije ovako poprimi:

Znaci i znakovni govor, kao zamjena glasovnog govora neka se isključi iz obuke, zato ali neka se ustupi mjesto zornosti kod obuke, kojoj neka pripomažu znaci, kojima se služe ljudi sa potpunim osjetilima, i neka se upotrebljuje mimika i djelotvornost, kao odražaj nutarnjosti.

Izraz „mimika“ htjelo se ponjemčiti, ali se stalo sa izrazima natezati amo i tamo, te je ipak usvojena rezolucija sa svom redakcijom po želji izvjestiteljevoj.

Tako se evo izpunila želja Waltherova, da se osigura opstanak glasovnoj metodi. Mi se veselimo toj stečevini od sreća, pa želimo s Waltherom, neka tu metodu svaki pojedini učitelj ozbiljno proučava i upotrebljuje, a tada ne će uzmanjkati uspjeh.

Za te rasprave tako je vrijeme odmaklo, da se određena još dva pitanja za istu sjednicu nijesu mogla raspraviti.

U 5 sati poslije podne bijaše u gradskom perivoju svečani objed; zaredale zdravice; na večer zasladio zabavu pjevačko društvo. Prema tomu se izpuniše pravnoga savjetnika riječi:

„Pa kada nakon trudna poslovanja ostavite ovu dvoranu, pribavit će vam Augsburg užitak, koga trebate da si osvježite duh i tijelo, te će vam boravak u našoj sredini ostati u ugodnoj uspomeni.“

Dapače je u čast i slavu učiteljskoga djelovanja učitelj Nagel, ujedno član pjevačkoga društva, lijepu pjesmuispjevao i krasno ju zborio.

(Svršit će se.)

Natječaj za primanje pitomaca u zemaljski zavod za gluhonijeme.

Buduće školske godine 1.894/95. popunit će se u zemaljskom zavodu za gluhonijeme nekoliko mjesta, za koja se ovim raspisuje natječaj do 15. rujna 1.894.

Ova mjesta popunit će se mladićima, za koje se roditelji ili skrbnici obvežu, da će za njih plaćati prinos od 250 for. na godinu.

Prema okolnostima podijelit će poluplaćevna ili besplatna pitomačka mjesta.

Natjecatelji za ova pitomačka mjesta imadu molbenicama priložiti :

- a) krsni ili rodni list ;
- b) domovnicu ;
- c) svjedodžbu o imućvenom stanju ;
- d) sposobnik, koji se ima ispuniti prema obrascu, koji se niže priopćuje ;

e) obveznicu roditelja ili skrbnika, da će ustanovljenu opskrbninu, ako ne poluće besplatno mjesto, u tromjesečnim obrocima unaprijed redovito otplaćivati, da će dijete za vrijeme glavnih godišnjih praznika kod sebe uzdržavati i da će ga iz zavoda odmah o svom trošku otpremiti, ako dobiju od ravnateljstva zavoda obavijest, da im je dijete za uzgoj u zavodu nesposobno.

Ovako obložene molbenice imaju se do gore određenoga roka ovamo podnijeti.

S p o s o b n i k

o gluhonijemom djetetu N. N., rođenom dne godine u mjestu N., vjeroispovijest

I. O b i t e l j s k i o d n o š a j i :

1. Ime, prezime i zanimanje roditelja ;
2. obitavalište roditelja, mjesto, općina, kotar ;
3. koliko imaju djece (muške, ženske) ;
4. je li još koje dijete gluhonijemo, slabouumno, umobilno, nakazno ili abnormalno ;

5. jesu li roditelji međusobno u krvnom srodstvu i u kojem stupnju;
6. ima li u obitelji skrofuloze, tuberkuloze ili sličnih bolesti;
7. ima li u porodici ili u obitelji nagluhih;

II Dogodaji gluhonijemoga:

1. Je li dijete rođeno gluhonijemo;
2. je li oglušilo od bolesti, koje bolesti i kakovim povodom;
3. u kojoj se dobi opazila gluhost;
4. je li dijete posve gluho ili je samo nagluho;
5. je li doista prije govorilo;
6. je li posvema nijemo ili može pojedine riječi izgovarati?

III. Tjelostanje gluhonijemoga:

1. Je li dijete primjereno razvijeno ili je u rastu zaostalo, znatno ili neznatno;
2. Je li mu glava razmjerna prama tijelu ili je možda prevelika ili premalena;
3. drži li usta otvorena, te vise li mu usne;
4. ima li normalno razvijena govorila;
5. ima li tijelo znatno natrag pognuto;
6. kako koraca, lahko i spretno, teško ili nespretno;
7. trpi li na drugoj kojoj bolesti kao skrofulozi, oteklini žljezda, uhotoku, osipu kože na glavi, teškom jeziku, kratkovidnosti, tjesnogrudnosti, slabosti živaca, epilepsiji itd.;
8. koji su liječnički pokusi izvedeni na djetetu i kojim uspjehom;
9. jesu li mu boginje ucijepljene i docijepljene i kojim uspjehom;
10. je li čisto, naročito ob noć;
11. može li se samo odijevati?

IV. Duševnostanje gluhonijemoga.

1. Motri li rado obližnje predmete ili dogođaje;
2. je li bistroumno i živahno ili izgleda slaboumno;
3. može li svoje misli izražavati i kojim načinom;
4. shvaća li znakovni govor svojih ukućana brzo ili polagano;
5. može li narisati jednostavna pismena ili znakove kao trokut, krug itd.
6. oponaša li znakove i koje;
7. kako se vlada kod ispitivanja;
8. raduje li ga učenje?

V. Dosadašnji odgoj gluhonijemoga:

1. Je li dijete dosada obučavano, kako i kojim uspjehom;
 2. bavi li se kakovim poslom;
 3. druži li se rado s djecom;
 4. s čim se najvoli baviti;
 5. ima li gluhonijemo dijete možda koje ine vlastitosti i običaje i koje?
- Istinitost navoda potvrđuju u N. N. kotarski liječnik ili gradski fizič, mjesni dušobrižnik i mjesni učitelj.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, odjel za
bogoštovlje i nastavu,

U Zagrebu 17. srpnja 1.894.

Sljepačka pjesma.

Darujte me hranitelji,
Hranitelji, roditelji !
Darujte me, braćo mila,
Braćo mila i čestita !
Nemojte me prolaziti,
Moga dara pronositi,
Moga dara malenoga, —
Malenoga, ubogoga.
Krajcarak je malen darak,
Al velika zadužbina !
Već namjen'te i podjel'te,
Svoje mrtve se spomen'te
Molit će Vam molitvicu
Za sve kuće dobra, sreću,
Za težaka i volaka,
Za vojnika i putnika,
Za pastira, granatira,
Zarad đaka samouka.
Darujte me, braćo mila,
Radosna Vam majka bila !
Vi ovako ne gledali,
Sljepa čeda ne imali, —
Ni u domu, ni u rodu,
Ko što mene moja majka,
Što me u svjet otpravila.
A za tuđim očicama,
I za tuđim ručicama,
Da se bijem i prebijam
Kao voda o brjegove.
Vidiš, brate milostivi,
Mene vode tuđe oči,
Mene hrane tuđe ruke,
Vaše ruke teške muke.
Ja sam željan bijela svjetja,
Bjela svjetja, žarka sunca,
Žarka sunca i mjeseca
I po svjetu pogledati,
Svog se roda nagledati,
Crne zemlje ispred sebe,
Vedra neba iznad sebe.
Mene vode tuđe oči,

Ja s' ne mogu sam pomoći.
Niti mogu uzorati,
Niti mogu uskopati.
Što su Vama b'jeli danci,
To su meni noći tamne,
Tamne noći bez mjeseca.
Vidiš, brate, suzničara
I ubogog tamničara,
Koj ne vidi b'jela danka,
Bjela danka i sunašca.
Teške pute da putuje,
Teške brode da broduje.
Nit' poznajem,
Nit' kog znadem.
Od nemila ja se bijem,
Ja se bijem i prebijam,
Od kamena do kamena,
Od drveta do drveta,
Od nezvana do nedraga.
Sužanj će se oprostiti,
Iz tamnice izvoditi,
A ja jadan sljep će biti
Do posljednjeg moga časa,
Pak će istom progledati
Na onome boljem svjetu,
Gdje ćemo se svi gledati
Pred trpezom božjeg lica,
Gdje ćemo se svi gledati
I na vjeke veseliti.
Sljepoća je teška muka,
Teška muka, teška patnja !
Vidite me očicama,
Počujte me ušicama,
Darujte me ručicama,
Zarad danka danas veće,
Zarad Vaše dobre sreće.
Srećice se naužili !
Daruj, rode, daruj, brate ! --
Krajcarak je malen darak,
Al velika zadužbina.¹⁾

Mijat Zrinjski.

¹⁾ Ta je pjesma iz zbirke g. M. M. iz Z. Tko mu je pjevao, ne zna za ime

VIJESNIK.

Domaće vijesti.

Dr. Juraj Posilović. Iz drugih novina poznato je našim čitateljima o svečanom dočeku i ustoličenju našeg novog nadbiskupa dne 7. i 8. srpnja o. g., presvjetelog i prečasnog gosp. dr. Jurja Posilovića. Dao Bog da ono veselje ostalo nepomučeno bez trunka žalosti još mnogo i mnoga godina u korist crkve i na spas vjernika, na utjehu siromaka, a na ponos svih Hrvata. Bog ga poživio!

Iz saborskog proračunskog odbora. Iz „Nar. Nov.“ vadimo ovo: „U poglavljivu IV., odjela za bogoštovlje i nastavu, razloži odjelni predstojnik, dr. Kršnjava, potrebu za podigneće zavoda za gluhonijeme i slijepce (100.000 for.). Vlada je nabavila za smještenje zavoda kuću, u kojoj je sada bolnica milosrdnih sestara, koje već dograduju svoju veliku bolnicu izvan grada. Nu dok se ne budu mogle milosrdnice sa svojom bolnicom iseliti, trebalo je zavod gluhonijemih smjestiti u dvije sobe obrtne škole. Za to se već dvije godine nijesu mogli primati u zavod pitome; bilo ih je 10—12. Mjeseca kolo voza isprazniti će se bolnica i tada će se zgrada adaptirati i predati svojoj svrsi. Zemlja treba ovih 100.000 for. da isplati dug, što ga je učinila za isplatu kuće milosrdnicama i da uredi zavod. Čim se kuća uredi, raspisati će se natječaj za pitome“.

Otvorenje zavoda za slijepce. Na gornje nadovezati nam je, da će društvo „Sv. Vida“ moći otvoriti još ove jeseni svoj zavod. Bit će to u dosadanjoj zgradili bolnice milosrdnih sestara. Da je do toga došlo, zasluga je visoke vlade, koja je obećala društvu lijepu potporu. Za sad se moraju prostorije preuređiti, a moglo bi se početi sa obukom u listopadu. Natječaj će se u svoje vrijeme raspisati, a primat će se samo dječaci.

U dosadanjoj bolnici smjestiti će se uz slijepce i gluhonijeme još k tomu i rodilište sa školom za babice, da se ispune prostorije.

Društvo sv. „Vida“ za uzgoj slijepaca. Kad bi čovjek sudio po broju prijavljenih članova ovog društva o dobrotvornosti u nas, došao bi do vrlo nemila zaključka. Tek koj desetak članova stupilo je u ovo društvo, koje si je postavilo tako plemenit cilj, da ga plemenitijeg ni jedno društvo ne može iskazati. O broju povjerenika ne čemo ni da govorimo, jer je tako malen. Žalosna je to slika po kulturni naš napredak. Radi premala broja članova nije se mogla sazvati ovaj put glavna skupština.

Kao novi članovi pristupila su p. n. gg.: Dr. Viktor Struppi kao utemeljitelj sa 50 for.; A. Kogl i dr. Milan Nemić (Karlovac) kao prinosnici jednom za uvijek 25 for.

Prinosnici sa 5 for. jesu: m. gda. Olga pl. Kiepah (Balagovi dvori); p. n. gg.: S. Mittelbach i Ivan Pliverić.

Sa 2 for. p. n. gg. Franjo Andres, Matija Bestić, dr. Adolf Fodor, A. E. Katkić, dr. Dragutin Reichwein, A. Winger i Milan Vrabčević.

Darovi. Slavna uprava „Obzora“ poslala je 15 for. 14 nč. Od tih je 2 for. kao članarina p. n. g. Sig. Reinera (u Feldkirchu), a ostalo darovali su p. n. gg.: J. B. 3 for. 14 nč.; dr. Albert Predeović 5 for. i dr. Oskar Kornicer 5 for. Bog im platio!

Grijanjene čitatelje našeg lista molimo najudžnije, da po mogućnosti podupiru ovo društvo.

Ovih dana počelo je društvo razasiljati razne okružnice, ne bi li se umnožao broj povjerenika, koje nužno treba. Pjevačka društva umoljena su opet da u svoje vrijeme prirede koncerete u korist ovog društva, a novčani zavodi da stupe među članove društva.

Da si uveća novčano stanje, prireduje društvo koncert u zagrebačkoj pivovari i to na 1. rujna o. g. uz ulazninu od 20 nč. Sudjelovati će vatrogasnna glazba, te pjevačka društva „Sloga“ i „Sloboda“.

Ispit u zem. zavodu za gluhonijeme bio je 28. lipnja. Duhovnu oblast zastupao je g. dr. Dočkal, a zem. vladu g. Petar Mađović. Osim toga bio je tu i p. n. g. E. Kolmar, te puno otmjena općinstva, a najpače krasnoga spola.

II. razred imao je najprije ispit, a onda III. Djeca su lijepo odgovarala. I pismene radnje, kao i risarije zasluguju svaku polivalu. Poslije ispita u dvorani uzela se tjelovježba u prostranom stubištu. Na usmenu zapovijed izvadala su djeca vježbe točno po švedskom sistemu. Kašnje je sam jedan učenik davao zapovijedi po volji, pa su i tu pokazali pitome svoju vještina.

Prigodom ispita izložile su se i sljodske radnje pitomaca. Radnje su čiste i dobre. Najviše je izradio Žerjav, no najbolje radi Sudnić. Zadnji model bio je br. 25. (škrinje).

Nastojanje i rad učiteljskog zbora vida se na lijepu napretku, što se sa hvalom priznati mora. Nadamo se, da čemo buduće godine

prisustvovati ispit u većoj dvorani u vlastitoj zgradi. O samom zavodu donašamo pobliže u ovom broju pod naslovom: „Školska izvješča“.

Trahom. Iz izvješća n. puč. škole u F. u. žinama doznađemo, da se je u toj školi našlo kod djece trahom. Dobro bi bilo da se pregledi sva djece po svim školama bar jednom u godini, da se za vremena ukloni takova opasna bolest. To bi se dalo učiniti bez ikakova troška i to prigodom cijepljenja bozinja.

Razne vijesti.

† Marko Makowski. Tek sada doznali smo, da je u Lavovu umro 23. siječnja o. g. vrli starina Marko Makowski u 66. godini. Od osnutka lavovskog zavoda za slijepce — 20. svibnja 1.851. — upravljao je njime do svoje smrti. Uz bok mu je stajala vijerna supruga, koja je rukovodila ženski odjel od 1.868., pa do smrti 1.892. i koja ga je podrila u tešku radu. Radio je dulje vremena u nepovoljnim prilikama, ali uvijek pun ljubavi za svoje slike učenike. Što se je potonje vrijeme učinilo u Galiciji za slijepce možemo reći, da je u prvom redu njegova zasluga. U zadnje vrijeme bavio se je mišljem, da podigne i novu zavodsku zgradu. Bio je marljiv, otvoren i ljubezan čovjek. Slava mu!

Ženidba gluhonijemih. U nekom njemačkom listu raspravlja neki gluhonijemi o ženidbi svojih supatnika, te dokazuje, da je najbolje, ako gluhonijemi uzme gluhonijemu za ženu. U

protivnom slučaju da nastaju razna nepovjerenja, koja vode do rasula bračnog života. Jedno dokazuje, da roditelji nemaju pravo, ako tvrde, da gluhonijemi parovi rađaju gluho njemu djecu.

Lijepa uredba. U Würtenberškoj dobiva svaki gluhonijemi badava novine „Blätter für Taubstumme“, koje se izdavaju u Gmündu na trošak vlade.

Trahom u Egiptu. „Blindenfreund“ javlja, da se je bečki profesor dr. Fuchs početkom ove godine povratio sa oduljeg naučnog putovanja u Egiptu. Svoje opažaje objavio je u svom predavanju na sveučilištu. Među inim veli, da nije našao ni jednog Egipćana, koji ne bi bolovao na očima. I sami liječnici sa pomičnim osobljem nijesu očuvani od egiptanske bolesti ili trahoma. Fuchs misli da su tomu uzrok zli socijalni odnosa, što mnogo ljudi stanuju u malom prostoru i velika nečistoća, koja je tamo radi sujerja u „zao pogled“ ili uroke, da se na takav način očuvaju od nenavodnosti. Muhe da takoder pridonašu svoj dio, osobito za poplave, kada ih je bezbroj, jer da raznašaju tu zarazu.

Osiguranje proti sljepoći. U Americi podigao se je nedavno oglas, da osiguravajuća društva urede poseban odjel za osiguranje proti sljepoći. Kad već imade osiguravanja proti nezgodama, moglo bi se lahko oživotvoriti i osiguranje proti najvećoj nezgodi, proti sljepoći.

Dopisnica uredništva.

G. M. G. u V. Hvala na poslanoj pjesmi. Upotrijebit ćemo je drugom zgodom.

Javna zahvala.

Da se je moglo nabaviti potrebna učila za S. Petrinu, primio sam milodare i to od slavnih uprava časopisa: „Agramer Tagblatta“ 20 for. „Obzora“ 7 for. „Narodnih Novina“ 3 for. i „Hrvatske“ 2 for. Ukupno 32 for. Od tih je novaca potrošeno za pisači aparat, papir i poštarinu 13 for. 69 nč., a 18 for. 31 novč. uloženo je u I. hrv. štedionici na broj 86.390 za dalju potrebu na ime vlasnika.

Svim plemenitim darovateljima, a napose slavnim upravama gore spomenutih časopisa najsrdaćnije se zahvaljujem u ime Slavka Petrine.

U Zagrebu 2. kolovoza 1.894.

Vinko Bek.

Radi raznih zaprjeka nijesmo mogli izdati 7. broj u vrijeme, pa s toga izdajemo 7. i 8. broj skupa na poldrug arka. Drugu polovicu arka nadomjestit ćemo naknadno.

Sadržaj: Slijepci prema popisu 1.890. (Svršetak.) — Obuka gluhonijeme i slike djevojčice. — Školska izvješča. — Norveški zakon o prisilnom polasku zavoda za slijepu, gluhonijemu i slaboumnim djecu. — Organizacija zavoda za gluhonijeme u Norveškoj. — III. kongres učitelja gluhonijemih u Augsburgu. — Natječaj za primanje pitomaca u zemalj. zavod za gluhonijeme. — Sljepačka pjesma. — Vrijesnik.

Uređuje i izdaje: **Vinko Bek.**

Izlazi mjesечно. — Godišnja mu je cijena 2 for. — Za inozemstvo 30 nvč. više. — Đaci plaćaju polovinu. — Neplaćeni se listovi ne primaju. Rukopisi i pretplata šalju se uredništvu u Zagreb, Vlaška ulica 62. — Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 9.

Zagreb, rujna 1.894.

God. II.

Zanimanje i vid.

U današnje se vrijeme još uvijek premalo gleda na jačinu vida kod izbora zanimanja. Uslijed toga može nastati, da se ili vid umanji ili posve izgubi, ako se djetetu opredijeli budućnost, za koju mu ne dotječe vid. Mislimo s toga, da će biti korisno, ako u kratko razložimo upliv zanimanja na bolesti očiju.

Obzirom na zanimanje mogu biti bolesti dvovrsne: traumatičke, t. j. iz kojih se razvije rana, i ne traumatičke. Među posljednje ubrajamo u prvom redu kratkovidnost. Ovu bolest nalazimo najviše kod ljudi, koji se bave naukom ali i nekoj obrti donašaju sobom, da oko postane kratkovidno. To su pako svi oni obrti, koji zahtijevaju veći i dulji napor očiju. Za dokaz tomu navesti ćemo iztraživanje Cohnovo. On je našao među:

urarima	9·7 %	kratkovidnih.
zlatarima	12	"
litografima	45	"
slagarima	51	"

Drugi nekoji stručnjaci došli su i do gorih podataka, ali mislim, da su i ovi dovoljni za naš dokaz, dakako da to nijesu jedini obrti, koji prouzrokuju kratkovidnost, nego da ih je i više. Ta i sami znademo, da krojačija, postolarija itd. također djeluju na kratkovidnost.

Pogledamo li gornje podatke, to ćemo vidjeti, da urari pokazuju najmanji postotak kratkovidnih, a oni ipak rade sa tako sitnim stvarima. To je odatle, što oni svoj rad obavljaju uz povećalo, te tako manje napinju oči.

Dakako da ovdje u prvom redu odlučuje rasvjela u radionicama. Gdje je dovoljno svjetla i gdje ono dolazi s prave strane, tamo će biti i manje slučajeva kratkovidnosti. Za to i viđamo danas radionice u tvornicama sa mnogim prozo-

rima i električnom rasvjetom, što svakako povoljnije djeluje na oči, nego li prostore u stariim tvornicama, gdje je manjkavo svjetlo i rasvjeta. Ovakove radionice sa slabim svjetlom i rasvjetom naći je u mnogim tiskarama, pa nije onda čudo, da je među slagarima tolik broj kratkovidnih

No naći ćemo još gorega u radionicama pojedinih obrtnika, gdje — tako rekuć — u sumračju radi više osoba po cijeli dan. To dakako da mora oko oslabiti. Zdrave stanove i dobru rasvjetu treba dakle tražiti u prvom redu. O tom ćemo još govoriti nešto kasnije.

Kod naših seljaka i poljskih radnika često možemo naći na bolest roženice i to osobito u ljetno vrijeme, a pogotovo za vrijeme žetve, kad si sa osjem još natruse oči. Uslijed toga nastaju prištići na roženici, koje mogu uzroci sljepoču.

Brza liječnička pomoć može ovđe u velike pomoći.

Ozljeđe očiju prouzrokuju često sljepoču. Više puta se dogodi, da se ozlijedi jedno oko, pa ono uslijed toga izgubi vid. No u takovom je slučaju i drugo oko uvijek u opasnosti, da i ono ne oboli, kroz tako zvanu simpatičku upalu.

Sljepoča dakle nastaje neposrednom ozljedom obih očiju ili tako, da se ozlijedi jedno oko, a od onoga prelazi upala na druga. Kod potonjega naći je više slučajeva, nego kod prvog. Ozljede nastaju ili iz samog zanimanja ili iz slučaja, pa i iz lakounnosti ili od holomične ozljede druge osobe.

Zanimivo je znati, da kod muškaraca nastaju ozljede većinom iz zanimanja, a kod ženskinja i djece od slučaja ili lakounnosti.

Da se ova oka na jednom ozlijede, događa se najviše samo u radu, n. pr. prasak baruta, hitac, živo vapno itd. uništaju vid potpunoma.

Ozljede u pojedinim zanatima različiti su. Po starijim istraživanjima viđamo, kod :

bravara	156
zidara	43
kovača	23
strojara	22
mlinara	18
tesara	14
klesara	8
mjedara	6

I sami znademo, da je kod bravara najlaglje moći ozlijediti oči, da i nije tih podataka, koj je za nje veoma veliki. No još je dva slučaja, gdje se oči ozljeđuju u većem broju, nego li kod bravara. To su ozljede u ratu, koje vojnik dobiva u izvršivanju svoje dužnosti, svog rada, zanimanja, te radnici, koji se bave rasprskavanjem bilo to kamenja ili ugljena.

Pa i kod ozljeda, koje nastaju uslijed zanimanja, događa se vrlo često, da nastaju iz lakounnosti ili neznanja. Onda nije ni čudo, ako u tvornicama nalazimo kod djece više ozlijedenih na očima, nego kod odraslih.

Potražimo li i dalje uzroke takvim ozljedama u djece, to ćemo naći, da su nastale slučajno. Koliko i koliko put si je koje dijete ozlijedilo oko u igri, a pogotovo, ako su roditelji nepažljivi, te daju djeci opasne igračke, kao puškice itd.

Ozljede očiju mogu nastati na razan način.

a) Ozljeda može nastati ožegom ili opeklinom, da se oko naime ožeže, opeče. Tu se ne misli samo na opekline vrućih ili gorućih predmeta, nego se

amo računaju i takove ozljede, koje su postale od jetkih stvari, kao što je n. pr. vapno, jake kiseline itd. Najviše se događa, da opeklinu oka prouzrokuje vapno ili mort, pa nam je s toga jasno, da kod zidara nalazimo priličan broj ozlijedenih očiju.

b) Ozljedu očiju može prouzročiti i **tuđe tijelo**. Vrlo se često događa, da kod kovanja odskoči koj kovni dijelak kao iskra u oko, pa se znade zadržati u roženici. Sva je sreća, da u takovim radionicama imade i takovih radnika, koji znadu takova tjelesa vješto odstraniti. Osim ovakovih iskara znadu u oko dospjeti i kamena zrnašca, što nam mogu posvjedočiti klesari, mlinari itd. Na cesti pako možemo često vidjeti, gdje čovjek batom razbijaju kamenje za nasipavanje ceste, te imade očale, koje posve zaštićuju oči. To je s toga, da se obrane od ozljede očiju. Radi li se kovinom (ocjelom) po kamenu, to se često događa, da oko ozlijedi trunak od kovi, a ne od kamena.

Dok su ovakovi natrunci maleni i dok s manjom silom udare u oko, dolje je opasnost manja. No dogodi li se protivno, to se oko može tako ozlijediti, da mu nema više pomoći, a vid je izgubljen. Da je tu samo još jedno oko u opasnosti, još bi nekako bilo, al u ovakim slučajevima nastaje prije već spomenuta simpatička upala i drugog zdravog oka.

U opasnosti je dakle vid radnika sa kovinama, klesara itd., jer se može dogoditi, da malo veća iskrica ili zrnce poleti većom brzinom u oko i zadere roženicu i vid je u opasnosti. Pregledavanjem očiju kod ovakovih radnika opazili su liječnici točnim pretraživanjem da je kod mnogih na mnogo i mnogo mjesta ozlijedena roženica. Sve su ozljede nastale na gornji način.

c) Ozljede sa **praskavim stvarima**. Ove nastaju najviše uslijed toga, što prasne barut u minama. Poznati ih je pako po tom, što su oči opečene, a njima se nalaze razni predmeti, kao n. pr. zrnca od baruta, kamena, ugljena, pijeska itd.

Ovakove su ozljede opasnije, nego li malo prije spomenute. Razlog nije samo u tomu, što su ove ozljede nastale uz veću silu, nego i s toga što ove obično zahvataju oba oka. Kao što su česte ozljede očiju natrunkom kod radnika sa željezom, tako se isto često događa, da si oči ozlijede barutom radnici u ugljenicima, kojima je rasprskavati. Da je manje lakounostti kod ovakovih radnika, pa da većim oprezom rade, i koliko bi manje slučajeva bilo takovim ozljedama!

Ozljede sa praskavim stvarima događaju se i u tvornicama, u kojima se rade prave praskave stvari, pa i kod lovaca itd. Ozljede očiju na ovakov način naći ćemo često kod djece. Koliko put viđamo djecu, gdje se igraju puščanim prahom, puškicama i drugim praskavim stvarima. Amo spadaju i ozljede sa strijelicama, pa i sa cijevi, kroz koje se puše čavao, o koj su učvršćene dlake. (Nijemci to zovu Blasrohr.)

d) Ozljede očiju mogu nastati od **udarca, guranja, uboda** itd. Ovakove su ozljede obično slučajne, pa im se nije moći ukloniti. N. pr. slučaj je da nas tko udari ili gurne po oku; da koga krava udari rogom ili repom po oku; da nas tko udari bičem itd.

e) **Ratne ozljede.** Čovjek ne bi u prvi mah vjerovao, koliko se očiju ozlijedi u ratu. Kao dokaz tomu navesti ćemo podatke iz:

	Broj ranjenih	Ozljede očiju	Na 1.000
amerikanskog savez. rata	408.072	1.190	2·9
njemačko-francuski rat	75.321	464	6·1
amerikanskog rata (1.877.—78.)	13.091	290	22·1

*

Sljepoća može dalje nastati i od takovih ozljeda, koje su nastale na lubanji. Ako se naime razmrška lubanja, te kosti oštete vidni živac. Ako su ovi slučaji i nešto ređi, ipak se događaju.

Iz svega toga viđamo, kako se lahko mogu ozlijediti oči, a sad da čujemo, u koliko i kako bi se dalo tomu zlu doskočiti.

Koje ozljede nastaju od slučaja ili od zlobe, te ne možemo predvidjeti, pa ih se s toga ne možemo čuvati. To isto vrijedi i za one ozljede očiju, koje se dobivaju u ratu. Očuvati oči od ozljeda moći je samo u onim slučajevima, koji nastaju iz samog zanimanja.

Za taj slučaj stavlja Fuchs slijedeće točke:

1. Gdje se u tvornicama prave praskave stvari i u skladištima takovih stvari mora biti najstrožija odredba, kojom bi se po mogućnosti uklonila opasnost eksplozije (zabraniti pušti, oprezne mjere glede rasvjete itd.)

2. Kod radnje sa kovinama ne može se izbjegći, da iskre ili kovne čestice ne frecaju, a tako isto i kod rada sa kamenom. Da si radnici ipak očuvaju oko, a po tom i vid, morali bi nositi očale. Ove bi morale biti tako velike, da posve zakriju oči. Dakle ne samo s prijeda, već i sa strane. No kako je staklo krhko, lahko se razbijje, pa zato zamjenjuju staklo finom mrežicom od tanke žice ili uzimaju tinjavac. Kod očala je u opće to zlo, što se brzo zamažu od praha i znoja, pa radnik ne vidi. Još gorje je to kod takovih očala, koje su od žičane mrežice, jer se okanca brzo zabrtve. Recimo da radnik imade takove očale. Od rada zamažu se, a on će ih lijepo odložiti, jer da ne vidi na nje.

Kako čovjek slabo mari za svoj vid, dokazom nam je i slučaj, kojeg nam pripovijeda sam Fuchs. Kad je k njemu došao koj radnik sa ozlijedenim okom i izlijeo se, davao je svakomu takove očale. S vremenom je opazio, da ti ljudi ne rabe njegov dar, dapače ni oni, koji su uslijed ozljede izgubili već jedno oko.

I sami viđamo, da jedini razbijajući kamenja po cestama nose takove očale, pa kad su njima dobre, zašto ne bi i drugima bilo na korist.

Radnike bi dakle valjalo poučiti o koristi takovih očala, pa gdje ne će oni milom, tamo bi, po Fuchs, valjalo silom.

Sredstva bi tomu bila ova:

- a) Odredba vladina, kojom su radnici obvezani nositi očale kod stanovitog rada uz odgovornost vlasnika ili upravitelja tvornice.

- b) Osiguravajuća društva za nesreće da ne osiguravaju ni jednog radnika, kod kojega rad zahtijeva, da čuva oči očalima, a on ih ne će da nosi.

Kad se jednom takovi radnici upute na očale, prisvojiti će ih brzo i mlađi naraštaj, pa će izostati prisilne mjere.

Dok Fuchs traži da radnici, koji po svom zanimanju lahko mogu ozlijediti oči, nose očale, to Layet ide još dalje, te preporučuje cijelu krinku za lice kod stanovitih radnja. Stručnjaci traže još i to, da takovi radnici, koji uslijed stanovitog rada izgube vid jednog oka, ne rade dalje isti posao.

3. Da se kod djece umanji broj ozljeda očiju, bilo bi najbolje, da se zabrani prodavati takove igračke. Kad se može zabraniti, da se ne prodavaju igračke sa otrovnim bojama, to se može zabraniti i to, da se ne prodavaju strjelice, pištoljice, praskave krugljice itd.

Ako su i neke ozljede veće i teže, ima ipak slučajeva, da se može sačuvati vid. To može biti samo onda, ako se u brzo potraži liječnička pomoć. Ne potraži li se liječnička pomoć za vrijemena, to se može dogoditi, da se i kod manje ozljede izgubi vid. Pa ako izgubimo vid kod jednog oka, uvijek smo u

opasnosti, da može i drugo lahko nastradati uslijed simpatičke upale, kako je prije već spomenuto.

Nekoji bi radnik kod ovakovih ozljeda i potražio liječnika, ali se ne usuđuje radi siromaštva. Ne s toga, što bi platilo liječnika i ljekariju, već s toga, što bi uslijed mogućeg počinka dobio manju zaslужbu, od koje živi mnogobrojna obitelj. Kako su i kod nas uvedene okružne blagajne, nadamo se, da će svaki radnik moći i htjeti potražiti liječničku pomoć u slučaju nesreće, a upravitelji tvornica i gospodari morali bi u ovakim slučajevima zahtijevati svom odlučenošću, da ozlijedeni zatraže pomoć liječničku.

Da se očuvamo simpatičke upale, to preporučuju liječnici, da se odstrani ozlijedeno oko, na koje se već ništa ne vidi ili se neće vidjeti. Ono je i onako suvišno, pa kad može proizvesti veće zlo, bolje je svakako podvrći se manjemu zlu, nego li većemu.

Mnogi se ljudi tomu otimaju iz neznanja, a na svoju štetu.

Po Fuchs priopćio V. B.

Po čemu se razlikuje znakovni govor od glasovnog i u koliko je prvi dopustiv kod obuke gluhenijemih.

Prepirka, koja se povlači među strukovnjacima kroz dugi niz godina glede obučevne metode kod gluhenijemih, kao da je u najnovije vrijeme svoj vrhunac postigla, a kreće se oko načelnoga pitanja : Opstoji li za gluhenijemog samo vidljivo kretanje, kojim se izraziti može i da li s toga može svoju nutarnost samo znakovno priopćiti ili ga je moguće glasovnomu govoru tako priučiti, da ovaj postane posrednikom njegovih misli ?

Zastupnici francuske metode tvrde prvo, a niječu potonje. Privrženici pako njemačke metode kažu, neka glasovni govor bude obučevnim sredstvom i sredstvo općenja kod gluhenijemih, a to da se dade tek tada polučiti, ako se znakovni govor od obuke sasvim isključi.

Nu ovdje ćemo pobliže pokazati, u čemu se oba načina razlikuju i u koliko se mogu u školi spojiti, odnosno paralelno uporabiti.

Z n a k o v n i g o v o r .

Uticaji vanjskog svijeta prodiru u čovječju dušu na petera vrata ; ali ova vrata ne služe čovjeku uvijek jednakim načinom i u jednakoj mjeri. Samo su vid i sluh sposobni, da raznolikost vidljivoga svijeta točno upoznaju i k duši privedu. Gluhenijemomu manjka sluh, pa je upućen na vid. Njegova se pozornost pobudi ponajprije vidljivim pojavama, a ovi opet izazivaju i vidljive refleksije. Kakav utisak, takav izraz. Pošto glas dojeći da ga je gluhenijemi zamijetio, to on niti ne treba akustičkih kretanja, nego se laća onih, koje može zrijeti. On s toga svoje pojmljene predstave ne odaje u artikuliranim glasovima, nego u tu svrhu rabi cijelo svoje tijelo. U koliko se pako tuj može obzir uzeti samo na izražaj obličja, to se takovo njegovo izraživanje i zove — izražajem lica ; u koliko se razno kretanje njegovih uđa i položaj tijela uporabljaju, zove se to — znakovno kretanje. Poredi li se to kretanje poput riječi u rečenici, da se shvati i razumije kao jedna cjelina, eto ti znakovna govora. Taj govor sprovađa redovito mimika, s toga i jest ona nerazdruživi, sastavni dijel znakovnog govora. Kada dakle kažemo znakovni govor, tada razumijevamo sveukupno kretanje tijela,

kao i razne oblike izražaja u licu, kako ih već gluhi uporabljaju, pa svoje osjećaje i predstave, tako označujući, priopćeju drugim ljudima. Kod gibanja tijela najveću mu uslugu čine ruke, a među dijelovima lica najprikladnije je oko, da iskaže unutarnjost svoju, — ta ono je ogledalo duše.

I gluhonjemo dijete ima želju, poput ostalih ljudi, da govori, pa se s toga lača govora jako rano, da svoje osjećaje i misli izrazi. Mi ne smijemo pod ništo misliti, da se gluho dijete počima mnogo kasnije služiti znakovnim govorom, nego djeca sa svim osjetilima, govorom u riječima. Ta oboje ima iste potrebe i želju, da svoju okolinu zadovolji svojim izražajem bud sa znakovima, bud sa riječima. Svakako je dakle kriv nazor, kada se tvrdi, da mnoga gluhonijema djeca još u desetoj godini dobe svoje nemaju sposobnosti za ikakav govor, odnosno da se govorom, bud kakovim u opće, ne služe. Ta to pripada već k samom biću i cijeloj uredbi čovjeka, da ima moć govora. „Ne ima li mogućnosti, da fonetičke riječi nauči izgovarati, jer mu uho ili jezik to zakrati, tada stupa to mjesto govor znakovni, govor slikovni i pismeni“ (Kussmaul).

Postepena razlika u daljem razvoju govora pokazati će se svakako dosta rano. Odnošaji, okolina, u kojoj gluhonijemi rastu, a još više intelektualna nadejanost u velike uplivaju i na razvitak njegova govora.

Da li je znakovni govor i postanak pantomimična kretanja posljedica optičenja sa ostalim ljudima ili leži takav nagon u samomu čovjeku, razilaze se u mnijenju mjerodavni faktori još dan danas. Jedni tvrde, da gluhonijemi svoj govor sami izmisle bez okolišne pripomoći, dapače da znakovni govor okolicu uči od njih. Usuprot tomu vele drugi, da ostali zdravi ljudi gluhonjemomu podadu znakove, a ovaj si ih samo prisvoji, pa kasnije uporabljuje. Istina bi se u ovom slučaju našla u zlatnoj sredini. I znakovni govor nije isključivo iznašaće gluhonjemog, nego produkt međusobna općenja sa svojom okolicom koja čuje. Gluhonijemi prima elemente svojeg govora u mimičkim primjesama, kojima ljudi, koji čuju, svoje razgovore popraćuju. Uputa na razne pojave i stvari, potvrđujuće kimanje glavom, otresanje glavom kao znak nijekanja, pokazivanje raznih oblika risanjem u zraku, prijetnje podignutim prstom, naslijedovanje očitih osobina kod pojedinih osoba: sve su to elementi znakovnog govora, koje gluhi na ljudima opaža, u pameti zadrži, te naslijeduje. Pa pošto se ovakvi elementi nalaze uvijek u odnošaju napram kojoj osobi ili stvari, a gluhonijemi opetovano svoju pažljivost na isti pojav svraćaju, to se i njihov duh u takav odnošaj postavi, te ih rabe kao oznaku za motreći predmet, dočim mi takovu oznaku rabimo jedino u tu svrhu, da našim riječima podademo više života.

Ako mi, u općenju sa gluhonijemima, mnoge znakove istima i pružamo, koje oni nauče poznavati, pa i uporabljivati, mora se s druge strane ipak priznati, da su znakovi, koje dijete sobom u školu poneše, većim dijelom rezultat vlastita opažanja, a to se tim laglje razjasniti dade, što si mnogi sami stvore takove znakove prema naravi same stvari.

Samo se po sebi razumijeva, da to vrijedi samo za naravni znakovni govor, to jest takav, kakav se bez školske obuke sam po sebi kod gluhonijemoga razvije, te je tim načinom slika njegovog vlastitog shvaćanja predmeta i pojava, a nije rezultat posebne obuke, na temelju koje si svoj govor izvježba i prisvoji — umjetni znakovni govor, koji francuska škola toliko njeguje, a uz to nastoji u koliko je moguće samo, da se glasovnomu govoru približi. Što se pako tiče optičnoga načina izražavanja kod gluhonijemih, odnosi se taj samo na naravni znakovni govor.

U razvoju znakovnoga govora može se lahko tečaj konstatovati. Počec govora kod gluhog djeteta postaju, pa su isto tako i uređeni, kao i kod onih, koji čuju. Ono je ograničeno, kao svako dijete samo na sebe, pa se služi jezičnim izjavama, da odade svoje potreboće i želje okolini svojoj: ono više, maša se za stvarima. Sve mu služi, da prikaže svoju subjektivnost. Nu dijete počima u skoro upoznavati svijet i u prvotnom kaosu razlikovati pojedine predmete i pojave, koje se osobito dotiču njegove duše. Dočim je dijete prije, kako no se veli, muhe po zraku lovilo, sada upoznaje već stanoviti predmet, pa za njim pruža svoju ruku. Pokazivanje na osobe i stvari ostane kao osebina kod gluhonijemog i u daljem jezičnom razvoju. Ta je njegova oznaka doduše najjednoličnija, ali i najjednostavnija, pa ju nikako neće da napusti, jer se radi isključivo o stvarima, koje su prisutne. Dočim čujuće dijete za predmet, koji zrije i motri, čuje ime, pa u tom imenu nekim načinom isti predmet fiksira, ostaje gluhonijemomu naziv za isti predmet nepoznat. Dakle je upućen na nešto drugog. Ponajveća strana stvari ima svoje stalne osebine, koje padaju u oči motriocu. Te osebine pojmi i gluho dijete, pa ih rado izabira za oznaku stvari. Gluhonijemi označuju stvari bez osobitih obilježja uvijek teže, te nejasno i nesigurno. U opće već se ovdje pokazuje karakteristično obilježje znakovnog govora: nesigurnost i nejasnost.

Najsilnije se dojimlju duše djetinje kretanja, pa ih upravo s toga gluhonijemi najrađe rabe za oznaku predmeta. Tim im je laglje naslijedovati čine i kretanja, ako imaju naslijedovati čovjeka ili životinju. Žive stvari nameću im se svojim osobitim djelovanjima, a nežive, što ih ruka čovječja oživi, te gluhonijemima kao žive predočuju.

U mnogim slučajevima laća se gluhonijemi plastična prikazivanja, da nas na stanoviti predmet podsjeti. Ako se već u cijelom držanju tijela utisak njegov odsijeva, kako na njega djeluje vanjski svijet — jako okretno poprima držanje plesajućega medjeda, sjedećeg majmuna —, to ipak rabi kao svoje posebno govorilo, ruku, kojom uz neprestano vježbanje može postići neobičnu okretnost. Ona poprima raznovrsne uloge i zadatke: sada mu je rog, sada rogovi, čas predstavlja splav ili plivaće noge; čas mu služi kao kladivo; čas opet kao nakovanj; sada mu je opet žlica, onda vilica; sada mu je dlijeto, a drugi puta opet pila; dapače, ona mu služi za razne dobe vremena, u kojem se je koji čin zbio. Kao plastično obilježje, da podsjeti na koji predmet, označuje i porabu, djelovanje, pripremu, oblik itd.

Naravno je, da kod takovih znakova jako lahko nesporazumljenje nastane. Dočim pokazujući gluhanak na sam predmet misli, nagovoreni sjeća se djelovanja ili učinaka tog predmeta. Sama okolnost, da ga često zlo razumiju, kao i vlastito spoznanje, da je dosadanja oznaka u mnogim slučajevima nejasna bila — pošto je rabio više puta jedan te isti znak za više predmeta — ili znakovno govorećega, da se bolje izrazi, povodom, je opet da točno opisuje razne stvari. Kasnije, kada uvidi, da njegove znakove okolina shvaća i dobro pozna, i da se znakovi za cruge stvari zamjeniti ne mogu, tada običaje više puta znakove ujednostručiti, po čemu postaju znakovi manje komplikirani, a međusobno općenje brže i laglje.

Svi pomenuti znakovi, koji su najvećim dijelom po samom gluhonijemom izmišljeni, pokazuju više manje srodnost među znakom i njegovim znamenovanjem, pak ih upravo s toga i nevježe u skoro razumiju. Taj „anomatopoetički karakter“ naravnog znakovnog govora može se mnogo teže razjasniti, ako se gluhonijemi začne služili čisto konvencionalnim znacima. A to se zbiva tada,

kada on nije već jedini tvorilac svog govora, nego kada poprima znakove od okolišnih ljudi, koji čuju. Značenje takovih znakova nejasno je s prvincie samomu njemu, nu češćom uporabom, pa u savezu sa poznatim, upozna gluhonijemi i njihov smisao, pa si ih kao svoj jezik, odnosno govor prisvoji. Služe li se sami gluhonijemi među sobom konvencionalnim znacima, predmnijeva se, da su se prije u tim znacima sporazumjeli. Često biraju gluhonijemi svoje znakove za pojedine predmete takovom samovoljom, da se nevježi pričinja, kao da je cijeli njihov govor sastavljen od samih konvencionalnih znakova.

(Slijedi.)

O ispitu učitelja i ravnatelja na zavodima za slijepce u Njemačkoj.

Komu su pobliže poznate prilike uzgoja slijepaca u Njemačkoj, naći će, da tamo osobito ravnateljem postane više puta takova osoba, koja do svog namještenja ni pojma nije imala o uzgoju i obuci slijepaca. Pojedini ovakovi slučajevi događaju se tuj i tamo i u drugim nekojim državama. Da to nije s nijednog gledišta dobro, samo se po sebi razumije. Istina je, da od godine 1.886. postoje u Steglitzu kraj Berlina posebni tečaji, koji traju cijelu godinu, da se mlađi učitelji ospesobe za obuku slijepaca. No taj tečaj kao da se slabo polazi, prem polaznici dobivaju 100 maraka (= 60 for.) mjesečne potpore, jer im se ne zajamčuje, da će nakon svršena tečaja dobiti i mjesto u kojem zavodu.

Da se toj neprilici doskoči, podigla je svoj glas u javnosti neka vrlo poznata i uvažena osoba na polju uzgoja i obuke slijepaca u Njemačkoj, da se zakonom uredi neki ispitni red. Da je takov zakon danas potreban, poziva se pisac na broj zavoda, kojih ima ukupno 132, a u kojima je bilo 2.114 slijepaca po popisu od god. 1.892. No biti će tu i taj uzrok, kog smo naveli u početku ovog članka.

Nastaje sad samo pitanje, ne će li se mlađi naraštaj ugibati tomu, te bi tako nastala nestaćica učitelja u zavodima za slijepce. Toga se ne boji ni sam predlagač ispitnog reda, jer takovi učitelji u Njemačkoj imadu dobru plaću. Kad bi im se još nade dalo, da mogu postati i ravnatelji zavoda, svakako bi dovoljno bilo učitelja za sve zavode.

Predlagač je odmah i sastavio takav ispitni red i to za učitelje i za ravnatelje zavoda, pa želi, da se o njem raspravlja kod budućeg kongresa učitelja slijepih.

Za učitelje traži:

1. Da može tko biti učitelj na zavodu za slijepce, to mora da imade poseban ispit.

2. K ispitu se pripuštaju svećenici, učitelji viših škola kandidati teologije i filologije i oni pučki učitelji, koji su položili seminarski ispit, te se bar dvije godine bavili uzgojem slijepaca, o čem se imadu iskazati.

3. Za svaku provinciju da se uredi posebna komisija. U ovu spadaju:

a) Komisar provincijalnog školskog kolegija kao predsjednik. Posalje li ministar posebnog komisara, tada taj predsjeda.

b) Ravnatelj zavoda, u kojem se ispituje.

c) Dva redovita učitelja iz zavoda za slijepce. Ove imenuje predsjednik na predlog ravnatelja.

4. Ispit ima biti u zavodu za slijepce. Ministar nastave odlučuje u kojem zavodu imadu biti ispiti, saslušav prije vrhovnog predsjednika.

5. Dan ispita određuje provincijalni školski kolegij, o kojem se imade ministar obavijestiti.

Zemaljski ravnatelj može prisustvovati ispitu, a tako i druge osobe, kojima dozvoli predsjednik.

6. Prijave za ispit šalju se provinc. škol. kolegiju. Uz ovu se mora priklopiti:

a) Životopis sa oznakom imena i prezimena, rodnog mjestu, starosti, vjeroispovijesti i službenog čina na naslovnom listu.

b) Svjedodžbe o dosadanjim naucima i ispitima.

c) Svjedodžbu o radu u zavodu za slijepce.

d) Svjedodžbu čudorednosti.

e) Svjedodžbu o zdravlju.

7. Ispit je teoretičan na pismeni i usmeni način, te praktičan.

8. Ne dugo iza prijave dobije svaki molitelj kakov zadatak iz obuke slijepaca, koje mora obraditi najkašnje za šest mjeseci sa izjavom, da u svom radu nije rabio druga djela, nego li su označena.

9. Usmeni ispit obuhvaća: sve predmete uzgoja i obuke slijepaca, uspoređeno sa obukom gledajućih; osobitosti slijepaca u sticanju zornosti, te u mišljenju i izražaju; povjest i književnost obuke slijepaca; učila i posebna metoda kod obuke u čitanju, pisanju, stvarne obuke, risanja i modeliranja.

Oni molitelji, koji nemaju učiteljskog ispita, imadu se iskazati, da su stekli dovoljno znanja iz obligatnih predmeta, koji se uče u seminariju.

10. Praktični ispit obavlja se sa dva predavanja o raznim predmetima i u raznim razredima.

11. Podaci o ispitu bilježe se u poseban zapisnik.

Uspjeh se ocjenjuje sa veoma dobar, dobar, dovoljan ili nedovoljan.

Na temelju svih podataka odlučuje se, da li je molitelj sposoban ili nesposoban za učitelja slijepih.

12. Prema položenu ispitu dobiva molitelj svjedodžbu, u kojoj se označuje ime i prezime, svojstvo, svršeni nauci, ocjena pismenog ispita, uspjeh u pojedinim ispitnim predmetima, kao i u načinu predavanja.

Za ravnatelje traži:

1. Da tko može postati ravnatelj zavoda, mora imati poseban ispit.

2. Ovaj ispit dozvoljava se praviti onima, koji su najmanje dvije godine radili na kojem zavodu za slijepce.

3. Ispitnu komisiju čine:

a) Povjerenik ministrov kao predsjednik,

b) ravnatelj kojeg zavoda za slijepce i

c) tri člana, koja imenuje ministar, a članovi su kojeg provincijalnog školskog kolegija.

4. Prijave se imadu slati onom školskom kolegiju, u čijem je djelokrugu dotični molitelj. Molba se predaje ministarstvu.

Koji molitelji služe u inozemstvu, imadu molbenice slati neposredno na ministarstvo.

Molbenici se dodaje:

a) Životopis, a u naslovnom listu valja označiti cijelo ime, rodno mjesto, doba, vjera i službeni čin.

b) Svjedodžbe o svršenim i položenim ispitima

c) Svjedodžba o dosadanju radu molitelja u zavodu za slijepce.

d) Svjedodžba čudorednosti.

5. Ispit je teoretičan — pismeno i usmeno — i praktičan.

6. Molitelj imade pod paskom izraditi zadatak ob uzgoju slijepaca za pet minuta, prevađati iz francuske i engleske literature ob uzgoju slijepaca. U tu svrhu smije rabiti i riječnike.

7. Na usmenom ispitu imade molitelj dokazati, da je dobro upućen u povjest uzgoja i obuke, kao i u samu obuku slijepih, te da znade razvijati pedagoška i didaktička načela, koja su uporabiva kod obuke slijepih.

Mora dobro poznavati iz psihologije čutila, te psihologiju slijepih u onoj mjeri, koja potrebna za uspješno obučavanje i upravu.

8. Na praktičnom ispitu imade dokazati pokusnim predavanjem, da je sposoban izobraziti učitelje za obuku slijepih. U tu svrhu daje se zadaća dan prije ispita.

Za pokusno predavanje imade se izraditi dispozicije i predati.

9. O podacima na ispitu u pojedinim predmetima vodit će se zapisnik.

Ocjene uspjeha označuju se: veoma dobro, dobro, dovoljno ili nedovoljno.

Po uspjehu ispita ima se odrediti, može li se molitelju dati svjedodžba za ravnatelja zavoda ili ne.

10. Na temelju s uspjehom položenog ispita izdaje se molitelju svjedodžba, kojom se osposobljuje za ravnatelja zavoda za obuku slijepih.

Ove točke ispitnog reda imale bi se raspravljati na budućem kongresu učitelja slijepih. Svakako će one doći na red, pa će se sigurno i primiti. B.

Nekoja pravila o zdravlju za školsku mladež.

Školska oblast u Haagu izdala je za gradske škole pravila o školskoj higiji. Pravila su sastavili tamošnji liječnici, a donosimo samo ona, koja govore o njezi ušiju i očiju.

Njega ušiju.

1. Pazi, da ti se uši ne potresu jako; ne tuci po uhu i ne viči u uho.

2. Ne čeprkaj u uhu šiljatim predmetom, kao perom, pisaljkom i iglom. Ne čepi ničim uši, pa ni vatrom, a po gotovo ako je namočena u kolonjsku vodu, harlemsko ulje i tomu slično.

3. Peri ušku i onaj vanjski dio uha, koji se dade vidjeti; rabi sa oprezom sapunicu, a mokre česti obrisi dobro.

4. Ako je šta u uho zašlo, ne diraj, nego se pozuri do liječnika. Ako se je uvukla koja životinjica u uho, nakaplji u uho vruće maslinovo ulje dok liječnik dode.

5. Ne misli da uhu ne škodi ili možda da koristi, ako se cijedi iz njega gnoj. U ovoj zgodbi pitaj što prije liječnika za savjet.

Njega očiju.

1. Ne čitaj, ne piši i ne radi u sumračju ili uz slabu rasvjetu.

2. Po danu si traži takovo mjesto za rad, s kojega vidiš neki dio neba (obzora), a prozor da ti je s lijeve strane.

3. Svjetiljku ne pokrivaj sjenilom tamnim ili odviše živilne boje. Stavi je nešto na lijevo i da je od tebe udaljena najviše za pol metra. Očima uvijek škodi, kad se radi kod titrajućeg svjetla, s toga ne čitaj kad se vozиш ili kad ležiš. Ako radiš uz svjetiljku, to uz valjčić mora imati sjenilo od porculana.

4. Piši posve crnom tinta, a crte da se dobro vide. Ne rabi crtež pod papirom (faulencer), nego se priući pisati bez njega.

5. Čim osjetiš da su ti umorene oči, prestani raditi, te se odmaraj tako, da neko vrijeme gledaš kroz prozor.

6. Ne napreži neko vrijeme oči iza teže bolesti

7. Ako ti je dospio u oko prah ili drugo šta, ne rulji oko, nego nježno poteži po njemu prstom od kraja prama nosu. Ne izade li na taj način predmet iz oka, potraži liječnika.

8. Ne vidiš li dobro ili patiš na očima, pitaj liječnika za savjet. Samo on ima odlučiti, da li smiješ nositi očale, kad je imaš rabiti i koji broj stakla.

Dalje stoji, da kod čitanja mora biti knjiga nešto nadignuta, a udaljena od očiju barem 35 cm.

U prijašnjim našim čitankama za pučke škole bilo je vrlo malo o čuvanju vida i sloha i to u čitanci II razreda. U novim čitankama ima više toga. Tako n. pr. u čitanci III. raz. na 61. strani govori se u 4. štivu o vidu, a u 5 štivu: Kako se čuva vid. Na 62. str. malo je opet štivo: Kako se čuva sluh.

U novoj čitanci IV. raz. biti će po svoj prilici i više toga, jer će i u njoj biti za sigurno poseban odjel za zdravstvo.

B.

IV. kongres učitelja gluhonijemih u Augsburgu.

(Konac.)

Drugi dan bilo je u dvorani pokusno predavanje pred cijelom skupštinom sa djecom prvog godišta i najvišeg razreda. Da to nije bila nikakova pozorišna predstava, kako su se mnogi u predvečerje pobjojali, svatko se je mogao osvijedočiti. Pojedini zadaci iz zorne obuke, čitanja i računanja predani su po skupštini pred sam početak predavanja. Ne ćemo se pobliže osvrnati na samo predavanje, nego tek očituјemo, da su učenici živim interesom predavanju pratili i slušali, a to je dokaz, da se u zavodu za gluhonijeme u Augsburgu osobitim marom posluje. Iz duše nam je dakle govorio vladin savjetnik Dr. Wahl iz Stuttgarta, kada se je ravnatelju Kochu zahvaljivao toplim riječima na požrtvovnosti i uloženu trudu. Iza toga slijedila je rasprava Röntgena iz Ahena: „O radnjelbi gluhonijemih učenika prema njihovim duševnim sposobnostima“. Ista je bila po sadržini i formi jako zanimiva, a glavne misli bijahu ove:

Povjesna i statistična data dokazuju, da je najveći broj gluhonijeme djece manje više jako slabo nadaren. Nužno je upravo, da se slabo nadarena mladež odijeli od normalno nadarene, jer je veliki procenat takove djece, koja opći cilj obuke niti približno ne dosegnu. Takovo odjeljenje je nužno pogledom na učitelje i na učenike, na metodu i uspjeh obuke, na čudoredno-religijozni odgoj, kao i na potrošak izdanih financijalnih sredstava. Nije nam odjeljivati slabo nadarenu, gluhonijemu dječu na razrede, nego zavode i to na manje internate. Ponajviše trpi kod slabo nadarene djece čudoredno-religijozni odgoj, a za taj se već mora nešto više učiniti. S toga bi valjalo dječu i prema vjeroispovijesti razdružiti, jer navada, pribavljenia vježbanjem, tvori glavno uzgojno sredstvo, pa je prema tomu

vjerozakonsko vježbanje moguće samo s djecom iste vjeroispovijesti provođati. Govornik ne razjašnjuje pitanja, da li i u koliko se ima kod obuke rabiti kod slabo nadarene djece znakovni govor. O tomu neka nas pouči iskustvo. Konačno preporuča govornik slične uvjete pogledom na vrijeme polaska škole, na broj učenika u jednom razredu itd. u smislu, kako je to razjasnio, protumačio Vatter, što je već skupština i usvojila. Kada se svi ti uvjeti ispune, tada se tek može provesti razdjelba gluhonijeme mladezi prema njihovim duševnim sposobnostima.

Po prijedlogu Walthera, Vattera i Cüppera izražuje se skupština bez rasprave sporazumnom sa razlaganjem izvjestitelja

Kao drugi govornik stupio je ravnatelj Hemmes iz Bensheima, da progovori o pitanju: „U koliko je ipak razvijen sluh kod pitomaca u zavodima za gluhonijeme“. Uvodno navađa on u svojem predavanju naročito u Francuskoj učinjene pokuse, koji podavaju skoro nevjerojatne rezultate, da se gluhonijemima sluh donekle pribaviti može. Najveća strana drugova držala se je napravom ovim istaknutim rezultatima jako skeptički. Govornik spominje svoja očekanja, u koliko je moguće uzbuditi moć čuvenja, pa misli, da bi valjalo gojenčad neprestance vježbati, te vježbati, da barem u najvišim razredima u zavodu ne bi bilo posvemašno gluhih. Sam ravnatelj Hemmes pronašao je kod djece, za koju su držali, da su posve gluha, da ima u njima još moć čuvenja, a pokuse valja započeti slovom „a“, koje je slovo središte i istjecište svakom daljem nastojanju. Učenik, koji se može priučiti, da uvijek jasno i glasno može izgovoriti „a“, može se naučiti lijepo govoriti. On je kod djece, koja su jako nizak stepen čuvenja imali, uspješno upotrebljavao rog za slušanje. Nu najjednostavnije i najnarančnije jest svakako, ako se djeci govor u uši ne jako niti naglo, nu razgovjetno; pa i govor u usta jako preporuča. Najbolje je pako slušalo za našu svrhu ono, koje je kadro privesti k uhu zvučne talase sa što više otegnutim načinom, te koje je tako udešeno, da učenici zamjećuju i sami svoj govor, te ga mogu prispodobiti sa govorom učitelja. Takovo slušalo pokazivao je, a koje je konstruirano po naputku govornikovu. Ono ima široki zvučni otvor, može se pričvrstiti vezicom o glavu, pa prikrije ušku posebnom uređenom pločicom. Isto slušalo priugotavlja tvrtka Woltmann i dr. u Offenbachu, a стоји 3 for. 60 nč.

Govornik zaključuje svoj govor: „Podajem se nadi, da će ovako pobuđeno čuvenstvo slušanja i predstave glasova u velike unaprijediti glasovni govor, pa da će njemačka metoda kod obuke gluhonijemih okrunjena biti još boljim uspjehom, te joj podati novi sjaj i slavu“.

Poradi odmakla vremena i pošto je skupština ovo razlaganje povoljno primila, odustalo se od debate u ovom pitanju. Za treći raspravni dan bilo je na redu pitanje Streicha iz Bönnigheima i Ebricha iz Metza, ali se ponajprije stupilo k osnultku „saveza njemačkih učitelja za gluhonijeme“, prema izrađenim pravilima po izabranom odboru. Nadučitelj Vatter, razlažući načela na kojima se ova pravila temelje, reče po prilici ovo:

„Moja gospodo! Dana 19. svibnja 1.894. po mojoj nazoru zasjalo je sunce učiteljstvu za gluhonijeme jasnije i svjetlijе, no obično. Kao što su za njemačko-francuskoga rata naši vojnici od kuće krenuli kao Prusi, Bavarci, Würtembergani itd., a kući se vratili kao sinovi novo utemeljenog njemačkog carstva, tako se i mi kao pojedinci ovdje sastadosmo, da se kao braća jednog čvrstog saveza rastanemo“. 143 prisutnika potpisale svoje ime, da savezu pristupljaju Godišnji prinos ustanovljen je na jednu marku = 60 novč. Članovima su svi učitelji gluhonijemih u Njemačkoj, a mogu biti i iz susjednih zemalja, u kojima se govorí

njemački, te napokon svi prijatelji, dobročinitelji i unapreditelji ove stvari. Svrha je savezu, da unapređuje naobrazbu gluhonijemih, te da se promiće zvanična čast. Taj se cilj postizava redovitim skupštinama, saveznim organom, koji će se članovima besplatno dostavljati. On će izlaziti u četvrtgodišnjim svescima, donašat će društvene vijesti, statističke podatke itd. Predstojništvo saveza sačinjavaju tri člana: Ravnatelj Walther, nadučitelj Vatter, te uvijek upravitelj onoga zavoda, gdje će se obdržavati slijedeća skupština. Ako bi se „savez“ razišao, imetak će pripasti siromašnim gluhonijemim starecima.

Na prijedlog predstojnika Reuscherta iz Strassburga zaključeno je, da se ima osnovati njemačko-narodni muzej za naobrazbu gluhonijemih. Taj muzej stupit će u svezu sa Komenskijevim zavodom u Lipskom, pa će u tu svrhu primiti strukovnu knjižnicu, koju je poklonila gospođa dvorskog savjetnika Renza u Stuttgartu. Muzej se ima što skorije urediti, a predsjednik se saveza ovlašćuje, da se darovateljici zahvali u ime društva.

Po prijedlogu ravnatelja Prusinga zaključeno je, da se raspravna pitanja, kao i predavanja za buduću skupštinu, sa naznakom izvjestitelja, po prilici pol godine unaprijed obznane u strukovnim listovima.

Buduća skupština biti će za tri godine, dakle 1.897. o duhovskim praznicima. A gdje? Tajni savjetnik Dr. Schneider preporuča Weissenfels, jer je to historičko mjesto, pa ima i znamenitosti. Spomenula su se još mjesta: Halle, Erfurt, Dresden, Hamburg. Izbor je ipak pao na Weissenfels, a ako bi se obdržavanje skupštine tuj otklonilo, tada će biti skupština u Dresdenu (Dražđani).

Pogledom na nagradu od 300 maraka (= 180 for. a. vr.), koju je pruski ministar nastave raspisao za najbolji rukovodnik za obuku gluhonijemih u stvarnoj obuci, javilo se, da se još nije mogla izreći odluka. U tu svrhu izabrano povjerenstvo imalo je već na kongresu u Kölnu jednu sjednicu o tom poslu, ali radi opsežnih radnja nije moglo ispitati sve te rukopise. Ovo razlaganja odobrava skupština, pa pristaje i na prijedlog, da se sud izreče do 1. studenog t. g. pod predsjedanjem ravnatelja Kocha.

Sa njemačkog.

Slijepi sestre sv. Pavla u Francuskoj.

Ovu zadrugu, koja opstoji tek četrdesetak godina, ustrojila je g. 1.852. Ana Bergunion, ravnateljica čedne samostanske radione. Zasnovala je s dvostrukom svrhom i to da uzgaja i njeguje slijepu djecu, ter da slijepim ženama omogući, da se posvete redovničkomu životu. U istinu malo ima redova, koji samo iznimice uzimaju slijepu djevojke za duvne. Pa i ove treba da imadu toliko talenta, da mogu sudjelovati u zajedničkoj zadaći, t. j. u uzgoju mladeži. Gotovo jedini redovi, koji su otvorili svoja vrata slijepim djevojkama, jesu samostani: Neoskrnutog začeća u Tuluzi, Uršulinke, Trinitarke, samostan sv. Pohođenja, Porodenja i t. d.

Osnivačica se je tvorno bavila u svojoj malenoj radioni, kad joj, da tako rečemo, naprtiše nekoliko slijepih djevojčica, po svoj prilici ubogih skitnica.

Bilo to oko god. 1.849. Tri godine kasnije stadoše misliti, kako bi stvorili redovničku zadrugu. Slijepi djevojčice, što ih je pobrala Ana Bergunion, bijahu divlje, objesne, goropadne, bezbožne. Sto su briga zadale svojoj dobročiniteljki, koja ne samo da ih je ukrotila, već i tako lijepo obratila, da se je god. 1.852. dvanajst duvna, a među njima šest slijepih, obuklo u redovničko odijelo. Sredstva

malene zadruge bijahu veoma kukavna. Nu Ana Bergunion bijaše nadahnuta riječima osnivačice Kuće Milosrđa, gdice Lamuroux: „Dajte mi dvije sobe, šest škuda u džep i tjedan dana rada, a ja će osnovati redovničku zadrugu.“ I tako je bilo. Prvi propovijednik malene zadruge, abbé Juge, uloži svoje sile i svoja novčana sredstva, da dade duvnama čim će se prehraniti.

Sada zadruga sastoji od šezdesetak sestara. Dvadesetak ih ima slijepih, a desetak na pola slijepih. Pravila zahtijevaju, da trećina duvna mora biti slijepih. Kada je djelo bilo u početku, dobre duvne ne mišljahu, da ih pripravljaju za koristan život, već da im dadu zaklonište i da im život iole zaslade. Da se uzdrži zavod, koji je silno rastao, jer su djevojke uvijek dolazile, a nikada izlazile, moralo se je prosjačiti toliko, da se je moglo kuburiti.

Danas je sve drukčije. Osamdeset slijepih djevojaka, koje su u zavodu sv. Pavla, razdijeljeno je u više vrsta. Četrdeset radnica odijeljeno je u dva odsjeka po dobi. Druge, t. zv. učenice, isto su tako podijeljene u dva odsjeka. Onog dana, kada posjetih njihov zavod, one me ne očekivahu, pa ipak me srdačno primiše. Učenice bijahu u blagovalištu. Jedno četrdeset djece bilo je za tjesnim stolom, nu samo s jedne strane do zida. U tom broju opazih desetak okatih djevojčica, koje sestre uzimaju, da djecu oduševe za igru i da im budu od pomoći na šetnji. Ove se dakako obučavaju posve odijeljene. Rekoše mi, da su veoma uslužne slijepoj djeci, koja se nikada na njih ne tuže.

Poslije jela slijede igre, gdje se skače, pjeva, igra do mile volje. Sa zabave ide mladež u školu. Od jednog do tri sata traje umni nauk za jedne, a glazbeni za druge. Pet, šest učenica sjedi kod glasovira ili harmonija. Jedna od boljih odsvirala mi je neki komad Rossinijev. Druga izvede pristojno Hummelovu sonatu. Čuo sam i „Zadnju uspomenu“ od Ravine i t. d. Jedno djevojče od devet godina udaralo mi je veoma lijepo neku Clementijevu sonatu. Tako valja, jer je ovdje iskustvo pokazalo, da je najčednija glazbenica sigurnija za svoj kruh od najvještije radnice. (U nas nijesu takove prilike. Ur.) Čim se od nje odmakosmo, opet stade učiti, desnom svirajući, a lijevom čitajući. Njezina mi učiteljica glazbe u velike pohvali njezinu marljivost.

Umna obuka povjerena je jednoj duvni, koja na pola vidi. Stilografija grofa Beauforta baš ne daje najboljeg uspjeha. Red nauka nije baš prenatrpan. Za odraslige su odmjerena tri sata za umnu, a pet do šest sati za glazbenu obuku. Opazih s pravim zadovoljstvom, da duvne jako vole malene djevojčice, te sa svima govore s ljubavlju. Poslije predavanja uniđosmo u sobe gdje su radnice. Sve su plele, osim pet ili šest, koje su se bavile kućanstvom.

Dođosmo u praonicu. Tu je šest do osam slijepih djevojaka pralo rubeninu, pod ravnanjem jedne sestre koja vidi. U tom su veoma spretne.

Sve što upletu, neznatan je dobitak, sav za samostan, osim 5 nvč. po fɔrinti, koji se daju radnici. O blagdanima im daju u ruke tu čednu zaslžbu.

Duh i rad sestara sv. Pavla najbolje bi razumio i prosudio onaj, koji bi vidio kada djeca dolaze u zavod Bog zna odakle, pa kad bi ih samo poslije mjesec dana posjetio. Promijena je potpuna. Mjesto ubogih djevojčica razkuštranih i otrcanih, našao bi čiste radnice, valjano počešljane, lica živahna i puna veselja. Ja sam ih propitkivao, a one mi rekoše, da su veoma sretne i da od svega srca ljube sestruru Mariju Magdalenu, koja ih je tomu naučila, te ih uputila u kućanstvo. I zbilja, one jedna za drugom metu radionu, spavaonu i umivaonu. Sve je to čisto. Al sestra Marija Magdalena nije od onih, koje kažu: „Prije bi čovjek sam učinio, nego rastumačio slijepima“.

Zatim posjetisemo tiskarnu, gdje tri slijepo sestre služu slova. Uz njih rade još tri slijepo djevojčice i dvije radnice, koje su jamačno nesposobne za druge radnje, te okreću stroj i broje papir. Ovdje ne ćemo govoriti o tiskarni sestara sv. Pavla. Osim listova *Louis Braille i Revue Braille* tiskaju se tu knjige, koje su slijepima korisne kao zanatnicima, i ne računajući ovamo molitvenike i knjige za umnu obuku. Na koncu prošle šk. godine mnoge su slješačke škole tuj naručile svoje nagradne knjige.

U kratko, zavod koji daje stotini slijepih djevojaka stan, hranu, zabavu i valjanu obuku i to malo ne besplatno, taj zavod ima sva prava na simpatiju prijatelja slijepaca. Tko iole nastoji, da takov zavod napreduje, on radi u prilog znatnu broju slijepaca.

Po Val. Haňu, priredio I. Š.

Osvrt na naoberazbu gluhonijemih u nekojim državama po najnovijim podacima.

Prije nekoliko godina priopćio je W. Reuschert iz Strassburga dugi niz članaka o stanju gluhonijemih u državama izvan Njemačke u opće, da se vidi, što ostale države za ove vrsti nesretnika čine. Nu pošto od nekoga vremena podaci o tom predmetu nekako preveć sporo stižu, poprimio se je rečeni pisac opet posla, da svoja opežanja zgodimice i pomalo predade javnosti jedino u nadi, da će ono osobito po povijest i statistiku gluhonijemih donekle u pripomoć biti, a posredno da će unaprijediti naoberazbenu stvar gluhonijemih.

Prema tomu razvršćuje svoja opežanja ovako:

1. Ruska. Po najnovijim statističkim podacima nalazi se među 88 milijuna stanovnika u Rusiji 60.000 gluhonijemih, od kojih je samo 700 dijelnik blagodati odgoja i obuke u 11 opstojecim zavodima za gluhonijeme.

2. Švedska. Kao u gdjekojim drugim zemljama, također je i ovdje izašao časopis za gluhonijeme pod naslovom: „Tidning for Döfslumme.“ Izdao ga je Berg.

3. Danska. Kraljevski zavod za gluhonijeme u Nyborgu, utemeljen 11. travnja 1.890., a otvoren u rujnu 1.891., nedavno je razasao prvo godišnje izvješće, iz kojeg se razabire, da ima zavod 7 razreda sa 98 pitomaca i to 42 dječaka i 56 djevojčica, na kojem posluju ravnatelj, 4 učitelja, 6 učiteljica i učiteljica za ručni rad. U izvještu se nalazi i naukovna osnova.

4. Engleska. Po posljednjem brojenju pučanstva ima britansko kraljevstvo 29.280 gluhonijemih na 29,002,525 stanovnika, a prema tomu na svakih 1.000 stanovnika po jedan gluhonijemi. — Društvo „Association for the Oral Instruction of the Deaf and Dumb“ u Londonu stavilo si zadaču, da se što bolje prokrči put glasovnoj metodi u britanskom kraljevstvu; ono uzdržaje sjemenište u Londonu, povjereni pasci poznatog ravnatelja van Praagh. To društvo razašilje baš sada najnovije godišnje izvješće, iz kojeg se razabire, da je društvu na novo priteklo obilnih sredstava darovima i zapisima.

5. Francuska. Glavno vijeće seinskog departementa zaključilo je 17. lipnja prošle godine, da se podigne zavod za gluhonijeme dječake i djevojčice. Tim se je predmetom poslije toga bavilo gradsко zastupstvo u Parizu, pa je predložilo, da se u tu svrhu nabavi potrebito zemljište, na kojem će se zavod podići, ono

pred vratima grada Asniéra. — Po najnovijim vijestima imenovan je, po prijedlogu nadzornika za pučke škole, ravnateljem toga zavoda neki prefekt. Ministar lijepih umjetnosti naložio je gluhonijemomu slikaru M. le Cesne-a u Parizu, da kopiju slike u muzeju cherburškom: „Atelier des Houdon“ za versaljski muzej naslika, gdje se je rodio taj glasoviti kipar (1.741.—1.828.), a za taj rad doznačio mu je nagrade 1.200 franaka. Časopis: „Revue internationale de l' enseignement des sourds-muets“ navršio je svoje deveto godište. Primjećuje se, da je do sada izlazio svaki mjesec po jedan broj, a sada izlazi svaka dva mjeseca po jedan broj. (Da su u nas teške prilike, nije čudo, al u Francuzkoj, ne bi mislili. Ur.)

6. Španjolska Zavod za gluhonijeme i slijepu u Barceloni razasla je nedavno zanimljivo izvješće, iz kojeg razabiremo, da je taj zavod utemeljen 1.816., te da sada broji 62 pitomca, a podučavaju se i znakovnom i glasovnom metodom. Osim toga je u tom izvješću zanimljiv odjel o povjesti naobrazbe gluhnijemih, gdje se spominju imena Pedra Ponce (rođen 1.520. u Valladolidu) Ballesterosa, Boneta i ostalih. Po najnovijem popisu pučanstva broji Španjolska 7.629 gluhonijemih na 16.634.345 stanovnika, a po tomu 4:58 na 10.000. — Španjolski učitelji za gluhonijeme nastoje, da se obuka gluhnijemih od obuke slijepaca sasvim odijeli, što bi doista veoma uputno bilo. U narodnom zavodu za gluhonijeme u Madridu, po najnovijoj naredbi, ne će više pitomci u zavodu biti do 20. godine, nego samo do 16. godine. Zavod za gluhonijeme i slijepu u Valenciji osnovao je godine 1.887. ženski red sv. Franje assiskoga uz pripomoć naroda. U tomu zavodu nalazi se danas 70 pitomaca, među njima 30 ženskih. Taj zavod rukovodi ravnateljica, 6 učiteljica i 6 pomoćnica. Obuka se podjeljuje po metodi Ponceovoj i Bonetovoj, te znakovnoj.

7. Portugalska. Prošle je godine i u ovoj državi, koja broji oko 5 milijuna stanovnika, prvi zavod za gluhonijeme osnovan i to kao dobrovorni zavod.

8. Italija. Po najnovijim vijestima ima u Italiji 45 zavoda za gluhnijeme sa 1.900 učenika. Ali, pošto se je u toj zemlji nabrojilo 4.000 gluhnijemih, to ih još ostaje bez obuke 2.100. U napuljskom zavodu za gluhonijeme ima posebni razred za slabo nadarenu djecu. Ovaj je zavod nedavno posjetio napuljski princ, pa je bio presenećen s postignutim rezultatima u obuci sa glasovnom metodom. Ravnatelj toga zavoda izdaje od početka ove godine novi strukovni časopis „Rassegna“, a suradnici su mu mnogi medicinari i učitelji za gluhonijeme iz sviju država Europe; tako iz Njemačke dr. Fink iz Hamburga, prof. dr. Moos iz Heidelberga, direktor Walther iz Berlina, predstojnik Reischert iz Strassburga. (Mi ne možemo reći, da su naši stručnjaci i naši suradnici. Žalosno, ali istinito. Ured.) I jedan novi časopis za gluhonijeme izlazi u Napulju. — U Comu podiće će se utemeljitelju zavoda za gluhonijeme u Buenos-Ayresu, Abbeu, Balestri spomenik; on je u Comu dulje vremena djelovao.

9. Azija. Najnovija statistika britanske Indije pokazuje nam, da tuj živi 287.400.000 stanovnika, a da se među njima nalazi 173.000 gluhnijemih. „Revue internationale“ itd. tuži se, što u toj zemlji nema a ma baš nijednog zavoda za te nesretnike. Usuprot tomu upozoruje se na prvašnje podatke Reuschertove, koji je rekao, da je ipak jedan takov zavod osnovao u Bombay-u kanonik de Haerne.

10. Amerika. „Volta Bureau“ razasla je nedavno veoma zanimljivi izvještaj o stanju uzgojnih zavoda za gluhonijeme, koja uzdržavaju dobrovorna društva; ima ih 8 i to: 4 u New-Yorku, utemeljena 1.817., 1.867., 1.875. i 1.884.,

a po jedan zavod u Buffalu, Brooklinu, Fordhamu i Albanyu, utemeljen 1.861., dva 1.875. i 1.891. U istim zavodima podučava se 1.347 gluhonijemih. Najnovije izvješće o zavodu za gluhonijeme države Pennsylvanije i Filadelfiji izvješće slijedeće: Ovim zavodom upravlja ravnatelj Crouter; uz pripravnu školu i pravu školu ima raznih radionica; u tim zavodima podučava se 456 gluhonijemih i to 248 dječaka i 208 djevojaka. U izvješću su narisane i pojedine zgrade zavoda. U Čikagu zasnovalo se društvo, koje će urediti zabavište za gluhonijemu djecu. Najnovije statističko izvješće pokazuje, da je na otoku Kubi 719 gluhonijemih i slijepih, a među njima 218 ispod 20 godina. Za te nesretnike ipak nema još danas niti jednog zavoda. Isto tako ga nema niti u ostalim Antilima. U republiki Uruguay, koja broji $\frac{1}{2}$ milijuna stanovnika, utemeljen je u Montevideu zavod za gluhonijeme 1.891. Iste je godine otvoren u istom zavodu prvi razred. U argentinskoj republici nabrojilo se 11 000 gluhonijemih, 6 do 10 na 10.000 stanovnika. Do sada su tuj opstojala dva zavoda i to narodni zavod u Buenos-Ayresu i zavod „Balestra“ u Rosariju, u provinciji Santa-Fé; u najnovije vrijeme otvoren je u La Plati zavod za 28 pitomaca; 19 dječaka i 9 djevojaka. Obuka traje 10 godina, a obučava se glasovnom metodom

Sa njemačkog.

Kongres učitelja slijepih u Čikagu.

Tek sada doznajemo nešto pobliže o kongresu učitelja slijepih u Čikagu, koji je bio prošle godine za vrijeme izložbe i to 25. srpnja. Amerikanci su se nadali većemu odzivu iz Evrope, nego li je bio. Na tom se kongresu nijesu upuštali u rasprave, nego su imali pozdrave i predavanja. Predsjednik je bio slijepac Miburn. Prema običaju započeo je kongres pozdravnim govorom. Iz govora Mr. Frank Halla doznajemo, koji su gradovi i zemlje sudjelovale kod izložbe u ovom odjelu. Bili su to: Tokio (Japan), Sydney (New-South-Wales), Steglitz (Njemačka), Petrograd, 4 zavoda iz Kanade, Madrid, Pennsylvania, Upper, Norwood, London, Jova, Illionis.*.) Mr. Hall rekao je među inim, da se na uzgoj slijepaca u zavodima imade osobito paziti, te se ima nastojati, da se njihova obuka ne kreće samo među zavodskim zidinama. U ovom slučaju postići ćemo, da ćemo uzgojiti pitomca, koj će u zavodu pobuditi naše začuđenje, a kad stupi u javni život, ne zna se snaći, nesposoban je da sam za sebe skrbi. Da to ne bude, preporučio je Mr. Hall da se u zavode uvedu zabavišne igre, slójd, šetnje po gradu, po polju i po šumi, da se upoznaju sa velikim predmetima po zgodnim malim modelima. Predsjednik Milburn istakao je opet u svom govoru, da se u slijepaca imade osobito izvježbati pamtenje.

Drugi dan se je raspravljalo o tisku knjiga u raznim sistemima. Dakako, da su Amerikanci priznali svoje kao najbolje. Brailleovo pismo istaklo se je na prvom mjestu, nu po new-yorkskom načinu, gdje su točke poredane u vodoravnim pravcima, a ne u okomitim, kako ih je Braille uredio, a mi ih danas rabimo. Praktični Amerikanci nijesu hotjeli da izbace izbočenu latinicu, da time ne prekinu svaki saobraćaj slijepaca s nama. Govornik je dokazivao, da je slijepicima milija izbočena latinica, dakako po amerikanskom načinu, nego li Brailleova

*.) Među inim radnjama ovog zavoda šivali su pitomci na šivačim strojevima.

slova. Prigovaralo se je Brailleovim slovima, što nijesu uređena prema tomu, kako se koje slovo više ili manje rabi. Ona slova, koja se u govoru više rabe, da su se uredila tako, kako bi se napisala što lakše i što jednostavnije. Mi mislimo, da bi to s jedne strane bilo vrlo dobro, ali s druge ne bi. Dakako, da je laglje i brže pisati, a po tom i bolje, kad je znak slova, koje se u govoru češće rabi, što jednostavnije udešen. No u svim jezicima ne dolaze ista slova u jednakom omjeru, pa bi za takove jezike trebali mijenjati znakove, a po tom ne bi imali jednaku abecedu. Danas je jedna točka u gornjem redu „a“ u svoj Evropi, pa i u Japanu, a tako redom i ostala slova svagdje su jednaka, što također olakšava obuku u tuđem jeziku.

Dok mi danas u Evropi rabimo latinicu, cirilicu i goticu u općenju, pa kod ovih razlikujemo velika i mala slova, a onda tiskana i pisana, to moramo priznati, da su slijepci od nas na boljem, jer se Brailleova slova ne dijele na velika i mala, tiskana i pisana. Dapače se istim slovima bilježe i kajde, pa i brojke.

Iza toga predavao je neki američki profesor Day o glazbi u zavodima za slijepce. Iz njegovog predavanja doznajemo, da se u zavodu u Illionisu već u zabavu uče djeca glazbu. Nakon jedne godine počnu se obučavati u glasoviranju. Pjevački odjeli imaju 10—15 pitomaca, a kajde pišu posebnim strojem. Predavač je preporučio, da se uredi orkestar i tražio je, da se slijepci što bolje usavrše u glazbi, da si osiguraju budućnost.

O istom predmetu raspravlja je profesor Simpson, koji je tražio, da se obuka u glazbi sistematski provodi, a početke da učenik lahko pamti. Dalje je zahtijevao, da se obuka u harmoniji (Harmonielehre) rano počne, a iza toga da slijedi nauka o kontrapunktu. I ovaj predavač preporuča uređenje orkestra, ali ističe i vrijednost gusala i vokalne glazbe. Kod pjevanja je tražio, da se pitomci upute i u teoriju, a ne samo u praksu. On traži, što slijepci poduzmu, da izvedu valjano.

(Slijedi).

Iz života slijepih projaka.

Nedavno je u „Nar. Novinama“ bio članak g. F. Hefela pod naslovom „Nešto o projacima i klateži“. U tom članku imade i nekojih crtica iz života naših slijepih projaka, pa donašamo taj članak, da naši čitatelji vide, kakav život provodi naša slijepa sirotinja, uz koju dangubi čil i zdrav momak.

„Velika je razlika između projaka, koji su takovi postali po nesreći i nevolji, pak između klateži, koja se je u to uvrgla bilo po lošem uzgoju, bilo po prirođenoj nehajnosti i lijenosći.

Ali ovi i oni živu od tuđe muke, žive od prosjačenja, pak nek mi bude dozvoljeno, da kažem koju o njima.

Tko je za dobe hodočašća, osobito u prijašnja vremena, bio kod Marije Bistrice, taj je u najvećoj mjeri razmotriti moguo, kakovih sve bijednika i pokornika imade među nama ljudima. Tu je slijepih, hromih, kljastih, gubavih, pupavih, ogorjelih, osušenih, trupastih (bez uda), idiota i kretina; od ljudskih te nakaza groza hvata, tijelo ti drhće, a tvoje prije možda kameno srce omekšalo ti se, suze milosrdnice navrle su na oči, a razdat ćeš se, ako nikada darivaš nijesi, — a laglje je darivati, nego proziti.

Što prosjaka na Bistricu stiglo nije, to jo zaredalo po drugim župama, gdje su crkveni zborovi, proštenja, vašari, konačno na svom putu iz Bistrice i drugih župa nalazi se ta sirotinja širom domovine i kuca na vrata milosrdnih ljudi.

Što se bijedna sirotinja: hromi, slijepi, grbavi, kljasti ili drugčije nemoćni ljudi svraćaju u kuće subrače, tomu napokon zamjere nema, dapače je primjerom malenoj djeci, kakvi sve jadi čovjeka na svijetu čekaju, a tom prigodom, kada prosjak u kuću dođe, valja ga upitati, kako je do prosjačkog štapa spao, pa je li to bilo po nesreći, po lakomosti, po neposlušnosti, neka to djeca čuju, bit će im dobrom školom za život. Roditelji valja da tom zgodom djecu pouče, a u smilovanju svom neka svojoj djeci pruže dar, što će ga ona pružiti bijednoj sirotinji. Svaki nas se sjeća iz mladosti svoje, koliko mu je pri srcu odlanulo, kad je po roditeljskoj odredbi i njihovim darom darivao nevoljna subrata svoga.

Sirotinja je sebi i drugomu na teret, s toga je valja po njezinoj nevolji i teretu razlikovati. Čovjek, putujući po domovini, imade priliike svašta vidjeti i čuti od prosjaka. Često ne bi vjerovao čovjek sebi, kamo li drugomu, da svojim očima ne vidi, što se sve među raznim prosjacima događa. Da od stotinu raznih prilika bar nekoje istaknem, ne će biti suvišno za pobliže poznavanje prefringanih prosjaka. Jednom zgodom desio sam se kod prijatelja u Zagorju, kraj čije kuće vodio put iz Podравine na Bistricu. U ono doba prolazile bi onuda danom kad jedna, kad i po dvije procesije. Ostarjeli, nehajni bivši pisar dočuo je od sebi slična čovjeka za travu, pod kojom čovjeku koža na nogama počerveni i preko noći listanjci otekli; on to brzo učini, pa sjče kraj puta u travu, te onda zdvojnjim glasom, pokazujući noge, stade za milostinju vikati, a da bude uspjeh veći, dao se je prefriganac informirati od kuda je putujući narod, pa bi prama tomu glas i fraze upotrebljavao. — Jošte dječarcem čuo sam u Prigorju kod sv. Roka vinom nakićena prosjaka, koji se je grozio, da ne će više doći, jer reče: „Tko bi se cio dan derao na suncu za pištvih 15 forinti“.

U Posavini na proštenju slušah dva slijepca, kako izmjenice pjevaju sljepačke pjesme, ali ne potraja dugo, stade jedan na drugoga vikati: „Čuj me Ilija! Ovo je druga banska pukovnija, prti se ti odavle u tvoju regimentu ili će biti zlo“. Al će Ilija: „Granica je umrla, a regimente spavaju, smiri se braca Stevo!“ „Ali Banovina živi i mi Banovci u njoj, čuješ li me sada“, pa kres guslama kuda već slijepac slijepca zahvatiti može. Potukoše se, polupaše gusle prije nego im vodići priskočiše, a kraj svemu bijaše — buturnica.

Jedne godine bilo mi je prenoći u seoskoj krčmi Bio je sajamski dan u bližnjem ovećem mjestu, pa po podne stala se krčma puniti sajmarima, a kad ovih nestalo, eto dva slijepca svaki sa svojom vođicom. Sve četvero bilo srednjih godina, oni u krčmi posjedali, pa litra litru stizala, a društvo sve veselije, borme se i smrklo, eto i noći, a prosjaci u krčmi kao kod kuće. Krčmar video, da ljudi imadu novca, a bilo mu žao ljude u kasno doba noći na kišu tjerati, zato, kad se smirilo sve, donese sluga obilno slame, pa će slijepci na slamu, a ja i krčmar u drugu sobu. Za kratak čas slijepci i vođice zaspali, a krčmar utruuo viseću svjetiljku, pa došao u sobu i zabravio vrata. U onom božjem miru i tijoj noći pospalio sve i ja usnuh, ali kad prema jutru vika i buka, lupa i mlatenje po slami, klupama, ljudima i stijenama. Krčmar se probudi, probudih se i ja, pa otvaraj vrata, da vidiš, što tu biva. Bilo je što i vidjeti: Vođice razbjegle se jedna u jedan, druga u drugi kut za stol, a slijepci mlate slamu, udaraju oko sebe, jedan u drugog zahvaća kad preko glave, kad po nogama, križima i kako se je već sljepački nevidice zahvatilo; slamu je bilo više među batinama po sobi,

nego li je ležalo na podu. Bio to pravi sljepački boj, a — radi pokušana preljuba. — Na kraj šumice bila samotna krčma, u koju bi se svake godine po jedan ili dva puta svraćao sljepac Marko, koji bijaše na glasu, da imade novaca, na posudičku, a i spremljene gotovine.

Slijepca Marka pozauvali su seljani kao mirna i poštena starca, koji je oslijepio u najljepšoj dobi prigodom požara u selu, gdje mu je goruća greda pala na lice i on izgubio posvema vid. Prvi njegov vodić bio mu vijeran, ali došla smrt, vođa umre, a Marko ostade sam, dok mu dobri ljudi ne nađu čovjeka, koji će ga po svijetu voditi. Jedne večeri došao Marko opet u tu krčmu, vraćajući se kući sa proštenja, gdje mu je neki dužnik povratio veću svotu novaca. Došavši k poznatom krčmaru, upita ga, jer je već pod večer bilo, može li on tu prospavati, na što mu krčmar odvrati, da može. Bilo je ljetno doba, večer tiha i mirna, a tko je imao zdrave oči, mogao bi u svjetloj noći pol kilometra daleko vidjeti. Marko, kad je mislio, da sve u kući spava, pa i njegov vodić, smislio je, kuda će svoje novce spremiti. Kuću i oko kuće, pa sve do preko šumice poznavao je još od mладosti dobro, pa kad bi za čas htio kamo što spraviti, imao je u šumici šuplji hrast. Tu će on svoje novce spraviti, jer u svoga vođu ne imadaše odviše pouzdanja. Marko odštapa iz sobe, a na to se vođa probudi, pa će i on na tiho za njim, te kad je opazio, što Marko radi, vrati se vođa na svoj ležaj, a kad je došao Marko, vođa se kao snen baci na drugu stranu, ne rekav ni rijeći. Marko u noći nije nitko vidio, do njegova vodića, ali zato Marko nije znao. Oni ostadoše još jedan dan u toj krčmi, pa će sutra dan dalje, tako je Marko odredio, da se može drugu večer osvijedočiti, jesu li novci dobro spremjeni. Vodić je međutim novce našao i prisvojio, a kad se Marko drugu večer potajice došuljao do hrasta, bijaše hrast — prazan. „Uh, nevjero, nigrdje te ne bilo! Je li krčmar, je li vodić? Jedan od te dvojice uzeo je novce, ali što sada?“ Vrativ se Marko, legne i smišljava, kako će, šta li će, da dobije novce natrag. Misli i promišljava i napokon smisli

Ranim jutrom vodić Marka dvori, pita ga, hoće li skoro dalje i kuda bi krenuli; a to je Marku zamirišilo, da ga vodićeva savjest nucka i goni, samo da se zlo djelo bolje pokrije i zabašuri. Al za čudo! Marko u jutro zove rakije, zove cipova (bijela kruha), nudi krčmara i vodića; čovjek naruči ručak, veleć: „Čujte me, krčmaru! Ja sam danas nekud veselo, kao nikad, pa hvala Bogu, neka bude i Markov dan u godini veselo proveden. Krčmaru! Je li bilo skoro kiše ovuda? Jest, bilo borme i poplave, moj Marko, a zašto pitaš? „Joj meni, ne bilo na moje zlo“, reći će Marko. „Ima tu nedaleko u vrbaku jedna klada kamo sam ja prije godinu dana spremio nešto malo sitniša, pa bi mi žao bilo, da ga voda odnese, a k tomu znam mu bolje mjesto, gdje također nešto malo spremila imadem, zato trebalo bi mi dječarec, koji bi me po poznatim stazama tamo odveo.“ „Pa lasno za to, pozvati ćemo jednog pastira.“ „Tako, tako, dobri moj krčmaru! A ti, vodiću, otići ćes dotle po moju halju, što smo ju u nedalekom selu ostavili, jer ćemo mi drugim putem dalje krenuti.“

Vodić, sav radostan, ode, pa stane u šumici blizu hrasta, ter ju smisli: „Eto sreće! Ja ću ugrabiti i one Markove novce, jer će ih sigurno ovamo htjeti spremiti, nu da se to ne opazi, da tu novaca manjka, valja novce natrag postaviti.“ Tako i bilo. Dok se je vodić vratio, Marko još nije potražio klade, već će to sutra, a do večera opojio Marko vodića, otišao po noći do hrasta i opet sretno našao svoj novac. Marko je krčmaru ispričao kako je bilo, pa ga zamolio, da mu nađe vjernijeg vodića.“

Pisac dalje navađa, da su prosjaci bili i prije kriomčari, no za slijepce ne ističe, da su se baš i oni bavili kriomčarenjem. Moguće bi bilo, jer su oni sa svojim pjesmama imali otvoren put u cijelom našem narodu s ove i s one strane Save.

Da se prosjaci svedu u red, zahtjeva pisac, da svaka općina imade svoje prosjake popisane, pa da je bar jednom u godini prizove, pa da je sjeti na redarstvene propise. Dalje traži, da bi opć. poglavarstvo „svakom svom siromaku prikopčilo na grudima limenu pločicu sa napisom općine, a k tomu predalo pismenu ispravu“, za dokaz nesreće. Prosjak bez tih znakova da ne bi smio iz svog sela, a ako je u gradu, dā ne bi smio dalje prosjačiti, no samo u svojoj ulici. —

Što pisac predlaže u prvom redu glede popisa, to nalaže naš zakon o zdravstvu, koj zahtjeva, da se imadu u posebnom popisu voditi slijepi, gluho-nijemi, slaboumni i umobolni. Moguće je, da u ovo kratko vrijeme nijesu sve općine udovoljile u tom pogledu spomenutom zakonu, to će se svakako izvesti u što kraćem vremenu.

Da se sirotinja poziva na okup, da joj se čitaju redarstveni propisi, to mislim da je isto tako suviše, kao što i privezivati pločicu, kad bi se bolje vršila ona točka zakona, po kojoj je dužna svaka općina brinuti se za svoju sirotinju, te u tu svrhu mora imati i posebnu blagajnu, pa kad bi seosko redarstvo više odgovaralo svojoj zadaći. Svoje siromake pozna svaki općinar pa neka ih i oni pojedince pomažu, a da im se ne dogodi kakova neprilika, neka bi im se izdala neka pismena isprava. Prosjačenje po drugim općinama moralo bi se strogo zabraniti.

Glede samih slijepaca bilo bi najbolje, da se u nas što prije uredi radionica za odrasle slijepce, u kojoj bi se siromaci učili koj zanat, a na trošak općine, da im se tako oduzme prilika prosjačenja uz dangubu mlada vodića. Svaki nesretnik, a siromak, da bi obvezan bio poći u ovakovu radionicu. Dok se takova posebna radionica uvede, moglo bi se tako udesiti, da ih općina pošalje u bližnju košaračku školu, da se nauče košaraštvo, kako već imademo primjera iz Osijeka i Zagreba.

Na ovaj način riješili bi se za sigurno slijepih prosjaka.

B.

Dopisi.

Mitrovica. Zavod za gluho-nijeme u Mitrovici. Vrijedno je, da se i ob ovom zavodu koja u javnosti čuje, zato molim gospodine uredniče, da ovim rjecima izvolite ustupiti mjesta u svom cijenjenom listu. (Vrlo rado. Ur.) Zavod za gluho-nijeme u Mitrovici osnovao je kao interno-externat godine 1.886. gosp. Radivoj Popović. Isti je svršio učiteljsku školu u Somboru, a zatim učiteljeva u Martincima, u kotaru mitrovačkom. Videć, da u našem narodu ima dosta nesretne gluho-nijeme djece, a za ovu malo humanitarnih zavoda, odvaži se i ode u Beč, da se osposobi za učitelja gluho-nijemih. Vrativši se iz Beča, učini mu ponudu ovdješnji bogati građanin Paja Georgijević, da se nastani u Mitrovici i tu otvori zavod za gluho-nijeme, jer i on ima jednu nesretnu gluho-nijemu kćerku, kojoj želi pružiti blagodati obuke. On mu podjedno stavi na raspolaganje jednu

svoju kuću za stan i internat. Gospodin Popović primi ponudu i godine 1.886. otvorí svoj zavod i uvede sistemu glasovne nastave.

Internat ima tri prostorije, jednu učevnu sobu i dvije spavaonice; jednu za dječake, a drugu za djevojčice.

Do sada je školovano u zavodu do 30 učenika, od kojih su nekoji već sopstvene zanatlje, a ostali su na zanatu. Nekoliko ih je, kao nesposobni za obuku, iz škole otpušteno. Svake godine ima po koji pitomac iz Srbije.

Prošle godine 1.893/94. bilo je u zavodu svega 7 učenika.

Zavod se izdržaje pripomoći vis. kr. hrv.-slav. zem. vlade, imovne općine, petrovaradinskoga okružja, potporom nekojih korporacija i privatnika, te iz vlastitih prihoda.

Zavod je sa učilima dobro snabdeven, a javni ispiti posvjedočiše lijep i uspješan napredak sa pitomcima. Žalost je samo, da prostorije nijesu tako velike, da bi se zavod mogao proširiti, te tako nema ni svake godine uškolovanja. I sredstva za izdržavanje su vrlo neznačna, toga radi ne može zavod da se onako razvija, kao što bi trebalo. Godine 1.893/94. imao je zavod samo I. i III. razred.

Koliko će pitomaca i razreda taj zavod u budućoj godini imati, o tom će Vas drugi put izvijestiti. (Molimo. Ur.)

Fran Grginčević.

Zagreb. Koncerat u korist osnutka zavoda za slijepce. Stjepan Matejna. Dne 1. rujna o. g. dao je upr. odbor društva „sv. Vida“ koncerat u dioničkoj pivovari, da umnoži svoju glavnici, pa da tako što prije započeme raditi u korist naše slijepi sirotinje. Gradska vatrogasna glazba i pjevačka društva „Sloga“ i „Sloboda“ odazvali su se pozivu sa najvećom pripravnosću, što im budi na čast, te su besplatno sudjelovali. Vrijeme je već prije zahladilo, pa se je bilo bojati, da će posjet biti dosta slab. Kako se je na taj dan otvorilo kazalište pod novim intendantom, to smo se nadali, da će biti nešto slabiji uspjeh s finansijskog gledišta. Čist prihod bio je ipak veći, nego li su nekoji mislili i to 114 for. 2 novč. Za Zagreb, pa za takovu svrhu, otvoreno govoreć, morao bi biti taj prihod puno veći, jer je svaki mogao lako žrtvovati 20 novč. za ulaznicu, koje su se nalazile u mnogim dućanima, pa ma i ne išao na koncerat. Ta 20 novčića nije tako velika svota!

Prigodom koncerta zbilja su se dva čina, koja je vrijedno zabilježiti. Službujući redari složili su se među sobom po mogućnosti, te rado žrtvovali svoj teško zaslужeni novac. Neki opet radnik došao je do blagajne sa riječima: „Meni nije stalo do glazbe. Ja je ne trebam, ali za siromašne slijepce i ja će nešto dati“, te stavi na stol 40 novčića i krenu kući, što su prisutna gospoda povlađivala. Bio je to pako radnik i to Talijan.

Da se je koncerat dobro izveo, svjedoči lijep glas vatrogasne glazbe i pjevačkih društava „Sloga“ i „Slobode“, a i ovaj program:

Iv. pl. Zajc: Ouvertura „Graničari“, izvela glazba. 2. Đ. Eisenhuth: „Tko je naš?“ zbor. 3. Šrabec: „Dalmatinski šajkaš“, glazba. 4. Hajdrih: „Jadransko more“, zbor. 5. Novosad: Karišik slavjanskih pjesama, glazba. 6. F. S. Vilhar: „Bog i Hrvati“, zbor. 7. A. Dvořák: Slavjanski plesovi br. 3, glazba. 8. Ipavec: „Slovenec sem!“ zbor. 9. Iv. pl. Zajc: „Istočna Zora“, glazba. 10. Iv. pl. Zajc: „Živila Hrvatska“, zbor. 11. V. Lisinski: „Večer“, glazba. 12. M. Majer: „Junak iz Like“, glazba.

Prigodom tog koncerta preplatiše p. n. gg. 9 for. 80 nv.: Edmund Kolmar; 1 fr. 20 nv.: Ivana Kunić; 1 for.: T. Široki; po 80 nv.: Lj. Tomšić, O. Šrabec, Fr. Kirschner, N. N.; po 60 nv.: Sabljari, N. N.; po 40 nv.: Ožbolt, Kristijan (Ta-

lijan); po 30 nv.: N. N., Amalia Winkler, Britvec, N. N., N. N.; po 20 nv.: N. N., Mlinarić, Teodorović, N. N., po 10 nv.: N. N.

Da se je postigao čist prihod od 114 for. 2 nv. zahvalio se je odbor društva sv. Vida vis. kr. zem. vlasti za oprost kazališne pristojbe, gradskoj vatrogasnoj glazbi, pjevačkim društvima „Sloga“ i „Sloboda“ na blagohotnom sudjelovanju, tiskari C. Albrechta što je tiskarske poslove obavila dijelom besplatno, a dijelom uz pol cijene, ravnateljstvu dioničke pivovare na uslužnosti, p. n. preplatnicima na preplati i p. n. prodavačima i prodavačicama ulaznica na raspaćavanju ulaznica.

Rasprodaja karata bila je na mnogim mjestima, nu sa slabim uspjehom, izuzam koju rijetku iznimku. Od krasnog spola najviše je prodala gospođica Peklarova i to 41 kom., a od gospode p. n. g. Franjo Topolšak i to 35 kom. Čast im i hvala, a hvala i ostalim p. n. prodavačicama i prodavačima.

Ovih dana došao je u Zagreb slijepac Stjepan Matejna, rođen Zagrebačan, koj je 8 godina proboravio u Beču, a 3 godine u Pešti kao zemaljski štipendista. On želi da dovrši nauke u teoriji glazbe, da bi postao učitelj na zavodu za slijepce. Po miñjenju prvih naših strukovnjaka vrstan je igrač na glasoviru, a teoriju bi mogao svladati u jednoj godini uz osobitu marljivost i na našem glazbenom zavodu uz poseban mar dotičnog učitelja. Da li bi kraj svega toga mogao doći na zavod za učitelja glazbe, drugo je pitanje, jer bi se moglo dogoditi, da bi na našem zavodu za slijepce prevladala obrtna obuka.

Za vrijeme svog boravka dao je koncerat dne 21. rujna u dvorani „Lipe“, da popravi svoje loše financije. Program je bio slijedeći: 1. Chopin: „Polonaise“. A dur. (Glasovir.) 2. Schubert-Lizst: „Ave Maria“. (Glasovir.) 3. Matejna: „Karišk hrvatskih popjevaka“. (Harmonium.) 4. Wagner-Lizst: „Tanhäuser-Marsch“. (Glasovir.) 5. Spier: Arija iz opere „Sekinški trubljač“. (Harmonium) 6. Thalberg: Fantazija po operi „Nijema iz Portici“. (Glasovir.) Ulaznina je bila 50 nvč.

Da nije dobio dvoranu besplatno, pa tako i sve tiskanice, te glasovir i harmonij, zlo bi prošao kraj svega toga, što je kazališna pristojba obaljena na 2 for., a naše redarstvo tražilo samo biljegovnu pristojbu i malu takstu za jednog stražara. Niti 40 osoba nije bilo na tom koncertu. Da se nijesu nekoje osobe zauzele, te prodavale karte prije samog koncerta, ispalo bi vrlo kukavno. Sav čisti dobitak može biti po prilici oko 30 for.

Program je izveo na opće zadovoljstvo, te je morao dodati više točaka. U trećoj točki izveo je pjesme: Na Te mislim, Otok bleški, Tko je srce . . ., Vilo Velebita i Glasna jasna. Kao dodatak davao je same hrvatske komade.

U nas kao da se slabo mari za svoje, jer je siromak prije toga u Varaždinu prošao tako, da je imao deficit. Sam veli, da su mu koncerti u Madžarskoj unosniji, jer ih je nekoliko davao u većim nekim mjestima.

Moramo reći, da se je p. n. g. Kolander najviše istakao u susretljivosti, te rukovodio sve priprave, kao i sam koncerat.

B.

VIJESNIK.

Domaće vijesti.

Društvo „sv. Vida“ za uzgoj slijepaca pri-stupiše kao članovi: zakladatelj sa 100

for. preč. g. Nikola Horvat, Zagreb; ute-meljitelji sa 50 for., slavna štедionica u Belovaru, te slav. prva zagorska šte-dionica u Krapini.

Kao prinosnici sa 25 for. p. n. gg.: Ign. Granitz iz Zagreba, komercijalna banka u Zagrebu, Dragutin König iz Siska, Ivan Pliverić iz Zagreba i Štědronica u Samoboru.

Sa 4 for. p. n. g. Janko Crnetić iz Zagreba. Sa 2 for. p. n. gg. Janko Benković, Kašina, Ivan Brixy, Ferdo Hintermeier iz Zagreba, Tomislav Jozičić iz Kostajnice, August Matos iz Zagreba, M. Miletic iz Šestina, Vjenceslav Novak, Ivan Pecinovsky, Ignat Rancinger i Anton Stöckl iz Zagreba.

Kao dar priposlao je veleč. g. Andrija Szegedi iz Zagreba 6 for., sakupljenih u malom društvenu; veleč. g. Slavoj pl. Maršo iz Šljivoševaca 2 for. Preko slavne uprave „Obzora“ 18 for. 14 nč. (darovali su I. B. 3 for. 14 nč. dr. Oskar Kornitzer i dr. Albert Predoević po 5 for.); „Agramer Tagblatta“ 6 for. (priatelji pokoj. Iv. Kretzera); „Narodnih Novina“ 5 for. (sa zaruka Bertani Doliner).

Marom vel. g. dra. Struppia stupili su u društvo kao: zakladatelji sa 100 for. p. n. gg. Ignat Badl, Krapinske Toplice, Adolf Thierry, Pregrada; prinosnici sa 25 for.: Dr. Mato Zidarić i L. Körtschan Krap. Toplice. Nadalje su darovali p. n. gg.: Ivan Rukavina iz Krap. Toplice 5 for., August Baneković iz Krapine 2 for.

Marom veleč. gosp. Andrije Szegedia pristupili su u društvo kao prinosnici 2 for. p. n. gg. i gdice: Kamila Bužanova iz Vinkovaca, Mijo Haluzan iz Zagreba, Jelka Hrnjakova iz Sošice, Josip Huzeck iz Zagreba, B. Inhof iz Karlovca, Ferdo Miller, Josip Miljan iz Zagreba, Ivo Nikolić iz Žakanja, Pichler iz Mostara, Vjekoslav Raić i Ljubomir Štampli iz Zagreba.

Marom p. n. g. Daniela Hermana pristupiše društvo kao prinosnici sa 2 for. p. n. gg. Đuro Bresslauer, August Došek, Tošo Kuzmanović, Prevendar i Seljan, I. Schön, Otto Stern, Strassberger i Th. Zloch u Zagrebu.

Zemaljski zavod za uzgoj gluhotnjeme djece u Zagrebu. Obuka na tom zavodu počela je 1. rujna u dosadanjim prostorijama

sa 12 pitomaca. Tamo po prilici mjeseca studenog moći će se zavod smjestiti u bivšu bolnicu, pa će se tek onda pozvati novo primljeni pitomci, za koja je mesta bio raspisan natječaj.

Zavod za slijepce teško će se otvoriti ove godine, jer novčana sredstva ne dozvoljuju. Tek tamo o novoj godini moguće je da će se otvoriti uz potporu vis. vlade. Uz dosadanje dohotke društva ne bi se još dugo došlo do otvorenja zavoda. Žalosna je to istina.

Bivša bolnica č. milosrdnih sestara u Zagrebu ispraznjena je, te će se mjeseca listopada urediti prostorije za buduću porabu. U toj zgradiji smjestit će se primaljska škola, zavod za gluhotnjime, te za slijepce. Preuređivanje prostorija preuzeo je graditelj g. K. Waidmann, pa je nade, da će se brzo dovršiti. Svaki zavod bit će za sebe, te će samo nekoje prostorije imati zajednički.

Lijep primjer. Kako iz novina doznajemo, to su gospoda u Pisarovini prva, koja su se odvažili dati zabavu u korist društva „sv. Vida za uzgoj slijepaca.“ Kako je zabava uspjela s novčanog gledišta, nije nam do danas poznato.

Dilektanti hrv. pjevačkog društva „Nada“ u Mitrovici nijesu htjeli biti među zadnjima, nego među prvima, pa i oni prionuše, da prirede 30. rujna kazališnu predstavu u areni svratišta „Kovač“, a čist prihod namijenili su društву „sv. Vida“. Predstavljalo se „Graničari ili Proštenje na Ilijevu“, a sudjelovali su: g. Stj. Czeisberger, gdje. O. Lukšić, g. Albert Vojnić, g. Milutinović, g. R. Casparides, g. Ivan Šebalj, gdje. S. Vojnić, g. Ivan Čuljat, gdje. J. Wagner, gdje. J. Hauer, g. J. Casparides, g. Gjuro Car, gdje. A. Andraška, g. Jašo Gamiršek, g. Slavko Čilić, gdje. J. Hauer i gdje. M. Gromes.

Čist prihod bio je 40 for., koja je svota prispjela odboru.

Prijatelje našega lista umolili bi, da nam posebним kratkim dopisom jave što o radu i uspjehu plemenitih pregaoca.

Dopisnica uredništva.

G. M. Š. u M. Hvala na poslonomu, no onakove stvari ne donašamo u našem listu.

Nekoja gospoda traže još sada nekoje brojeve od lanjskog tečaja, pa pošto ih već nemamo, to ih ne možemo ni slati.

Sadržaj: Zanimanje i vid. — Po čemu se razlikuje znakovni govor od glasovnog i u koliko je dopustiv kod obuke gluhotnjemih. — O ispitu učitelja i ravnatelja na zavodima za slijepce u Njemačkoj. — Nekoja pravila o zdravlju za školsku mladež. — IV. kongres učitelja gluhotnjemih u Augsburgu. (Konac.) — Slijepo sestre sv. Pavla u Francuskoj. — Osrt na naobrazbu gluhotnjemih u nekojim državama po najnovijim podacima. — Kongres učitelja slijepih u Ćikagu. — Iz života naših slijepih prosjaka. — Dopisi. — Vjesnik.

Uređuje i izdaje: **Vinko Bek.**

Izlazi mjesečno. — Godišnja mu je cijena 2 for. — Za inozemstvo 30 nvč. više. — Dači plaćaju polovinu. — Neplaćeni se listovi ne primaju. Rukopisi i pretplata šalju se uredništvu u Zagreb, Vlaška ulica 62. — Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 10. i 11.

Zagreb, studena 1.894.

God. II.

Blennorrhœa neonatorum. (Zažeg očiju kod novorođenčeta.)

Pogledamo li statističke podatke od g. 1.890., te sravnimo sa onima od g. 1.880. i to obzirom na broj slijepaca po dobi, to ćemo opaziti, da se broj slijepaca od 0—2 god. povećao za trećinu. U ostaloj dobi do 20. godine pada taj broj po novom popisu, te se u razdoblju do 30 godine nešto digao. No iza 30. do 40. godine manji je opet ukupni broj, a iza potonje je dobe sa većom godinom i sve veći broj slijepaca.

Da se je broj slijepaca po novom popisu digao po prilici za trećini u najmlađoj dobi, vrlo je žalostan znak za naše okolnosti, a pokazuje u vrlo ružnu svjetlu naše zdravstvene prilike u prijašnjem deceniju. Mjesto da smo pali u toj dobi brojem slijepaca, a ono u nas još porasao. Ta žalosna činjenica ponukala nas je, da se sa ovim pitanjem pozabavimo, ne bi li i sa svoje strane koju pridonijeli k općemu boljku. Nije za nikoju državu svejedno, da li broj nevoljnika pada ili raste, pa s toga nije svejedno, da li se u nas broj slijepaca množi ili pada.

S pravom se veli, da je statistika nauka, koja u pravu svjetlu pokazuje rad i napredak svakog naroda. Ona nam ovdje pokazuje, kako nam je malo do toga stalo, da se borimo proti onoj boljetici, koja ugasuje vid maljušne dječice. Pokojni dr. Selak bio je prvi, koji se je bacio na to polje, da u nas pouzme korake proti toj narodnoj nevolji.*) On se je obratio na svoje sudrugove, na liječnike, posebnim predavanjem, ne bi li tako i sa svoje strane pridonio koji kamečak k općemu boljku. Kako se je u nas uveo novi zakon o zdravstvu, to se nadamo, da će i on nešto doprinijeti, da se umanji broj sljepoće u prvoj

*) Selak: Prvi korak, da se umanji broj slijepih u Hrvatskoj i Slavoniji. Koprivnica 1.889. kao poseban otisak iz »Liječničkog vijesnika«.

dobi, a po gotovo, budu li roditelji i ostali inteligentni ljudi znali, kako će se doskočiti tomu zlu.

Mnogi je roditelj mogao opaziti prvi dana kod novorođenčeta da mu je oko krmežljivo, a nije ni znao, koliko se u tom krije zla, ne zna, da mu je dijete dobilo po vid opasnu bolest, koja se nazivlje *Blennorrhoea neonatorum*, koja može posvema uništiti vid.

Ako i jest to tako opasna bolest, no to joj je ipak moći stati na put, ako se je počelo raditi u pravo vrijeme.

Blennorrhoea neonatorum nastaje najčešćim dijelom okuženjem očiju i to sluzotokom kod roditelje, a u pojedinim slučajevima može nastati i precjepljivanjem, kad se uzima cjepivo sa jednog djeteta i prenaša na drugo.

Okuženje sluzotokom nastaje obično neposredno iza poroda. Dijete bo prolazi kroz rodnici zaklopjenim očima, pa sluzotok teško uđe u zatvoreno oko. No na veđama i trepavicama zadrži se ta sluz. Čim dijete otvorí oči i počne trepati, lahko uđe to kuživo u oko.

Traje li porod dugo, da se glava nalazi dulje vremena u rodnici ili ako se upotrijebe klijesta, da se porod dovrši, tada se može dogoditi, da se oko okuži za vrijeme poroda. U ovim slučajevima može se naime dogoditi, da se lica nategnu, oko otvorí i u nj kuživo dospije. Liječnici još vele, da se kod dječaka više pojavljuje *Blennorrhoea neonatorum*, nego kod djevojaka. Kao uzrok tomu navođaju, da je glava u muških veća nego u ženskih, pa da uslijed toga porod dulje traje.

No našlo se je i takovih slučajeva, gdje je dijete obolilo na toj bolesti već prije poroda. Krivnja se tu pripisuje onima, koji su majku pretraživali, te prstom prenijeli kuživo do djetinjeg lica. Ovo se može po gotovo onda dogoditi, ako dijete leži licem dolje.

Liječnici vele, da se mogu oči okužiti i prostim sluzotokom, a ovaj se uvijek opaža kod poroda.

Ako se je oko djeteta okužilo za vrijeme poroda, tada se pojavlja bolest 2. do 5. dana, prema tomu, da li se je oko okužilo jače ili slabije. Iza petog dana ne pojavljuje se bolest u ovom slučaju.

Nastaje li zažeg očiju iza petoga dana, tada su oči po svoj prilici okužene poslije poroda, a to može biti prstima, rubljem, sružvicom itd., te kuživom majčinog sluzotoka.

Od jednog oka može se kuživo prenijeti na drugo. Opazi li se kod novorođenčeta, da je obolilo jedno oko, a za 2 ili više dana drugo, možemo reći, da se je drugo okužilo od prvoga. Može i to biti, da se kuživo prenese od jednog novorođenčeta na drugo. Ovo se događa u rodilištima i nahodištima nepažnjom čuvarica i dojilja.

U prijašnja vremena govorilo se je, da *Blennorrhoea n.* prouzročuje jako svjeljlo, prehlada, ozljede za poroda, no u to se sve manje vjeruje.

Prije smo spomenuli, da je po popisu 1.890. u nas više slijepaca u najranijoj dobi, nego li je bilo god. 1.880. Svi ti slučajevi sljepoće nijesu nastali od *Blennorrhoea n.*, jer se događa, da se dijete rodi sa kojom grijeskom na oku, no to su vrlo rijetki slučajevi. Sa nekom sigurnošću možemo reći, da je toj nesreći kriva najviše *Blennorrhoea n.*

Kao što ine, tako ni ova bolest nije uvijek jednakog učinka. Ako je kuživo slabije ili ga je manje došlo u oko, opasnost je po vid manja, a u obratnom slučaju opasnost je veća. No liječnička pomoć u pravo vrijeme može tu opasnost

ukloniti. Opazimo li dakle u novorođenčeta, da se u očima pojavljuje krmelj, tada valja odmah potražiti liječničku pomoć, a ne lačati se kojekakovih ljekarija ili čekati, dok upala sama ne prođe.

Kako ćemo se očuvati Blennorrhoeen?

Kad su nam poznati uzroci bolesti u opće, tad nam je lahko poduzeti mjere da je se očuvamo. Već godine 1.807. postavio je Gibson tri točke, kojima valja udovoljiti, da se djeca očuvaju Blennorrhoe, ali ih osim liječnika malo tko znade. Te su točke slijedeće:

1. Sluzotok (Fluor albus) majčin mora se izliječiti za vrijeme trudnosti.

Ivan Eugen Padovec.

2. Nije li se to postiglo ili ako se nije do tog došlo, mora se taj kužni sluz odstraniti za vrijeme trudnosti.

3. Dječje oči moraju se odmah po porodu očistiti kakvom tekućinom, koja bi to kuživo ili odstraniti morala ili učinila neškodljivim.

Za raskuživanje rabi se i kod nas Credéov način (naime Arg. nitrici 2 : 100, a prije toga ispiru se oči čistom vodom).

Evo što dalje o tom veli Selak :

„Ovaj način dade se lahko provesti, jer svaka primalja može to sama djeci napraviti.

Ali da i sami roditelji uvide pogibelj Blennorrhoe i korist prophylaxe, nekoje su države raširile razne pučke knjižice, u kojima su im to pred oči stavile.

God. 1.878., u knjizi za njemačke primalje, stoji: „Neka primalja najprije opere dječje oči, ali ne vodom, u kojoj je dijete kupala“.

Godine 1.880. Francuska je dala u *Journal des Communes* uvrstiti članak, koji je to sve potanko istaknuo.

U Austriji je izasla god. 1.882. naredba, kojom se nalaže metoda Credéova liječnicima i primaljama.

Pa i nutarne ministarstvo u Ugarskoj dalo je sastaviti popularnu brošuru o tom i razdijelilo svim primaljama.

Pak eto zato punim pravom držim, da i mi moramo nastojati, da se što ozbiljnijeg u tu svrhu napravi.

Ali još dalje mora se nastojati, ako je dijete već oboljelo, da dođe što prije u ruke liječnika, pak su tome u Cislajtaniji već doskočili.

U §. 7. naputka za primalje strogo se nalaže, pod prijetnjom kazne, da čim primalja opazi takvu bolest, mora nastojati, da roditelje sklone, da pozovu liječnika.

Ista naredba opstoji i u Švicarskoj, pak je uspjeh tomu taj, kako Horner veli, da od g. 1.865. nijedan nije stupio u zavod za slijepu uslijed Blennorrhoe n.“

Dosadanji uspjesi liječnika dokazuju, da je moći toj bolesti doskočiti, ako se začme liječiti prije, nego li oboli roženica. Zato i opet moramo upozoriti, da liječnika treba potražiti odmah, čim opazimo.

Da se oči ne okuže poslije poroda, valja paziti, da se djetetu ne Peru oči onom istom vodom, u kojoj se je okupalo ostalo tijelo. Tako se ne postupa samo prvi dan, već slijedećih dana. Za ispiranje najbolje je uzeli posebnu spužvicu ili platnenu krpicu.

Postupak kod Blennorrhoe e n.

I najvećim marom ne ćemo posvema ukloniti Blennorrhoeu, jer je ne moguće posvema ukloniti njezine uzroke. No možemo do toga doći, da će nam vrlo mali broj djece oboliti na njoj. Čim je manje slučajeva te bolesti, tim je i manja opasnost da će dijete izgubiti vid, a po tom smo pridonijeli i to, da se broj slijepaca umanjuje.

Prije smo već rekli, da se sa uspjehom liječi Blennorrhoea n., ako nije zastarila, t. j. ako nije zahvatila roženicu.

Opaze li naše majke, da je dijete i odviše krmežljivo, upotrebljuju razne domaće lijekove, koji mogu bolest još povećati. Ne misle na liječničku pomoć. Prve bi bile ovde pozvane babice, da roditelje upozore na tu bolest, a ne će li roditelji poslušati, najbolje bi bilo, da to onda mora svaka prijaviti oblasti. Ova će

zaista znati i htjeti tako raditi, da otkloni od roditelja, pa time i od države, veliku nesreću.

Ako smo opazili, da je kod novorođenčeta okuženo samo jedno oko, tada nam je paziti, da se i drugo oko ne okuži. To ćemo postići najvećom čistoćom. Krmelj nam je što ćešće brisati posebnom krpicom, koju onda moramo odmah baciti u vatrnu. Isto tako nije najbolje da dijete leži na onoj strani, na kojoj je zdravo oko, jer bi se sluz lahko precijedila iz jednog oka u drugo.

Da se toj opasnoj bolesti doskoči, traži Fuchs, da je dužnost svaka vlade, da preduzme shodne korake i to :

1. Da izda naputak za babice.
2. Da se pobrine, da se naputak i provadja.
3. Da se shodnom poukom pouči narod.

Takov naputak za primalje priredio je Selak po Fuchs-u, koji glasi :

1. Ako primalja dođe u doticaj sa nosećom ženom, kojoj će kod poroda pripomagati, mora istu popitati, da li boluje od sluzotoka. Je li joj to potvrdila, mora joj predočiti pogibelj za dječije oči i uputili je k liječniku.

2. Kod svakog pretraživanja mora primalja, ne samo oprati svoje ruke, nego ih i raskužiti. Malo prije poroda mora ištrecati rođnicu 2% karbolovinom.

3. Netom se glava porodi, mora zaklopljene oči obrisati 2% karbolovinom. Nije li to moguće, barem prije nego li pupkovinu prereže, a ako i to nije moguće, svakako prije nego li okupa dijete.

4. Kad dijete okupa, mora mu u svako oko kanuti kapljicu 2% rastopine Arg. nitrići.

5. Kod prvog, kao i kod svakog kupanja, moraju se oči oprati posebnom vodom i posebnim rupcem, spužvom ili najbolje malom platnenom krpicom.

6. Po porodu mora primalja majci protumačiti, da i zatim još mogu oči djetu oboliti, ako mu rodnični sluz dođe u oči, pak je podučavati, kako da tom okuženju stane na put.

7. Netom se pojavi ma i najmanja upala očiju, mora primalja opomenuti roditelje, da je to kužna i pogibeljna bolest; mora im reći, na koji način da zapriječe, da se i drugi ne okuže i mora u svakom slučaju roditeljima kazati, da pozovu ili pođu k liječniku. Ne pozovu li liječnika ili još bolje u svakom slučaju mora to javiti nadležnoj oblasti.

Dalje zahtijeva Selak slijedeće :

Za neposlušne i nemarne roditelje morala bi se globa ustanoviti.

U nastavnoj knjizi moralo bi se naravski to uvrstiti i osim toga primalje bi se morale u svem tom opširnije podučavati i praktično se izvježbat u Credéovom postupku.

Primalje u Zagrebu morale bi se prisiliti, da za dva tri dana posjete predavanja o tom predmetu i da prisustvuju demonstraciji toga postupka.

Svim ostalima moralo bi se pripozlati, kao dodatak nastavnoj knjizi, poseban istisak o prophylaxi Blennorrhoe, a narediti, da za 15 dana moraju to sve naučiti i podvrći se spitu, kog bi nadležeti liječnici držati morali.

Za liječnike napose moralo bi se također odrediti :

1. Da svaki slučaj Blenn. neon. popišu i podnesu godišnji iskaz.
2. Ako vidi liječnik, da bi potrebno bilo, da svaki dan vidi dijete, a ako je isto predaleko, mora ga s majkom u bolnicu poslati, a o tome podnijeti izvešće nadležeočoj oblasti.

3. Liječnik se ne smije zadovoljiti propisom kakove vode i naputkom, kog roditeljima poda; on mora tako dugo dijete pregledati i liječiti, dok vidi, dok je sasvim dobro.

4. I lijećnicima će se podijeliti gore navedeni dodatak naputku primalja, te će isti morati paziti, da to primalje vrše. Ne bude li se primalja toga držala, onda ne samo da je ovlašten liječnik da to prijavi, već mu je dužnost i to mu se nalaže.

5. Kod ispita seoskih primalja i ostalih primalja iz Zagreba mora biti strog, još jednom im protumačiti, ako vidi, da im nije jasno i praktično im taj postupak pokazati.

Pošto je pak na selu veoma malo primalja, ako ih ima, ipak seljakinje rado pomažu jedna drugoj kod poroda, to će se prva prophylaxa samo u onim slučajevim provesti, gdje bude primalja pozvana. U ostalim morat ćemo potražiti druge pomoći.

Zato predlaže, da se naloži svim župnicima:

1. Da moraju kod krštenja dobro pregledavati dječije oči i ako opaze upalu, da odmah tojave nadležnoj oblasti. Tim će se svakako mnogo očiju spasiti.

2. Da se u shodnoj prigodi podučava oženjene u čišćenju očiju po porodu.

Napokon bi vlada morala dati napisati pučku raspravu o tom predmetu, te istu razdijeliti primaljama, župnicima, učiteljima, a za tim po župnicima svakomu, koji se vjenčaju, ako isti znadu čitati.

Zadnjoj ovoj točki udovoljili smo opetovanio evo i mi, pa bi dužnost bila i ostalog novinsta, da doneše shodne upute. I naši koledari morali bi donijeti pouke svojim čitaocima.

Kao što je Blennorrhoea opasna djeci, tako može biti opasna i odraslijima, pa nam se je osobito čuvati, da kuživo ne dospije u naše oči. Dogodi li se to ipak kraj sve čistoće i opreznosti, tada je i nama odmah potražiti liječničku pomoć.

Priredio V. B.

Po čemu se razlikuje znakovni govor od glasovnog i u koliko je prvi dopustiv kod obuke gluhonijemih.

(Nastavak.)

Znakovni govor jest posljedica nužde, pa se usavršuje ondje, gdje je nemoguće glasovni govor uporabiti. On uslijeduje kod gluhonijemih istom psihološkom potrebom, kao kod čujućih ljudi, glas. „Organizam nakon primljenih utisaka teži za refleksijama, koje isti gluhonijemi promatraju, a posljedica toga zrijenja jest opet ta, da se njegova nutarnost u vanjštini predočuje. Prema tomu povisuje se odrazitost vidljivih fiziognomičnih dijelova organizma, kao izražaj lica, pa kretanje i znakovi svake vrsti i to u toj mjeri, kako to kod ljudi dobra i zdrava sluha ne dolazi.“ (Lazarus.) Za to i jest za nenaobraženog gluhonijemog znakovni govor, jer mu fali svaki drugi izraz, od prevelike vrijednosti, koja se baš poradi toga, što se ne može sa glasovnim govorom niti prispodobiti, zanijekati ne dade. On je za njega jedino općilo. Gluhonijemima je moguće znakom svoju volju i svoje želje otkriti. Znakovima se u gluhom djetetu pozornost budi i nauka da misli. U znakovima imaju roditelji uvijek sredstva, kako će uplivati

na cijelo djelovanje djeteta, unapređivati njegov duševni razvoj, te oplemenjivati čud, ako to i biva u najčednijoj mjeri.

Uz to ima takav govor svakako i tu prednost, da se lahko razumjeti može, jer se temelji uvijek na osjetljivosti; „onomatopoetični karakter“ zadržao se je u ovom govoru više, nego u glasovnom govoru. On je plastičniji, pa zato zorniji i prirodniji nego naš glasovni govor, a prema tomu opet za slabo nadarenu djecu, koja se u glasovni govor uputiti ne mogu, korisniji i prikladniji, pa se takovoj djeci velika nepravda nanaša, kada joj se brani rabiti znakove, pa bilo to makar i uz riječ.

Ako se dakle ne dade zanijekati, da je znakovni govor, u koliko se radi o nepodučenom čovjeku sa četiri osjetila, doista govor i po njega od velike vrijednosti, to se ipak cijela stvar upriličuje znatno inače, čim se radi o naobrazbi normalno nadarenog gluhonjemog, i čim se imade odlučiti u pitanju, ima li u tu svrhu služiti znakovni ili glasovni govor kao sredstvo. Tuj se svakako potonji poradi svojih prednosti pretpostavlja prvomu, pa u izboru metode ne će biti muke. Takove prednosti glasovnog govora nijesu samo u čovjeka sa svim osjetilima, nego i u gluhonjemima; barem se ne dade vrijednost istoga pogledom na gluhonjemoga, u toj mjeri stegnuti, kako su to pokušali pojedini učitelji za gluhonjeme.

Mnogo se je već o tomu mudrovalo, kako bi već daleko u kulturi čovječanstvo napredovalo, kada bi se poprimilo mjesto glasovne, znakovna metoda i kada bi je usavršilo. Whitney sasvim smjelo tvrdi: „Istina je, da imade znakovni govor svojih manjkavosti, ali se ne dade niti slutiti, što bi se od njega i s njim stvoriti dalo, kada bi se on poput glasovnoga govora brižljivo usavršivao, koji je tek osamljenim nastojanjem to postao, što dan danas jest; dapače ja sa svoje strane o tom ni najmanje ne dvojam, da se je mnogim živućim jezicima, po vanjskom opsegu i nutarnjoj vrijednosti, daleko dalje usavršili, da uz posebno pismo u kulturnom razvoju čovječanstva važnim faktorom postati mogao.“

U istinu je tuj otvoreno fantaziji široko pozorište, da u najsmjelije tvrdnje i zaključke zabaše. Nu čovječanstvo se ne služi znakovima, nego glasovima, pa upravo s toga mora svaki član, ako ne želi izoliran ostati, nastojati, da se upozna sa općilima i sa sredstvima, kojima se ljudi razumiju u čovječanskom društvu. To isto vrijedi i za nesretnike sa četiri osjetila. Pa i njega ne pripravljaju obukom za općenje sa ljudima svoje vrsti, nego za općenje sa čujućima ljudima, a što ga baš u tu svrhu usposobljuje, to za njega imade najveću, trajnu vrijednost.

Pa kakvu uslugu čini gluhonjemu u tom pogledu znakovni govor? Tako malenu i neznačnu, da se čuditi mora, kako mogu stručnjaci tražiti, da se obuka na njoj utemelji i podigne. Nu i tu činjenicu ne niječemo, da je za naobrazbu znakovni govor sposoban. To je dokazala francuska, pa prije i bečka škola; ali tada mora on svoj naravni karakter sasvim izgubiti, pa od njega učiniti potpuno konvencionalno sredstvo za razumijevanje, a u tom slučaju bila bi obuka u znakovnom govoru isto tako teška, kao i u glasovnom. K tomu se pridružuje i ta okolnost, da se u tu svrhu žrtvuje mnogo i vremena i napora, što za kasniji život nema nikakove vrijednosti, jer ostaje ujedno sa svojom umjetnosti osamljen. Pa ako naravni znakovni govor, koga je prema izražaju ipak mnogo laglje razumjeti, isključuje gluhonjemog skoro sasvim od općenja, to ga još više isključuje umjetni znakovni govor. (Vidi članak: Shodna uporaba raznih metoda . . . Ur.)

Želimo li prosuditi vrijednost načina, kojim se gluhonjemi služe, namiče nam se najprije pitanje, što je govor njemu samomu, a ne što je nama. Krivo

je, ako se misli, da se smije dvostrukom teoretskom shvaćanju gluhonijemoga, kao individua i kao članu čovječanskog društva, pripisati kakova praktična vrijednost, na temelju čega da može naobraziti duh svoj i usposobiti se za čovječansko društvo uz to, ako tu dvojaku svrhu međusobno odjeluju, kao da je svaka svrha sama za sebe nešto drugoga, i kao da bi se prva zanemarila ili na račun posljednje unapređivala. Intelektualna naobrazba pojedinca ne dade se bez znatne štete praktično odijeliti od sudjelovanja sa čovječanskim društвом, jer obije potrebuju isto glavno sredstvo — govor, odnosno glasovni govor.

Poradi svoje mnogostručne nesavršenosti i osebina vrijednost je znakovnom govoru, kao uzgojnom sredstvu, jako malena; jer takav stepen dušene naobrazbe, koji se može postignuti glasovnim govorom, nikad i nikad se ne može postići znakovnim govorom.

Upliv kojeg govora na duh čovjeka prema svojoj naravi, ako i nije već bitno različit, to je ipak graduelno jako različit. Ima li koj govor potpuno omogućiti i unaprijediti normalni duševni razvoj djeteta, to mora kvalitativno zakonom normalnog čovječanskog duha odgovarati, a kvantitativno tako daleko posizati, kao i samo mišljenje. To dvogubo pitanje nije kadar riješiti znakovni govor. —

Već je napomenjeno, da je znakovni govor u mnogom zadržao onomato-poetični karakter i da je isti probitačan s jedne strane, u koliko se radi samo o luhkom razumijevanju rečenog izraživanja, a s druge se strane opet mora primenuti, da je upravo to svojstvo velika mana znakovnog govora. Znakovni govor preveć se oslanja na osjetljivost, ne može se da odijeli od tjelesnog saveza, pa se ne može užviti do apstrakcija i do refleksija. Sve duševno, što se ne dade predložiti kretanjem pojedinih dijelova tijela, cijelim držanjem čovjeka ili izražajem lica, to se tada tom nesavršenosti ne može označiti ili ako se već i označuje, to je takovo označenje vrlo manjkavo. U leksikalnom je pogledu baš s toga sasvim siromašan. Uz to siromaštvo, pogledom na materijalni opseg, pridružuje se i to, što su znakovi često sasvim nejasni i mnogostrani. A to je sasvim jasno, ako se pomisli, da gluhonijemi bira obično samo nekoliko osebina za označivanje, koji očito u oči padaju, usuprot tomu, što je zrijenje pojedinoga predmeta jako različito.

S druge su opet strane znakovi gluhog čovjeka ne rijetko jako opsežni i razvučeni. Da potkrijepimo jednim primjerom. Oznaka teleta jest slijedeća: Pokazivanje veličine, položaj gubice kao kod sisanja, prigibanje glave, kao da hoće gubicom vime primiti; znak za kravu i pokazivanje prstom na mjesto, gdje si misli, da krava stoji.

Tako reda gluhonijemi svoje znakove bez ikakvog nutarnjeg ili vanjskog međusobnog saveza. Takovomu gluhonijemomu ne može se označiti samostavnik, pridjev ili glagol, a najmanje da se izraze uzroci kakovih odnošaja. Svako mu sredstvo fali za oznaku logičnih i sintaktičnih odnošaja, kao što ih mi izrazujemo fleksijama (prije gibom), deklinacijama i modulacijama. Znakovni govor nema nikakvog logičnog karaktera, a to mu je opet jedna od najvećih mana. Pa i ta neprilika mora biti povodom raznim nesporazumima. Tako se zabilo, da se je u nekom čitavom razredu jedna te ista pripovijest pantomimičkim načinom pripovijedala. Poslije su je pitomci morali napisati. Pri tomu se pokazalo, da je svaki pojedini učenik istu pripovijest drugačije razumio i pojnio; s toga je bila sasvim naravna posljedica, da se je ta pripovijest više ili manja od originala udaljila.

Gdje se je pokušao i taj manjak otkloniti, da zadobiju i dijelovi znakovnog govora logični karakter, tuj se opazilo, da je to bilo znacima samo nešto iz

vana priložena, ali prema naravi znakova ipak nejasna. S toga se je i udaljio od prvotnoga karaktera znakovnog govora, a samo učenje bijaše gluhonijemima jako teško. Tako je sa znakovnim govorom kod gluhonijemih. A u koliko upliva on na naobrazbu uma i volje, u opće na cijelo njegovo duševno stanje? Bez dvojbe se priopćuje ograničenost i nejasnost govora i mišljenja, pa je s toga upravo naravno, da gluhonijemi, pogledom na njegovu nutarnju naobrazbu, mora zaostati za ljudima sa svim osjetilima. Kako njegov govor samo osjetne pojave izrazuje, to je i cijelo njegovo mišljenje na istu sliku kano prikovan. On si ne može svoja motrenja slobodno predstaviti ili se samo na stanovite znakove oslanjati, a što u opće motri, ne može biti u apstraktnim pojmovima, nego samo u slikama i zrijenju, kako već koji predmet stoji pred njegovom dušom. Zato mora uvijek predmet i pojedine pojave zrijeti. Gluhonijemi govori znakovima, jer u znakovima i misli, jer je govor uvijek odsjev nutarnjih predstava, ogledalo misli.

Ko li prostrano je duševno područje, u koje gluhonijemi ne može prisjeti i koje ne može nikada postati svojinom njegove duše! Eto zato žalosnog nutarnjeg siromaštva, da praznine, koja pravog gluhonijemog označuje i što je povodom, da su ga stavljali na isti stepen sa životinjom. Da što uzvišenijega misli, da za čim višim teži, to mu je najvećim dijelom nemoguće; on u svojem naravnom položaju može si predstaviti samo osjetne i zorne predmete. Zato i kaže Rössler, što je izvan njegova vidokruga i neposrednog motrenja, to je za njega izgubljeno; pogled njegove duše ne dosije dalje nego njegovo oko i njegova ruka. Kruze veli, da i najuvježbanijemu pogledu gluhonijemoga može se ovaj bogati život po svojim oblicima i odnošajima prikazati tek polovno i nepotpuno; njemu manjkaju potrebite ideje o životnim odnošajima, pojmovi o zakonitim i religioznim zahtjevima, o društvenim i građanskim uredbama. — Duševna dakle naobrazba ne može dobro uspijevati uz znakovni govor.

Govor gluhonijemog postane napokon među njim i ostalim svijetom nekim jazom, koji se teško dade premostiti. Govor je, koji puke i narode međusobno spaja i dijeli. Jednaki govor jest vez međusobna općenja, unapređivanja, uporanjivanja i usposobljenja. Ali znakovni govor pokazuje tako veliku razliku između glasovnog govora, da se i nehotice prave granice među gluhim i čujućim. Gluhonijemi se ne čuti kao da bi u savezu bio sa ostalim svijetom, koji ga okružuje, to jest, on misli, on radi, on osjeća nešto drugoga, a on i teži za nečim drugim. On se ne može među ljudima snaći, te se ne može uljuditi.

Uz sve veću razliku u naobrazbi i govoru napokon ostaje gluhonijemi sasvim osamljen. Otudivanje sve to više osjeća, tako nastaje jaz i među istim rođacima. — Gluhonijemi je malo po malo u obitelji kao bez roditelja, a u životu je postao kao čovjek, koji nigdje doma nema. Uvijek se i sve to više uklanja svijetu, a traži utočište, ostavljajući i oca i mater, ondje, gdje ga razumiju, ondje, gdje tako misle i osjećaju kao i on.

(Svršit će se.)

Nova knjiga slijepog pisca.^{*)}

Citaoci našeg lista poznaju pisca te nove knjige. Već prije jednom donijesmo ocjenu njegovog književnog djelovanja. Poznato je, da se je Maurice de la Sizeranne, oslijepiv u devetoj godini, sav savcat posvetio probitku slijepaca, od kojih hoće da načini korisne ljudi, da ih izbavi od nevolje i prosjačenja, u kratko, da im dade dostojanstvo radljiva života.

Tomu njegovu nastojanju, imamo već zahvaliti dva zanimljiva sveska : *Slijepac o slijepcima i Deset godina nauka i rada.* (*Les aveugles par un aveugle. — Dix ans d'études et de propagande.*) Sada nas je opet obdario knjigom, ili bolje nizom bilježaka, dojmova, što ih je od dana do dana sabirao i bez reda sakupio, bez ikakovih literarnih pretenzija. Nu neka nas ne prevari ta vanjština, te uvod piščev, koji je u istinu odveć čedan. Te bilješke sačinjavaju djelo najsavršenije, najtemeljitije i najzanimljivije što ga poznam o sljepačkom pitanju.

Već je dvanaestak godina, što je kuća broj 14 u ulici Villarskoj u Parizu postala nekom vrsti centralnog uređa sljepoće. Tu je sijelo društva *Valentin Haüy* za dobrobit slijepaca, a Maurice de la Sizeranne je duša tomu društvu. Tuj on svaki dan, s pomoću više, što besplatnih što plaćenih tajnika dopisuje s većinom francuskih slijepaca, prima njihove povjerljive želje, obodrava, potpomaže, tješi, te iz svoje sobice bez buke i hvastanja vodi pravu pravecatu istragu o stanju svoje braće u nesreći. Ovamo dolaze svi prijatelji slijepaca francuskih i stranih, da razlože svoje misli, da raspravljuju o najboljim naučnim sustavima, da pokažu najunosnije zanate za slijepu radnike, napokon da pred slaćocima, vješlacima pri povijede sve, što su dobra sami izveli ili zamislili. Tuj se već sastadoše Anagnos iz Bostonia, Meyer iz Amsterdama, Mecker iz Dürrena, Armitage iz Londona, Secretan iz Lausanne, Vitali iz Milana, ter toliko i toliko drugih, kojim ne spominjem imena. Svi su odani slijepcima, svi ravnatelji ili prosvijeljeni osnivači sljepačkih škola, radiona itd. Ljeti, kad je točno djelovanje sviju kolesa društva Valentina Haüya osigurano, kad su slijepa djeca udomljena po školama i utočištima, kad su radnici opskrbljeni radom, kad su sanduci knjiga za štivo slijepcima rasposlani po pokrajinama, kad u uredništvu triju šasopisa (*Louis Braille, Revue Braille, Valentin Haüy*) nema nikakovih praznina, M. de la Sizeranne odlazi u London, Kopenhagen, Kiel, Lausannu ili Milan. On ti je na svakom sastanku, na svakom kongresu. Nije li čudnovato vidjeti toga slijepca, koji hrli po cijeloj Evropi, da dozna za svaki napredak, za svaku poboljšicu. U tim poliglotskim krugovima razvija svoje omiljele ideje, posjećuje zavode i škole svake okolice. Svagdje ga primaju s odanošću, s ljubeznošću. Premda nema službenog mandata, niti šta osim velikog talenta i sposobnosti, koju žali bože ima zahvaliti samo svojoj bolesti, svagdje dostojno u tuđini zastupa svoju milu Francusku.

A sada da pokažemo, kako su te bilješke sabrane, poredane i predane javnosti.

U prvom dijelu: *Slijepci u školi*, pisac hoće da ustanovi načela dobra uzgoja. Da potkrijepi svoja mnijenja, navodi nam Pascala, Montesquieu-a, Guizota, Cousina, gđu. Pape-Carpantier, Dupanloupa, Horacija Manna, Julesa Simona Buissona itd. u kratko sve filozofe, sve pedagoge, koji su se s bliza ili s daleka

^{*) Mes notes (Moje bilješke) par Maurice de la Sizeranne; Paris Paul Delarue, 1894}

bavili uzgojem i obukom mlađeži. Obilje, raznovrsnost citata, briga s kojom je svako pitanje proučeno sa sviju gledišta, sve to preporuča u velike njegovu knjigu. Pisac ističe potrebu igara i tjelesnih vježba. Govoreći o djeci, govori s Montaignem, da „tko želi utvrditi dušu, valja da prije utvrdi mišice.“ Ova istina, koja se može na svakoga primijetiti, osobito pristaje slijepcima, koji su i odviše skloni negibljivosti, već vole čavrljati u zakutku, dočim bi se njihova mlohava narav morala ojačati, a uda bi im morala biti što gipča. M. de la Sizerane preporuča više igara kao: bacanje teških stvari, preskakivanje preko glave drugoga dječaka, trčanje u vreći, igranje skrivača, vježbe na preči, njihalku, veslanje, plivanje, sklizanje, igranje na čunjeve itd. Ove su igre sve pristupne slijepcima, a u eugleskim su školama veoma obljudljene.

Drugi dio: *Slijepci u životu*, pokazuje nam slijepce u borbi s poteškoćama veoma oskudna živovanja. Ovdje su upravo na dlanu posljedice nepotpuna uzgoja, što se tiče praktična života. Ima n. pr. učenika, kojima su se u školi radi njihove vještine posjetnici morali diviti, a kad izađu iz škole, ne mogu naći mjesta za zanat, koji su naučili. Ima glazbenika, koji su čovjeka znali ocarati s Bachovom toccata in fa i Kalkbrennerovim b-mol-koncertom, a kad tamo, nijesu našli mjesta nit za učitelje, niti za orguljaše. Zašto? Jer nijesu bili dovoljno opskrbljeni s materijalne strane njihova zanata. „Budimo praktični“, neprestano opetuje M. de la Sizeranne, „te se ne zadovolujmo pukim riječima!“ Žalibože, iskustvo nas uči: svaki slijepac, koji nema drugih sredstava, osim ručne radnje, osuđen je na vječnu nevolju t. j. na „polagani glad“. Četkari, košarači, te oni, koji pletu od slame, koji prave strunjače itd., svi ti slijepi radnici moraju kuburiti, jer rade polaganje, nego li oni koji vide, a potrebe su im veće. (? Ur.)

Ovdje se nameće važno pitanje: Smiju li se slijepci ženiti? Svi to žele. Osobito slijepa žena, koja imade veće inteligencije, a prinuđena je na mehaničke poslove, takova je žena bez nade, da će kada prestati biti makinom, te grozno trpi s osamljenosti. Naučiti se nekoliko glazbenih komada, davati lekcije, navrzivali biserna zrna, plesti, to ne znači živjeti, već zabaviti se nečim. Pa ipak će slijepa djevojka rijetko naći okata čovjeka, koji će joj biti tako odan, da je uzme za ženu. Najčešće će je tražiti slijepac, koji je po nerazboru drugih bio s njom uzgajan i koji je bio ganut čarom njezina glasa. A u tom će braku u nekoj mjeri na djecu prijeći stanoviti dio sljepoće. Takove brakove valja po što po to zapriječiti. (Ima i drugo mnijenje. Ured.) Društvo za uboge slijepce u Londonu ne daje potpora slijepcima, koji se međusobno žene. Ostaje jošte brak među videćom djevojkom i slijepcem. Taj se slučaj često desi. Veoma često mlad intelligentan slijepac, dobar glazbenik ili dobar radnik nađe dobru, ljubežljivu i odanu ženu, koja se posveti svomu mužu bez nedopuštenih misli. Pa zašto ne bi i slijepac smio imati svoje ognjište, svoj „slatki dom“?

Jedan od njih, koji živi u jednom gradiću u pokrajini, pisao mi je ovih dana: „Ja se baš ne mogu potužiti na svoj položaj. Ove sam godine dobio nešto više od 650 for., što kao orguljaš, što kao učitelj glazbe. Naše maleno kućanstvo uspijeva koliko je moguće, a moja žena i ja hvalimo Bogu, da nas je združio. Moja je žena obdarena veoma lijepim glasom, te nije bez glazbenog ukusa tako, da katkada provedemo veoma ugodne večeri.“ Eto, to je dvoje u dosta čednu položaju, nu njihov je kruh osiguran. Ljube se, pjevaju, sretni su. Takovi su primjeri dosta mnogobrojni. S druge strane, i ne osvrčući se na čuvstva, žena razvija radinost svoga muža, pomažući mu u poslu, a osobito, ako je radnik, prodavajući njegovu robu.

U trećem dijelu: *Slijepci i njihovi prijatelji* M. de la Sizeranne raspravlja o pitanju zaštite (patronage) i to državne i individualne. U nekoliko stranica, punih duha i razbora, prispolablja privatnu inicijativu s upravnom, pa zaključuje, da današnjemu Francuzu ne dostaje inicijative, ter da je činovničko gospodarenje cilj i rana današnjih naraštaja. Pisac rječito pozivlje na privatnu inicijativu, na ličnu požrtvovnost. Ne samo da bi se ljudi, u kojima ima kršćanske ljubavi, morali sporazumjeti da ustrajaju sljepačke škole, već da bi se i same škole, kad su jednom podignute, morale sporazumjeti među sobom, te podijeliti posao: „Meni malene, a tebi velike! — Tebi glazbenike, udesivače glasovira, a meni radnike, četkare, košarače itd. Tako ćemo stupati složno, držeći se za ruke“. (To dakako vrijedi za veće države. Ur.)

Napokon u posljednjem poglavljtu, kojemu je natpis: *Čovjekoljubi i prijatelji slijepaca* pisac daje lekciju onim sanjarima, koji već na obzoru vide kako puca zora društvenog prevrata, koji tvrde, da će svačiji želudac biti pun, kad se jednom ukine privatno vlastništvo itd. Nu dotle će dobričine jaukati od gladi, te će se čuditi, što će morati na svoj objed čekati, dok se ne ispuni društveni prevrat. Rugajući se tim velikim riječima, tim taštim formulama, pisac očito izjavlja, da voli čedan, ali hitar rad, koji gladnjima pribavlja kruha. On ne štedi ni onih čovjekoljuba, koji neprestano govore o svojem nastojanju, o svojoj darežljivosti, o svojoj požrtvovnosti, o svom trudu, a uvijek tuže na nezahvalnost ljudi u opće, a slijepaca napose. On ih sjeća, da nesretnicima valja dati potpore ili rada, nu da nikada ne smiju očekivati velike zahvalnosti, jer ljudi živo pamte ono što daju, a veoma slabo onoga, što primaju. „Zar ne vidite, veli Sizeranne, da kršćanska ljubav siromahova sastoji u tom, da ne mrzi bogataša“, pa im navodi divnu priču Ivana Turgenjeva: „Jednom naumi dobri Bog dati veliku gozbu u svojim lazurnim dvorima. Sve krijeposti bješe pozvane na gozbu. Same krijeposti. Nikoje muško ne bi pozvano, već samo gospođe. Krijepostī se sakupi veoma mnogo, velikih i malih. Male su krijeposti bile milije i ljubežljivije od velikih, a sve su bile, činilo se, zadovoljne i uljudno se razgovarale među sobom, kako i dolikuje bližnjim rodicama i znancima. Kad ali najednom dobri Bog opazi dvije prelijepе gospođe za koje se činilo, da jedna druge ne poznaju. Domaćin uze za ruku jednu od tih gospođa i privede je k drugoj. „Dobrotvornost!“ — reče on, pokazavši prvu gospođu. — „Zahvalnost!“ reče za tim i pokaže drugu. Obije se krijeposti neiskazano začude, jer otkako je svijet stajao (a on stoji izdavna), one se dvije sastadoše tada prvi put“. —

Odavle vidimo, koliko pisac drži do ljudske zahvalnosti. Mi moramo dobro činiti samo s toga, što je to dobro. Njegova je knjiga dobro djelo, zanimljiva za sve one, koji se bave uzgojem mlađeži i koje zanima društveno pitanje, a korisno za slijepce, čiji duševni život toli lijepo opisuje. „Kada slijepac slijepca vodi, oba će pasti u jamu“, veli glasovita riječ evanđelja. Nu nama se čini, da su slijepci u Sizerannu našli dobra vođu, prosvijetljena poglavara: a taj slijepac vidi mnogo toga.

Za Revue pédagogique
napisao J. Dussouchet. Preveo I. Š.

Shodna uporaba raznih metoda kod uzgoja gluhonijeme djece.*)

Ma što pronašao ili izumio čovjek za dobrobit čovječanstva ili pojedine klase, ne može se očekivati, da je to pronašaše ili taj izum savršen. Raznolikost osebina jest preveć mnogostručna i preveć očita, nego da bi se usudili povući stalnu i sigurnu crtu u radu i znanosti, koja bi udovoljivala svim razredima čovječanstva. Da se s velikom masom čovječanskih bića postupati može jednako po strogim i nepromjenljivim pravilima, u to misleći i bez predsuda ljudi danas već ne vjeruju, a naše se vrijeme nagnje sve više i više individualizirnom uplivu, koji se pojedincu ili manjem broju osoba primjerava i prilagođuje, kojim su stranom potrebe, stranom manjkavosti istovrsne, ako već i ne sasvim identične.

U nijednom smjeru čovječanske dobrotvornosti nije važnije, da taj napredni i slobodni nazor prevlada, kao upravo kod uzgoja gluhonijemih. Osobe bez sluha, a prema tomu obično i bez govora, smatralo se do nedavno posebnom „klasom“, pa su dapače mnogi naobraženi ljudi mislili, da se stanovitom metodom i to jednom jedinom, isključivši sve ostale, dade na isti način i najveći broj pripadnika toj klasi uspješno podučavati. U toj predmnijevi uređivali su razni izumitelji raznih obučevnih metoda škole, pa su jedino tu metodu kao pravu, odnosno i najbolju zadržali kroz generacije. Prečesto bijaše i žestoka boja proti ostalim metodama, kojim bi se htjela ma i najmanja važnost ili vrijednost namijeniti — ili nastupiti.

Kako je očito pogubno bilo po bezbrojnu množinu gluhonijemih osoba, koje su po ovakovim zabluđelim i pogrešnim nazorima uzgajane, ne da se niti procijeniti. U školama, gdje su strogo tražili usmeni postupak, otpuštene su iz škole hiljade intelligentne gluhonijeme djece s povoda, što se tobože dokazala njihova nesposobnost za napredovanje, dočim su ona ipak bila sposobna za intelektualni i moralni uzgoj, samo je trebalo prava i shodna postupka prema njihovoj individualnosti. Isto tako nijesu mogla mnoga djeca uspjeti u školama sa znakovnom metodom, dočim su imala u obilju sposobnosti za glasovnu metodu. Ne dade se zatajiti, da su takovim načinom premnogi nesretnici upravo žrtvom pojedinih tvrdoglavih borilaca bud za koju metodu. Da se takovim zabludama barem u buduće izbjegne, nakana nam je ovdje pokazati kada, kako i u koliko se dadu znakovna i glasovna metoda spojiti i ujediniti, da bude po tako zvanu „klasu“ takovih nesretnika od što veće koristi.

Samo sa ekonomičkoga gledišta mogu se gluhonijemi kao „klasa“ smatrati. Pogledom pako na uzgoj mora se raznolikost vrlina i mana, sposobnosti i nedostataka preveć važnom i bitnom smatrati, nego da bi sa gluhonijemima e n m a s s e skroz jednako postupali.

Ponajglavnije razlike, na koje se uzgojitelj obazirati mora, želi li ozbiljno nastojati, da se svi gluhonijemi što moguće bolje uzgoje, bile bi slijedeće:

*) To je predavanje dra. Edwarda M. Gallaudeta, ravnatelja svenčilišta za gluhonijeme u Washingtonu, koje je imao na kongresu gluhonijemih u Čikagu 1.893. On zagovara ideju, koju zastupaju i sami gluhonijemi u Njemačkoj i Austriji, da se naime gluhonijemi podučavaju u tako zvanom konbinovanom sistemu. Domašamo taj članak s toga, da se čuje mnjenje i s druge strane. Uredništvo.

1. Dočim je istina, da se sva gluhonijema djeca, izuzam one, koja su doista slaba, mogu poučiti, kako se napisano slovo izgovara, ipak je s druge strane poznata činjenica, da si mnoga nikako ne mogu prisvojiti sposobnosti i okretnosti, da bi riječi točno, idiomatski izgovarala.

2. Dočim je istina, da se veliki broj gluhih osoba može govoru priučiti, isto tako je istina, da je još veći broj takovih, koji se ne će nikada u toliko okretno i točno usmeno izraziti, a da bi ob uspjehu kakovom bilo govora. Mora se ipak pripomenuti, da ta nepotpunost ne potječe samo od fizičke gluhoće, nego da se manjkajuća okretnost i točnost svađa na nedostatke stanovitih duševnih sposobnosti, koje su prirodene, te se uzgojem nikako nadomjestiti ili izravnati ne mogu.

Da ima toliki broj gluhonijeme djece, koja su nesposobna za izgovaranje riječi, da kažemo općenito, za govor, to je dokazao i javno priznao jedan od najglasovitijih zastupnika glasovne metode na cijeloj zemlji, g. G. Hubbard, prvi predsjednik zavoda Clarke u Massachusetts-u, a sadanji potpredsjednik američkog društva za obučavanje gluhonijemih glasovnom metodom. U nekom prijašnjem izvješću govorи g. Hubbard o više razdjela kod gluhonijemih, koji se ne mogu usmeno podučavati, a napominje napokon one, „koji su doduše dosta sposobni, ali se ipak ne mogu naučiti govoriti, kao što se mnogi, koji inače dobro čuju, na nikakav način ne mogu pjevanju priučiti.“ Kod ovih „su doduše govorila sasvim potpuna, ali uz sve to učenici nemaju moći ni sposobnosti, da ih shodno upotrijebe.“

Ob ovim propozicijama ne kanimo dalje razglabati, da sam predmet bez potrebe ne rastegnemo, ali ćemo tek u dokaz tomu neke momente uvažiti, koji se oslanjaju na najnovije posljetke u Francuskoj, Njemačkoj i Italiji, u kojim zemljama mnogi priznavaju, da je sasvim i konačno dokazana znamenitost usmene (oralne) metode po uzgoju svih gluhonijemih.

Dr. Warring Wilkinson, osobit strukovnjak, sada predstojnik kalifornijskog zavoda za gluhonijeme i slijepu, putujući po Evropi 1.891.—1.892. i posjećivajući razne zavode za gluhonijeme, mnogo je toga zabilježio, što je velike vrijednosti po obuku i uzgoju, i javnosti tiskom predao.

Naročito je u američkom godišnjaku za gluhonijeme u siječnju 1.893. napisao znamenit članak. On je nazora, „da se suparnica usmene metode na visini svoje plime nalazi, i da se znaci osjeke već začimlju pokazivati.“ On veli, da se taj nazor „temelji na privatnim razgovorima sa učiteljima i sa takovim osobama, koje su jako dobro u obuku gluhonijemih upućene.“ Kako dugo službujete? upitam predstojnika neke oveće okružne škole. Preko 20 godina bijaše odgovor. I u svemu tomu vremenu rabili ste samo usmenu metodu? Jest. Po tomu zaključujem, da vi u tu metodu stavljate neograničeno povjerenje? U mjesto odgovora strese ramenima, a to mi bijaše bolji i jasniji odgovor, nego da ga je u riječima izrekao! Dr. Wilkinson dao si je mnogo truda, da moć riječi u pariskim institutima svestrano prokuša, u kojima se rabila jedino glasovna metoda, ali što je polučio, bijaše daleko od toga, što bi toj metodi laskalo.

U svesku od siječnja takovih godišnjaka nalazi se izvještaj o očitoj sposobnosti velikog broja u Njemačkoj odgojenih gluhonijemih za primitak u škole ove zemlje, u kojih se glasovnom metodom već preko pol stoljeća neprijepornom prednosti pred mnogim raznim oblicima ručne (znakovne) metode podučava.

Isto je tako znamenit i poučljiv izvještaj o kongresu talijanskih učitelja, držanom u Genovi mjeseca rujna 1.892., u istom svesku godišnjaka. Da među

prisutnicima kongresa nije bilo sporazumka, dokazuje nam okolnost, da je kod neke točke u raspravi petina odaslanika iz sobe izašla, a mnogi se opet kasnije na stavljenе predmete na raspravu upravo niti obazirali nijesu. Među ostalima bijaše ovo pitanje: Kako nam se je brinuti za one gluhonijeme, koji se ne mogu običnom (usmenom) metodom podučavati? — Predavatelj, tumačeći i razlagajući izvještaj, veli o tom ovako:

Mi smo se začudili onoj jednodušnosti, kojom su zaključci u prilog usmenoj metodi priumljeni, jer smo znali, da imade talijanskih učitelja, koji ne dijele iste nazore. Slijedeće razjašnjenje Perinia u prosinac̄kom svesku časopisa „Educazione“ možda nam tu zagonetku razrješuje: Mi smo unaprijed vidjeli, što bi se u Genovi zabilo, pa pošto smo na to mislili, da bi tamo tkogod poželit mogao, da se rasprava o tomu, što je milanski kongres zaključio, ponovi, sustegosmo se, da se onim, koji su se usudili pisati, da je od Abbe Tarra poprimljena metoda „pravoj dobrobiti gluhonijemih protivna“, ne suprotstavimo.

Tako važna svjedočanstva iz Francuske, Italije i Njemačke u savezu sa postignutim rezultatima u amerikanskim školama, podavaju nam pravo, da ustvrdimo, da se ona škola ne brine za uzgoj gluhonijemih kao „klasu“, koja se drži isključivo samo jedne metode.

Prema tomu bio bi prvi korak, da se u školama sa čisto glasovnom metodom, uvede takova ručna (znakovna) metoda, kojom će se dobro poslužiti moći oni učenici, koji nijesu sposobni napredovati u isključivo glasovnoj metodi, kako to već u inteligentne ravnajuće osobe u školama sa glasovnom metodom u Njemačkoj kušaju. Gdje toga ne će da učine, tuj bi morale mjerodavne i neparticijske osobe od zakonodavstva zahtijevati, neka ono uredi, da se takova djeca iz zavoda sa jedino glasovnom metodom, koja uz tu metodu ne mogu napredovati, otpuste iz škole.

U školi, koja rabi sve prokušane i navadne metode, pa nastoji u svakom mogućem slučaju što bolji uspjeh osigurati, ne će biti preteško najbolji si način odabrat. Iz početka valja svakomu djetetu svu mogućnost pružiti, da si prisvoji govor, pa u slučaju, gdje se ma i najmanji uspjeh pokaže, ne treba žaliti truda, nego neka se barem kroz cijelu jednu godinu obuka nastavi. Koncem te prve godine mogu se pitomeći u tri razreda razdijeliti: u prvi razred uvrstit će se ona djeca, koja lakšicom u govoru potpuno i jasno odavaju sposobnost, da se mogu ne samo govoru priučiti, nego da se govorom i podučavati mogu, pa će se tukova naravno jedino glasovnom metodom podučavati. U drugi razred stavljuju se oni, kod kojih se opaža neki samo uspjeh u usmenom razumijevanju i čitanju sa usana. U treći razred spadaju oni, koji jako teško shvaćaju usmeno podučavanje ili ga u opće ne shvaćaju. U drugom razredu neka se ipak djeca što moguće više vježbaju u usmenom govoru, a znakovna će se metoda upotrebljavati tek za nuždu za bolje shvaćanje. U trećem razredu rabit će se isključivo znakovna metoda.

Oni oduševljenici usmene metode, koji imaju poslovali sa djecom drugoga razreda, izvrženi su najvećim i najtežim stranputicama i zabladama, kod koje je djece govor ograničen. Oni lako razumiju nepotpune izražaje svojih učenika, dočim se drugima takav razgovor kao besmislena smjesa prikazuje. Moje češće osvjedočenje potkrjepljuje moju tvrdnju. Takovi revni učitelji misle, da učenici lako razumiju njihov govor, što međutim nije istina; dapače se ne rijetko zbiva da i djeca kažu, boreći se upravo s poteškoćama usmene metode, da su govoreno razumjela a ipak nije tako.

Izabirajući metodu kod obuke gluhonijemih, valja svakako obazrijeti se na zgodnu uporabu znakovne metode. Takav je govor gluhonijemima najnaravnije sredstvo, da svoje misli izraze, pa su ga još do sada u svim školama više manje rabilni, dapače i u školama s jedino glasovnom metodom.

Pokušaji, da se ta metoda sasvim zabaci, ostali su bez uspjeha. Na iste preporučeni nije se potajice obaziralo i nehotice se je rabila znakovna metoda.

Dočim su ove činjenice upoznali i u znakovnom govoru vidjeli sredstvo, koje je u mnogim slučajevima velike vrijednosti, pomislili su si mnogi naobrazeni i u visokoj časti stojeći oraliste, da bi skroz pogrešno dapače zlottornički bilo, kada bi znakovni govor sasvim napustili, jer je on ipak bez svake sumnje najslobodnije, najizrazitije i najprivlačivije općilo, kojim se gluhonijemi služe. Ovakvi se učitelji ne boje, da bi znakovni govor bio zaprijekom potpunom uspjehu u govoru. Dapače mnogi misle, da razumna i slobodna uporaba znakova duševni razvoj u tolikoj mjeri unapređuje, da se znatno olakšava napredovanje u govoru.

Najbitnija i najpravednija uporaba znakovna govora jest ona u javnim čitanjima i predavanjima pred većom množinom gluhonijemih osoba, a od tih vježba bez dvojbe je ponajglavnije vrijednosti obavljanje službe božje. Pogledom na ovu točku veoma je važno svjedočanstvo pokojnog ravnatelja u Weissenfelsu, Morica Hilla, privrženika kombinovanog sistema. Pošto je on dokazao, da je u mnogim, da premnogim slučajevima kod uzgoja gluhonijeme djece znakovni govor bitno vrijedan, veli :

„Osobito kod vjeroučne obuke igra znakovni govor važnu ulogu, naročito tada, gdje se ne radi o tomu samo, da se obučava, nego gdje se nastoji i na čuvstvo i volju djelovati ili je ondje važan, gdje sama riječ na oko gluhonijemoga prema upliva, da proizvede željeno djelovanje ili željene učinke.“

Ispravnost Hillovi nazora nedavno je zgodno ilustrovana, gdje se je opazilo za nabožnih vježba, koje su se u školi sa usmenom metodom, naravno i usmeno obavljale, da se više nego polovina djece međusobno znakovima razgovara, usuprot tomu, što je baš njima učitelj govorio.

Za uspješno djelovanje u školi za gluhonijeme često se ne smije dopustiti poraba tog govora, naročito ako je povoda disciplinarnom postupku ili ako se tumače crudoredne stvari. Nijedan predstojnik škole za gluhonijeme, koji te metode ne pozna ili ako je i znade, ne će da je rabi, ne može svoje dužnosti uz sve odnošaje uspješno ispunjavati.

To isto vrijedi i za učitelja, koji nije sposoban ili voljan u stanovitim nužnim slučajevima znakove rabiti. U školskom životu gluhonijemih ima nebrojeno slučajeva, gdje nejasnost i netočnost u govoru, kao i polako, te zamršeno sricanje na prste ideografičnomu, oštrosazitomu i brzo shvatljivomu znaku mora mjesta ustupiti, ako se želi učiniti povoljan utisak ili ako se želi osigurati povoljan uspjeh.

Svi učitelji, koji su sposobni za napomenuti način rabiti znakovni govor, razumjet će i priznat će znamenovanje ove opaske. Ono malo sretnika, koji si još nijesu vlastitom nemarnošću ili s pogrešnja shvaćanja taj jedini naravni govor gluhonijemih prisvojili, ne mogu ga dostojno niti ocijeniti i nijesu si svjesni, uz kolike neuspjehe oni, a i njihovi učenici posluju, jer su u tom pogledu neznalice.

Na ovaj zavladali nazor, da se ima iz škola znakovni govor protjerati, želi li se u glasovnom govoru povoljan rezultat postići, ne obaziramo se niti s teoretičkog, niti s praktičnog gledišta. Gluhoj djeci, koja imaju duševnih sposobnosti

da mogu u govoru napredovati, ne će ni najmanje priječiti razložna uporaba onog govora, što im ga je majka narav podala.

Što bi n. p. smetalo Engleza, koji bi htjeo djecu učiti njemački, pa bi se kod težih pravila poslužio svojim materinjim jezikom, da se bolje razjasni i protumači ono, što dijete ima naučiti? Ili bi to i po samu djecu bilo štetno? Pa kod one djece, koja nemaju absolutno nikakove sposobnosti za glasovni govor, ne bi bilo mudro, nego bi bilo štetno, dapače često okrutno, kada bi joj nastojali oteti naravni dar u taštoj nadi, da će joj se nešto u glavu utuviti, čega ne mogu shvatiti.

Da znakovni govor časno mjesto u svim školama za gluhonijeme zauzeli ima, ne izuzev niti one sa jedino „usmenom“ metodom i da taj govor svi učitelji za gluhonijeme dobro proučiti i znati moraju, to je moje tvrdo uvjerenje, koje sam si stekao višegodišnjim opažanjem i djelovanjem u školama svake vrsti, motrenjem gluhonijemih osoba, koje su po svim metodama uzbunjane. Isto tako je jasno, da i pretjerana uporaba znakova može štetna biti, a to i jest pravi povod, koji je potaknuo na bezobzirno i nezasluženo rešetanje te metode, premda je ipak krivnja jedino na učiteljima, koji su jako lahko mogli izbjegći svim pretjeranostima.

Alfabet na prste mora se u svakoj školi znati. Da je to eksaktno i lahko sredstvo za razumnijevanje, naročito, gdje bi se rado što usmeno priopćilo, ali s raznih poteškoća nije moguće, ne treba niti dvojiti. Naročito je znak nužno sredstvo za tumačenje vlastitih imena, za tehničke izraze i apstraktne pojmove. Kod jezikoslovne obuke ruka čini upravo veliku usluku, nu ipak po mojoj mišnju ne može takav alfabet na prste nikada u javnim skupštinama zamijeniti znakovni govor niti kod djece, niti kod odraslih gluhonijemih.

Reasumirajući sve do sada istaknuto, bit će u interesu same stvari, ako se bude zahtijevalo slijedeće :

1. U nijednoj školi ne smije se znakovni govor napustiti ili nastojati, da ga se pitomci oduče. Umnom razboritošću stegnuti će se prekomjerna poraba, tako u školskoj sobi, kao i društvenom međusobnom općenju, a neka znakovni govor rabe samo ondje, gdje je probit očita. Svi predstojnici, njihovi zamjenici, učitelji i namještenici moraju vrsni biti okretno i jasno općiti u tom govoru. U svim školama neka se nabožne i ostale javne vježbe češće znacima preduzimljaju.

2. Ozbiljnim, neprestanim i razboritim nastojanjem valja poučiti svako gluhonijemo dijete, da usnama govori i sa usana čita, a koje dijete pokaže u tom smjeru uspjeh, valja ga najviše poučavati usmenom metodom. Kod one djece, koja tim načinom ne mogu povoljno napredovati, valja se naročito služiti rukom, ali se ima i takovoj djeci pružiti prilika, da nastave i usavršuju vježbanje u govoru i čitanju sa usana.

3. U svim usmenim školama, koje su voljne i znakovnim se govorom poslužiti, ili u kojima se tražilo bude, da učitelji ovu metodu znati i shodno rabiti moraju, valja osobitu pasku posvetiti tomu, kako mladež uspijeva. Vidi li se, da koja djeca ne uspijevaju kod metode, koja se u toj školi rabi, to se takova djeca moraju pridijeliti onoj školi, gdje će bolje zahtjevom udovoljavati moći uz drugu metodu.

Ovi nazori nijesu istaknuti s nakanom, da se oprjeke ponove ili umnože. Daleko od toga, moja je najiskrenija želja, da se svaka razmirica poradi metoda kod ugoja gluhonijemih kao čin prošlosti, koji je posvema u zaborav prešao, smatrati ima. Pošto sam ja već od mnogo godina osvjedočen, da jedna jedina

metoda, isključivši svaku drugu, nije kadra sve gluhotnjeme shodno uzgojiti, branio sam i zastupao sam već od dulje vremena kombinovani sistem, koji je, kako s radošću doznajem, našao svagdje odziva u mojoj zemlji te koji je izdašnu potporu Evrope zavrijedio.

Pozivam dakle svoje sudrugove, bili oni ma kojeg innijenja, neka u buduće dobro tamo uzmu i uporabe, gdje ga nađu, neka svoju sklonost jednoj jedinoj metodi odlože, i neka budu boraci za svaku metodu, gdje je ona na pravomu mjestu. Ja mislim, da će se u našoj slobodnoj zemlji svagdje praktična metoda izabrati, kojom ćemo dobrotvorne uspjehe pokazati, da će se svijet zasuditi i na naslijedovanje ponukati

Helena Keller.

Američko društvo za promicanje metode u govoru kod obuke gluhotnjemih izdao je nedavno sjajan album s naslovom *Helena Keller*. I zbilja, povjest, što je taj album sadržaje, zaslužuje tu bogatu opremu.

Citaoc neka zamisli ubogu malenu bebicu od osamnaest mjeseci, koja je u teškoj bolesti oslijepila i oglušila. Kakav će joj biti život? Kako će to kukavče opći sa svojim bližnjima? Tko će joj pokazati svijet, što je okružuje? Tko će joj rastumačiti misli čovječanstva, te joj dati sredstva, da izrazi svoje misli? Neće li se nad taj nesretni stvor spustiti vječna noć i vječna grobna tišina?

Takova je nesreća, što je snašla najstariju kćerku majora Artura Kellera, znamenita čovjeka u državi Alabama, u američkoj Uniji. Dijete se rodi 27. lipnja 1.880. Slijepo i gluho već od 18. mjeseca svoje dobe, t. j. gotovo od poroda, bilo je povjerenog g. 1.887. brizi jedne mlade učiteljice, miss Sullivan, u bostanskom sljepačkom zavodu, koji se zove Perkins. Silnom strpljivošću, domišljatošću, požrtvovnošću mlada je učiteljica prodrala u tu tvrdju, koju bi čovjek smatrao nepredobivom, pa je u nju donijela svjetlo uma, mašte, razuma, znanosti. Ona je tu dušu otvorila umnomu i čudorednomu životu.

„Od prvog časa, kad mi ju povjeriše, pripovijeda miss Sullivan, stadoh ju učili ručnu abecedu, upotrebljavajući sve predmete, što me okružavahu, samo da me dijete shvati. S brižnom točnošću oponašaše ono sva moja gibanja, pa kao da je razumjela, da ju učim imena predmeta, koje opipavam. Za nekoliko dana naučih je srucati svoje ime, a zatim riječi, koje naznačuju predmete i čine n. pr. „Helena je u sobi“; „škatulja je na stolu“ itd. Nu doskora vidjeh, da ta metoda nije dovoljna za potrebe moje učenice.

Okanih se izraza, kojima nije shvaćala pravog smisla, te uzimah riječi, koje je morala razumjeti već iz samog teksta. Kasnije sam se upuštala u cijele izreke i to dosta dugačke. Tu sam upotrijebila gdjekoju riječ, koje nije shvaćala, alju je pogadala malo po malo po smislu. Za nekoliko mjeseci naučih je relifnu abecedu, kakova rabi slijepcima, a u srpnju već pisaše jednoj svojoj bratučedi korektan i posve čitljiv list. Naučila je pisati i relifnim točkama, i običnim pismenima, koje crta među dva istosmjerna pravca. Čita mnogo, pripovijetke, štivo iz povjesti, pjesme, pamti veoma dobro, te s mnogo inteligencije napisuje svojim rijećima ono, što je čitala.“

Zar ne, da se je već time dogodilo čudo? Istina, Helena je dijete u velike razvito. Album donosi nekoliko jasnih, izrazitih otisaka (facsimile) njezinih listova,

koji su upravo dražesni, poetični, veseli, puni duha i sreća. Sastavak im je razgovjetan, zanimljiv, dobro pisan.

Ona je posla i dalje. Znala je „govoriti“ sa prstima, Nu. g. 1.890. upita jednom učiteljicu : „Kako druge slijepе djevojčice znaju ustima govoriti ? Zašto me ne učite da govorim kao i one ?“ Odgovoriše joj da u istinu ima škola, gdje se gluhonijemi nauče govoriti, nu da moraju vidjeti učiteljeva usta. Nekoliko vremena poslije tog razgovora jedna gospođa joj pri povijedi povjest nekog djeteta iz Norveške, koje bijaše gluho i slijepo, pa je ipak naučilo govoriti i shvaćati ono, što im učitelji govorahu i to tako, da je dijete moralno pipati njihove usne. Radost Helenina bijaše bez kraja i konača. Nije se mogla umiriti, dok joj ne obećaše, da će i nju tako naučiti Te noći nije zaspala od uzrujanosti.

Odvedoše ju gospodici Fuller, ravnateljici škole za gluhonijeme djevojčice u Bostonu. To je bilo tri godine iza kako ju je miss Sullivan počela uzgajati.

To bijaše novo razdoblje u njezinu uzgoju. „Ja je, piše miss Fuller, najprije upoznavah s položajem i s odnošajima, raznih česti usta i dušnika. Lagano metnuh njezinu ruku na doljni dio moga tijela, a njezine prste u moja usta. Svoj jezik namjestih u potrebit položaj, da izgovorim i, te joj pokazah položaj moga jezika i razmak zubi. U isti čas postavih njezine prste na najnižu točku moga grkljana, te izgovorih glas više puta. Ona bijaše veoma pažljiva, sagnuta naprijed, kao da me želi slušati. Kad prestadoh, živahno prenese prste na svoja usta i na svoje grlo, pa pošto zgodno namješti zube i jezik, pođe joj zu rukom te glasno izgovori glas i. Tako isto učinismo za glas a, o. Već prvog sata mogla je vrlo dobro izgovarati riječ a r m (! Ur.) (ruka), te bijaše puna radosti, kad joj kazah, da sam čula riječ a r m. To bijaše njezina prva lekcija 26. ožujka 1.890. Slijedećeg mjeseca pri povijedaše već usmeno o svom posjetu kod pjesnika Oli- viera Holmesa“. Miss Fuller, sjedeći kraj djeteta, bilježila si je od riječi do riječi to Helenino pri povijedanje, koje je upravo dražesno. Od tada je Helena sudjelovala u svijetu živih ljudi. Ne samo da je čitanjem i razgovorom sabirala sve blago znanja, što ga je sakupila moderna presvjeta, već je eto mogla saopćivati svoje misli i svoje dojmone na daleko perom, a blizu riječju.

Album resi veoma lijepa fotografija Helene Keller. To je mila djevojčica od kakovih 12 godina, u bijelom odijelu, s dugim naušnicama. Omašan pas blaga oka sjedi kraj nje, a ona ga gladi. U nje je držanje, fino intelligentno i živahno, usta izrazita. Mir i radost rek bi odsijevaju s njezina lica.

To je čudo učinila ljubav. Učiteljice, koje su se njom bavile, uzgajale su je ljubežljivo, nježno. Ona bijaše u istinu dijete njihova rada i njihovih briga. Čim tko ima oko nas više truda, tim ga većma ljubimo. Pa i u opće u uzgoju djece najbolje je i najuspješnije sredstvo, koje je uspjelo kod Helene Keller, a to je: *u strajna ljuba v.*

Po Revue pédagogique priopćio I. Š.

Broj gluhonijemih u našoj domovini po popisu 1.890.

Dobrotom našeg kr. statističkog ureda dobili smo podatke o broju naših gluhonijemih, koj niže donašamo. Radi lagljega pregleda donašamo, najprije broj gluhonijemih u pojedinim gradovima, zatim u županijama, a najposlije u kotarima. Imena su poredana prema sve većem ukupnom broju gluhonijemih.

*

Gradovi.

	Muških	Ženskih	Ukupno
Bag	—	—	—
Bjelovar	—	—	—
Brod	1	—	1
Bakar	1	1	2
Ivanić	—	2	2
Kostajnica	1	1	2
Križevci	1	2	3
Petrinja	3	—	3
Petrovaradin	2	2	4
Požega	2	2	4
Sisak	1	3	4
Karlovac	1	4	5
Karlovci	3	3	6
Senj	5	3	8
Zemun	4	6	10
Koprivnica	7	5	12
Mitrovica	12	5	17
Ruma (trg.)	8	10	18
Osijek	15	8	23
Zagreb	15	13	28
Varaždin	16	21	37

Županije.

Ličko-krbavска	90	73	163
Požeška	112	98	210
Modruško-riječka	143	114	257
Virovitička	173	143	316
Srijemska	193	150	343
Belovarsko-križevačka	253	222	475
Varaždinska	276	208	484
Zagrebačka	273	224	497

Kotari.

Čabar	2	5	7
Korenica	11	5	16
Udbina	8	9	17
Ilok	7	11	18
Irig	13	6	19
Pisarovina	13	6	19
Dugoselo	10	10	20
Vrginmost	13	8	21
Gospić	11	11	22
Otočac	9	13	22
Mitrovica	12	12	24
Perušić	17	7	24
Slunj	15	9	24

	Muških	Ženskih	Ukupno
Vojnić	13	11	24
Gorica Vel.	9	17	26
Pakrac	17	9	26
Županje	12	14	26
D. Miholjac	17	10	27
Vrbovsko	12	15	27
Senj	17	12	29
Delnice	15	15	30
Garešnica	14	16	30
Novska	16	14	30
Grubišnopolje	25	6	31
Ogulin	18	14	32
Samobor	17	15	32
Sv. Ivan-Zelina	13	19	32
Brod	19	14	33
Gračac	17	16	33
Križevci	11	23	34
Zagreb	28	7	35
Petrinja	25	11	36
Ruma	24	12	36
Stubica	18	18	36
Sušak	20	16	36
Šid	22	14	36
Sisak	16	22	38
N. Gradiška	15	24	39
Daruvar	28	12	40
Glina	21	20	41
Klanjec	26	15	41
Novi marof	20	21	41
Vinkovci	21	20	41
Požega	17	25	42
Zlatar	22	21	43
Ivanec	27	17	44
Krapina	25	19	44
Zemun	21	23	44
Našice	29	17	46
Vukovar	25	21	46
Pregrada	31	18	49
Đakovo	26	24	50
Jaska	27	23	50
Kostajnica	30	21	51
Osijek	27	25	52
Pazova st.	36	17	53
Križ	25	30	55
Karlovac	33	27	60
Slatina	28	32	60
Novi	48	29	77
Virovitica	46	35	81

	Muških	Ženskih	Ukupno
Belovar	45	38	83
Varaždin	52	42	94
Đurđevac	67	50	117
Koprivnica	66	59	125
Ludbreg	73	55	128

Cijela Hrvatska i Slavonija imade 1.611 muških i 1.323 ženskih gluhonjemih. Dakle ukupno 2.934.

Od naših slijepaca.

Zadarski beletristički list „Hrvatska“ donio je niže navedene molitve, koje donašamo u cijelosti, ne mijenjajući ni pravopisa, da se vidi, tko su naši slijepci.

Kijabetac veliki.*)

„Kaži, dite, što je jedno? Jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što su dva? Dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što su tri? Tri su Patrijarka Abram, Ižak i Jakov, dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što su četri? Četiri su evanđelista Ivan, Luka, Marko, Matij, tri su patriarka Abram, Ižak i Jakov, dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što je pet? Pet je rana Isusovih, četiri su evanđelista Ivan, Luka, Marko, Matij, tri su patriarka Abram, Ižak i Jakov, dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što je šest? Šest je kamenja Odonos, pet je rana Isusovih, četiri su evanđelista Ivan, Luka, Marko, Matij, tri su patrijarka Abram, Ižak i Jakov, dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što je sedam? Sedam je Gospinih žalosti, šest je kamenj' Odonos, pet je rana Isusovih, četiri su evanđelista Ivan, Luka, Marko, Matij, tri su patrijarka Abram, Ižak i Jakov, dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što je osam? Osmera su nebesa, sedam je Gospinih žalosti, šest je kamenj' Odonos, pet je rana Isusovih, četiri su evanđelista Ivan, Luka, Marko, Matij, tri su patrijarka Abram, Ižak i Jakov, dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što je devet? Devet je kori anđelskih, osmera su nebesa, sedam je Gospinih žalosti, šest je kamenj' Odonos, pet je rana Isusovih, četiri su evanđelista Ivan, Luka, Marko, Matij, tri su patrijarka Abram, Ižak i Jakov, dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć.

*) Među molitvama, što ih naš narod skrojio i do kojih on u velike drži, jest i Kijabet (prve dvije riječi psalma Qui habitat). Ovu je molitvu kazivao u pero slijepač Rudić iz Ražanca, a priopćio nam je vrli uč. g. Skarpa iz B.

Kaži, dite, što je deset? Deset je zapovidi Božjih, devet je kori andeoskih, osmera su nebesa, sedam je Gospinih žalosti, šest je kamenj' Odonos, pet je rana Isusovi, četiri su evanđelista Ivan, Luka, Marko, Matij, tri su patriarka Abram, Ižak i Jakov, dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što je jedanaest? Jedanaest je Diva Umiljenih, deset je zapovidi Božjih, devet je kori andeoskih, osmera su nebesa, sedam je Gospinih žalosti, šest je kamenj' Odonos, pet je rana Isusovi, četiri su evanđelista Ivan, Luka, Marko, Matij, tri su patriarka Abram, Ižak i Jakov, dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što je dvanest? Dvanest je apoštola, jedanaest je diva umiljenih, deset je zapovidi Božjih, devet je kori andeoskih, osmera su nebesa, sedam je Gospinih žalosti, šest je kamenj' Odonos, pet je rana Isusovi, četiri su evanđelista Ivan, Luka, Marko, Matij, tri su patriarka Abram, Ižak i Jakov, dva su stabla slavna sveta, jedinstvo je Bog jedini, jedna je vira Isusova, Otac i Sin i Duh sveti, nek nam bude na pomoć. Kaži, dite, što je trinest? Trinesto je Bog jedini na visoko sidi, na široko vidi. Amen." (Svojom izradbom sjeća nas ovaj „Kijabetac“ na neku narodnu pripovijest, koju smo čuli u Posavini. Ur.)

Kijabetac mali.

„Kijabetac slavni sveti ki pribiva, ki uživa u pomoći Boga moga. Ti jesi Bog moj, Ti jesi ušanje moje, Ti jesi utočište moje, zavrili me krilom Tvojim, zaštitili me štitom Tvojim, ja se ne ču pobojati straha danjega, vile vištice, puke pučice, ognja vičnjega, groma litnjega, da ga tisuću tisuća, da ne približi približišu mome, da ne pristupi pristupištu momu; sam Bog zapovida anđelu Gabrijelu da prinese, da priveze dušu moju priko gore, priko vode požalinske, poskakinske, gdi no hvata vila lava, vila lava i ždrakuna i navisti na punti smrli naše. Amen.“

VIJESNIK.

Domaće vijesti.

Naša slika. Ivan Eugen Padovec rodio se je 14. srpnja 1.800. u Varaždinu. Već u ranoj mladosti bio je jako kratkovidan. U desetoj godini oslijepio je na lijevo oko uslijed udarca kamenom. Kao mladić zavolio je osobito kitaru, koja je u ono doba bila veoma obljudljena. God. 1.848. posve je oslijepio, no bavio se je marljivo komponovanjem. Kad je hotio koju pjesmu uglazbiti, dao si je najprije istu toliko puta govoriti, dok je nije naučio napamet. Takvu je pjesmu tako uglazbio, da je diktovao melodiju i pratnju i to kajdu po kajdu. Pri tom su mu rado pomagali mladi ljudi. Da se uvjeri, da li je pisac sve onako napisao, kako je on diktovao, zamolio bi kojeg glazbenika, da mu je odsvira. Ovako ispravljene, te prepisane glazbotvorine dao je prepisati i tada ih je prodao ili posvetio raznim osobama.

Vrlo je oskudno živio u svojoj sljepoci, prem je i dalje podučavao u kitaranju.

Godine 1.870. ili 1.871. dao mu je hrv. sabor godišnju mirovinu od 600 for. Kao slijepac priredio je zadnji koncerat 1.873. u varaždinskom kazalištu. Umro je 4. studenog 1.873. u Varaždinu, gdje su mu štovatelji podigli spomenik. Bio je prvi naš virtuoz na kitari.

Naša ga slika predočuje sa deseterostru-nom kitarom, koju je sam izumio. Danas je ona kod veleć. g. L. Vojske, župnika i podar-hidakona u Bednji, koj ju je kupio. Opširan životopis Padovčev nalazi se u Kuhačevoj knjizi: „Ilirski glasbenici“, koju je izdala „Matrica Hrvatska“ 1.893., odakle smo i izvadili ove podatke.

Zemaljski uzgojni zavod za slijepce. Kako doznajemo iz pouzdana izvora, to će uzgojni zavod za slijepce

osnovati sama visoka vlada, pa je u tu svrhu i poskrbljeno u proračunu za buduću godinu. Tako će taj zavod biti zemaljski, a prvi zadatak društva „Sv. Vida“ ispuniti će se, pa će to društvo raditi dalje na tom, da osnuje radio-nice za odrasle slijepce. Sav dosadanji novac društva ostaje mu za daljnju skrb oko odraslih slijepaca. Tim djelom učiniti će visoka vlada znatan korak, koj će njoj i cijeloj domovini osvjetlati lice pred vanjskim svijetom.

Društvo „sv. Vida“ za uzgoj slijepaca. Ovomu društvu pristupiše dalje kao članovi:

a) **zakladatelji:** slavna I. hrv. štendionica u Zagrebu sa 100 for.;

b) **utemeljitelji:** slavna I. hrv. činovnička zadruga u Zagrebu sa 50 for.;

c) **prinosnici p. n. gg.:** Daniel Bator, Josip Medved, Dragutin Šiller igdca Zlatka Topošćakova, svi iz Zagreba.

Nastojanjem p. n. g. dr. Mate Zidarića, društvenog povjerenika u Pregradi, pristupila je društву kao utemeljitelj milostiva gospoda Hermina Ožegović pl. Barlabaševaca sa 50 for.;

Nastojanjem društvenog povjerenika, veleć. gosp. Josipa Banješa u Đurđevcu, pristupiše društvu kao prinosnici p. n. gg.: Josip Banješ, Ferdo Breuner ml., dr. Brezinčák, Tomo Brumec, Konrad Cerosky, Dragutin Franz, dr. Lujo Harazim, Josip Kohn, dr. Izo Lichtenberg i Slavko Smrekar, svi iz Đurđevca.

Ugledali se drugi u ovaj primjer, a p. n. gg. povjerenicima srdačna hvala na trudu.

Do danas broji društvo ukupno 102 člana, a imade u gotovu preko 3.000 forinti, te zbirku učila i knjiga. Dao Bog uvećao se broj članova svakim danom sve više, našoj tužnoj slijepoj sirotinji u prilog. Ta Bog zna što čeka nas ili našu djecu!

Zavod za slijepce i gluhotnjeme. Za slijepce su priredene prostorije u prizemlju dvorišne zgrade, te jedna soba u drugom katu. Prostorije za gluhotnjeme određene su u I. i II. katu lijevog krila. U desnom su krilu uredene

prostorija za primaljsku školu, koja je sasvim odijeljena.

U prizemlju uredena je pisarna i stan zavodskog ravnatelja, te zbornica, blagovaonica i kuhinja. U prvom i drugom katu uredit će se po jedan stan za oženjenog učitelja. Za prefekte određene su posebne sobice. Kapelica biti će gdje je i do sada bila. 1. prosinca seli se zavod za gluhotnjeme u nove prostorije.

Žalosni glasi. Doznajemo iz izvještaja o radu upravnog odbora belovarsko-križevačke županije, da je izaslanik vis. vlade, dr. Lušić-Matković, specijalist za očne bolesti, pregledavao bolesnike, koji pate na „očnom žaru“. U samoj Pitomači da je našao 100 bolesnika. O svojim opažanjima izvjestit će posebno, kako javljaju „Nar. Nov.“

Razne vijesti.

Heinicku na čast. Bečko gradsко vijeće zaključilo je nedavno, da se jedna ulica, u kojemu „Rudolfsheim“, prozove imenom „Heinicke“, utemeljitelja njemačke metode kod obuke gluhotnjemih.

Zavod za gluhotnjeme u Bukovini. Radi se o tom, da se prigodom proslave pedeset-godišnjice vladanja Njegovog Veličanstva osnuje u Bukovini uzgojnište za gluhotnjeme na zemaljski trošak.

Postao vitez. Usljed odluke Njegovog Veličanstva dobio je viteštvu Rudolf Maria Klar, ravnatelj Klarovog zavoda za slijepce u Pragu, za zasluge, koje si je stekao radom oko boljka slijepaca u Češkoj kroz više godina. Klarov zavod za slijepce osnovao je 1.835. djed današnjeg ravnatelja, a bio je to prvi zavod u našoj monarkiji, koj se je brinuo samo za odrasle slijepce. Na Previšnjem odlikovanju ćestitamo!

Kralj Dečanski. Kako „Горућ“ javlja, osnovalo se je u Srbiji društvo pod gornjim imenom da uzdržava i obučava gluhotnjemu i slijepu djecu. Pravila da su potvrđena. Društvo će imati potporu i od vlade. Škola za gluhotnjeme otvorit će se kad glavnica naraste na 30.000 dinara, a škola za slijepce kad bude 50.000 dinara. Pravila ne poznajemo, premi bi ih rado znali. — Bilo sretno!

Sadržaj: Blennorrhoea neonatorum. (Zažeg očiju kod novorođenčeta.) — Po čemu se razlikuje znakovni govor od glasovnog i u koliko je prvi dopustiv kod obuke gluhotnjemih. (Nastavak.) — Nova knjiga slijepog pisca. — Shodna uporaba raznih metoda kod uzgoja gluhotnjeme djece. — Helena Keller. — Broj gluhotnjemih u našoj domovini po popisu 1.890. — Od naših slijepaca. — Vjesnik.

Uređuje i izdaje: **Vinko Bek.**

Izlazi mjesечно. — Godišnja mu je cijena 2 for. — Za inozemstvo 30 nvč. više. — Đaci plaćaju polovinu. — Neplaćeni se listovi ne primaju. Rukopisi i preplata šalju se uredništvu u Zagreb, Vlaška ulica 62. — Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 12.

Zagreb, prosinca 1.894.

God. II.

Ambulatorno liječenje trahomatoznih bolesnika^{*)}.

Piše dr. Julijo Heninger, bivši sek. liječnik u ces. i kr. općoj Rudolfovoj bolnici u Beču, sada opć. liječnik u Vrbovcu.

Samо indolencijom puka raširio se je trahom tako, da mora ta činjenica ražalostiti svakog pravog prijatelja naroda. Ta je bolest zahvatila cijele obitelji, dà cijela selia, kao u Podravini i nekim predjelima Slavonije upravo poput kuge. Ako se pomisli, da je trahom u svojim najzadnjim konsekvenscijama posljedicom, da odnosni individuum oslijepiti mora; ako se nadalje pomisli, da tako s jedne strane postaju mnogi ljudi za rad nesposobni, čim znatan dijel narodnoga imetka propada, a s druge strane da postaju siromašni slijepci samo teretom općinama, što je tim teže, što pojedinci već u najranijoj mladosti osligepe, pa su tako kroz cijeli svoj život upućeni tek na pomoć tuđinaca: mora se priznati, da je ta bolest još strašnija i grozniјa od iste kolere, kod koje pojedinci moraju samo kratko vrijeme trpit. Mudar je dakle i dobro promišljen korak bio visoke kr. zemaljske vlade, kada je izdala naredbu o liječenju kronične bolesti trahoma, da se tomu zlu konačno na put stane.

Ova se bolest dade temeljito izlječiti kao možda nikoja druga bolest, moraju se samo bolesnici u njihovim zakucima pronaći, pa ih shodno, ustrajno i neprestano liječiti.

Da se je to zlo moglo tako raširiti, povod ćemo tražiti stranom u indolencijski puka i pomanjkanju higijeničkog odgojivanja, stranom u pomanjkanju liječnika na selu, pa konačno u dostačnoj mjeri i u praznovjerju, te u jako raširenom nadriliječništvu.

^{*)} Ovaj nam je članak napisao gospodin doktor na naročitu našu zamolbu. Uredništvo.

Evo k tomu maloga primjera:

Neka seljakinja oboli na trahomu. Sve vračarice i čudesa tvoreće babe u mjestu i susjedstvu snađu se u konsiliumu, a zaključak bijaše taj, da su joj oko zaliili vitriolom, a veđe joj držali zaklopjenima, da to sredstvo uzmogne dulje i i intenzivnije djelovati. Posljedica bijaše ta, da su se upalila ova oka u najvećem stepenu, rane (utceracije) objiu roženica, a konačno da je ona sasvim oslijepila. Žrtva te muke živi u Vrhovcu, u selu koje spada u područje polit. općine Vrbovec, od koje sam ovu cijelu zgodu sam na svoje uši čuo. Naravno je, da toj slijepoj ženi sada nema pomoći.

Taj bi udes postigao sigurno i druge zadrugare, da nijesam sretnim samo slučajem na tu obitelj upozoren. Susjed te nesretne obitelji, oboljele na trahomu, Đ. St., morao na vojničku vježbu; tamo upozna vojnički liječnik da on boluje na trahomu, pošalje ga u bolnicu, a odanle na daljne ambulantno liječenje k meni u Vrbovec. Tim sam se povodom uputio u mjesto Vrhovec, pregledao sam sve stanovnike, te sam konstatovao sedam slučajeva trahoma, i to pet u jednoj zadruzi, u kojoj gore navedena sljepica stanuje. Dvoje u toj zadruzi bijaše već na domaku, 'da na jedno oko oslijepi, te se mora zahvaliti samo energičnomu postupku, da su skoro potpuno izlijеčeni.

Po provedbenom naputku naredbe vis. kr. zem. vlade od 17. rujna 1.893. br. 42.421. alinea 12. o liječenju kronične očne bolesti trahoma, prepušta se liječniku, da u svakom pojedinom slučaju upotrijebi sredstvo, koje mu se najshodnijim čini.

Prema tomu liječio sam bolesnike po načinu, kojim liječi u Beču na klinici pl. Stellwaga, naime, da sam kod jače sekrecije (sluzotoka) mazao sa argentum nitricum 1—2%, a kod trahoma bez veće sekrecije tró sam (ribao) sa cupro sulfurico. Ovo liječenje dade se upotrijebiti u bolnici kod nezastarjelih slučajeva, ako se konsekventno kroz dulje vremena provođa. Ako je pako onaj dijel spojnica, koji se dodira samoga oka (Uebergansfalte), jako hipertrofiran ili ako su trahomatozna zrna jako nabrekla, mora se energičnije postupati. Valja naime hipertrofirane dijelove spojnica izrezati, a trahomatozna zrna moraju se istisnuti.

Ovom metodom radili su profesori Sattler u Pragu i Knapp u New-Yorku, te imadu za istu znatnih zasluga. — Ona je kadra ondje uspjeh postići, gdje je bezuspješno ostalo čisto medikamentozno liječenje.

Nedavno je i ovuda proputovao gospodin dr. Lušić-Matković kao izaslanik vis. kr. zem. vlade, pa je inaugurirao metodu liječenja, koja ujedinjuje jur obije opisane metode i koju bi ja nazvao mehanično-medikamentoznom metodom.

Mekanični dijel toga postupka sastoji se u eksprimiranju trahomatoznih zrnašca i u masiranju hipertrofirane spojnica, a medikamentozni dijel u mazanju sa argentum nitricum 1—2% i aplikaciji masti od cuprum sulfuricum ili masti od jodosiforma već prema stadiju bolesti. — Mekanični dijel jest jako bolan i draštičan, ali se može podićiti lijepim uspjesima.

I tako se je nadati, ako se ne budu ljudi hotomice i na silu otimali ovomu liječenju, da u buduće ne će biti bolesnika na trahomu, a niti takovih slijepaca, koji bi oslijepili uslijed ove bolesti, pa će mnogi uz energičnu i svrsi shodnu naredbu visoke vlade izbjegći sigurnoj sljepoći.

Po čemu se razlikuje znakovni govor od glasovnog i u koliko je prvi dopustiv kod obuke gluhonijemih.

(Svršetak.)

Glasovni govor.

Glasovni je govor način, kojim se čuju riječi. Sluh je pravo osjetilo za govor i ničim se ne može u svemu svomu značenju nadomjestiti. Kao što se gluhi, koji tog potrebitog osjetila, kao sredstvo za izražavanje nema, od nužde laća znakova, tako i čovječanstvo, koje čuje, laća se od nužde za glasom. Herder veli: „Čovjek si ne odabira glasa, on si ga ne uzima, nego mu je podan sam po sebi, a prihvata ga od nužde instinktivno, nehotice“. Čovjek, koji čuje, za glasovni je govor pradestiniran. S toga nema ni plemena ni naroda, koji si ne bi svoj glasovni govor stvorio. Glasovni govor jest govor skoro svega živućega čovječanstva, pa svaki član istoga, koji se u istinu živućim članom u toj cijelosti osjećati želi, mora se sa istim više ili manje upoznati. Glasovi su mu prava materija; istima izrazujemo svoje predstave i svoje misli.

I dijete sa svim osjetilima ne donese sobom na svijet odmah i govor, nego si ga pribavlja malo po malo. „U čovjeka nema gotova govora, nego samo klica za isti“ (Steinthal). Dijete je postavljeno u sredinu svijeta, puna predmeta i pojava, koje motri, pojmlje, čim se pokažu prvi tragovi budućeg se duševnog života. Nazive za stvari čuje od svoje matere i tim su mu podani prvi uvjeti za naučenje govora: 1. zrijenjem pojmljeni predmet i 2. označenje istoga izgovorenim riječi. Od obiju, tako od zornog predmeta, kao i od saveza riječi za isti prijedmet, tvore se u djetinjoj duši predstave. Predstava stvari udruži se sa predstavom glasa kao jednom oznakom, koja pojimanju odgovara i tako opstaje stvari u riječima. Asocijacija stavnih predstava ne izvršava seugo kod sviju predstava glasa jednakom brzinom i jednakom sigurnosti. Dijete ne rijetko rabi riječi, kojih mu je sadržaj i značenje još ne poznato, ali koje čuje kod izgovaranja drugih, pa ih nasljeđuje; istom kasnije, malo po malo češćom uporabom i savezom sa jur poznatim, dođe do pravog shvaćanja i razumijevanja odnosnog pojma. Tako uči naročito apstraktne pojmove i oblike riječi malo po malo iskustvom pravo shvaćati i uporabljivati.

Ponajprije su pojedine riječi bez ikakova međusobnog saveza, koje duh djetinji shvati i uporabi. Što se više duševno razvija, začne u skoro stečene predstave spajati, doćim pojedina obilježja, uporabu stvari, njihov međusobni odnosaš obuhvati i tako se priuča rabiti rečenicu po formi, — pravi elemenat govora. —

Neprestance su na tom stepenu u potpunoj slogi duševni i jezični razvoj. A dijete samo ono razumije, o čemu samo misliti može, To obostrano napredovanje raste od dana po dana jako brzo, jer je sa nagonom naslijedovanja ospobljeno dijete postavljeno posrijed govora svoje okolice. Naravno, da je i njegov govor već prema jezikoslovnom stanovištu obitelji, među kojom živi, više ili manje opsežniji, jer se u istom jasno izrazuje obiteljski govor.

Govor djeteta može se naravnim unapređivanjem — umjetno se ima od lučno izbjegavati — kako pobuditi i proširiti, kao: obogaćenjem i proširenjem zornog kruga, ako se prema formi i glasu točno i jasno govori pred djetetom, ako se naputi, da se igra, razgovara, s drugima druguje i opći, ako se pouči o motrenim stvarima jednostavnim i djetinjoj čudi, te razumijevanju prikladnim pripovijedanjem. Jako je važno, da se odmah ne ozlovolje, ako moraju odgova-

rati na mnoga, više puta i teška pitanja, kojima dijete u stanovitoj dobi roditelje, rekao bih, opisipaju. U tom se pogledu čini obično i jako često i sasvim protivno. Ne dostaje vremena, da željama djeteta zadovolje, te ignoriraju tu pobudu duševnog života u djetetu. Posljedica je tomu, da se dijete susteže, pa je često upravo tuj početak duševnoj nepomičnosti i nezanimanju položen, koga moramo kasnije kod mnoge djece samo požaliti i koji se skoro ne dade odstraniti.

Uviđamo dakle, da dijete ne dolazi do govora učenjem i poznavanjem pravila jezika, nego samo uporabom jezika, a taj, ako se shodno upotrebljuje, i jest uvijek u školi najbolji učitelj jezika. — Dakako da se uporabom govora u učeniku budi i unapređuje nutarnje čuvstvo za jezikoslovna pravila i pravi izgovor.

Pošto si je dakle čovječanstvo glasovni govor, kao naobrazbeno sredstvo i opilo odabralo, te se je isti tečajem vremena kroz mnoge generacije do svoje visine usavršio, koji znakovni govor daleko za sobom ostavlja. Svaka daljna generacija nađenu stečeyinu u glasovnom govoru sve to više usavršuje, dočim znakovni govor, kao posebni individuum, dolazi i prolazi, pa je na svojem najnižem stepenu zaostao. Napram obilnosti i bogastvu glasovnim govorom označenih predstava i pojmove, misli i poredu misli, pokazuje on maleni broj elemenata, koje svojstvo njegovu vrijednost samo povisuje. Nadalje glasovni govor nije samo najsayršenije i najlaglje opilo, nego je i jedino, koje svagdje vrijedi i svagdje se rabi. Pa je od velike važnosti i to, što je tim opilom brzo saopćivanje omogućeno. — Dočim je znakovni govor jako nejasan i siromašan, nedostižnim se pokazuje glasovni govor poradi svoje vijernosti i jasnoće.

Prosuđujući vrijednost glasovnog govora, ne radi se tuj samo o njegovu odnošaju za označenje pojma, da li se on shvaća brzo i lahko, korektno i izvjesno, nego je od velike važnosti njegov upliv po govorećeg i po nagovorenoga. I tu moramo kazati, da je upravo u riječi, odnosno u glasovnom govoru ona naobrazujuća moć, koju ćemo uzaludu kod svake druge forme izrazivanja tražiti.

On je silna poluga mišljenju. Ako on i nije kadar, da pojma ili misao točno prenese na slušajućega, kako je to moguće govorećemu, to on ipak energično pobuđuje na mišljenje. Opisujući koju osobu ili koji događaj, nagovoren je i nehotice prisiljen stanovite si predstave predočiti, pa si stvoriti sliku, koja naravno nije uvijek u potpunu suglasju sa originalom, ali je ipak slična u glavnim crtama.

U koliko naobrazuje i upriličuje naš glasovni govor moć mišljenja, može se najbolje motriti kod djece od 4—8 godina, koju se može najbolje razveseliti pri-povijedanjem raznih pričica, bajka. Tu sasvim zaboravljaju na svoj okoliš, te su sasvim zaokupljena u djelatnosti, da si natuknute slike u sebi orišu: ona misle. Prisluškujemo li ju kod igranja, čuti ćemo, kako si tvorbe svoje fantazije, iz nova preuređene, odnosno ispravljene, očituju govorom. Dijete ne može dobro misliti, a da negovori, nego izraz redovito slijedi neposredno iza misli.

Moć žive riječi poznata je. Ona je sredstvom, da si na temelju zrijenja od iste stvara pojmove. Riječ je ono, što bitno od slučajnog apstrahira, te tako naše predstave ustanovljuje u pojmu, kojega je ona tada posrednicom.

Očito je pogrješka, ako se tvrdi, da je napokon i ista riječ goli znak glasila. Ne, ona nam je odlučno više, nego jedino vanjski umjetni znak za našu nutarnjost. To „više“ posjedujemo mi u čuvstvu i ne može nam se odreći. Nutarnje čuvstvo označuje i glas riječi, koji se upotrebljuje već prema potrebi i pojimanju govorećega. Kako se u nutarnjosti misao porodi, tako se odzvanja u glasovima iz čovjeka, te svi afekti, koji slijede misli, odzivaju se u riječi, u glasu.

Po zakonu: „Kakav izraz, takav utisak“, tako djeluje zvučna riječ ne samo na razum djeteta, nego ujedno i na njegovu čud, što nije kadar polučiti niti najtočniji znak, nikada u tako visokom stepenu. Oboje se neposredno zbiva, a ne kao kod pisanja, posredovanjem vanjskih pismovnih znakova. Dakle uz pojam zaostaje u nutarnjosti djeteta neko osjećanje, što ga je proizvela zvučna riječ, koje osjećanje pojma potpomaže, oživljuje, te tako reprodukciju znatno olakšava.

Dočim naravni znakovni govor nema sredstva, da odnošaj među pojedinim znacima makar i vanjskim načinom izrazi, podjeljuje glasovni govor svakoj riječi stalni logički karakter, po kojem se odmah upoznaje, kojoj vrsti riječi i svaka pripada. Prijegibom, te pomoću kratkih, vanredno znamenitih oblika, može glasovni govor već i vanjskim načinom odnošaje označiti. U jasnim odnošajima njegova je apstraktna moć, da logične odnošaje izrazi.

Da glasovni govor pred znakovnim govorom mnogo prednosti ima i da je po čovječanstvo od neprocjenive vrijednosti, u tomu se svi slažu. Pitanje je samo: Postoje li ta mnogocjena svojstva i za gluhenijemog i da li je glasovni govor i za njega shodno sredstvo, da može svoju nutarnost u njemu objektivirati? Da li on i za njegov intelektualni razvoj od velike važnosti? Ventiliralo se je to pitanje već jako često i mnogo se je toga reklo za i proti.

Riješit će se to pitanje, ako se odgovori na jedno drugo pitanje; a to glasi: Može li gluhenijemi u zvučnoj riječi naći uporište svomu mišljenju ili ne? Ne može li mu riječ postati i oblikom za mišljenje, tada je za njega svakako dvojne vrijednosti. Kada bi glasovni govor gluhenijemom bio zbilja samo mrtvim bezvučnim govorom usana i usnica — dakle samo znakovnim govorom i to najumjetnijim, to ne bi doista za njega bio, a tada bi ručni alfabet radi svoje veće točnosti u tom slučaju imao svakako veću prednost.

Premda nije još dokazano, da svi gluhenijemi, koji se u glasovnom govoru podučavaju, također u istinu samo u istom i misle, to je ipak stalno, kako nam iskustvo dokazuje, da mogu biti glasovi i vez glasova ne samo tjelesnom, nego i duševnom svojinom gluhenijemih. Poteškoće kod obuke gluhenijemih iz province i jesu u tom što se imade artikulacija uzvinito do samosvijesti, pa im je stvoriti što moguće jasnije predstave. Ove su predstave u svijesti čovjeka sa svim osjetilima podređene vrijednosti. I gluhenijemi se ne osvrće iz vlastite pobude na taj okret, nego ga mora učitelj naročito k tomu privesti. Pođe li mu to za rukom, tada si gluhenijemi dalje prisvaja glasovni govor u bitnosti po istim zakonima, kao i čujući.

Gluhi nema sluha; njemu nije s toga glas, kao takav, duševnim dobrom, kao nama. Nu i u njegovoj će duši predstava ponici o tom, što je zvučno; to biva „glasnim čuvtvom onoga, što je sam govorio“. S toga se i ne smije gluhenijemi naprezati, da si prisvoji samo bezvučni govor sa usana, nego se mora priučavati, da glasno izgovara riječi. Tim će si biti svijestan zvučnog glasa, pa će „i u nutarnjosti svojoj čuti riječ“, a isto takovim načinom djeluje i na njegov duh, kao što djeluje na čujućega, što je uhom zamjetio. Glasovni govor dakle ne ostane mu samo govorom razuma, nego upliva ujedno i neposredno na čud gluhog.

S toga već i vanjsko humanizovanje, koje u glasovnom govoru dobro pođučenog razlikuje ne samo od sasvim nenaobraženog gluhenijemog, nego i od onog, koji je u školi učio svoje mišljenje i osjećanje izraziti u znacima.

Vrijedno je i to spomenuti, da obuka kod gluhenijemih mora biti doista temeljita, inače je po njega glasovni govor, na koji ga sili, male vrijednosti, jer

mu ostaje govor u leksikalnom pogledu tako siromašan, u formalnom tako zamršen i nejasan, da ga ne može rabiti za konverzaciju. On će ga tako malo u životu rabiti, da će propasti i ono malo, što se je posliglo napornim nastojanjem, jer mu nije postao pravom duševnom svojinom.

Za sveg obučevnog vremena mora se neprestance obazirati na tehničku stranu govora, da si dijete ne prisvoji takav glasovni govor, kojega jedva možemo upoznati. Naročito to vrijedi na najvišem stepenu, gdje se gradivo u pojedinim obučevnim predmetima sve više i više nagomilava, te žaliboze često svu svrhu obuke zasjenjuje, da se vanjština govora najvećom brižljivosti nadzira.

I motrenje, koje je za gluhonijemog velevažno, biti će mu samo u toliko omogućeno, u koliko mu je govor postao organskom djelatnosti duha. Gdje manjka govor, tu ostaje čitavanje kao mehanična djelatnost, kojom se ne će postići nikakova sigurnost, a po tom će i bili jako malo vrijedno. „Zwischen Sprechendenkönnen und Absehenkönnen besteht die innigste und natürlichste Wechselwirkung. Nur das, was die Schüller an Begriffen und sprachlichen Formen sicher besitzen, wird in das Bewustsein gerückt, wenn das optische Lautbild die Erkenntnissbahn trifft“ (Vatter).

U koliko je znakovni govor kod obuke dopustiv?

Koli raznolika su mnijenja pojedinih učitelja gluhonijemih o uporabi znakova u školi i koli se često razlikuje praktično rukovanje od teoretičkih zahtjeva! Tko da ustanovi granice, gdje su znakovi dopustivi, a gdje nijesu; kada postaju znakovi štetni po obuku; da li učenik znacima tek prati svoje riječi ili su možda riječi tek podređene vrijednosti? Potpuno suglasje među učiteljima gluhonijemih jedva će se ikada postići u tom pogledu.

Da li se u opće kod obuke gluhonijemih znaci rabe, da li to biva češće ili ređe, to uvijek ovisi o osobi učiteljevoj. Čim je vrsniji učitelj, čim dosljednije pridržaje djecu na izgovor, čim on bolje umije apstraktno predstaviti djeci zorno bez znakova, tim će ih ređe rabiti i ista dječa.

Cijeli je niz znakova, kojima se služe ljudi sa svima osjetilima, kao pripomagalima u govoru. To su uvijek izražaji, kako se već u nutarnjosti čovjeka odnosne riječi dojmlje, neobazirajući se pri tom, da bi si drugi kakove uzroke u raspoloživosti duševnoj traže, jer to sve nehotično biva. Ti mimički izrazi afekta poznati su pod imenom gestikulacije, pa se očito razlikuju od onih znakova, koje rabe gluhonijemci za svoje izražaje. Čujući služe u istu svrhu kao i naglašivanje; gluhonijemog potpomažu u njihovu govoru, kao i da jasnije pojmi ono, što mu se je kazalo (u koliko je naime to potrebno). On ne gleda samo na naša usta, nego on pojmlje znamenovanje našega govora većim dijelom iz naših očiju, iz našeg izražaja lica, iz našeg cijelog tjelesnog držanja i kretanja. „Dijete ne gleda na gibanje usana, nego na oko, a u njemu traži razjašnjenje onoga, što čuje, a još potpuno ne razumije“ (Lazarus).

Da naročito učitelj gluhonijemih baš s te strane mnogo dobra učiniti može, očito je. Živahnom mimikom i gestikulacijom bitno se olakšava gluhonijemom značenje govorenog; očitavanje, t. j. vanjština govora, može s toga donekle štetovati. Dijete razumije doduše smisao govora, pa ga tako obuzme, da i iste riječi pregleda, te ih ne može točno po formi opetovati. S toga si mora učitelj opomenuti Vattera dobro zapamtiti: „Mir kod obuke! Učitelj gluhonijemih ne treba kod obuke rastezati svojih ruku, kako to učitelji kod čujućih čine, a naročito,

zadavši pitanje, neka ne podadu pola odgovora svojim mijenjanjem oblija i neka ne miće nijedno udo, te neka kod obuke ne trza trepavicama".

I čovječe djelovanje kao takovo ne spada u rubriku jezikoslovnih znakova, pa ga valja od znakova, kojima se gluhonijemi služe u užem smislu, dobro razlikovati; uporaba je tada njihova dopustiva, ako je očita korist.

Za prve obuke, odnosno za prvi predvježaba, znakovi su jedino sredstvo, da se donekle učitelj sa učenikom sporazumi, pa mu čine doista veliku uslugu. Oni omogućuju, da se obostrano zbljiže, da zadobije djetinje povjerenje. Ali su mu oni i mjerilom, da prosudi duševno stanovište učenika. Vrlo zgodno veli Reich: „Znakovni govor priliči iz početka prozoru, kroz koji možemo zaviriti u nutarnji život gluhonijemoga, pa i dozнати, da li posjeduje predstave i kakove su, te u koliko im se može priznati da su istinite i jasne“.

Na ovom stepenu rabiti će znakovni govor sam učitelj, a mora ga dozvoliti i učeniku. Bilo bi doista okrutno, kada bi mu se uporaba znakova zabranila, pa se s toga pričinja, da je previše kazao neki revni zagovarac glasovnog govora, otac jedne gluhonijeme djevojčice, da bi on svaki jezikoslovni izraz misli i osjećaja zabranio svojemu djetetu, ako to ne bi moglo biti zvučnim načinom. — Ali čim je učenik kadar predmete, svojstva i djelovanje njihovo imenom označiti, mora učitelj strogo na to gledati, da učenici to i čine, te izbjegavaju odnosne znakove. — U opće, čim je bogatija riznica učenikova riječima, tim se odlučnije mora umanjiti poraba znakova. Odmah iz početka valja znakovni govor ograničiti na apsolutno nužno, pa čim bude prije moguće napustiti ga sasvim kod obuke.

Nada sve valja učitelju pozornim biti, da sam ne bi pripomogao znakove kultivirati. To će biti tim laglje, ako bude sva obuka zorna. Pravi su predmeti svakako bolji od slika, pa ih valja uvijek rabiti. K tomu je potrebno, da učitelj i učenici ne sjede uvijek udobno samo u sobi, nego neka podu u narav. Ne može li predmet, o kojem se govorí, donijeti pred učenike, valja se potruditi do njega. Prividna nužda za porabu znakova nastaje i s toga, što se ne će, da se i dalje uputi iz školske sobe.

Kao što se štetna posljedica gluhoće sastoji u tom, što je djetetu prisvojenje glasovnog govora naravnim načinom presjećeno, to je opet prisvojenje istoga jedino sredstvo, da mu se duševno opet ono vrati, što mu je gluhoćom oduzeto. To je opet samo tada moguće, ako se gluhonijemi u glasovnom govoru priučava misliti i ako to njegovo mišljenje ne bude stegnuto kvalitativno sasvim različitim karakterom nuzgrednih znakova. S toga i ne smije znak unikojem slučaju stupiti među riječ i stvar, da postane posrednikom, nego valja na zrijenjem zadobljene predstave uvijek neposredno nadovezati riječi, kao opće valjane znakove za predstave. Tada ne će smjeti kod ponavljanja rabiti znakove, niti podučavajući niti učeći se, da si bude svjesno onoga, što se radi, nego će se predstava u samosvijesti prilagoditi riječi. Tako će biti učeniku moguće misliti, ne samo zrijenjem vanjskih predmeta, nego i u pojimanju i bitnosti glasovnog govora.

Z a g l a v a k.

Gdje glasovni govor uz znakovni govor samo životari, tu zakržlja i jedan i drugi, a uz to zakržlja i duševna naobrazba gluhonijemoga. — Konsekventno provođati glasovni govor kod gluhonijemih jest i biti će uvijek kisela jabuka. Al je ipak moguće, da postane svojinom gluhogog i da u njemu misliti uzmogne;

gdje je to polučeno, tuj je gluhonjemomu veliko blago otkriveno. Svakako si moramo kazati, da nijesmo podnipošto znakova iz djeteta iskorijenili; to nije upravo moguće, jer su oni u vremenu pred školskom obvezanosti duboko zahvatići koren u duši djeteta. U opće nema sredstva, da se ono sasvim uništi, što je u duši usađeno s nekom savršenošću.

To si nije škola niti preduzela. Što ona nastoji jest, da se znakovni govor u svojem dalnjem razvitku preprijeći i da se barem neutralizira za jezikoslovne svrhe. A to se može i mora polučiti; nikako zabranom i kaznom, ako znakove abi, nego jedino tim, — ali tim također sigurno — da djetetu postane glasovni govor organskom djelatnosti njegova duha.

Preveo A. S.

Pedesetgodišnjica utočišta slijepaca u Lausanni.

Dne 11., 12. i 13. rujna o. g. slavilo je utočište slijepaca u Lausanni (u Švicarskoj) pedesetgodišnjicu svoga osnutka. To bijaše svečanost slijepaca i njihovih sadašnjih dobrotvora, al se je njome htjelo proslaviti i uspomenu osnivača tog znamenitog zavoda, a to su Haldinand, Recordon, Hirzel i gđica de Cerjat.

Svečanost je trajala 3 dana. Prvi dan bi posvećen slijepcima kod zavoda, te je imao obiteljski značaj. Pitomci i sve osoblje zavoda pogostiše i pozabaviše izvrsnom glazbom.

Drugi dan oko 9 sati sabralo se veliko i raznovrsno mnoštvo ljudi u dvorištu zavoda, a ravnatelja Th. Secretana opispaše u svim jezicima pozdravima i ljubeznim riječima. On odgovaraše svakomu u njegovu materinjem jeziku i to s takovom lakoćom, da se čovjek mora čuditi. Tu si vidio izaslanike iz sviju krajeva Švicarske, te iz raznih zemalja Evrope, osobito iz Francuske.

U 9 sati i pô obavila se u zavodskoj kapelici služba božja u spomen osnivača. Pastor i profesor teologije, g. Porret, prozboril svečanu besedu, koju završi riječima: „Danas je svetkovina ljubavi i milosrđa; neka Bog blagoslovi ovo utočište!“ G. Gaulis, predsjednik upravnog odbora, nazove dobrodošlicu inostranim posjetnicima, a napose odaslanicima francuske vlade. Pozdravivši zatim ostale goste, pozove ih, da pregledaju radnje pitomaca, izložene u posebnoj dvorani. Tu smo se divili svakovrsnim četkarskim i košaračkim radnjama, odjećama za djecu, a različitu pokućtvu od oličena drva, te raznim spravama za obuku slijepaca. G. Martuscelli upotrijebio je tu priliku, da posjetnicima pokaže i protumači svoj oštouman izum, a to je ravnalce, koje slijepcima omogućuje, da pišu obične glazbene note za gledajuće.

Po tom se društvo povrati u kapelicu, da sluša veoma krasan koncerat, što su ga slijepci davali. Većinu komada, i glazbu i tekst, sastaviše sami slijepci, bud sadašnji, bud negdašnji pitomci zavoda.

U 3 sata po podne svi pozvanici pođoše u kazalište, gdje su se imala držati predavanja. Pred 400 osoba g. Bartold Van Muyden, gradski vijećnik i tajnik upravnog odbora zavoda, pročita najprije veoma zanimivu i potpunu studiju o postanku utočišta i o njegovu postupnu razvoju. Njegov zametak seže u god. 1.843. Osnovaše ga gđica Elizabeta de Cerjat, William Haldimand i doktor Fridrik Recordon. Početak bijaše težak. Kuća bi se bila morala zatvoriti, da nije bilo neiscrpljive darežljivosti Haldimaldo. Na koncu svakog mjeseca pravio se račun i svaki put se pokazivaše deficit. Tako je u 20 god. dao zavodu svotu od 578 hiljada franaka, a drugih 500 hiljada ostavi mu oporukom.

Dandanas zavod posjeduje oko 1,390.000 frana ka. Razni mu godišnji dohoci iznose 68 hiljada fr., nu trošak dosiže do 96 hiljada. Hoće li dakle da izravna svoj budget, valja da svake godine skuca još tridesetak hiljada. Unatoč tim ogromnim troškovima zavod se širi i napreduje. Sad će da gradi radionu za ženske. U tu svrhu već imadu u pričuvi 280.000 fr. koje je djelomice sakupio dr. Marko Dufour, dodavši iz svog žepa 5.000 fr., da proslavi svoj „srebreni piro“ sa zavodom. Kako se vidi, to su sve plodovi privatnog rada, to su svote, koje su sabrali plemeniti i prosvijetljeni darovatelji. Mi žaliboze nijesmo tako sretni!

G. dr. Marko Dufour, rektor Lausannskog sveučilišta i profesor za očne bolesti u medicinskom fakultetu, govorio je za tim o Fiziologiji slijepca, kojim je izazvao buran pljesak. G. Dufour je svoje predavanje završio riječima, hojima je htio proslaviti učenoga fizičara Helmhotta, koji je nedavno umro i koji je svojim otkrićem oftalmoskopa u velike unaprijedio liječenje očnih bolesti.

G. Bernus pripisao je izvrsnu radnju o „Predsudama gledajućih proti slijepcima i slijepaca proti gledajućima“. Njegovu je raspravu pročitao g. Secretan. Puna je istina, ali i satiričkih strelica. Mnogi su joj gromko pljeskali.

G. dr. August Dufour, sinovac dra. Marka Dufoura, završi niz predavanja s raspravom o oftalmologiji i njezinu napretku za posljednjih 50 godina. On je slušateljstvu opširno i jasno razložio neizmjeran napredak, što ga je znanost u malo vremena proizvela. Napomenuo je, kako su za Hipokratova vremena rezali kožu iz ušiju, da zapriječe sljepoču; kako je kratkovidni Neron gledao igre u cirkusu kroz kristal, neku vrst dalekozora, napokon kako su srednjem vijeku šarlatani i brijači izvađali operacije pod vedrim nebom. Trinajsto je stoljeće izumilo naočare, nu tek 19. se stoljeće može podižiti, da je našlo medicinu i kirurgiju za oči. Napokon se pojaviše Helmholtz, A. de Greife, Donders itd. Svatko je očekivao još jedno ime, koje se je predavač kao sinovac ustručavao izreći, ime dra. Marka Dufoura.

Treći dan u 9 sati i po dvorara kazališta bijaše puncata. G. Secrétan, ravnatelj utočišta, uze rieč o ovom predmetu: Pedagogija slijepaca, njezina svrha, njezine metode, njezini uspjesi. Zanosnim riječima izjavlja, da „čovjek, bio slijepac ili gledajući, mora da vrši svoju dužnost, a prva dužnost pedagogije je u tom, da ga naučimo, kako će je vršiti“. On spada u one ljude, kojima je idealom, da se ostvari kraljestvo božje i koji su osvjedočeni, da najveća želja onih, koji ljube napredak i koji nastoje o dobru svojih bližnjih moraju biti riječi molitve gospodnje: „Dođi kraljestvo tvoje!“ Kraljestvo božje, t. j. pobjedu krijeposti, istine, pravice, valja da traži svaka zdrava pedagogija. Kod slijepa je djeteta uzgoj zamršeniji nego li kod gledajućeg. Ono prvo stječe pojmove i ideje obukom, nu predodžbe mu nijesu tako opsežne, jer mu manjka jedno osjećalo. Nu zato je slijepo dijete vrsnije u mozganju, pamćenju, razvijeniji mu je sluh i opip tako, da je u stjecanju pojnova i o načinu, kako da ih izrazi, jednako djetetu koje vidi. G. Secrétan se pita, da li sljepoča donaša slijepu djetetu posebnih mana, te odgovara niječno. Često čujemo gdje slijepoj djeci spočitavaju da su ohola. Nu nije li toj oholosti kriv nespretan udivljaj onih, koji ga okružuju? Govornik završi, preporučujući vlasti da školsku obveznost protegne i na slijepce, a općinstvo toplim riječima sjeti, da ne misli, da je učinilo svu svoju dužnost, ako je katkada slijepce sažalilo. Ovu zanimljivu raspravu primiše sa burnim pljeskanjem. Lausansko je utočište očevidno u dobrim rukama,

G. Guilbeau, profesor narodnog zavoda u Parizu, osnivač i uzdržavatelj muzeja Valentina Haüya, govorio je poslije g. Secrétana o pločicama za pisanje i o ravnalima za slijepce. Nezanemarivši tehničkog dijela tog pitanja, vješto je raspravljao o nastojanju, da slijepci nauče čitati i pisati, navodi Valentina Haüya, Barbiera, Braillea itd., te razjašnjuje, kako su se pločice malo po malo usavršivale od godine 1.819., kad su bile pronađene. Njegova je radnja primljena sa osobitom prijaznošću. K tomu je govornik svoju raspravu čitao prstima, a to je u velike zanimalo općinstvo.

Predsjednik, g. Gaulis, objavi, da je g. Sizeranne zapriječen prisustvovati jubilejskoj svečanosti, te da će njegovu raspravu o izradi vrećica od papira čitati potpredsjednik društva Valentina Haüya, g. Dussouchet. Među ostalim prijavili, kako se u Parizu tim poslom bavi više od 30 slijepih radnika. Koliko li se uporabi novina, brošira, bezvrijednih knjiga, službenih skrižaljaka itd. Istaknimo ove njegove lijepе riječi: „Pomagati nesrećnicima radom, to je posljednja riječ kršćanske ljubavi, te velike krijeposti, koja ne pozna granica, koja čini, da na ovoj svečanosti nema ni Nijemaca, ni Engleza, ni Švicara, ni Talijana, ni Francuza, već ljudi, koje oduševljava ista vjera, koje diže isti zanos prama istoj svrsi, prama istomu idealu, a to je ljubav naše nesretne braće i poboljšanje sudsbine naših milih slijepaca! Mi im moramo pružiti ruke, užgati zvijezdu u njihovoј noći, a nadu u njihovim srcima. Treba da im napokon možemo reći: pijte, jedite, vi ste to zaslužili, vi ste u istinu jednaki s nama i naša braća, te im pokazati, da je Bog blizu njih!“ Svi prijatelji slijepaca udariše pljeskati. Bog dao, da taj pljesak odjekne do ušiju sviju, koji mogu što učiniti za dobro svoje slike braće!

Bilo je već po sata po podne, a slušateljstvo bijaše već ponešto umorno. Nu doskora postade s nova pozorno, kad se pojavi g. dr. Marko Dufour. Učenog profesora pozdraviše entuzijastičnim pljeskom, kad uze govoriti o dojmu znanstvenog i socijalnog napretka na broj sljepoće. Sljepoća proizlazi iz mnogobrojnih bolesti, koje možemo svrstati u sedam velikih razreda. Pokazao je 5 skrižaljaka, koje je razdijelio na desetgodišnje perijode od g. 1.843.—1.894. Iz tih se je skrižaljaka moglo vidjeti, da sljepoća novorođenčeta pada, a tomu je pridonijela higijena. Cijepljenje je boginja u velike umanjilo sljepoću nastalu od eruptivnih bolesti (kozica). Engleska daje u tom pogledu primjer, koji pada u oči. G. 1.871. bijaše u toj zemlji 21.500 slijepaca, t. j. 951 po milijunu stanovnika. Danas ih ima samo 809 po milijunu. Žalivože, povećao se broj sljepoće, kojima je uzrok u živčanim bolestima i u čestim nesrećama radnika. „Škola je, reče g. Dufour, još pogibeljnija za vid, nego li radiona“, te daje učiteljima mudrih savjeta, da tomu biću na put stanu. Govornik primjeti na koncu, da statistika posvuda pokazuje, kako u tom u istinu kreće na bolje, bilo u osuđivanju sljepoće, bilo u liječenju. Prisutnici su burno povlađivali ne samo učenjaku, odličnu okulisti, već i prijatelju slijepaca, čovjeku plemenitu i dobru, koji je već toliko puta dokazao svoju ljubav prama tim nesrećnicima, kojima je posvetio svoj život i svoje duševne darove.

Svečanost se završi ukusnom gozbom, poslije koje se zastupnici raznih zemalja raspršiše na sve četiri strane svijeta, nu svi poniješe sa sobom nezaboravnu uspomenu na te dneve, gdje se je reklo toliko zanimljivih stvari, koje su prisutnicima učvrstile volju za rad na sreću slijepih djece.

Po Valentinu Haüyu priopćio I. Š.

Udruge slijepaca.

Dok se u nas radi na uređenju uzgojilišta za slijepce, te ob osnutku radionice za odrasle slijepce, nalazimo kod drugih naroda i takove udruge, koje su osnovali sami slijepci, da promiču svoje interese. Koji su se narodi prije domogli prosvjetnih zavoda za slijepce, dali su i prije zgodu svojim slijepcima, da učine nešto i sami za se, pa je samo naravna posljedica, da u takovim zemljama viđimo posebne udruge samih slijepaca.

Želja nam je, da svoje čitatelje upoznamo sa jednom ovakovom udrugom i to sa onom u Berlinu.

Ta se je udruga osnovala 5. srpnja 1.874., a do danas broji 80 članova.

Članovi su udruge samo slijepci. Svrha je udrugi da podigne svoje članove sa duševnog i čudorednog gledišta, da pomaže svojim članovima, a po gotovo u slučaju bolesti. U slučaju smrti kojeg člana daje udruga novčanu potporu. Razumijeva se, da ova udruga sa zahvalnošću prima darove gledajućih, koji se broje među dobročinitelje. U prvom redu nalazimo među dobročiniteljima cara i njemačku carsku kuću, a među ostalima i jednu banku, koja je dala 1.800 for. prigodom proslave svoje 25-godišnjice.

U slučaju bolesti dobivaju članovi novčanu potporu prema tomu, kakova je bolest. Prema liječnikovoj izjavi dobiva član na tjedan 2 for. 10 nč., 4 for. 20 nč., 6 for. 30 nč. ili 8 for. 40 nč. Potpora se može dati i na neodređeno vrijeme, a uzima se u pravilu 13 tjedana (nedjelja).

Za potrebni trošak daje udruga 60 for. Osim toga mogu dobivati članovi udruge i zajmove do 30 for., koje može dati sam predsjednik, a da se ime primatelja takvog zajma ne oglašuje posebice u odboru. Veće zajmove podjeljuje upravljujući odbor.

U sastancima predaje se štošta, a sudjeluju i gledajuća gospoda, koji obavljaju posao čitača. Pa i gledajuće gospode ne ustežu se pomagati slijepim ženskim članovima, da im što čitaju ili diktiraju koje glazbeno djelo, da ih one svojim notama prepišu.

Upravljujući odbor te udruge brine se i o tom, da svojim članovima namakne dovoljno rada, da mogu živjeti od svoje privrede.

Tako se eto danas pomažu slijepci među sobom.

Risanje u slijepaca.

Već kod prvog početka obučavanja slijepaca viđamo, da se je ono udešavao tako, da se što manje luči od obuke ine djece. Ako se je tuj i tamo metoda u obučavanju promjenila, no to se je ipak nastojalo. Da se njeguju predmeti, koji su opredijeljeni i za ostalu djecu u pučkim školama. To nastojanje najbolje opažamo kod pisanja.

Da je slijepoj djeci korisno pisanje, o tom ne će nitko podvojiti, ali da je nužno risanje i da je ono moguće obučavati u zavodima za slijepce, bit će ih, koji će o tom posumnjati. Vrijednost risanja u opću priznata je, a ni kod slijepaca nije svejedno, da li mu se pruža gotova slika ili je on upoznaje malo po malo, gdje mu se pod ruke daje, da opaža, kako ona postaje.

Od prije učilo se je risanje u zavodima za slijepce. U tu svrhu rabili su se posebni jastuci, na koje su gumbašnicama pričvršćivali uzicu. Ovu su naime tako savijali i spružali, da se dobije željeni lik.

Da se to učilo ujeftini, počeli su rabiti debelu pustenu ploču, za tim ovoštene niti. Kraj svega toga nije se risanje onako njegovalo, kako ono to zaslužuje, a to mu je u prvom redu kriva skupoča učila, a kod uvoštenih niti neprilike, s kojima slijepo dijete imade u ljetu, odnosno po zimi, uplivom topline. Na jastucima može se risati samo na jednoj strani, a treba li dalje što izvesti, moralo se je prvu risariju razoriti, da se može raditi druga.

Za izvađanje geometrijskih oblika imadu i danas tako zvanu geometrijsku ploču. To je daska sa rupicama, kroz koje se provlači uzica prema tomu, kakov se lik želi dobiti. Ovaj način daje malo samostalnosti, no dopuštamo da se rabi kao početak obuke u prepletavanju. Ovo učilo imade još i tu pogrešku, da se na njem ne mogu izvesti krivulje, nego samo pravci.

Da se tomu mehaničkom radu stane na kraj i da se prostoručno risanje što više njeguje, digao je svoj glas učitelj Zech iz Königsthala.

On je u prvom redu nastojao da pribavi što jeftinije učilo za risanje. U tu svrhu odabrao je kvadratnu ploču od treseta (Insectentorfplatte), kojoj su stranice 24 cm. duge, a debljina je 2 cm. Obije su strane glatke. Ovakove ploče dobiva on iz tvornice hanoveranske, koja se bavi izrađivanjem ovakovih ploča.

Ovakove ploče da su vrlo jeftine, jer jedna стојi до 8 nč., dakako bez poštarine. Olijepi li se škrohom ovakova ploča sa prostim sivim platnom što ga rabe za postave, a stoje nekoliko novčića, eto ploče gotove. Koj imade više novca, može oljepiti ovakove ploče suknom i napraviti im okvir od drva. Ove ploče da imaju još i tu prednost, što se na njima može risati na obim stranama, a to se danas ne radi na prije spomenutim učilima. Osim toga nijesu te ploče znatne debljine, pa se laglje spravljuju.

Da se na ovakovim pločama izvede lik, predlaže Zech da se uzima fina trstenka obla šibica u promjeru 1 mm (Peddigrohr br. 1). Ove šibice predlaže on s toga, što se dadu dobro opipati, pa i s toga, što je slijepcu uvijek odmjeriti potrebnu duljinu, te se tako vježba u što boljem mjerenu i većoj točnosti. Ovakovim postupkom da se obuka u risanju kod slijepaca zbljiže sa onom kod gledajućih. Kako smo već prije spomenuli, na dosadanjim izvrstanim pločicama radio je slijepac i odviše mehanički. Tому misli Zech doskočiti na svoj način.

Želimo li da slijepac napravi četvorinu na tresetnoj ploči, to mora ono najprije odrezati četiri šibice jednakе duljine. Najprije mora pričvrstiti jednu šibicu. U tu svrhu treba mala gumbašnica, kojom se šibica pribode i to ne odmah na kraju, da ne pukne, nego za $\frac{1}{8}$ do 1 cm dalje od kraja. U ovom slučaju ne puca šibica. Ovako učvršćenu šibicu miće tako dugo, dok je ne dovede u istosmjerni položaj sa rubom ploče. Dok se to ne postigne, dotle se rabi kukasta gumbašnica t. j. gornji joj se kraj zavije u malu pravokutnu kuku. Ovakova gumbašnica zabada se uz kraj šibičice, pa je onda moguće obim rukama raditi i opredijeliti nuždan položaj. Kad se je taj položaj našao, tad se već ne rabi kukasta gumbašnica, nego ravna, pa se šibica njome učvrsti. Za tu porabu preporučuje gumbašnice od $1\frac{1}{8}$ cm duge sa vrlo malim glavičicama (posrebrene gumbašnice broj 98.).

Da se ovakove ne previnu, mora se kod zabadanja uhvatiti gumbašnica palcem i kažiprstom ispod glavice, te lagano zabadati. Na glavicu smije se tek

onda pritisnuti, kad se je već skoro cijela gumbašnica zabola. Ne radi li se oprezno, tad se lahko previnu.

Dakako da se ovim postupkom dadu praviti razni geometrijski oblici. Prema tomu je naravno, ako se počme raditi sa pravcima razna položaja, koji su s provincije kraći. Dakle najprije vodoravni pravci, za tim okomiti, kosi, istosmjerni i raznosmjerni, a onda bi tek kutovi došli na red. Da ne bude jednoličnosti, mogli bi se risati i najjednostavniji predmeti kao preča, ljestva, stolac itd. u jednostavnim ocertima. Iza ovog prešlo bi se na trokute, četverokute, a osobito na četvorine i takove likove, koji se razdjeljivanjem izvadaju u četvorini. Tako bi dalje na red došli osmerokuti, četverokuti pa razne krivulje, a onda kružnica i razni likovi, koji se izvadaju iz njezinih dijelova.

I tako se redom dalje imade postupati, kao što to radimo i kod risanja u pučkoj školi.

Da se slijepci upute, da što više misle kod risanja, predlaže Zech, da im se podaju likovi iz ljepenke, koje im je narisati na ploči.

Kod risanja može se rabiti i diktovanje.

Ovakovo risanje preporučuje Zech u daljim razredima. U drugom i trećem razredu traži, da se slijepci upute metati štapiće poput sličnih Fröbeovih igara. U tu svrhu rabi on trstikove šibice od 3 mm promjera, koje imadu na kraju 4—5 mm duge gumbašnice, da se laglje zabodu, a po potrebi brzo i lahko izvade.

Pošto ovakovo risanje vodi do što većeg samostalnog rada, to je sigurno, da će brzo prokrčiti put, a i s toga, što je učilo vrlo jeftino. Istina je, da je kod dijeljenja stranica dosta posla, no s vremenom se slijepci u to tako upute, da nam se je čuditi, kako znadu točno pronaći potrebni dio. Svaki je početak težak, pa tako i taj, ali uz pomni nadzor učiteljev, komu je mjerom u ruci nadgledati rad učenikov, postizava se i ovdje željeni uspjeh.

V. B.

Kongres učitelja slijepih u Čikagu 1.893.

(Nastavak.)

Raspravljaljalo se je za tim o višoj naobrazbi slijepaca. Raspravljač je tražio, da se za slijepce urede visoke škole ili da im se omogući polaziti sveučilišta za videće.

Raspravljač je zagovarao osnutak posebne više škole za slijepce, jer bi se više slijepaca obojeg spola podalo u većoj mjeri višoj naobrazbi, nego li bi ih se posvetilo polasku sveučilišta za videće. Ove škole mogle bi se tako urediti, da je polaze slijepci obojeg spola. No odakle toliki trošak smoći, pa naći vrsnih sila? Raspravljač je predlagao, da novac u tu svrhu dadu pojedini zavodi iz takovih zaklada, u kojima nije točno opredijeljena svrha. Nešto bi dobrotvori prinesli, a sigurno se ne bi ni vlade pojedinih država uskratile pridonijeti svoj dio. Osim toga da bi se tako uredilo, da se nekolicini takovih učenika, koji bi polazili više škole, dade u dotičnim zavodima za slijepce hrana i stan besplatno. Ovi bi na posebnu zamolbu dotičnog zavoda imali polaziti one više škole, koje bi hotjeli primati slijepu učenike. Dakle o posebnoj višoj školi ne bi za sada ni govorilo bilo.

No odakle knjige? Grčke i rimske klasike mogli bi imati u reljefu, a tako i logaritmičke i trigonometričke tablice, koje bi mogli rabiti slijepci i ostalih narodnosti.

Da se pouči iz knjiga koje ne može sam čitati, trebovao bi osobu, koja bi mu čitala. Ovu ne bi trebovao tako često, kad bi ga videći sudrugovi uzeli k sebi kad se i sami uče, da se tako nauči, slušajući druge. Osim toga morao bi rabititi Brailleovu abecedu za bilješke.

Glede risarija bilo bi nešto teže, no i tomu bi se dalo pomoći, kad bi se dotični predmet narisao na naopako strani čvrsta papira i onda izbockao mazastim kotacićem, kako ga rabe krojačice kod krojenja. U školi na ploči da bi radio videći sudrug uz diktat slijepca.

Raspravljač je naveo, da bi se slijepci mogli posvetiti u prvom redu teologiji, a za tim pravu i filozofiji. Tim da bi se slijepcima otvorio nov put privrede i podigao ugled među žiteljstvom.

Iza toga raspravljaljala je Miss Gazella Bennet o tjelesnom uzgoju slijepaca. Kao kod drugih, tako je i njezino predavanje čitao koj gledajući član kongresa. Ona je raspravljaljala o koristi tjelovježbe kod slijepaca, a osobitu vrijednost priznala je švedskoj gimnastici (Lingov sistem). Istakla je još i to, da se u zabavištima za slijepce dovoljno njeguje tjelovježba raznim igrama, ali joj se čini, da se odraslijim slijepcima manje posvećuje radi ručnog rada. Dakle odraslijim slijepcima trebalo bi više igre i više vježbe. „Pognuta glava i sploštena prsa uvijek su skoro pratioci ugaslih očiju“.

Iza ovog predmeta raspravljaljalo se je o pomoćnim sredstvima kod obuke slijepih.

Raspravljač se je dotakao i rada proli sljepoći, te se izrazio, da se još uvijek malo o tom radi, kako bi se stalo na put zaraznim bolestima, koja prouzrokuju sljepoću. Spomenuo je dalje dužnosti roditelja gledom na slijepu djecu. Punim pravom tražio je predavač, Mr. Hunntoon, da roditelji ponukaju slijepu djecu isto tako na rad, kao što i inu. I slijepa se djeca lahko nauče zavezivati, zakapčati i otkapčati i druge sitne poslove obavljati.

Kao najbolje pomoćno sredstvo za obuku slijepih mališa, da je najbolje uzimati obične predmete, koji se nalaze u blizini. Kašnje tek da se uzimaju modeli, pločice, slova, knjige i potpuna zbirka raznih učila, koja se dadu pipati. Glavna briga da se posveti što većem razvitku opipa.

Iza ovoga predavala je učiteljica Miss Ana Molander o sljöjd. Najprije je spomenula što znači riječ sljöjd, za tim je govorila o razvitku i vrijednosti sljölda u školi i to ne samo za dječake, nego i za djevojke. U svom predavanju tražila je, da obuka u geometriji potpomiče sljöjd. Ona je toga mnijenja, da je pletenje čarapa u zavodima za slijepce od veće vrijednosti nego šivanje. Pletenjem čarapa mogu si slijepi djevojke zasluziti kruh, ali šivanjem da ne mogu. Šivanje da se uči s toga, da si slijepa djevojka uzmogne što sašti i zakrpati.

Rasprava o moralnom i religioznom odgoju slijepaca slijedila je iza gornjeg. Predavač govorio je o dužnosti doma, koj je pozvan, da u prvom redu radi o moralnom i religioznom odgoju slijepi djece. Žalivože, što je slijepi djece najviše u takovim obiteljima, koje i same imadu vrlo manjkavu ili nikakovu naobrazbu. Dođe li slijepac za rana u zavod, to je lahko pomoći, jer se mlađe drvce bolje savija. Predavač dalje među ostalim navađa, da se slijepci vrlo rado povrađaju za primjerom drugih. Pokvaren dječak može više zla učiniti u jednom danu, nego li se dade popraviti u jednom tjednu. Radi te povodljivosti traži, da i osoblje u zavodu bude takovo, koje će i svojim primjerom samo prednjačiti u dobru. On dapače traži, da osoblje ne smije ni pušiti, a još manje, da je odano piću. Predavač ujedno odsuđuje, da bi odrasli slijepci dolazili u doticaj sa malim pitomcima, jer da ovi štetno uplivaju na moralno religiozni odgoj.

Sve zavodsko osoblje da je takovo, da mu se ni s moralnog ni religioznog gledišta ne može prigovoriti, da ono tako u svakom pogledu prednjači povjerenoj djeci.

Govoreći o vrijednosti obuke u vjeronomuštu ističe predavač, da se djeca podučavaju u onoj vjeri, u kojoj su kod kuće odgojena. Gdje je pitomaca različite vjeroispovijesti, treba da se ovi medusobom slažu prema onoj Kristovoj: „Ljubi gospodina Boga svim srcem a bližnjega kao sama sebe“.

Dopis.

Vodinci, studena 1.894. Štovani gosp. uredniče! Slobodan sam potražili u Vas savjeta u nekoj čovjekoljubivoj stvari, na što me je potakao u prvom redu Vaš štovani list „Prijatelj slijepih i gluhotnjemih“, u kojem nalazim toliko pouke, da se i sam akoprem nevježa u toj struci, počinjem sa tom ljudskom boljeticom baviti.

U mojoj selu naime naišao sam na dijete od tri godine, koje je od poroda nijemo, ali posve dobro čuje i svaku riječ razumije. Ja sam to dijete razgledao i moja slutnja, da se tuj radi o organskoj pogreški na jeziku, obistinila se je, kad sam našao, da je jezik abnormalno kratak i zaokružen, a k tomu da je jezična vrpea, koja spaja jezik sa dolnjom vilicom, odviše pritegla jezični šiljak, tako isti jedva 1 cm. iznaša, te nije sposoban za tvorenje glasova. Ja sam si umah mislio da bi tu moglo biti za vremena lijeka, pošto je dijete darovito i sve kako dobro razumije, što mu se kaže.

Imajte mi dobrotu otpisati, kako da pomognem onom nejačetu ili se izvolite na taj posebni slučaj osvrnuti u vašem cijenjenom listu.

Pripominjem jošte, da isto dijete ima roditelje i stariju braću, koji svi dobro izgovaraju, osim jednog brata, koji polazi 3. razred moje škole, te nije u stanju izgovoriti slovo *r*, već jezikom zapliće kod čitanja.

Očekujuć prijateljsko mnjenje u toj stvari, ostajem osobitim štovanjem

Vaš odani Anđelko Tomerlin, učitelj.

Vrlo nam je žao, što Vam do danas ne možemo dati potanje upute. Razlog je tomu taj, što naš suradnik u ovim stvarima nije do danas prispiuo u Zagreb sa naučnog svog putovanja. Slučaj taj zanima nas vrlo, pa ćemo ma i kašnje učiniti svoje. Prema novom zakonu o zdravstvu izvolite se obratiti na općinskog ili kotarskog liječnika, da učine svoju. Moguće je, da bi i jednostavna operacija pomogla. Pokušajte, bi li od njega mogli dobiti bud koje glasove, pa imajte dobrotu javiti nam.

Na Vašem zauzimanju za tog nesretnika srdačna hvala. Uredništvo.

VIJESNIK.

Domaće vijesti.

Društvo „sv. Vida“ za uzgoj slijepaca.
Potrebe su velike, da se udovolji zahtjevima, koje današnji vijek traži u korist slijepaca. Društveni je imetak još uvijek neznatan, prem

su društvu pritekli u pomoć nekoji plemeniti rodoljubi, pa bi svatko učinio i plemenit i rodoljuban čin, kad bi pristupio u ovo društvo, ma bilo i sa 2 fr. na godinu ili sa još manjim darom pripomogao, da ovo društvo što prije dode do svog cilja. Bilo bi to na ponos cijeloj

domovini! Da društvo što bolje procvate i u cijeloj domovini nađe vrijednih članova, koji su voljni pomoći ublažiti velike jade slijepi sirotinje, trebalo bi ono u prvom redu zdušnih i neumornih povjerenika. Na žalost ovih je još uvijek premalo, pa je i gradova, koji nemaju povjerenika za ovo društvo.

Kao novi članovi pristupili su dalje kao zakladatelj sa 100 for. mil. gospoda Ana Mrak, udova sudb. vijećnika u Ivanicu gradu.

Kao prinosnik i to jednom za uvijek pristupio je presv. g. dr. Izidor Kršnjači, odjelni predstojnik.

Brizljivošću društvenog povjerenika za kotor Križ, p. n. g. dra. Karla Barlovića, kr. kotarskog liječnika, pristupili su društvu kao prinosnici p. n. gg.: Mudrinić Nikola, Parapatić Lujo, Zugčić Ante, Fürst Ignac, Donner Moritz, Šepak Đuro, Kuzminović Đuro, Redžep Stjepko, Starčić Franjo, Tomiček Zdeněk, Horvat Đuro, Jančić Franjo, Čaćić Ivan, Crkvenac Friderik, Deutsch Jakob, Pollak Bella, dr. Barlović Karlo, Luci Adam, Brausil Marko, Tkalčić Šandor, Vran Karlo, Mihoković Frane, Benkek Ivan i Milić Ferdo.

P. n. gospodica Zlatka Topolšćak, učiteljica u Zagrebu, pribavila je društvu tri člana i to p. n. gg.: Juraja Dolenca, Anku Brozovićevu i Franju Rengjela.

Dar od 4 fr 65 nč poslao je p. n. g. dr. Bazijanec, kr. kot. liječnik u Perušiću, što

ih je sakupio u društvu kod p. n. g. Krobata, a 2 for. poslao je p. n. g. Škender Horvat, puč. učitelj u Zagrebu.

Svima srdačna hvala, a od Boga stostruka plaća.

Zgrada za zemaljski zavod slijepih i gluhonjemih sasvim je priređena za porabu. Prvog prosinca uselili su se gluhonijemi pitomeci u zavodsku zgradu. Prvi i drugi kat određen je za gluhonijeme, a prizemno doći će slijepi. Uz upravitelja stanuje u zavodu i jedan učitelj gluhonijemih. U prizemlju je priređen stan za jednog učitelja slijepih.

Zemaljski proračun za g. I.895. imade ove stavke za zavod za gluhonijeme i slijipe:

1. Subvencija za zemaljski zavod za gluhonijeme i slijipe u Zagrebu	10.000 fr.
za 1.000 for. više nego za ovu godinu.	
2. Subvencija za gluhonijemi zavod u Mitrovici	700 fr.
3. Štipendije za slijepce	700 fr.
Ukupno	11.400 fr.

Darovi. Prva hrv. štedionica u Zagrebu darovala je 30 for. zavodu za gluhonijemu i slijepu djeci, a nepoznati dobroćinitelj poslao je istomu zavodu znatnu množinu jabuka. Od Boga im obilna plaća!

Trahom. Sa pouzdane strane doznajemo, da je trahom na žalost jako zahvatio nekoje predjele u našoj domovini. Visoka vlada radi svom ozbiljnošću o tom, kako bi što bolje stala na put toj opasnoj boljetici.

Poziv na pretplatu.

Ovim brojem svršavamo II. tečaj „Prijatelja slijepih i gluhonijemih“, pa najuljudnije umoljavamo naše poštovane pretplatnike, da za vremena obnove pretplatu. List će izlaziti kao i do sada jednom u mjesecu uz dosadanji objam i cijenu. P. n. dužnike od ove i prošle godine molimo da namire svoj dug, jer je i nama udovoljiti našoj dužnosti napram tiskari.

Pojedini manjkajući brojevi neka se izvole reklamirati i to najkasnije do konca siječnja.

Nasim suradnicima izričemo toplu hvalu na pruženoj potpori, pa se preporučamo i za dalje.

Svima pak želimo čestit Božić i sretnu novu godinu!

Uprrava i uredništvo.

Sadržaj: Ambulatorno liječenje trahomatoznih bolesnika. — Po čemu se razlikuje znakovni govor od glasovnog i u koliko je prvi dopustiv kod obuke gluhonijemih. (Konac.) — Pedesetgodisnjica utočišta slijepaca u Lausanni. — Udruge slijepaca. — Risanje u slijepaca. — Kongres učitelja slijepih u Čikagu g. 1.893. — Dopus. — Vjesnik.